

Folketingets
ombudsmands
beretning
for året
1969

A/s J. H. SCHULTZ
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

1970

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Indledning	5
 I. Embedets almindelige forhold:	
A. Personaleforhold	6
B. Inspektioner	6
 II. Oversigt over sagsbehandlingen i 1969:	
A. Statistiske oplysninger	7
B. Kritik	10
C. Henstillinger m. v.	11
D. Andre sager	11
 III. Supplerende oplysninger vedrørende sager omtalt i tidligere beretninger:	
A. Beretningen for året 1957: ad 14. Arbejdsdirektørens stilling som formand i Arbejdsnævnet	13
B. Beretningen for året 1962: ad 4. Fangers adgang til at stemme ved folketingsvalg	13
C. Beretningen for året 1967: ad 23. Slettelse af arbejdsløshedskasse på grund af kontingentrestance	13
ad 33. Partsoffentlighedslovens anvendelse på indberetninger om tjenstlige for- seelser, begået af værnepligtige	14
D. Beretningen for året 1968: ad 25. Bortfald af tidsubegrænsede hustrubidrag	14
ad 32. Toldbehandling af rejsegods	14
ad 41. Behandlingstiden for sager i Ankenævnet for Invalideforsikringsretten ..	15
 IV. Sager, der har givet anledning til kritik, henstillinger m. v., samt andre sager af mere almindelig interesse:	
1. <i>Forrentning</i> af ekspropriationserstatning	16
2. Behandling af <i>skattesag</i> og <i>straffesag</i> i tilslutning hertil	18
3. Indstilling om <i>prøveløsladelse</i>	24
4. Udlevering af kopi af <i>ekspropriationsplan</i>	25
5. Blanketter til <i>løntilbageholdelsespålæg</i>	28
6. Dispensation fra <i>sandflugtslovens</i> fredningsbestemmelser	29
7. Indenrigsministerens <i>torsdags-modtagelse</i>	32
8. <i>Specifikation</i> og <i>begrundelse</i> i ekspropriationssager	33
9. <i>Afskedigelse</i> af omsorgselev	35
10. <i>Tilbagebetaling</i> af arbejdsløshedsunderstøttelse	38
11. Opløsning af <i>demonstration</i>	42
12. <i>Prøveløsladelse</i> af sikkerhedsforvaret	44
13. Udstedelse af <i>flyvercertifikat</i>	45
14. <i>Militærhjælp</i> til betaling af underholdsbidrag	49
15. <i>Dispensation</i> fra næringsloven og lukkeloven	52
16. <i>Feriegodtgørelse</i> i henhold til kommunalt ferieregulativ	55
17. <i>Tinglysning</i> af byplanvedtægt	57
18. Nedsættelse af <i>underholdsbidrag</i>	58

	Side
19. <i>Kommunikationsknudepunktet</i> til brug for forsvaret	59
20. <i>Varebetegnelse</i> i godsmanifest	64
21. <i>Polititjenestemand</i> s udtalelse vedrørende valg af <i>forsvarer</i>	72
22. Vicepolitiinspektør's <i>vidneforklaringer</i>	72
23. Besættelse af <i>tjenestemand</i> sstilling ved Statsbanerne	79
24. <i>Besvarelse</i> af klager fra <i>forvarede</i>	82
25. <i>Underholdshjælp</i> til værnepligtiges hustruer	83
26. Formandsposten i <i>Electricitetsrådet</i>	86
27. Behandling af sag om <i>børnebidrag</i>	90
28. Behandling af klage over <i>træhugst</i>	91
29. Udbetaling af <i>ekspropriation</i> serstatning til advokat	94
30. Behandling af <i>byudviklingssag</i>	95
31. <i>Igangsætningstilladelse</i> til kommunalt administrationsbyggeri	100
32. Ansøgning om ændring af <i>skatteberegning</i>	102
33. Postkontors <i>kvittering</i>	103
Sagregister til beretningerne 1955-69	108

Til Folketinget.

I medfør af § 10 i loven om Folketingets ombudsmand, lovbekendtgørelse nr. 342 af 1. december 1961, afgiver jeg hermed beretning for året 1969.

Afsnit I (s. 6) omtaler embedets almindelige forhold, og i afsnit II (s. 7) findes statistiske oplysninger m. v. angående de i 1969 indkomne sager. Afsnit III (s. 13) indeholder supplerende oplysninger om 7 sager, som er omtalt i tidligere beretninger. I afsnit IV (s. 16) redegøres der for 33 sager, der har givet anledning til kritik, henstillinger m. v., eller som i øvrigt er af mere almindelig interesse.

København, i september 1970.

STEPHAN HURWITZ

I. Embedets almindelige forhold.

A. Personaleforhold.

Ekspeditionssekretær Preben Kiørboe, der siden 1. oktober 1965 har været udlånt til Danmarks Forvaltningshøjskole, har efter ansøgning fået meddelt afsked fra sin stilling hos Folketingets ombudsmand fra den 1. januar 1969 at regne.

Sekretær Jens Peter Wandall, der i nogle år havde haft orlov fra Arbejds- og Socialministerierne for at beklæde en midlertidig stilling som sekretær hos Folketingets ombudsmand, fratrådte med udgangen af januar måned 1969 sin stilling for at vende tilbage til ministerierne. I hans sted ansattes den 1. marts 1969 cand. jur. Dan Christian Harild som sekretær.

B. Inspektioner.

I 1969 har jeg fortsat de uanmeldte besøg ved forskellige tjenestesteder under forsvaret, og jeg har herunder besøgt Dronningens Livre-

giment i Nr. Uttrup, Jyske Trænregiment i Hvorup samt Nordjyske Parkområde i Hjørring og i forbindelse hermed Skibsbylejren.

Ligesom de foregående år besigtigede jeg på de enkelte tjenestesteder især belægningsområder, kantiner, infirmeriet, arresten og kostforplejningen.

Ved møder med medlemmerne af kontaktudvalgene og andre, som havde ønsket en samtale med mig, fremkom der ingen klager, der gav anledning til undersøgelse, men der blev som sædvanlig rejst en del spørgsmål. De spørgsmål, der havde lokal karakter, blev drøftet med vedkommende chef. Vedrørende en del spørgsmål af mere generel karakter blev der senere indhentet en redegørelse fra Hærkommandoen, men ingen af spørgsmålene gav anledning til videre undersøgelse fra min side.

Endelig har jeg efter aftale overværet en del af et kursus på Hærkommandoens Kursuscenter på Gurrehus.

II. Oversigt over sagsbehandlingen i 1969.

A. Statistiske oplysninger.

I 1969 blev der registreret 1.130 sager, hvoraf 152*) vedrørte den kommunale forvaltning. 16 sager blev optaget af egen drift, heraf 3 vedrørende den kommunale forvaltning. Nedenfor er sagerne fordelt på de enkelte måneder i 1969, og til sammenligning er anført de tilsvarende tal for 1967 og 1968.

	1969	1968	1967
Januar	141	124	90
Februar	116	127	105
Marts	111	101	100
April	91	89	86
Maj	77	96	89
Juni	71	78	81
Juli	63	72	85
August	101	72	90
September	115	87	76
Oktober	91	131	119
November	88	118	108
December	65	63	66
	<hr/> 1.130	<hr/> 1.158	<hr/> 1.095

Sagerne er i den følgende statistik delt i to hovedgrupper, nemlig 1. Afviste sager og 2. Undersøgte sager. En sag er henført til gruppe 2, når der er taget stilling til sagsbehandlingen eller til sagens realitet.

1. Afviste sager.

Af de i 1969 registrerede 1.130 sager blev 771 afvist, fordi de af de nedenfor under a-h anførte grunde ikke kunne behandles af ombudsmanden. Af disse sager blev 306 oversendt til andre myndigheder. 148*) af de afviste sager angik den kommunale forvaltning, og i den nedenstående oversigt er antallet af disse sager dels anført i parentes, dels anført under c).

De 771 sager blev afvist af følgende årsager:

a) Klagen var for sent indgivet (1)	31
b) Klagen angik domme eller dommeres embedsførelse	96
c) Klagen angik kommunale forhold, der ikke henhørte under ombudsmandens kompetence	55
d) Klagen vedrørte andre forhold uden for ombudsmandens kompetence, herunder lovgivningsspørgsmål, private retsforhold o. lign.	111
e) Klagen kunne indbringes for højere administrativ myndighed (86)	345
f) Tilbagekaldte klager (1)	16
g) Forespørgsler m. v. uden egentlig klage (5)	55
h) Andre henvendelser, herunder anonyme og åbenbart grundløse	62
	<hr/> 771

I de under c) nævnte 55 sager afvistes klagen af følgende årsager:

Klagen angik den samlede kommunalbestyrelse	12
Klagen angik sagsområder, hvor der ikke er rekurs til en statsmyndighed	43
	<hr/> 55

2. Undersøgte sager.

Pr. 1. juni 1969 henstod 1 af de i 1966 og 17 af de i 1968 til behandling optagne sager som uafsluttede.

Den 1. juni 1970 var behandlingen af 1966-sagen, 15 af 1968-sagerne og 345 af de 359 i 1969 til realitetsbehandling optagne sager afsluttet, således at sagsrestancen pr. 1. juni 1970 udgjorde 16 sager.

Nedenstående oversigt omhandler herefter 361 sager, heraf 4 vedrørende den kommunale forvaltning. I de tilfælde, hvor sagen har vedrørt mere end én myndighed, er den henført under den myndighed, den i det væsentlige har vedrørt.

*) De tilsvarende tal for 1968 er rettelig henholdsvis 167 og 160 og ikke som i beretningen for det pågældende år anført.

	Sager ialt	Kritik og eventuelt henstilling m. v.	Henstilling m. v. alene	Sager, der hverken gav anledning til kritik eller henstilling m. v.
1. Ministerierne:				
Arbejdsministeriet	2			2
Boligministeriet	11			11
Finansministeriet:				
Skattedepartementet	14	3		11
Tolddepartementet	4			4
Forsvarsministeriet	6			6
Handelsministeriet	4	1		3
Indenrigsministeriet	17	1		16
Justitsministeriet:				
Departementet	83	1	1	81
Direktoratet for Fængselsvæsenet	20			20
Kirkeministeriet	1			1
Landbrugsministeriet	5			5
Ministeriet for Grønland	3			3
Ministeriet for kulturelle Anliggender	3			3
Ministeriet for offentlige Arbejder	5		1	4
Ministeriet for Statens Lønnings- og Pensionsvæsen	3			3
Socialministeriet	21		3	18
Statsministeriet	1			1
Undervisningsministeriet	3			3
Udenrigsministeriet	2			2
	208	6	5	197
2. Politiet og anklagemyndigheden:				
Rigsadvokaten og statsadvokaterne	2			2
Politiets virksomhed med straffesager	10	2		8
Politiets virksomhed i øvrigt	1			1
	13	2		11
3. Andre statsmyndigheder:				
Amter	2	1		1
Auditører	1			1
Ankenævnet for Invalideforsikringsretten	27			27
Ankenævnet vedr. mælkeudsalg	1			1
Arbejdsdirektoratet	1			1
Arbejdsnævnet	1			1
Arbejdstilsynet	1			1
Bestyrelsen for Statens Åndssvageforsorg	1			1
Byudviklingsudvalg	1			1
Danmarks farmaceutiske Højskole	1			1

	Sager ialt	Kritik og eventuelt henstilling m. v.	Henstilling m. v. alene	Sager, der hverken gav anledning til kritik eller henstilling m. v.
Direktoratet for Børne- og Ungdomsforsorgen	1			1
Direktoratet for Revalidering og Forsorg	4			4
Direktoratet for Statens Luftfartsvæsen	2	1		1
Direktoratet for Statsskovbruget	1	1		
Direktoratet for Toldvæsenet ...	1			1
Direktoratet for Ulykkesforsikringen	3			3
Dispensationsnævn	1			1
Flyvmedicinsk Laboratorium ..	1		1	
Forsikringsrådet	2			2
Forvaringsanstalter	3	2		1
Invalideforsikringsretten	4			4
Kommissariater	3	2	1	
Kongeriget Danmarks Hypotekbank og Finansforvaltning ...	1			1
Kredslæger	1			1
Landsnævnet for Børne- og Ungdomsforsorg	1			1
Landsskatteretten	30	1		29
Monopoltilsynet	2			2
Naturfredningsrådet	1			1
Overformynderiet	1			1
Overfredningsnævnet	1			1
Postvæsenet	2			2
Regimenter	2			2
Revisionsdepartementer	1			1
Sandflugtskommissioner	1	1		
Skatteråd	1			1
Statens Jordlovsudvalg	1			1
Statens Ligningsdirektorat	5			5
Statsbanerne	7	1		6
Sundhedsstyrelsen	1			1
Taksationskommissioner	2	1		1
Toldvæsenet	1			1
Ulykkesforsikrings-Rådet	6			6
Vejdirektoratet	5			5
Ialt...	136	11	2	123
4. Kommunale myndigheder:				
Kommunalbestyrelser	1	1		
Skattemyndigheder	3	2		1
	4	3		1
Ialt...	361	22	7	332

Følgende oversigt belyser de forhold, som de 361 sager i det væsentlige vedrørte:

	Generelle spørgsmål	Afgørelser	Ansættelse, afvikling, lønning, pension m. m.	Sagsbehandling	Behandlingstid	Optræden, udtalelser m. m.	Ialt
Ministerierne	27	117	14	16	29	5	208
Politiet og anklagemyndigheden	1			5	3	4	13
Andre statsmyndigheder	8	62	7	15	37	7	136
Kommunale myndigheder . . .		1		2	1		4
Ialt . . .	36	180	21	38	70	16	361

B. Kritik.

En del af de sager, der gav anledning til kritik, er ikke medtaget i afsnit IV, idet de kritiserede forhold var rene ekspeditionsfejl eller af mindre væsentlig betydning.

I sag nr. 1 (s. 16) udtalte jeg, at den af kommissarius ved statens ekspropriationer på øerne fulgte praksis, hvorefter spørgsmålet om betaling af renter af en ekspropriationserstatning blev gjort afhængig af, om kendelsen blev anket, ikke kunne anses for stemmende med ekspropriationsprocedurelovens rentebestemmelser. Sagen gav endvidere anledning til en anmodning, se nedenfor under afsnit C.

Politiets og statsadvokatens behandling af en straffesag mod en kommuneassistent, der under behandlingen af en skattesag havde fjernet nogle bilag, gav på forskellige punkter anledning til kritik (sag nr. 2, s. 18).

I sag nr. 3 (s. 24) kritiserede jeg, at Forvaringsanstalten og Sørfængslet i Herstedvester ikke havde afgivet en indstilling om prøveløsladelse af en indsat indenfor den herfor fastsatte frist, og at Direktoratet for Fængselsvæsenet, hvortil den indsatte havde klaget, ikke havde påtalt dette forhold.

Sandflugtskommissionerne skal ved afgivelsen af udtalelser i sager om dispensation fra sandflugtslovens fredningsbestemmelser holde sig indenfor de hensyn, som sandflugtslovgivningen skal varetage (sag nr. 6, s. 29).

Kritiseret, at politidirektøren i København ikke havde besvaret to skrivelser fra en demonstrant, der havde anmeldt en politikommissær for at have opløst en demonstration på Amalienborg Slotsplads (sag nr. 11, s. 42).

I sag nr. 12 (s. 44) udtalte jeg, at det var beklageligt, at indstillingen om prøveløsladelse af en sikkerhedsforvaret ikke af anstalten var indsendt til det fastsatte tidspunkt.

Handelsministeriets afslag på en ansøgning fra en sexmesse om dispensation fra næringsloven og lukkeloven ikke anset for tilstrækkeligt motiveret i hensyn, der lovligt kunne varetages i henhold til de to lovens dispensationsbestemmelser (sag nr. 15, s. 52).

I sag nr. 17 (s. 57) kritiserede jeg, at et sogneråd ikke havde foranlediget en partiel byplanvedtægt tinglyst på en af de berørte ejendomme umiddelbart efter, at vedtægten var blevet godkendt af Boligministeriet.

Anset det for stridende mod de gældende regler, at statsbanerne behandlede ansøgninger, der var indkommet efter ansøgningsfristens udløb, på lige fod med rettidigt indkomne ansøgninger. I øvrigt fandt jeg det tvivlsomt, om den af statsbanerne fulgte fremgangsmåde ved opslag af tjenestemandstillinger var forenelig med lønnings- og pensionslovens bestemmelser (sag nr. 23, s. 79).

Myndighedernes behandling af en sag om fastsættelse af børnebidrag gav på flere punkter anledning til kritik (sag nr. 27, s. 90). Sagen gav endvidere anledning til en henstilling, se nedenfor under afsnit C.

I sag nr. 28 (s. 91) kritiserede jeg den tid, der var medgået til behandlingen af en sag i Direktoratet for Statsskovbruget.

Det ville have været ønskeligt, om Indenrigsministeriet, før det anbefalede en igangsættelsestilladelse til et kommunalt administrationsbyggeri, havde undersøgt nogle oplysninger vedrørende kommunesammenlægningen (sag nr. 31, s. 100).

I sag nr. 32 (s. 102) kritiserede jeg behandlingstiden i Skattedepartementet. Sagen indeholder oplysninger om muligheden for at få ændret skatteberegningen for mere end to år forud for det år, hvori anmodningen om ændring er fremsat.

C. Henstillinger m. v.

I en del sager fandt jeg anledning til at rette henstillinger og lignende til vedkommende myndighed enten vedrørende den konkrete sag eller vedrørende generelle spørgsmål. Nogle af sagerne gav også grundlag for kritik og er derfor tillige omtalt ovenfor i afsnit B.

I sag nr. 1 (s. 16) anmodede jeg Ministeriet for offentlige Arbejder om at gøre de andre ekspropriationskommissioner bekendt med en af mig til kommissarius for statens ekspropriationer på øerne afgivet udtalelse, hvorefter den praksis, at betaling af renter af ekspropriationserstatning blev gjort afhængig af, om kendelsen blev anket, ikke kunne anses for stemmende med ekspropriationsprocedurelovens rentebestemmelser.

En af Direktoratet for Statens Luftfartsvæsen truffet og af Ministeriet for offentlige Arbejder tiltrådt afgørelse om fornyelse af et flyvercertifikat, hvilken afgørelse var truffet på grundlag af en elektronystamografisk undersøgelse, taget op til fornyet overvejelse på grundlag af min anmodning (sag nr. 13, s. 45).

I sag nr. 21 (s. 72) henstillede jeg til Justitsministeriet at overveje at indføre en regel om, at polititjenestemænd bør afholde sig fra at drøfte valg eller skifte af forsvarer med sigtede, tiltalte eller domfældte.

Henstillet til Socialministeriet at ændre praksis i sager om hjælp til værnepligtiges hustruer, der er under uddannelse, således at der i hver enkelt sag foretages en konkret vurdering af hustruens trang (sag nr. 25, s. 83).

I sag nr. 26 (s. 86) henstillede jeg til Ministeriet for offentlige Arbejder at søge et udvalgsarbejde fremskyndet, således at Elektricitetsrådets sammensætning og funktion blev bragt i overensstemmelse med lovgivningen.

Henstillet til Justitsministeriet at overveje en forenkling af behandlingen af bidragssager (sag nr. 27, s. 90).

I sag nr. 29 (s. 94) henstillede jeg til kommissarius ved statens ekspropriationer på øerne at overveje kommissariatets praksis vedrørende udbetaling af ekspropriationserstatning til den erstatningsberettigedes advokat.

D. Andre sager.

I afsnit IV er der yderligere medtaget nogle sager, som ikke har givet anledning til kritik

eller henstillinger, men som skønnes at have en mere almindelig interesse.

Spørgsmålet om, hvorvidt ekspropriater i medfør af partsoffentlighedsloven eller ekspropriationsprocedureloven har krav på at få udleveret en bekræftet kopi af den pågældende ekspropriationsplan, behandles i sag nr. 4 (s. 25).

De sociale udvalgs inddrivelse af underholdsbidrag foregår ikke efter de af Justitsministeriet i henhold til inddrivelsesloven fastsatte regler, men efter de af Socialministeriet i henhold til forsorgsloven fastsatte regler, der bl. a. ikke stiller krav om, at løn-tilbageholdelsespålæg skal være udfærdiget på særligt godkendte blanketter (sag nr. 5, s. 28).

I sag nr. 7 (s. 32) udtalte jeg, at indenrigsministeren måtte anses for berettiget til i en torsdags-modtagelse at afslå at modtage en gruppe civile værnepligtige.

Kravet i § 17, stk. 4, i ekspropriationsprocedureloven om specifikation af erstatninger og om begrundelse omhandles i sag nr. 8 (s. 33).

Bestyrelsen for Statens Åndssvageforsorg anset for berettiget til med 3 mdr.s varsel at afskedige en omsorgselev, der havde fremsat en æresformærende udtalelse om bestyrelsen (sag nr. 9, s. 35).

Arbejde med oprensning af et vandløb kunne ikke henføres under de i arbejdsløshedslovens § 9, stk. 2, opregnede beskæftigelser som lønarbejde, og den arbejdsløshedsunderstøttelse, der var oppebåret i en periode, hvor oprensningsarbejdet havde været indstillet, kunne derfor kræves tilbagebetalt (sag nr. 10, s. 38).

I sag nr. 14 (s. 49) behandles spørgsmålet om, hvorvidt en værnepligtig i medfør af forsorgslovens § 54 kan få hjælp til betaling af et underholdsbidrag, som han ikke før sin indkaldelse havde betalt noget af.

Ved afgørelsen af, om en virksomheds ferie-regulativ stiller de ansatte ringere end ferieloven, kan der anlægges en helhedsvurdering (sag nr. 16, s. 55).

Justitsministeriets standpunkt, hvorefter et underholdsbidrag, der oprindeligt havde været aftalt, ved separationen var blevet ændret til at være et fastsat bidrag, som ministeriet derfor havde hjemmel til at ændre, gav ikke anledning til kritik (sag nr. 18, s. 58).

Redegørelse for forskellige forhold vedrø-

rende et militært kommunikationsknudepunkt i Kejsergade (sag nr. 19, s. 59).

Spørgsmålet om toldvæsenets attestation af oplysninger i et TIR-carnets godsmanifest (sag nr. 20, s. 64).

Vicepolitiinspektørs afgivelse af afvigende vidneforklaringer i retten (sag nr. 22, s. 72).

Direktoratet for Fængselsvæsenets behandling af klager fra indsatte omhandles i sag nr. 24 (s. 82).

Spørgsmålet om, hvorvidt et byudviklingsudvalg er forpligtet til at drøfte en foreliggende sag med parterne, omhandles i sag nr. 30 (s. 95).

Postvæsenet ikke pligtig at yde erstatning for et beløb, som efter det foreliggende ikke var indbetalt, men for hvilket et postkontor ved en fejl havde kvitteret (sag nr. 33, s. 103).

III. Supplerende oplysninger vedrørende sager omtalt i tidligere beretninger.

De ved de enkelte sager anførte numre refererer til beretningen for det pågældende år.

A. Beretningen for året 1957.

14. Arbejdsdirektørens formandskab i Arbejdsnævnets to afdelinger. (J. nr. 755/56; beretn. 1957, s. 90-93).

Ved lov nr. 114 af 24. marts 1970 om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring er det i henhold til den tidligere gældende lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v. nedsatte Arbejdsnævn ophævet med virkning fra 1. april 1970.

Herefter er Arbejdsnævnet erstattet dels af et rådgivende nævn, Landsarbejdsnævnet, jfr. lovens §§ 3 og 4, dels af et særligt ankenævn, Ankenævnet for Arbejdsløshedsforsikringen, jfr. lovens §§ 99 og 100. Arbejdsdi-

rektøren er i henhold til loven formand for Landsarbejdsnævnet.

Arbejdsministeriet meddelte mig i skrivelse af 15. april 1970, at formanden for Ankenævnene for Invalide- og Ulykkesforsikring var udnævnt til formand for Ankenævnet for Arbejdsløshedsforsikringen fra den 1. april 1970 at regne.

Jeg tog det af Arbejdsministeriet oplyste til efterretning.

B. Beretningen for året 1962.

4. Fangers adgang til at stemme ved folketingsvalg. (J. nr. 227/60; beretn. 1962, s. 23-25).

Ved lov nr. 283 af 10. juni 1970 om ændring af lov om valg til Folketinget blev der indsat følgende nye bestemmelse som § 56, stk. 3:

»Vælgere, der er indsat i en af fængselsvæsenets institutioner, kan afgive stemme på institutionen efter regler, der fastsættes af indenrigsministeren.«

C. Beretningen for året 1967.

23. Slettelse af arbejdsløshedskasse på grund af kontingentrestance. (J. nr. 120/67; beretn. 1967, s. 56-57).

Ved lov nr. 114 af 24. marts 1970 om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring, § 78, er der indført følgende regler om virkningen af, at medlemsbidrag ikke betales rettidigt:

»Har et medlem undladt at betale medlemsbidraget efter §§ 76 og 77 for mere end 2 måneder i træk, eller har han ved regnskabsårets slutning ikke fuldt ud betalt medlemsbi-

draget indtil dette tidspunkt, slettes han som medlem af kassen.

Stk. 2. Arbejdsdirektøren kan bestemme, at fristen i henhold til stk. 1 forlænges for en kasse eller en gruppe af medlemmer af kassen, når særlige forhold medfører væsentlige vanskeligheder for kassens medlemmer (gruppen af medlemmer) ved at overholde fristen.

Stk. 3. Kassen kan forlænge fristen i henhold til stk. 1 og ophæve en efter denne bestemmelse foretagen slettelse for et medlem, som under ledighed eller under sygdom eller arbejdsudygtighed ikke har ret til dagpenge eller løn, samt for et medlem, som er frihedsberøvet. Arbejdsdirektøren kan fastsætte nærmere regler herom.«

I bemærkningerne til lovforslaget var der henvist til den i min udtalelse nævnte mulighed for vilkårlighed efter den tidligere gældende ordning. Det blev endvidere fremhævet, at det ved forlængelse af restancefristen til 2 måneder var forudsat, at den tidligere praksis, hvorefter der kunne indrømmes en betalingsfrist ud over loven, skulle ophøre.

33. Partsoffentlighedslovens anvendelse på indberetninger om tjenstlige forseelser, begået af værnepligtige. (J. nr. 944/66; beretn. 1967, s. 81–83).

I forslag til lov om offentlighed i forvaltningen, der blev fremsat i Folketinget den 8. oktober 1969, er det i § 6 bestemt, at adgangen til at få oplysninger ikke omfatter bl. a. sager inden for strafferetsplejen.

I bemærkningerne til lovforslaget er udtalt følgende:

»I administrativ praksis er det antaget, at partsoffentlighedsloven i henhold til denne bestemmelse er uanvendelig i sager om anvendelse af disciplinærmidler inden for forsvaret eller civilforsvaret. I anledning af en konkret sag har Folketingets ombudsmand imidlertid over for Justitsministeriet givet udtryk for tvivl om den nævnte fortolknings holdbarhed og henstillet, at spørgsmålet søges afklaret i

forbindelse med partsoffentlighedslovens revision. Efter Justitsministeriets opfattelse er spørgsmålet imidlertid ikke egnet til at blive reguleret i en almindelig lov om forvaltningens sagsbehandling, og man har derfor optaget forhandling med Indenrigsministeriet og Forsvarsministeriet med henblik på at søge spørgsmålet om parternes ret til aktindsigt i de omhandlede tilfælde løst ad anden vej, eventuelt ved indsættelse af særbestemmelser i den militære retsplejelov og civilforsvarsloven. Under henvisning hertil foreslås bestemmelsen opretholdt uændret.«

Lovforslaget blev vedtaget af Folketinget ved 3. behandling den 4. juni 1970 uden ændringer i den nævnte bestemmelse.

D. Beretningen for året 1968.

25. Spørgsmålet om lovhjemmel til at lade en tidsubegrænset pligt til at betale hustrubidrag bortfalde, fordi der er betalt bidrag i en periode, der overstiger ægteskabets varighed. (J. nr. 52/68; beretn. 1968, s. 59–61).

Ifølge § 53, stk. 2, i lov nr. 256 af 4. juni 1969 om ægteskabs indgåelse og opløsning kan en af overøvrigheden truffet afgørelse om størrelsen af bidraget til den anden ægtefælles underhold ændres af overøvrigheden, såfremt omstændighederne taler derfor.

I § 64, stk. 2, er det bestemt, at ændring af afgørelser om underholdsbidrag, der er truffet før lovens ikrafttræden den 1. januar 1970, sker efter lovens regler.

32. Toldfrihed for rejsende. (J. nr. 1005/68; beretn. 1968, s. 77–83).

I det forslag til toldlov, der er indeholdt i en betænkning afgivet af Toldkommissionen af 1967 (Betænkning nr. 566/1970) i marts 1970, er § 21, stk. 1 og 2, formuleret således:

»Fritaget for told er rejseudstyr, rejseproviand og andre varer, som rejsende og transportpersonale medfører ved indrejse i toldområdet, på betingelse af, at varerne ikke

indføres med salg eller anden erhvervsmæssig anvendelse for øje. Ved transportpersonale forstås i denne forbindelse personer, der er beskæftiget ved skibsfart, luftfart, anden transportvirksomhed eller rejsevirksomhed, og hvis indrejse sker i forbindelse med deres beskæftigelse.

Stk. 2. Finansministeren fastsætter det nærmere omfang af toldfriheden efter stk. 1 og kan herunder bestemme, at toldfri indførsel af visse varer ikke skal kunne finde sted eller skal være begrænset til nærmere fastsatte mængder. Omfanget af toldfriheden kan bl. a. gøres afhængig af de i stk. 1 nævnte personers bopæl og alder, varigheden af deres ophold i eller uden for toldområdet, trafikmidlets art, den benyttede rejserute og de medførte varers indkøbssted.«

I bemærkningerne til betænkningens lovudkast anføres det, at den foreslåede formu-

lering ikke tilsigter realitetsændringer i de gældende regler om toldfrihed for rejseudstyr og rejseproviant m. v., men kun at give den klareste mulige legale baggrund for bekendtgørelsen om told- og afgiftsfrihed for rejsegods m. v. Der er navnlig lagt vægt på, at finansministeren skal kunne begrænse eller udvide området for toldfriheden og differentiere betingelserne herfor på en sådan måde, at man til stadighed kan tilgodese på den ene side hensynet til det internationale rejsesamkvem og på den anden side hensynet til statskassens og erhvervslivets interesser.

Udvalgets forslag til den nævnte bestemmelse indgik uændret i det forslag til toldlov, som blev fremsat i Folketinget den 3. april 1970, men lovforslaget nåede ikke at blive færdigbehandlet i folketingssamlingen 1969/70.

41. *Behandlingstiden for sager i Ankenævnet for Invalideforsikringsretten. (J. nr. 378/68; beretn. 1968, s. 107-109).*

Ved 3. behandling af forslag til finanslov for finansåret 1970/71 blev der til § 15 A. Socialministeriet ad 2.07. Ankenævnene stillet forslag om forhøjelse af driftsudgifterne med 715.000 kr. I bemærkningerne til ændringsforslaget er anført følgende:

»Lønningsrådet har givet tilslutning til, at der i Ankenævnet for Invalideforsikringsretten, som foruden den ordinære afdeling siden marts 1968 har virket med en midlertidig afdeling (jfr. anmærkning til finanslovforslag 1970/71, spalte 1555-1556), oprettes yderligere en midlertidig (3.) afdeling i finansårene 1970/71 og 1971/72, således at man kan

få afviklet den ophobning af sager, der er opstået i forbindelse med den nye invalidepensionslovs ikrafttræden den 1. april 1966 og denne lovs indførelse af tre pensionsstørrelser.

Lønningsrådet har i forbindelse hermed givet tilslutning til oprettelse af 9 assistentstillinger samt af 3 stillinger til akademisk uddannede medarbejdere til udgangen af finansåret 1971/72 under forudsætning af, at der samtidig nedlægges 3 stillinger for akademisk uddannede medarbejdere ved Invalideforsikringsretten. Denne stillingsnedlæggelse er taget i betragtning ved udarbejdelsen af finanslovforslaget 1970/71.«

IV. Sager, der har givet anledning til kritik, henstillinger m. v., samt andre sager af mere almindelig interesse.

I det følgende refereres de sager, som jeg efter de i § 12 i instruks for Folketingets ombudsmand givne retningslinier har ment at burde offentliggøre.

1. *En af nogle ekspropriationskommissioner fulgt praksis, hvorefter spørgsmålet om betaling af renter af ekspropriationserstatning blev gjort afhængigt af, om kendelsen blev anket, ikke anset for stemmende med ekspropriationsprocedureloven. (J. nr. 1081/68).*

A rettede henvendelse til mig vedrørende behandlingen af en ekspropriationssag hos kommissarius for statens ekspropriationer på øerne, idet han bl. a. anså sig for berettiget til en tillægserstatning samt renter af erstatningsbeløbene. Efter at jeg havde indhentet en redegørelse fra kommissarius fik jeg underretning om, at A var afgået ved døden, og det blev senere overfor mig oplyst, at afdødes eneste arving havde accepteret ekspropriationskommissionens forslag om til fuld afgørelse at modtage en tillægserstatning på 1.000 kr.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at der ved en ekspropriationsforretning den 15. marts 1966 blev eksproprieret ca. 20 m² af A's ejendom til udvidelse af en offentlig vej i forbindelse med ombygningen af Holbæk station.

Ved ekspropriationsforretningen blev der i overensstemmelse med de i lov nr. 186 af 4. juni 1964 foreskrevne regler om fremgangsmåden ved ekspropriationer vedrørende fast ejendom (i det følgende kaldt ekspropriationsprocedureloven) udleveret A et skriftligt erstatningsforslag med følgende ordlyd: »For den skete ekspropriation af ca. 20 m² og for ulemper 1.500 kr. Beløbet udbetales uden renter inden 1. maj 1966, såfremt forslaget tiltrædes.«

A meddelte kommissarius, at han fandt den tilbudte erstatning for lille, og da tilbudet således ikke blev accepteret inden acceptfristens udløb (fristen var 14 dage), blev der af ekspropriationskommissionen afsagt en kendelse, som afsendtes fra kommissariatet den 20. april 1966 med følgende ordlyd:

»For den skete ekspropriation af ca. 20 m² og for ulemper 1.500 kr. Beløbet udbetales uden renter inden 1. juni 1966, såfremt erstatningsfastsættelsen tiltrædes. Kommissionen har lagt en arealpris af 40 kr. pr. m² til grund for forslaget, mens resterstatningen ydes for haveforstyrrelse.«

Da A ikke i henhold til ekspropriationsprocedurelovens § 19 begærede den afsagte kendelse indbragt til efterprøvelse for vedkommende taksationskommission, blev erstatningsbeløbet tilsendt ham den 26. maj 1966.

Under vejanlæggets udførelse viste det sig påkrævet at indtage yderligere ca. 11 m² af A's forhave, og spørgsmålet om tillægserstatning blev forelagt kommissarius, der meddelte, at han på ekspropriationskommissionens vegne kunne tilbyde A en tillægserstatning på 700 kr., nemlig 11 m² a 40 kr. + 260 kr. for yderligere haveforstyrrelse, således at tillægserstatningen på 700 kr. udbetaltes uden renter inden 1. december 1967, såfremt tilbudet accepteredes. I modsat fald ville sagen blive behandlet af ekspropriationskommissionen, men først når denne ved anden lejlighed havde møde på egnen.

A meddelte kommissarius, at han kunne acceptere arealerstatningen, men ikke erstatningen for ødelæggelse af haveanlæg m. m. Som anført foran indgik hans arving senere forlig med ekspropriationskommissionen om erstatningsbeløbet, og jeg tog herefter alene stilling til det generelle spørgsmål om udbetaling af renter af ekspropriationserstatninger og kendelsernes bemærkninger herom.

Da kommissarius ikke i sin første redegø-

relse til mig havde taget stilling til A's krav om renter af begge erstatningsbeløb, anmodede jeg kommissarius om en supplerende udtalelse. Jeg henviste i denne forbindelse til ekspropriationsprocedurelovens § 22, hvorefter erstatningsbeløb forrentes med en årlig rente på 1 pct. over Nationalbankens diskonto fra datoen for ekspropriationskommissionens beslutning om ekspropriation, dog at et andet begyndelsestidspunkt under særlige omstændigheder kan fastsættes i kendelse eller forlig.

Kommissarius svarede, at det i sagen omhandlede yderligere erstatningsbeløb baserede sig på, at der opnåedes en forligsmæssig afgørelse, og at beløbet derfor i overensstemmelse med fast praksis var fastsat til et afrundet beløb, der skulle udbetales en passende kort frist efter ejerens tiltrædelse af forslaget. Hvis en forligsmæssig afgørelse ikke ville kunne opnås under de mundtlige forhandlinger, der – om ejeren ikke var afgået ved døden forinden – skulle have været afholdt, ville erstatningen blive forrentet fra ekspropriationsdagen.

Jeg forelagde påny sagen for kommissarius, idet jeg anførte, at den ovenfor refererede meddelelse (afsendt af kommissariatet den 20. april 1966) om erstatningen efter første ekspropriation i formen var en kendelse, jfr. også den påtrykte ankevejledning, men i ordvalget et nyt forligstilbud. Idet jeg gik ud fra, at kommissarius var enig i, at det var en kendelse, bad jeg ham oplyse, hvorledes den skulle forstås sammenholdt med ekspropriationsprocedurelovens § 22 om forrentning af tilkendte erstatninger, ligesom jeg bad ham tage stilling til, om ikke sætningen: »Beløbet udbetales uden renter inden 1. juni 1966, såfremt erstatningsfastsættelsen tiltrædes« var vildledende.

Herpå svarede kommissarius, at kommissionernes praksis i de tilfælde, hvor erstatning kan udbetales umiddelbart, jfr. ekspropriationsprocedurelovens § 23, og hvor sagen afsluttes forligsmæssigt, eller hvor erstatningsberettigede accepterer den afsagte kendelse – og det gælder erfaringsmæssigt i ca. 90 pct. af samtlige erstatningssager – er den, at erstatningsbeløbene, der fastsættes til op-afrundede beløb, udbetales uden renter inden en passende kort frist. I den foreliggende sag ville ekspropriationserstatningen således også være blevet forrentet fra ekspropriationsdagen, den

15. marts 1966, såfremt A ikke havde accepteret den afsagte kendelse, men havde begæret erstatningsfastsættelsen efterprøvet ved taksation.

Herefter anmodede jeg Ministeriet for offentlige Arbejder om en udtalelse om, hvorvidt den af kommissarius skitserede praksis efter ministeriets opfattelse var i overensstemmelse med ekspropriationsprocedurelovens § 22, og ministeriet udtalte, at det var af den opfattelse, at den af kommissarius beskrevne praksis med hensyn til visse erstatningsbeløbs udbetaling uden renter var i strid med lovens § 22, ifølge hvilken principielt alle erstatningsbeløb forrentes. Det kunne endvidere ikke anses for stemmende med loven at formulere kendelsen på en sådan måde, at dens reelle indhold blev alternativt beroende på ekspropriatens stillingtagen til spørgsmålet om anke. Efter ministeriets opfattelse bør ekspropriationskommissionens kendelse have samme indhold i samtlige de processuelt divergerende situationer, som efterfølgende kan fremkomme. I tilfælde af efterprøvelse for taksationskommissionen savnes der ifølge kendelsen tilkendegivelse om, fra hvilken dato renter efter ekspropriationskommissionens opfattelse bør beregnes, og det er netop væsentligt at have denne kommissions udtalelse herom, da der meget vel kan bestå en sammenhæng mellem de fastsatte eller aftalte detaljevilkår for ekspropriationen og forrentningsdatoen. I tilfælde af at kendelsen begæres efterprøvet for taksationskommissionen, men begæringen trækkes tilbage, før sagen færdigbehandles i denne kommission, mangler der ifølge den afsagte kendelse helt nogen afgørelse om forrentningsspørgsmålet.

Overfor det af ministeriet udtalte anførte kommissarius, at ekspropriationsprocedurelovens § 22 er affattet på grundlag af den tidligere kommissionspraksis, hvorefter der almindeligvis hengik mere end et halvt år, før størstedelen af en ekspropriationserstatning (ulempeerstatningen og $\frac{3}{4}$ af den anslåede arealerstatning) kom til udbetaling, mens resterstatningen henstod, til den endelige opmåling til anlægget var foretaget, ofte 6–10 år efter ekspropriationen.

Umiddelbart efter ekspropriationsprocedurelovens ikrafttræden er de under kommissarius for statens ekspropriationer på øerne nedsatte ekspropriationskommissioner gået over til at fastsætte samtlige ekspropriations-

erstatninger til afrundede beløb (med forbehold for regulering opad efter § 23, stk. 1), idet kommissionerne samtidig søger at foretage ekspropriationerne så betids, at ekspropriaterne kan beholde brugen af og udnytte de eksproprierede arealer en rum tid efter ekspropriationen. Ekspropriationsforretninger vedrørende landbrugsarealer afholdes sædvanligvis om foråret, således at arealerne afstås den følgende 1. oktober eller 1. januar, idet der herved levnes ejerne tid til at tage afgrøderne på arealerne o. s. v. I disse tilfælde ansættes rentedatoen ofte til den faktiske overtagelsesdato.

Hvadenten erstatningen forrentes fra ekspropriationsdagen, eller rentedatoen fastsættes sammenfaldende med overtagelsesdagen, baseres erstatningsforslag altid på, at hele erstatningen kan komme til udbetaling ca. en måned efter ekspropriationsdagen, omend der herved faktisk gives visse lodsejere den fordel, at der ikke sker renteafrkortning i erstatningen. I kendelserne, således som de nu udformes, fastsættes en dato for forrentningen, idet fastsættelsen ellers ville være overladt til taksationskommissionen.

Kommissarius mente ikke, at en praksis, der grunder sig på en forligsmæssig aftale med en ejer eller på en kendelse, som ejeren accepterer, kan være i strid med loven. Det var iøvrigt ekspropriationskommissionernes opfattelse, at denne nye praksis i meget høj grad medvirker til, at kommissionerne opnår forlig i mere end 90 pct. af erstatningssagerne i byerne og i mere end 80 pct. af sagerne på landet, og til, at færre end 5 pct. af ejerne øn-

sker erstatninger efterprøvet ved taksation. Kommissionerne havde da heller ikke under overvejelse at ændre denne praksis.

I anledning af det af kommissarius anførte bemærkede ministeriet, at det var uenig i den af kommissarius hævdede opfattelse, at indholdet af en upåanket kendelse eller den på basis af sådanne kendelser dannede praksis ikke skulle kunne være i strid med ekspropriationsprocedureloven. Det af kommissarius iøvrigt anførte gav ikke ministeriet anledning til at føje noget til det tidligere udtalte.

I ekspropriationsprocedurelovens § 22 er det som anført ovenfor bestemt, at erstatningsbeløb skal forrentes fra datoen for den af ekspropriationskommissionen truffene beslutning om ekspropriation, dog at et andet begyndelsestidspunkt under særlige omstændigheder kan fastsættes i kendelse eller forlig.

Under hensyn hertil måtte jeg være enig med ministeriet i, at en praksis som den, der havde fundet udtryk i den kendelse, som afsendtes den 20. april 1966, og hvorefter spørgsmålet om udbetaling af renter blev gjort afhængigt af ekspropriatens efterfølgende stillingtagen til spørgsmålet om anke, ikke kunne anses for stemmende med lovens principielle hovedregel om, at alle erstatningsbeløb skal forrentes fra datoen for ekspropriationsbeslutningen.

Jeg anmodede Ministeriet for offentlige Arbejder om at gøre ekspropriationskommissionerne bekendt med sagen.

2. *Fundet det meget beklageligt, at en kommuneassistent under behandlingen af en skattesag havde fjernet nogle bilag. Skattemyndighederne havde dog ydet vedkommende skatteyder rimelig oprejsning i anledning af den begåede uret. Politiets og statsadvokatens behandling af en straffesag mod kommuneassistenten kritiseret. (J. nr. 562/66).*

Revisor A rettede henvendelse til mig vedrørende skattemyndighedernes behandling af en sag, der angik en af hans klienter. Endvidere klagede han over Århus politis behandling af en af ham indgivet anmeldelse om telefonchikanen, fjernelse af bilag og rettelse af lønningsopgørelse i skattesagen.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det,

at A i foråret 1964 under forhandling med Vejlby-Risskov skattevæsen og senere med vedkommende amtsskatteråd om opgørelsen af en klients skattepligtige indkomst for skatteåret 1963/64 spurgte, om der kunne godkendes et skønsmæssigt fradrag på 800–1000 kr. vedrørende udgifter til taxa-kørsel, men blev mødt med påstanden om, at der blandt

bilagene for de allerede godkendte fradrag, ialt 8.480,45 kr., også befandt sig taxa-bilag. Ved en fornyet gennemgang af bilagene, sammenholdt med en af A udarbejdet tællestrimmel, viste det sig da, at der ikke var bilag vedrørende taxa-kørsel, men at der manglede en række bilag, som alle lød på beløb af en størrelsesorden, der efter skattevæsenets opfattelse indicerede, at der var tale om taxa-udgifter.

Endvidere var det oplyst, at den kommuneassistent, som havde behandlet sagen, mundtligt overfor skatteinspektøren og senere skriftligt i en redegørelse til brug ved amtsskatterådets behandling af sagen havde anført, at der blandt bilagene havde befundet sig taxabilag.

Amtsskatterådet traf den 22. juni 1964 afgørelse i sagen og forhøjede A's klients skattepligtige indkomst for det anførte skatteår med ialt 613 kr., mens der ikke var taget hensyn til ønsket om fradrag for taxa-udgifter.

Da A ikke kunne godkende forhøjelsen, og da han fortsat fandt, at hans klient burde kunne fradrage sine taxa-udgifter, indankede han sagen for Landsskatteretten, som indhentede en udtalelse fra de stedlige ligningsmyndigheder. I skrivelse af 22. september 1964 udtalte Vejlbyskoven sogneråd herefter bl. a. følgende (vedrørende taxa-fradraget):

»Dette fradrag havde pågældende også anmodet om i forbindelse med skatterådets forhandling med skatteyder om øvrige spørgsmål, men fra myndighedernes side hævdede man, at der i de tidligere fremsendte og nu returnerede bilag havde været indeholdt taxabilag. Efter at pågældendes revisor havde benægtet dette, fik man udleveret bilagene igen, og det viste sig da, at der ved en gennemgang af en bunke bilag, der ifølge en vedlagt tællestrimmel repræsenterede en udgift på 8.480,45 kr., ikke kunne findes alle bilag, og til dokumentation herfor vedlagde man den pågældende tællestrimmel, hvorpå er noteret, hvilke bilag der nu manglede. De beløb, der mangler bilag for, er af en sådan størrelsesorden, at de indikerer, at det netop er taxabilagene, der nu er pillet ud. Der blev derfor i indstillingen fra skatterådet og sognerådet til amtsskatterådet ikke taget hensyn til den pågældendes begæring om yderligere fradrag for taxa-kørsel.

...

Man er fortsat sikker på, at der oprindelig har været forevist bilag vedrørende taxa-kørsel, og mener, at den vedlagte strimmel fra

regnemaskinen (formentlig revisors) fuldstændig dokumenterer dette.«

Medens sagen var under behandling i Landsskatteretten, var A ved et par lejligheder blevet ringet op, angiveligt af navngivne medarbejdere i Landsskatteretten og Skatte departementet. Det havde senere vist sig, at der ikke i de nævnte institutioner var medarbejdere af de opgivne navne, og at der iøvrigt ikke var rettet telefonisk henvendelse til A fra disse myndigheder. Fra slutningen af november 1965 blev A og hans hustru påny generet med »falske« telefonopringninger, ligesom der i flere tilfælde i tiden omkring julen 1965 blev leveret varer til dem efter telefoniske bestillinger i deres navne. Den 10. december 1965 havde A anmeldt chikanerierne til kriminalpolitiet i Århus, som fandt frem til, at opringningerne var foretaget fra Vejlbyskovs kommunekontor, og overfor politiet oplyste A i slutningen af december 1965, at skatteinspektøren, med hvem han havde haft forskellige sammenstød, var den eneste på kontoret, som han kunne tænke sig havde foretaget disse opkald.

Den 27. januar 1966 tilstod kommuneassistenten imidlertid, at han havde foretaget telefonopringningerne, og kort efter tilstod han tillige, at det var ham, der havde fjernet og tilintetgjort de manglende bilag, samt at det var urigtigt, at de havde vedrørt taxa-kørsel. Endvidere tilstod han overfor sognerådet nogle yderligere forhold, herunder at han ved en lejlighed havde rettet i en lønangivelses seddel, som skattevæsenet havde modtaget fra A vedrørende en hos ham ansat person. Kommuneassistenten søgte og fik bevilget sin øjeblikkelige afsked fra kommunen og blev umiddelbart efter indlagt på statshospital.

Den 28. januar 1966 opsøgte sognerådsformanden, kærneren og skatteinspektøren A for at udtrykke deres beklagelse af det passerende. På dette tidspunkt forelå der dog ikke noget om de fjernede bilag. Så snart kommuneassistentens tilståelse også om disse forhold forelå, anmodede sognerådet amtsligningsinspektoratet om at få tilsendt skattesagen, og den 5. februar 1966 fremkom sognerådet med følgende erklæring:

»I tilslutning til foranstående meddeles herved, at den pågældende medarbejder, der har haft med sagen at gøre, den 30. f. m. mundtligt og den 31. f. m. skriftligt i forbindelse med andre forhold har tilstået at have

fjernet de omtalte bilag i sagen, hvilke bilag ifølge den pågældende ikke havde noget med udgifter til taxa at gøre. Med hensyn til den for Landsskatteretten løbende klagesag vil der herfra fremkomme fornyet indstilling.

Idet oplyses, at den pågældende medarbejder allerede har fået bevilget sin ansøgning om øjeblikkelig afsked og nu har ophold på statshospitalet i Risskov, ønsker sognerådet at udtale den største beklagelse af det skete og af, at sagen har taget denne overraskende vending.«

Skattedepartementet underrettede A om sognerådets erklæring, hvortil departementet kunne henholde sig, idet det tilsluttede sig sognerådets beklagelse af det skete.

Vejlby-Risskov sogneråd fremkom herefter den 1. marts 1966 overfor skatterådet med en fornyet udtalelse vedrørende A's klients skatteansættelse for skatteåret 1963/64, hvori det indstilledes, at den senest foretagne indkomstansættelse blev nedsat med i alt 1.528 kr., hvoraf 1.000 kr. vedrørte taxa-kørsel. En genpart af indstillingen blev tilsendt A og forsynet med hans tiltrædelsespåtegning, således at sagen ikke behøvede at blive forhandlet yderligere, og den 26. maj 1966 afsagde Landskatteretten kendelse i overensstemmelse med indstillingen.

Ligesom Vejlby-Risskov sogneråd og Skattedepartementet måtte jeg finde det meget beklageligt, at kommuneassistenten havde fjernet de omtalte bilag i skattesagen og hævdet, at de manglende bilag havde vedrørt taxa-kørsel, således at det for skattemyndighederne måtte se ud, som om A søgte at opnå en ugrundet fordel for sin klient.

Ved min gennemgang af sagen, herunder det omfattende rapportmateriale vedrørende kriminalpolitiets afhøringer af kommuneassistenten, skatteinspektøren og A, fandt jeg ikke noget holdepunkt for A's antagelse om, at skatteinspektøren havde haft kendskab til – endsige havde medvirket ved – de strafbare forhold, som kommuneassistenten havde gjort sig skyldig i.

Det kunne efter det foreliggende ikke bebrejdes skatteinspektøren, at han stolede på, hvad hans underordnede medarbejder fortalte ham og senere bekræftede i en skriftlig redegørelse til brug for den videre behandling af sagen, ligesom jeg ikke fandt

at kunne kritisere, at skatteinspektøren ved udfærdigelsen af sognerådets erklæring af 22. september 1964 lagde sin medarbejders forklaring til grund.

Da det endvidere var oplyst, at kommuneassistenten efter afsløringen fik bevilget sin afsked, da repræsentanter for kommunen, herunder skatteinspektøren, straks henvendte sig til A for mundtligt at beklage det passerede, da sognerådet kort efter skriftligt overfor Skattedepartementet beklagede det skete, hvilken beklagelse Skattedepartementet tilsluttede sig overfor A, og da Landsskatteretten senere i overensstemmelse med de stedlige ligningsmyndigheder ved sin afgørelse i skattesagen lagde A's påstand til grund, måtte jeg alt i alt finde, at der var givet A rimelig oprejsning i anledning af den begåede uret. Jeg tog dog ikke hermed stilling til, hvorvidt kommunen eller andre måtte have pådraget sig noget erstatningsansvar overfor A, idet dette spørgsmål alene ville kunne afgøres af domstolene.

Vedrørende behandlingen af politianmeldelsen gjorde A gældende, at politiet alene havde efterforsket anmeldelsen om telefonchikaner i fornødent omfang, og at statsadvokaten i Viborg burde have påset, at politiet også havde efterforsket anmeldelsen om fjernelse af bilag og rettelse af lønningsopgørelse i skattesagen.

Det var herom oplyst, at A den 10. og 14. december 1965 til kriminalpolitiet i Århus anmeldte, at han havde været udsat for generende telefonopringninger. Efter aftale med JTAS og efter indhentet retskendelse fra Århus byret fik politiet oplyst, at den seneste opringning var kommet fra Vejlby-Risskov kæmnerkontor. Da A blev gjort bekendt med dette, oplyste han under en afhøring den 22. december 1965, at han kunne tænke sig, at opringningerne kom fra skatteinspektøren, med hvem han havde haft forskellige kontroverser i skattesager. Til belysning heraf forklarede han bl. a., at der var blevet fjernet nogle bilag fra en klients sag for at mistænkeliggøre hans regnskab, og at bilagene uden tvivl var fjernet af skattemyndighederne i Vejlby-Risskov kommune. Videre forklarede A, at en lønningsopgørelse fra ham til en kontordame, han benyttede som medhjælp i travle perioder, var blevet rettet fra 1.500 kr.

til 4.500 kr., og at også dette var foretaget af skattemyndighederne i Vejby-Risskov kommune. A mente herefter, at det måtte være skatteinspektøren, der ville chikanere ham, selv om han ikke havde kunnet genkende hans stemme i telefonen. Den pågældende kontordames ægtefælle bekræftede ved en afhøring, at han på kommunkontoret havde set en maskinskrevet lønningsopgørelse, hvor tallet 1.500 kr. var rettet, idet 1-tallet med blæk eller kuglepen var rettet til et 4-tal.

Da A i den følgende tid modtog flere telefonopringninger, herunder opringninger vedrørende de fjernede bilag, og der blev leveret ham forskellige varer, som var blevet bestilt i hans navn af en anden, indhentede politiet en fornyet retskendelse fra byretten, og det blev herefter konstateret, at opringningerne til A påny var foretaget fra kærnerkontoret.

Under den videre efterforskning fortsatte telefonopringningerne og leveringen af varer til A, og den 27. januar 1966 indfandt kriminalpolitiet sig på kærnerkontoret bl. a. medbringende en båndoptagelse af et par af telefonopringningerne. Såvel kærneren som skatteinspektøren genkendte stemmen og udtalte, at det drejede sig om en kommuneassistent, der var ansat på skattekontoret.

Kommuneassistenten blev medtaget til kriminalpolitiets kontor, hvor han blev afhørt som sigtet for at have foretaget de omhandlede telefonopringninger og bestillinger af varer til A, men han nægtede sig skyldig i begge forhold. Under den videre afhøring om sit kendskab til A forklarede kommuneassistenten bl. a. om den sag, hvori nogle bilag skulle være fjernet, men han blev ikke afhørt som sigtet for dette forhold.

Medens kommuneassistenten midlertidig blev indsat i arresten, foretog kriminalpolitiet afhøring på kærnerkontoret. Senere på dagen blev kommuneassistenten påny foreholdt sigtelserne og de foreliggende beviser, hvorefter han tilstod, at han havde foretaget de omhandlede opringninger og bestillinger af varer til A. Som motiv for sin handling angav han, at A havde beskyldt skattemyndighederne for at have fjernet nogle bilag fra en skattesag, og han følte, at A direkte beskyldte ham for det.

På grund af kommuneassistentens psykiske tilstand måtte afhøringen afbrydes, og han lod sig senere indlægge på statshospitalet i

Risskov. Den 1. februar 1966 meddelte kærneren telefonisk kriminalpolitiet, at kommuneassistenten efter opfordring fra kommunen havde søgt og fået bevilget sin afsked fra udgangen af januar måned, og samme dag meddelte A telefonisk kriminalpolitiet, at kommuneassistenten i et brev til kærneren havde erkendt, at det var ham, der havde fjernet de tidligere omtalte bilag fra en skattesag.

Under en afhøring forklarede kommuneassistenten, at han havde gennemgået A's bilag og udarbejdet referat i sagen. Skatteinspektørens spørgsmål, om der blandt bilagene fandtes bilag vedrørende taxakørsel, besvarede han bekræftende, selv om han ikke var sikker på, at det var rigtigt. Han kunne heller ikke kontrollere det, idet A på daværende tidspunkt havde fået bilagene tilbage. Ved skattesagens senere behandling hos skatterådet, fastholdt skatteinspektøren i tillid til kommuneassistentens udsagn, at der blandt bilagene var fundet bilag vedrørende taxakørsel. Da A bestred dette, fik kommuneassistenten påny bilagene til gennemsyn, og på skatteinspektørens spørgsmål bekræftede han, at der var bilag vedrørende taxakørsel. Da han var klar over, at han havde løjet overfor skatteinspektøren, fjernede han nogle tilfældige bilag, og da der nogen tid efter kom en forespørgsel fra Landsskatteretten vedrørende eventuelle bortkomne bilag hos skattemyndighederne, benægtede han, at han havde noget kendskab til, at der skulle være fjernet bilag fra A's sag. Han ønskede at påvirke A til at trække klagen til Landsskatteretten tilbage, og det var bl. a. derfor, at han var begyndt at ringe til A om bilagene og at udgive sig for andre personer. Iøvrigt kunne han ikke give nogen begrundelse for sine handlinger.

I skrivelser af 7. marts og 29. april 1966 til politimesteren for Århus købstad afgav statshospitalet udtalelser om kommuneassistentens psykiske tilstand og hans strafegnhed, og den 18. maj 1966 afgav Retslægerådet erklæring i sagen.

Med skrivelse af 29. juni 1966 forelagde politimesteren sagen for statsadvokaten i Viborg, idet han redegjorde for de skete telefonopringninger og de bestilte varer. Politimesteren fremhævede, at alle lovovertrædelser var begået for at genere eller øve tryk på A. Kommuneassistenten havde løjet overfor skatteinspektøren vedrørende sin behandling af skattesagen og havde i den forbindelse

fjernet nogle bilag. Det var derfor hans formål med opringningerne og de øvrige dispositioner at formå A til at trække sin klage tilbage, således at han undgik opdagelse. For samtlige forhold indstillede politimesteren, at tiltale blev undladt i medfør af retsplejelovens § 723. Den 12. juli 1966 tiltrådte statsadvokaten politimesterens indstilling om undladelse af tiltalerejsning. Statsadvokaten henstillede samtidig til politimesteren at overveje, hvorvidt der måtte være anledning til at meddele kommuneassistenten en advarsel i henhold til straffelovens § 265. Den 19. juli 1966 meddeltes der ham en sådan advarsel mod at trænge sig ind på A eller ved telefoniske henvendelser eller på anden måde at genere eller forulempe A.

I skrivelse af 27. juli 1966 fra politimesteren blev A underrettet om statsadvokatens resolution og den meddelte advarsel, og i skrivelser af 29. s. m. og 4. august 1966 til rigsadvokaten klagede A over den af statsadvokaten truffne afgørelse, som han ønskede omgjort. Endvidere ønskede A sigtelserne mod kommuneassistenten udvidet til også at omfatte fjernelsen af bilag og rettelsen af lønningsopgørelse. Endelig ønskede A også indledt undersøgelse mod skatteinspektøren.

I den anledning foretog kriminalpolitiet i Århus den 18. august 1966 en supplerende afhøring af kommuneassistenten vedrørende fjernelsen af bilagene. Den 29. august 1966 fremsendte politimesteren påny sagen til statsadvokaten og indstillede, at tiltale blev undladt i medfør af retsplejelovens § 723, stk. 1, for så vidt angik forholdet vedrørende fjernelsen af bilagene. Anmeldelsen mod skatteinspektøren blev samtidig oversendt til politimesteren i Hasle m. fl. herreder, idet skatteinspektørens eventuelle overtrædelser henhørte under denne politimesters jurisdiktion.

Den 5. september 1966 indsendte statsadvokaten sagen til rigsadvokaten, idet han samtidig redegjorde for årsagen til, at han havde undladt tiltale for de anmeldte forhold vedrørende telefonopringninger og bestilling af varer. Vedrørende fjernelsen af bilag bemærkede statsadvokaten, at de oplysninger, der oprindeligt forelå herom, ikke gav ham anledning til at foretage videre efterforskning allerede af den grund, at skattesagen dengang fortsat behandledes af overordnede administrative myndigheder. Den 10. september 1966 resolverede rigsadvokaten, at forfølg-

ning mod kommuneassistenten ville være at fortsætte, ligesom der skulle rejses tiltale mod ham. Herom blev A underrettet ved rigsadvokatens skrivelse af 12. september 1966.

Kriminalpolitiet i Hasle herred foretog i tiden 13. september–11. oktober 1966 afhøringer af A, skatteinspektøren og kommuneassistenten vedrørende bl. a. de fjernede bilag og rettelsen af lønningsopgørelsen, og kommuneassistenten erkendte under disse afhøringer begge forhold.

Den 8. november 1966 indstillede politimesteren i Århus til statsadvokaten, at der blev rejst tiltale mod kommuneassistenten for at have afgivet urigtige erklæringer vedrørende de senere fjernede bilag. Derimod fandt politimesteren ikke, at selve fjernelsen af bilagene kunne straffes, og han indstillede derfor, at tiltale blev undladt i medfør af retsplejelovens § 723, stk. 1. Endvidere indstillede politimesteren, at der blev rejst tiltale mod kommuneassistenten for rettelse af lønningsopgørelsen og for de foretagne telefonopringninger, hvorimod bestilling af varer i A's navn ikke kunne anses som en strafbar handling. Endelig fandt politimesteren intet grundlag for at rejse sigtelse mod skatteinspektøren for strafbart forhold.

Ved statsadvokatens anklageskrift af 9. maj 1967 blev der rejst tiltale mod kommuneassistenten for de forhold, hvorom politimesteren havde indstillet tiltale, samt for forholdet vedrørende selve fjernelsen af bilagene.

Politimesterens og statsadvokatens vurdering, hvorefter der ikke fandtes grundlag for at rejse sigtelse mod skatteinspektøren, blev senere tiltrådt af rigsadvokaten og Justitsministeriet, og jeg fandt ikke at kunne kritisere denne afgørelse.

Ved Århus nordre herredsrets dom af 23. november 1967 blev kommuneassistenten domfældt for de forhold, som han var tiltalt for.

I anledning af klagen til mig udtalte den kriminaloverbetjent, der havde foretaget en væsentlig del af afhøringerne i sagen, herunder også afhøringerne til rapporten af 22. december 1965 vedrørende bl. a. fjernelse af bilag og rettelse i lønningsopgørelse, at han afleverede sagen til politiassessoren den 11. marts 1966, og at han var sikker på, at den nævnte rapport var vedlagt sagen. Han mente også at kunne huske, at det havde været drøftet hos kriminalpolitiet og med po-

litiassessoren, hvad man skulle foretage sig med hensyn til fjernelsen af bilag. Kriminaloverbetjenten havde ikke foretaget undersøgelser af, om kommuneassistenten eventuelt kunne have foretaget rettelsen i lønningsopgørelsen.

Politiassessoren henviste til, at A's anmeldelser om fjernelse af bilag og rettelse af lønningsopgørelse var rettet mod skatteinspektøren og Vejlbys-Risskov kommunes skattevæsen, og at også anmeldelsen om telefonchikanen m. m. var rettet mod skatteinspektøren. Under efterforskningen viste det sig, at telefonchikanen m. m. var foretaget af kommuneassistenten, og at baggrunden for hans handlinger var, at han ville formå A til at opgive sin klage over Vejlbys-Risskov kommunes skattevæsen, hvor han havde løjet overfor skatteinspektøren om bilagene i den forannævnte sag. Under den videre efterforskning erkendte han, at han havde fjernet nogle tilfældige bilag fra den nævnte sag, men han havde ikke nogen klar erindring herom, da efterforskningen blev foretaget. Da kommuneassistenten ikke havde oplyst, hvilke bilag det drejede sig om, og da der på daværende tidspunkt ikke skønnedes at foreligge et kriminelt forsæt fra hans side, ofrede man ikke megen opmærksomhed på dette forhold, idet der tilsyneladende var langt mere grove lovovertrædelser at efterforske, hvortil kom, at Landsskatteretten behandlede A's klage over skattevæsenet. Da A yderligere havde ansøgt om fri proces under en sag mod skattevæsenet i Vejlbys-Risskov kommune, hvilket andragende blev behandlet af politimesteren i Hasle herred, blev det besluttet at stille anmeldelsen mod skatteinspektøren og skattevæsenet i bero, indtil sagen mod kommuneassistenten var afsluttet, idet efterforskningen i anmeldelsen mod skatteinspektøren iøvrigt skulle foretages af politimesteren i Hasle herred.

Politimesteren i Århus tiltrådte det af politiassessoren anførte, men fandt dog at måtte give udtryk for en beklagelse af, at efterforskningen af de anmeldte bevisforbrydelser ikke straks blev rettet mod kommuneassistenten, der den 27. januar 1966 overfor skatteinspektøren havde tilstået at have fjernet bilagsmaterialet, og to dage senere yderligere havde erkendt, at han havde rettet i lønningsopgørelsen.

Statsadvokaten i Viborg udtalte, at han

ikke fandt at sagen var utilstrækkeligt oplyst ved politimesterens forelæggelse af den med skrivelsen af 29. juni 1966. Statsadvokaten skønnede, at det var tvivlsomt, om de dengang foreliggende oplysninger om kommuneassistentens behandling af skattesagen ville føre til nogen kriminel sigtelse, og at han derfor ikke fandt det rimeligt at lade behandlingen af de afsluttede undersøgelser vedrørende anmeldelsen for fredskrænkelser bero på udfaldet af de overordnede administrative myndigheders undersøgelser i skattesagen og eventuel derefter følgende politimæssig undersøgelse. I denne forbindelse henviste statsadvokaten til retsplejelovens § 705, hvorefter forfølgning mod en sigtet for flere forbrydelser bør ske under én sag, for så vidt sådant lader sig gøre uden væsentlig forhaling eller vanskelighed.

Rigsadvokaten og Justitsministeriet beholdt sig til statsadvokatens udtalelse.

Ved sagens bedømmelse måtte det lægges til grund, at kommuneassistenten havde tilstået, at han i længere tid havde udøvet en kraftig fredsforstyrrende adfærd overfor A, og at politiet yderligere blev bekendt med, at han overfor kæmneren i Vejlbys-Risskov kommune havde erkendt, at han havde fjernet det ovenfor omtalte bilagsmateriale fra A's skattesag. Da dette forhold måtte indicere en overtrædelse af straffelovens § 178, havde det været rimeligt, om politiet straks havde gjort forholdet til genstand for en mere indgående undersøgelse end sket.

Det havde dernæst været særdeles nærliggende, om politiet havde foretaget nærmere undersøgelser af forholdet vedrørende rettelsen af lønningsopgørelsen fra 1.500 kr. til 4.500 kr., så meget mere som vedkommende skatteyder havde forklaret, at han havde set rettelsen under et møde med skatteinspektøren. Straffesagen ville herved være blevet klarlagt langt tidligere end sket efter rigsadvokatens resolution af 10. september 1966.

Endelig kunne jeg ikke være enig med statsadvokaten i Viborg i, at straffesagen var tilstrækkeligt oplyst ved dens forelæggelse for ham med politimesterens skrivelse af 29. juni 1966. Efter min mening burde statsadvokaten have foranlediget yderligere efterforskning vedrørende de to oven-

nævnte forhold, inden han tog stilling til sagen. Jeg bemærkede herved, at henvisningen til retsplejelovens § 705 i hvert fald ikke kunne gælde forholdet vedrørende ret-

telsen af lønningsopgørelsen, idet behandlingen af denne skattesag forlængst var afsluttet.

3. *Forvaringsanstalten og Særfængslet i Herstedvester havde ikke afgivet indstilling om prøveløsladelse af en indsat indenfor den fastsatte frist. (J. nr. 493/69).*

A klagede over, at overlægen ved Forvaringsanstalten og Særfængslet i Herstedvester i hans tilfælde ikke havde overholdt de gældende regler, hvorefter indstilling om prøveløsladelse skal afgives til Justitsministeriet senest 6 uger inden det tidspunkt, da den indsatte i medfør af straffelovens § 38, stk. 1, har mulighed for at blive løsladt på prøve, samt over, at Justitsministeriet havde meddelt ham, at det ikke havde fundet grundlag for at kritisere overlægen herfor.

Det var oplyst, at A blev indsat i særfængslet den 5. marts 1969 til afsoning af en reststraf og en ny straf, at 2/3 af hans straffetid var udstået den 16. juni 1969, og at indstilling om hans løsladelse på prøve ifølge særfængselsanordningens § 2, jfr. statsfængselsanordningens § 35, stk. 1, derfor skulle have været indsendt senest den 5. maj 1969.

I skrivelse af 16. maj 1969 klagede A til Justitsministeriet over, at indstilling om hans prøveløsladelse ikke var afgivet rettidigt af anstaltsledelsen, og i skrivelse af 28. s. m. meddelte Justitsministeriet ham, at det ikke fandt grundlag for at kritisere tidspunktet for anstaltens afgivelse af indstilling vedrørende spørgsmålet om prøveløsladelsen. Det bemærkes herved, at indstillingen blev afgivet den 20. maj 1969.

I anledning af klagen til mig henviste forvaringsanstalten og særfængslet til en redegørelse af 22. maj 1969 til Justitsministeriet, hvoraf det fremgik, at vicefængselsinspektøren på et spørgsmål fra A om, hvornår der ville blive truffet afgørelse om hans prøveløsladelse, havde svaret, at det ville ske på et funktionærmøde den 20. s. m., hvilket var i overensstemmelse med de gældende regler for straf på mindre end 9 måneder. Selv om A afsonede en straf på 5 måneder + reststraf 133

dage, altså ialt mere end 9 måneder, mente anstaltsledelsen sig berettiget til at anvende 3 ugers fristen, ud fra det synspunkt at man, hvis man havde ladet 6 ugers regelen gælde efter bogstaven, ville være kommet i den situation at skulle afgive indstilling om prøveløsladelse allerede 2 måneder efter, at A var blevet indsat i anstalten.

Justitsministeriet henviste overfor mig til, at ministeriet nu i en skrivelse af 30. juni 1969 havde meddelt A, at det havde henledt anstaltsledelsens opmærksomhed på, at indstillingen om hans prøveløsladelse skulle have været indsendt 6 uger inden prøveløsladelsesdatoen, men at ministeriet iøvrigt ikke havde fundet anledning til at foretage videre i sagen.

Ministeriet tilføjede, at det under hensyn til den korte tid, A havde opholdt sig i anstalten, fandt at indstillingen blev afgivet på et rimeligt tidspunkt, og ministeriet havde taget op til overvejelse at søge den i anordningen fastsatte frist forkortet med henblik på tilfælde som A's.

Jeg fandt det beklageligt, at Forvaringsanstalten og Særfængslet i Herstedvester ikke havde afgivet indstilling om A's prøveløsladelse indenfor den herfor fastsatte ubetingede frist, idet jeg måtte lægge afgørende vægt på, at de gældende regler blev overholdt, selv om der i det foreliggende tilfælde var anført vægtige grunde for fravigelsen af fristen.

Ligeledes fandt jeg, at Justitsministeriet allerede i skrivelsen til A af 16. maj 1969 burde have givet udtryk for det syn på spørgsmålet, som nu havde fundet udtryk i ministeriets skrivelse af 30. juni 1969 til A.

4. *Spørgsmålet om, hvorvidt ekspropriater har krav på at få udleveret en bekræftet ekspropriationsplan. (J. nr. 965/68).*

A klagede over en af Ministeriet for offentlige Arbejder truffet afgørelse, hvorefter ekspropriater ikke har krav på udlevering af en bekræftet ekspropriationsplan i forbindelse med besigtigelses- og ekspropriationsforretningen og ej heller efter gennemførelsen af ekspropriationen.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at der i henhold til lov nr. 77 af 10. marts 1966 ved ekspropriation blev foretaget begrænsning eller ophævelse af nogle servitutter med henblik på udvidelse af bygningsanlægene på Finseninstituttet i København.

Kommissarius for statens ekspropriationer på øerne underrettede i skrivelse af 7. februar 1968 de ejere, der havde påtaleret til de nævnte servitutter, om ekspropriationen og gav samtidig meddelelse om, at planen over det påtænkte byggeri lå til gennemsyn i kommissariatet, og den 22. februar 1968 blev der afholdt besigtigelses- og ekspropriationsforretning.

I skrivelse af 4. juni 1968 henledte A Ministeriet for offentlige Arbejder's opmærksomhed på, at kommissarius ikke havde kunnet udlevere ham en bekræftet plan over ekspropriationens omfang til trods for, at ekspropriationskendelsen henviste til et af kommissarius under sagen forevist kort. Kommisarii kontor var ikke i stand til selv at fotokopiere planen, hvorfor problemet for A's vedkommende var blevet løst derved, at han fra kommissarius fik planen udlånt og fotokopierede den for egen regning, hvorefter han havde anmodet kommissarius om at bekræfte genpartens rigtighed. Denne anmodning blev imidlertid ikke imødekommet.

Kommissarius udtalte overfor ministeriet, at kommissariatets fotokopieringsmaskine ikke er i stand til at tage brugelige kopier af farvelagte planer, og at de af A fremstillede »genparter« var af så ringe gengivelse og uden påført farvelægning af grænser m. v., at kommissariatet kun med betænkelighed havde returneret disse med påtegning om deres identitet med originalen. Anskaffelsen af apparatur til fotokopiering af farvelagte planer ville ifølge kommissarius medføre en så betydelig udgift i forhold til dets anvendelse, at det måtte lades ganske ude af betragtning.

Under henvisning til kommissarii udtalelse

meddelte ministeriet herefter A, at ekspropriaterne efter dets opfattelse har krav på at få endelig besked om en stedfunden ekspropriations omfang, men at dette kan ske også på anden måde end ved udlevering af en bekræftet ekspropriationsplan. Hvis der, som det sædvanligvis sker ved ekspropriation, foretages tinglysning om ekspropriationsindgrebet, vil ekspropriaterne ikke have krav på anden dokumentation end den, der vil fremgå af tingbogens indhold.

A fastholdt overfor ministeriet, at han havde krav på at få udleveret en bekræftet genpart af den pågældende plan, idet det ikke uden planen var muligt at fastlægge ekspropriationens omfang, fordi ekspropriationskendelsen netop ikke havde beskrevet omfanget på anden måde end ved henvisning til planen. Han støttede sit krav på almindelige principper, der er gældende i retsplejen, og på loven om partsoffentlighed i forvaltningen. Ministeriet fastholdt imidlertid den trufne afgørelse.

I sin skrivelse til mig gjorde A ligesom tidligere overfor Ministeriet for offentlige Arbejder gældende, at han som følge af almindelige retsplejehensyn i henhold til partsoffentlighedsloven havde krav på en af kommissarius eller en anden offentlig myndighed bekræftet plan, når der i ekspropriationskendelsen henvises til planen.

Ministeriet for offentlige Arbejder udtalte, at den omhandlede plan ifølge de for ministeriet foreliggende oplysninger havde været fremlagt til eftersyn forud for ekspropriationsforretningens afholdelse, ligesom der under forretningen havde fundet en påvisning sted af ekspropriationens omfang, jfr. bestemmelserne i § 15, stk. 2, og § 17, stk. 1, i ekspropriationsprocedureloven (lov nr. 186 af 4. juni 1964). Ministeriet havde ved sagens behandling henset til, at bestemmelserne i den nævnte lov efter det for ministeriet oplyste måtte anses for overholdt, og ministeriet fandt ikke anledning til at foretage videre i sagen, allerede af den grund at A's konkrete ønske måtte anses for opfyldt ved, at han havde fået udlånt den omhandlede plan.

Ministeriet bemærkede endvidere, at fremstilling af ekspropriationsplaner til samtlige af et ekspropriationsanlæg berørte ejere, bru-

gere og andre interesserede ville være forbundet med meget betydelige omkostninger, herunder til arbejdskraft, ligesom det under hensyn til ekspropriationssagernes uensartethed – med den deraf følgende store variation i plan-materialets udformning – ville være vanskeligt at fastsætte generelle forskrifter for udfærdigelse af ekspropriationsplaner til brug for alle eksproprier. I ekspropriationsprocedureloven har man således også afstået fra at foreskrive nogen pligt til udsendelse af ekspropriationsplaner til ekspropriaterne, idet man har anset det for tilstrækkeligt, at planerne fremlægges til offentligt eftersyn forud for forretningen, at ekspropriaterne underrettes herom, *samt at planerne under forretningen fremlægges og forklares for de fremmødte.*

Endelig oplyste ministeriet, at der administrativt i et vist omfang, uden at der består nogen foreskrevet pligt, udleveres planer eller planudsnit, når eksproprier eller andre har et dokumenteret behov herfor. Om der foreligger et sådant behov, må efter ministeriets opfattelse bero på et skøn udøvet af de direkte implicerede myndigheder – vedkommende kommissarius, anlægsmyndigheder eller taksationskommission – og ministeriet har ikke ment i de enkelte tilfælde at kunne foretage en efterprøvelse af det af vedkommende myndighed i så henseende udøvede skøn.

Justitsministeriet udtalte, at det i partsoffentlighedslovens § 12, stk. 4, er fastsat, at bestemmelser i andre love, der i videre omfang end partsoffentlighedsloven giver parter adgang til at gøre sig bekendt med dokumenter hos den offentlige forvaltning, opretholdes. Dette indebærer, at specielle lovregler om partsoffentlighed kun får betydning ved siden af partsoffentlighedsloven, for så vidt de hjemler en videregående partsoffentlighed end denne lov, jfr. Folketingstidende 1963/64, tillæg A, sp. 1358. Partsoffentlighedsloven kan således anvendes som supplement til specielle lovregler om partsoffentlighed.

Partsoffentlighedslovens regler kan fraviges ved lov. Ekspropriationsprocedureloven trådte i kraft samme dag som partsoffentlighedsloven. Bl. a. under hensyn hertil kan der være nogen tvivl om, hvorvidt der ved de særlige regler om aktindsigt i ekspropriationsprocedureloven er sket fravigelse af partsoffentlighedslovens regler. Spørgsmålet var

imidlertid efter Justitsministeriets opfattelse uden betydning i den foreliggende sag, hvor der alene var rejst spørgsmål om anvendeligheden af partsoffentlighedslovens regler om en parts ret til efterfølgende aktindsigt. Partens ret til efterfølgende aktindsigt er ikke omtalt i ekspropriationsprocedureloven, og der synes ikke i forarbejderne til denne lov at være holdepunkter for at antage, at lovens tavshed herom er udtryk for, at man på dette punkt har villet gennemføre en anden ordning end den, der følger af partsoffentlighedsloven.

Efter Justitsministeriets opfattelse måtte det således antages, at partsoffentlighedslovens regler fandt anvendelse i det foreliggende tilfælde. Efter bestemmelsen i § 7 træffer vedkommende myndighed afgørelse om, hvorvidt en begæring om aktindsigt skal imødekommes ved, at der gives parten adgang til at gennemse sagens dokumenter på stedet, eller ved, at der gives ham en afskrift. Såfremt det har betydning for partens mulighed for at varetage sine interesser, at der gives ham afskrift af dokumenterne, skal begæring herom dog imødekommes.

Endelig bemærkede Justitsministeriet, at det ikke fandt at burde tage stilling til, om A i det foreliggende tilfælde havde haft krav på at få tilsendt genpart af de i sagen omhandlede dokumenter, men ministeriet pegede dog på, at der ved skønnet over, hvorvidt det er af betydning for en part i en ekspropriations-sag at få en afskrift af ekspropriationsplanen, må kunne tages hensyn til, om meddelelse om ekspropriationens omfang kan gives på anden lige så betryggende måde, jfr. Ministeriet for offentlige Arbejder's udtalelse vedrørende dette spørgsmål.

Heroverfor anførte A bl. a., at sagen efter hans opfattelse havde to aspekter, dels spørgsmålet om ekspropriaternes ret, dels et spørgsmål om hensigtsmæssighed eller kontororganisation. Hvad angik det første spørgsmål henvisede A til, at enhver eksproprier måtte have krav på et (bekræftet) eksemplar af det kort, ekspropriationskendelsen henviser til. Enhver, der er part i en sag, måtte efter A's formening have retlig interesse i at få et eksemplar af sagens i hvert fald vigtigste dokumenter, hvortil under alle omstændigheder må henregnes kort og andre oplysninger til forståelse af sagen, herunder bestemmelse af sagsgenstanden. At ekspropriationsprocedureloven ikke

direkte havde foreskrevet nogen pligt til udsendelse af ekspropriationsplaner til samtlige ekspropriater, kunne efter A's opfattelse ikke anføres til støtte for ministeriets standpunkt, da det måtte antages, at formålet med ekspropriationsprocedureloven ligesom med partsoffentlighedsloven havde været at tilsikre en procedure i administrativ behandling, der overfører nogle af de garantier, der findes i behandlingen for domstolene. Ekspropriationsprocedureloven angiver efter A's opfattelse kun, hvilke oplysninger der under alle omstændigheder skal sendes til de af ekspropriationen berørte, altså et minimum, hvilket ikke kan være til hinder for, at en ekspropriat må have ret til på begæring at få en af kommissarius bekræftet genpart af de i ekspropriationssagen påberåbte akter. A henviste endvidere til, at loven om partsoffentlighed er en generel lov, der skal regulere hele den administrative procedure og derfor principielt må være udtryk for et minimum af ret for den part, der vil påberåbe sig aktindsigt, medens ekspropriationen angår et grundlovssikret gode og efter A's opfattelse er et domstolsanliggende. Dette fremgår også af, at ekspropriationsafgørelserne i vid udstrækning kan indbringes for domstolene, hvilket kun undtages sesvis er tilfældet for de afgørelser, der er omfattet af loven om partsoffentlighed.

Endelig henviste A til, at det er uhensigtsmæssigt, at netop et kontor som kommissarii ikke har mulighed for at fotokopiere. Han var uenig i ministeriets opfattelse, hvorefter fotokopiering af ekspropriationsplaner ville være forbundet med meget betydelige omkostninger, og han fastholdt, at der i de tilfælde, hvor kendelsen henviser til en tegning, ex officio bør sendes en bekræftet plan til ekspropriaterne. I denne forbindelse bemærkede A, at der ikke fra kommissarii side havde været nogen som helst modvilje mod at give ham kopier, man havde blot ikke mulighed for at lave kopier. Da han selv havde fremstillet en kopi, måtte han anmode kommissarii kontor om at bekræfte kopiens rigtighed, således at han havde et autentisk bevis for kortets rigtighed, hvilket han fandt af væsentlig betydning, især når kortet som i det foreliggende tilfælde var en bestanddel af selve ekspropriationskendelsen.

Ministeriet for offentlige Arbejder fastholdt i en supplerende udtalelse sit standpunkt, hvorefter ekspropriaterne har krav på

at få endelig besked om en stedfunden ekspropriations omfang, men at dette kan ske også på anden måde end ved udlevering af en bekræftet ekspropriationsplan. Såfremt der, hvad der er det normale, foretages tinglysning om ekspropriationsindgrebet, mente ministeriet ikke, at en ekspropriat har krav på anden særlig dokumentation end den, der da vil fremgå af tingbogens indhold. Det måtte ifølge ministeriet bero på et skøn, om det i de enkelte tilfælde er blevet dokumenteret, at der er et særligt behov for udlevering af planer i videre omfang, eventuelt før tinglysning er sket.

Ministeriet fandt dernæst ikke, at spørgsmålet løses på tilfredsstillende måde på grundlag af partsoffentlighedslovens regler, hvis gyldighed indenfor ekspropriationsprocedurelovens område i hvert fald må antages at være begrænset. Lige så lidt fører abstrakte refleksioner ud fra almindelige retsplejehensyn til et svar. Der er efter ministeriets opfattelse tale om et praktisk administrativt service-spørgsmål. Selv om partsoffentlighedslovens regler kunne finde anvendelse, skulle spørgsmålet formentlig ikke nødvendigvis løses ved udlevering af en genpart af det pågældende dokument, men kunne også løses ved, at der gives vedkommende lejlighed til at se dokumentet, f. eks. på kommissariatets kontor, jfr. partsoffentlighedslovens § 7.

Ministeriet kunne ikke tilslutte sig A's bemærkning om, at beslutning om ekspropriation skulle være et domstolsanliggende. Der er tale om en typisk administrativ opgave, udøvet under domstolenes efterfølgende kontrol i henseende til lovligheden, men derimod ikke i relation til hensigtsmæssigheden. Ministeriet bemærkede i denne forbindelse særlig, at ekspropriationsbeslutninger ikke træffes i form af kendelser, og pegede på, at den af A omtalte kendelse da heller ikke vedrørte ekspropriationsbeslutningen, men alene det efterfølgende spørgsmål om erstatning.

Endelig anførte ministeriet, at det er efter en nøje overvejelse af på den ene side praktiske hensyn, som taler imod et påbud om, at planmateriale i en eller anden form skulle udleveres til hver enkelt ekspropriat, og på den anden side de med et sådant påbud forbundne fordele for den enkelte ekspropriat, at ekspropriationsprocedureloven alene foreskriver pligt til planers fremlæggelse forud for og dokumentation under en ekspropriations-

forretning (§ 15, stk. 2, jfr. § 12, stk. 2, og § 17). Det følger modsætningsvis af disse bestemmelser, at den enkelte ikke kan kræve sig udleveret planer til separat brug før eller under forretningen, og det almindelige hensyn til varetagelsen af ekspropriationsinteresser under ekspropriationssagen kan da ikke føre til en pligt til at udlevere planer efter forretningen.

Ved sagens bedømmelse fandt jeg at måtte lægge til grund, at det må antages, at man ikke med ekspropriationsprocedurelovens regler om aktindsigt har tilsigtet at indføre en anden ordning end den, der følger af partsoffentlighedslovens regler, hvorved bemærkes, at partsoffentlighedsloven ikke alene omfatter den efterfølgende aktindsigt, men tillige aktindsigt under en sags behandling, jfr. lovens § 1.

Ifølge partsoffentlighedslovens § 7, stk. 1, træffer vedkommende myndighed afgørelse om, hvorvidt en begæring om aktindsigt skal imødekommes ved, at der gives parten adgang til at gennemse sagens dokumenter på stedet, eller ved, at der gives ham en afskrift. Såfremt det har betydning for partens mulighed for at varetage sine interesser, at der gives ham afskrift af do-

kumenterne, skal ifølge stk. 2 hans begæring herom imødekommes.

Da ekspropriationsplanen m. m. havde været fremlagt i overensstemmelse med de gældende regler, og da kommissarii kontor havde givet A adgang til at se de omhandlede dokumenter på kontoret, var spørgsmålet herefter, om A med hjemmel i partsoffentlighedslovens § 7, stk. 2, tillige havde kunnet kræve at få afskrifter af dokumenterne. Efter det foreliggende fandt jeg ikke at kunne kritisere det skøn, der havde ligget til grund for kommissarii og ministeriets afgørelser, hvorefter det ikke var anset for nødvendigt at give A genparter af dokumenterne af hensyn til hans mulighed for at varetage sine interesser.

Jeg fandt ikke at burde udtale mig om, hvorvidt der ud fra administrative service-mæssige hensyn bør indføres en videregående aktindsigt end den, der følger af partsoffentlighedslovens regler, idet dette må være et lovgivningsanliggende. I denne forbindelse bemærkede jeg, at retsplejelovens regler næppe kan overføres på forvaltningsretlige spørgsmål, og at man iøvrigt heller ikke efter retsplejeloven har noget ubetinget krav på at få udleveret genparter til eje, jfr. retsplejelovens § 349.

5. *De sociale udvalgs inddrivelse af underholdsbidrag foregår ikke efter de af Justitsministeriet i cirkulære nr. 126 af 28. juni 1963 fastsatte regler, men efter de af Socialministeriet i medfør af forsorgsloven fastsatte regler, der ikke indeholder krav om, at løntilbageholdelsespålæg skal udfærdiges på godkendte blanketter. (J. nr. 350/69).*

Revisor A klagede over, at det sociale udvalg i Ålborg ved begæring til en af hans klienter om tilbageholdelse i en ansats lønning for underholdsbidrag anvendte blanketter, der ikke var godkendt af Justitsministeriet. Endvidere gjorde han gældende, at de anvendte blanketter iøvrigt ikke indholdsmæssigt opfyldte de krav, der er stillet i § 6, stk. 2, i lov nr. 150 af 24. april 1963 om inddrivelse af underholdsbidrag.

I inddrivelseslovens § 6, stk. 2, er det foreskrevet, at et pålæg om tilbageholdelse i en bidragsskyldners lønning m. m. skal være skriftligt og angive indholdet af §§ 7-8 samt § 22. Der er derimod ikke i loven foreskrevet noget om, at løntilbageholdelsesbegæringen

skal være udfærdiget på blanketter, der er godkendt af Justitsministeriet.

I § 16 i cirkulære nr. 126 af 28. juni 1963 til overøvrigheden, domstolene og politiet om inddrivelse af underholdsbidrag har Justitsministeriet imidlertid bestemt, at pålæg om løntilbageholdelse skal meddeles på de af Justitsministeriet godkendte blanketter.

Forsåvidt angår bidrag, der forskudsvis er udbetalt af det offentlige, forestås inddrivelsen af vedkommende sociale udvalg i henhold til de regler, der findes herom i lov om offentlig forsorg § 97, og i samme lovs § 101 er det bestemt, at de nærmere regler om bidragenes afkrævning og inddrivelse fastsættes af Socialministeriet. Sådanne regler er fastsat i

Socialministeriets cirkulære nr. 127 af 28. juni 1963, men dette cirkulære indeholder ikke en til § 16 i Justitsministeriets cirkulære svarende bestemmelse.

Justitsministeriet oplyste, at det har godkendt blanketter til brug ved politiets og Overpræsidiets løntilbageholdelsespålæg, men derimod ikke til brug ved de sociale udvalgs løntilbageholdelsespålæg, idet disse udvalgs bidragsinddrivelse ikke omfattes af Justitsministeriets bestemmelser, men af forsorgslovens regler og således af de af Socialministeriet fastsatte bestemmelser. Når der i § 42 i Justitsministeriets cirkulære indeholdes regler om de sociale udvalgs bidragsinddrivelse, skyldes det alene hensynet til politiet, der i visse tilfælde yder udvalgene bistand med inddrivelsen.

Om baggrunden for bestemmelsen om, at pålæg om løntilbageholdelse skal gives på godkendte blanketter, har Justitsministeriet oplyst, at forslaget herom antagelig bl. a. bygger på en indstilling fra rigspolitichefen om politiets behandling af sager om inddrivelse af underholdsbidrag. I denne indstilling, der bl. a. omfatter forslag til indførelse af et nyt journal- og regnskabssystem og nye standardblanketter i bidragsager, henvises navnlig til behovet for at rationalisere og effektivisere politiets inddrivelse af underholdsbidrag.

Det sociale udvalg i Ålborg fremhævede, at der hverken i forsorgslovens § 97 eller i Socialministeriets cirkulære af 28. juni 1963 er givet nogen regel, der svarer til inddrivelseslovens § 6 eller Justitsministeriets cirkulære af 28. juni 1963, § 16. Der er derimod i såvel forsorgsloven som i Socialministeriets cirkulære stillet krav om, at der skal afgives oplysning i et brev til en arbejdsgiver vedrørende løntilbageholdelse om det faktiske indhold af inddrivelseslovens §§ 7-8 samt § 22, og indholdet af disse bestemmelser var da også refereret i den fra socialkontoret til A's klient

fremsendte skrivelse indeholdende pålæg om tilbageholdelse af løn til dækning af underholdsbidrag.

I denne forbindelse henviste udvalget til Vestre Landsrets dom af 20. december 1967, hvori der netop var taget stilling til dette spørgsmål. I den omhandlede dom, hvorved en hos A's klient foretaget udpankning for underholdsbidrag blev stadfæstet, udtales det indledningsvis, at landsretten tiltræder, at de i inddrivelseslovens § 6, stk. 2, opstillede formkrav vedrørende løntilbageholdelsespålæg er anset iagttaget, og idet det drejer sig om inddrivelse af bidrag i medfør af forsorgslovens § 97, stk. 1, jfr. § 76, kan den anvendte formular heller ikke iøvrigt anses for ulovlig.

Amtmanden over Ålborg amt og Socialministeriet henholdt sig til det af det sociale udvalg anførte.

Jeg udtalte, at Justitsministeriets cirkulære om inddrivelse af underholdsbidrag ikke er gældende for de sociale udvalg, idet disses inddrivelse af bidrag foregår efter forsorgslovens regler og de af Socialministeriet i cirkulæret af 28. juni 1963 fastsatte bestemmelser, der ikke indeholder krav om, at løntilbageholdelsespålæg skal udfærdiges på godkendte blanketter, således som det iøvrigt var fastslået i den ovennævnte landsretsdom.

Da der ved den omhandlede dom endvidere var taget stilling til spørgsmålet om, hvorvidt de anvendte blanketter opfyldte formkravet i inddrivelseslovens § 6, stk. 2, og da jeg ikke kan tage stilling til de af domstolene truffne afgørelser, så jeg mig ikke i stand til at foretage videre vedrørende disse spørgsmål. Jeg henledte A's opmærksomhed på, at de af Justitsministeriet godkendte blanketter iøvrigt indholdsmæssigt svarer til de af socialkontoret anvendte.

6. Klitmyndighedernes afslag på en ansøgning om dispensation fra fredningsbestemmelserne i sandflugtsloven blev ikke kritiseret, men sandflugtskommissionens indstillinger i sagen gav anledning til kritik. (J. nr. 297/69).

A klagede over, at Klitdirektoratet og Landbrugsministeriet havde nægtet ham dispensation fra fredningsbestemmelserne i sandflugtsloven (lov nr. 84 af 25. marts 1961) til at

bygge en garage på en sommerhusgrund. Til støtte for det synspunkt, at klitmyndighedernes afgørelse var forkert, anførte han, at der ikke er sandflugtsproblemer på den omhand-

lede grund. Han henviste til, at Klitdirektoratets afgørelser af 26. august og 10. september 1968 var truffet på grundlag af indstillinger af 7. august og 5. september 1968 fra sandflugtskommissionen, og at disse indstillinger udelukkende havde været afgivet på grundlag af naturfredningshensyn. Desuden anførte han, at Landbrugsministeriet i alt fald burde have meddelt ham dispensation under hensyn til det særlige moment i sagen, at han uforskyldt var kommet i strid med fredningsbestemmelserne, og at han ville lide økonomisk tab, såfremt fredningen blev håndhævet overfor ham.

Det fremgik af det foreliggende, at A første gang i skrivelse af 31. juli 1968 til formanden for sandflugtskommissionen ansøgte om dispensation fra sandflugtslovens § 5, stk. 1, hvorefter der på fredede strækninger ikke må opføres bygninger, der er bestemt til beboelse, udsalgssted el. lign. Hjemmelen til at meddele dispensation findes i § 5, stk. 1, 2. pkt., hvorefter der dog kun kan dispenseres, når særlige forhold taler derfor.

Med skrivelse af 7. august 1968 videre sendte sandflugtskommissionen A's ansøgning til Klitdirektoratet og udtalte, at den ikke kunne anbefale dispensation, hvorved kommissionen bemærkede, at fritliggende garager jo oftest er mere skæmmende end en mindre udvidelse af et sommerhus. Den 26. august 1968 afslog Klitdirektoratet herefter ansøgningen og tilføjede, at A ved skrivelse af 30. juli 1968 var blevet underrettet om fredningsgrænsens flytning, og at dette også var blevet præciseret overfor den tidligere ejer. Direktoratet krævede samtidig de påbegyndte bygningsarbejder fjernet.

Den 28. august 1968 indsendte A påny en ansøgning om dispensation, denne gang direkte til Klitdirektoratet, der indhentede en udtalelse af 5. september 1968 fra sandflugtskommissionen, hvori det bl. a. anførtes, at garagen var en 8 m lang og 3 m bred bygning, som var særdeles uskøn og skæmmende i landskabet, hvorfor kommissionen henstillede, at Klitdirektoratet fastholdt kravet om bygnings fjernelse.

I skrivelse af 10. september 1968, i hvilken direktoratet fastholdt sin tidligere afgørelse, anførtes det bl. a., at A den 31. juli 1968 havde ansøgt om tilladelse til at opføre garagen, men at han ikke desto mindre havde

ladet den opføre, inden han den 27. august 1968 modtog svar på ansøgningen.

Da A opfattede direktoratets udtalelse således, at afslaget skulle være begrundet med, at garagen var opført, inden han modtog svar på sin ansøgning af 31. juli 1968, protesterede han påny mod afgørelsen, men direktoratet henviste ham til at klage til Landbrugsministeriet.

Derefter rettede A henvendelse til ministeriet og anførte, at der efter hans opfattelse ikke var sandflugtsproblemer på den omhandlede grund. Han omtalte desuden en skrivelse, han havde modtaget fra Vrensted-Thise kommune, hvorefter et udvalg, som var nedsat af kommunens bygningskommission til besigtigelse af ejendommen, havde erklæret, at en flytning af garagen udenfor det klitfredede område ville være uheldig. Udvalget havde begrundet dette med, at garagen i så fald måtte placeres i et tilplantet område, og at denne placering ikke ville passe ind i landskabet. Endvidere havde udvalget oplyst, at der efter dets opfattelse ikke var sandflugtsproblemer på grunden.

Til brug for besvarelsen af A's henvendelse indhentede ministeriet en udtalelse fra Klitdirektoratet, som oplyste, at A's grund er beliggende »i et ret tæt bebygget område, hvor der fra gammel tid er bygget altfor tæt på strandbredden«.

Landbrugsministeriet stadfæstede i skrivelse af 14. januar 1969 Klitdirektoratets afslag på dispensation og tilføjede, at A's garage ville være at fjerne fra arealet og grunden dæmpet efter klitmyndighedernes anvisning inden en frist, som ville blive meddelt ham af Klitdirektoratet. Denne frist blev senere fastsat til 1. august 1969.

I en skrivelse til landbrugsministeren redegjorde A påny for sin opfattelse af sagens omstændigheder, herunder at han på det tidspunkt, da han lod garagens fundament støbe, ikke havde nogen praktisk mulighed for at få kendskab til flytningen af fredningslinien.

I sit svar bemærkede landbrugsministeren, at spørgsmålet om, hvorvidt A på det pågældende tidspunkt kendte eller havde mulighed for at kende den nye fredningslinie, ikke havde haft betydning for afgørelsen, som var »truffet som led i en godt 30-årig praksis, hvorefter der praktisk talt ikke er givet tilladelse til varig opførelse af bygninger til privat beboelse eller med tilknytning hertil på klit-

fredede strækninger«. Ministeren henviste desuden til § 15 i bekendtgørelse nr. 66 af 16. februar 1962 om sandflugtens bekæmpelse.

I anledning af klagen til mig udtalte sandflugtskommissionen, at A's påstand om, at kommissionens indstillinger af 7. august og 5. september 1968 skulle være bestemt af naturfredningsmæssige hensyn, måtte afvises. Kommissionens vægring ved at anbefale dispensation i A's tilfælde var begrundet i en årelang praksis, hvorefter enhver ansøgning om nyopførelse i fredklit af bygninger, der ikke tjener et rekreativt formål for en større offentlighed, er blevet afslået. En påtænkt bygnings udseende er naturligvis i den forbindelse uden interesse, men skulle en sag føre til overvejelser i Klitdirektoratet med henblik på meddelelse af dispensation, ville husets udførelse og placering i terrænet dog være af betydning for afgørelsen, ligesom det måtte være relevant, at sandflugtskommissionen henledte opmærksomheden på den større ulempe, der skønnes forbundet med en fritliggende garage end med en mindre tilbygning til et sommerhus, som der ikke så sjældent gives tilladelse til.

Når kommissionen ikke i indstillingerne havde omtalt de omliggende arealers dæmpningstilstand og bebyggelsesgrad m. v., skyldtes det visheden om, at klitdirektøren efter flere besøg på stedet var nøje kendt hermed.

Klitdirektoratet anførte, at der aldeles ikke var taget naturfredningshensyn ved behandlingen af A's sag. Direktoratet pegede på, at A's hus og gamle garage ligger meget yderligt i den fredede havklit – kun ca. 50 m fra strandbredden –, og at havklitten på dette sted er meget smal, hvorfor det ville være uheldigt at bebygge den yderligere, og også i strid med gældende praksis og med § 15 i bekendtgørelsen af 16. februar 1962.

Landbrugsministeriet anførte, at sandflugtsloven af 1961 har afløst de tidligere sandflugtslove, nemlig lov af 29. marts 1867 angående sandflugtens dæmpning m. v. og lov nr. 163 af 11. maj 1935 om tillæg til loven af 1867. Efter § 17 i loven af 1867 krævede opførelse af bygninger på de klitfredede arealer samtykke fra klitinspektøren (nu direktøren for klitvæsenet), og i loven af 1935 blev denne bestemmelse nærmere udformet og skærpet i § 3, idet det blev understreget, at tilladelse til bebyggelse kun kunne gives, »hvor særlige forhold taler derfor«.

Lovændringen i 1935, hvorved der også på

en række andre punkter skete en væsentlig skærpelse af klitfredningsbestemmelserne, var fortrinsvis begrundet med, at en tiltagende bebyggelse øgede sandflugtsfaren og besværliggjorde klitvæsenets dæmpningsarbejder, men den var ifølge ministeriet utvivlsomt også til en vis grad motiveret af naturfredningsmæssige ønsker om at holde de nord- og vestjyske strand- og klitområder åbne for publikum og bevare dem i en landskabsæstetisk tiltalende stand, hvorfor naturfredningsloven af 1937 udtrykkelig undtog de ved sandflugtsloven af 1935 fredede kyststrækninger fra lovens strandbyggeliniebestemmelser, jfr. nu § 25, stk. 5, 1. pkt., i lovebkendtgørelse nr. 194 af 16. juni 1961. Ministeriet pegede i den forbindelse på, at sandflugtskommissionens udtalelser må ses på denne baggrund.

Under behandlingen i Folketinget af forslaget til sandflugtsloven af 1961 blev der imidlertid fra politisk side udtrykt betænkelighed ved forskellige af forslagets bestemmelser, som fandtes i for høj grad båret af naturfredningshensyn. Landbrugsministeriet fastholdt imidlertid, at loven var påkrævet for at modvirke sandflugt, og ministeriet har på denne baggrund erklæret sig enig med A i, at sandflugtsloven af 1961 må administreres ud fra rene sandflugts-hensyn og ikke ud fra naturfredningsbetonede ønsker om at friholde de fredede arealer fra bebyggelse eller andet, ligesom dispensation til byggeri m. m. ikke burde afslås ud fra overvejelser om den pågældende bygnings udseende i landskabet.

Angående praksis i dispensationssager anførte ministeriet, at risikoen for en sandflugt i de nord- og vestjyske kystområder som følge af det øgede publikumsbesøg er stadig stigende, idet færdselen medfører slid på klitternes plantedække, og at risikoen er størst nærmest kysten, hvor bebyggelse også kan vanskeliggøre dæmpningsarbejder og bevirke en uheldig aflejring af flyvesandet. Det er derfor i sandflugtslovens § 5, stk. 1, bestemt, at dispensation fra lovens byggeforbud kun kan meddeles, når særlige forhold taler derfor. Sådanne særlige forhold kan foreligge, når der blot er tale om en midlertidig opstilling af badehuse o. lign. i sommermånederne, eller hvor en bygning tjener rekreativt formål for en større offentlighed, der herved vil kunne samles på arealer, hvor sandflugtsfaren er mindst, således at færdsel på mere udsatte strækninger i videst muligt omfang undgås,

jfr. herved §§ 14 og 15 i bekendtgørelsen af 16. februar 1962.

Ifølge Landbrugsministeriet gives der også i et vist omfang dispensation i administrativ praksis, når der ansøges om mindre udvidelser eller ombygninger af allerede eksisterende, lovlig bebyggelse. Derimod er der ifølge en ganske fast ca. 30-årig praksis ikke givet tilladelse til opførelse af nye bygninger, der varigt tjener privat beboelse.

Endelig udtalte ministeriet om afgørelsen i A's sag, at det afgørende for ministeriet og Klitdirektoratet havde været, at der var tale om opførelse af en bygning, der ikke var omfattet af §§ 14 og 15 i bekendtgørelsen af 16. februar 1962, ligesom der heller ikke skønnedes at foreligge andre særlige forhold, der kunne tale for en dispensation. Hertil kom, at der var tale om bebyggelse på et areal, der omfattedes af sandflugtslovens § 1, stk. 1, litra b. Ved denne bestemmelse blev det klitfredede område ved lovændringen i 1961 udstrakt til at omfatte alle arealer i indtil 100 meters afstand fra strandbredder med klitforekomster, fordi sandflugts- og dæmpningshensyn i ganske særlig grad taler for, at bebyggelsen her begrænses til det mindst mulige.

Landbrugsministeriets og Klitdirektoratets afgørelser havde således alene været begrundet i sandflugts- og dæmpningshensyn, hvorved ministeriet bemærkede, at man netop i disse år, hvor der er et betydeligt inden- og udenlandsk publikumsbesøg i Nord- og Vestjylland, er meget betænkelig ved at lempe

den hidtidige strenge praksis vedrørende tilladelse til byggeri på klitfredede arealer.

Jeg udtalte, at jeg ikke fandt grundlag for at kritisere den praksis, klitmyndighederne har fulgt ved administrationen af dispensationsadgangen i § 5, stk. 1, i sandflugtsloven og § 15 i bekendtgørelsen om sandflugtens bekæmpelse, og at jeg derfor ikke fandt at kunne kritisere, at Klitdirektoratet og Landbrugsministeriet havde afslået at meddele A dispensation fra sandflugtslovens § 5, stk. 1.

Ved sagens bedømmelse lagde jeg til grund, at det ikke kunne anses for godtgjort, at sandflugtskommissionens indstillinger af 7. august og 5. september 1968 havde været motiveret af naturfredningsmæssige eller andre udenfor sandflugtsloven liggende hensyn, men jeg henlede kommissionens opmærksomhed på, at formuleringen af kommissionens indstillinger var egnet til at skabe uklarhed om, hvorvidt indstillingerne var motiveret af uvedkommende hensyn.

Endvidere henlede jeg kommissionens opmærksomhed på det ønskelige i, at indstillingerne som foreskrevet i § 13, stk. 2, i bekendtgørelsen af 16. februar 1962 om sandflugtens bekæmpelse havde indeholdt en redegørelse for det pågældende areals og de omliggende arealers dæmpningstilstand og bebyggelse og for adgangsforholdene til arealet og strandbredden.

7. Indenrigsministeren anså sig for berettiget til at afslå at modtage en gruppe civile værnepligtige i en torsdags-modtagelse. (J. nr. 663/69).

A klagede over, at indenrigsministeren havde afvist at modtage en gruppe civile værnepligtige (militærnægtere), som mødte op i ministerens offentlige modtagelse torsdag den 24. juli 1969. Han anførte, at ministeren kun ville tale med en repræsentant for hver militærnægterlejr samt en repræsentant for bestyrelsen for Militærnægterforeningen.

Det var oplyst, at en gruppe på 65 militærnægtere indfandt sig i ministeriet den 24. juli 1969 mellem kl. 10 og kl. 11 og ønskede at tale med ministeren. Efter ministerens ordre blev det meddelt dem, at ministeren ville imø-

dekomme anmodningen om en drøftelse, men at han af pladsmæssige grunde ikke så sig i stand til at modtage mere end 4 repræsentanter for den samlede deputation. De fremmødte stillede som modforslag, at ministeren kom ud på gangen i ministerialbygningen, idet der her ikke ville være pladsmæssige problemer. Dette forslag blev forelagt ministeren, som imidlertid fastholdt sit standpunkt.

Der blev herefter stillet forslag om, at ministeren skulle tale med dem 3 ad gangen, men ministeren afviste dette forslag. De frem-

mødte gav udtryk for, at de var meget utilfredse med afgørelsen, og de anmodede vedkommende kontorchef om at overrække ministeren den resolution, som de selv ville have givet ministeren. Kontorchefen erklærede sig villig hertil og afleverede umiddelbart herefter resolutionen til ministeren, ligesom han orienterede ministeren om de fremmødtes reaktion.

Indenrigsministeren udtalte overfor mig, at han anså klagen for ubegrundet, og henviste til, at han udtrykkelig havde erklæret sig villig til at tale med 3-4 repræsentanter for den samlede deputation, at han helt havde overladt til de fremmødte at afgøre, hvem der skulle repræsentere dem, og at det således ikke var rigtigt, som anført i klagen, at han kun havde ønsket at tale med en repræsentant for hver af Indenrigsministeriets lejre for

civile værnepligtige samt en repræsentant for Militærnægterforeningens bestyrelse.

Videre bemærkede indenrigsministeren, at han måtte anse det for ganske normalt, at forhandlinger med meget store grupper, der møder uden forudgående aftale, sker med en mindre deputation. En modsat praksis ville ifølge ministeren være ødelæggende for gennemførelsen af de offentlige torsdags-modtagelser, hvis ide er, at enkelte personer uden forudgående aftale kan få en helt personlig samtale med ministeren om deres problemer.

Jeg fandt ikke at kunne kritisere det af indenrigsministeren indtagne standpunkt, hvorefter han havde anset sig for berettiget til at afslå at modtage den omhandlede gruppe civile værnepligtige i torsdags-modtagelsen den 24. juli 1969.

8. Kravet i § 17, stk. 4, i lov nr. 186 af 4. juni 1964 om fremgangsmåden ved ekspropriation vedr. fast ejendom om specifikation af erstatningen og om begrundelse. (J. nr. 553/69).

En advokat anmodede for sin klient gårdejer A om, at jeg ville foranledige, at der blev tilvejebragt specifikation i videst muligt omfang af et erstatningsbeløb på 620.000 kr., som ved kendelse afsagt den 19. juni 1968 af taksationskommissionen for Fyn og det sydlige Jylland var tillagt A for afståelse af hans ejendom til udvidelse af det militære øvelses- og skydeterren ved Oksbøl.

Den omhandlede ejendom blev eksproprieret ved beslutning truffet den 4. oktober 1967 af ekspropriationskommissionen vedrørende de i lov nr. 225 af 11. juni 1954 omhandlede militære anlæg. Erstatningen blev ved ekspropriationskommissionens kendelse af 1. december 1967 fastsat til 620.000 kr. med renter 7½ pct. p. a. fra 4. januar 1968 for ejendommen i dens helhed med påstående bygninger med mur- og nagelfast tilbehør og samtlige ulemper ved at afstå denne, herunder eventuelt tab af udstykningsmuligheder og grusforekomster. For advokatbistand blev der tillagt A en godtgørelse på 600 kr.

Ekspropriationskommissionens erstatningsfastsættelse blev indbragt for taksationskommissionen, og under sagens behandling fremlagde A's advokat en opgørelse af erstatningskravet, der var beregnet til ialt 1.353.000 kr.

I dette beløb indgik værdien af udnyttelige grusforekomster med 590.000 kr., værdien af et ikke fredet areal med mulighed for udstykning til sommerhusgrunde med 340.000 kr., flytteudgifter med 25.000 kr. og indfrielse af gæld som andelshaver i Aal Mejeri med 8.000 kr. Det var oplyst, at ejendommen ved den 13. almindelige vurdering i 1965 efter påklage var ansat til ejendomsværdi 250.000 kr., heraf grundværdi 110.200 kr.

Taksationskommissionen fastsatte efter det for kommissionen oplyste – herunder også om muligheden for udnyttelse af grusforekomster på ejendommen og om udstykningsmuligheder – erstatningen for afståelse af ejendommen med påstående bygninger med mur- og nagelfast tilbehør og for samtlige ulemper ved afståelsen, herunder for andel i mejerigæld, til 620.000 kr. med renter 7½ pct. p. a. fra 4. januar 1968. For advokatbistand tillagdes der A et yderligere beløb på 4.000 kr.

Som begrundelse for ønsket om specifikation af erstatningen anførte advokaten, at erstatningen for jord og bygninger er underkastet reglerne om særlig indkomstskat, mens erstatningen for flytteudgifter og for indfrielse af mejerigæld formentlig er fritaget for beskatning. Endvidere henviste han til, at det

ved bedømmelsen af, om erstatningens størrelse skulle prøves ved domstolene, var væsentligt at vide, hvilken erstatning der var givet for bygninger, landbrugsarealer, tab af muligheden for udnyttelse af grusforekomster og for udstykning, flytteudgifter m. v.

Foranlediget af henvendelsen til mig drøftede taksationskommissionen påny sagen. Det fremgik af kommissionens forhandlingsprotokol, at der efter kommissionens opfattelse med hensyn til grusforekomsterne og udstykningsmulighederne ikke havde foreligget spørgsmål om særlige tab påført A ved ekspropriationen udover ejendommens værdi i handel og vandel, som kunne begrunde særskilt erstatningsfastsættelse.

Da såvel erhvervsmæssig udnyttelse af grusforekomsterne som udstykning af dele af ejendommen alene havde foreligget som muligheder, mente kommissionen ikke, at der havde været grundlag for specificering af erstatningen i særlige poster. Særlig forsåvidt angik flytteomkostningerne henviste kommissionen til den i Ugeskrift for Retsvæsen 1964, side 854, refererede Vestre Landsrets dom, der ikke tillægger særlig godtgørelse for udgifter til fraflytning af en eksproprieret ejendom.

Med hensyn til tabet vedrørende indfrielse af mejerigæld udtalte kommissionen, at den ikke fandt grundlag for at betvivle, at gælden var en realitet forårsaget af ekspropriationen, og at den fandt det tilstrækkeligt dokumenteret ved den fremlagte opgørelsesliste, at gælden ville andrage henved 8.000 kr. Kommissionen mente ikke, det vedkom den, at kvittering for, at gælden faktisk var betalt, formentlig ville være nødvendig, hvis dette forhold var af betydning for A i beskatningsmæssig henseende.

Forsåvidt angik de i kendelsen anvendte udtryk »og for samtlige ulemper ved afståelsen« udtalte kommissionen, at det ikke havde været dens mening, at der i denne sag forelå andre erstatningsgrunde end afståelse af ejendommen med bygninger m. v. og den påtvungne afvikling af mejerigælden. Udtrykket havde til formål at angive, at erstatningsfastsættelsen dækkede alt erstatningsgrundlag.

Ministeriet for offentlige Arbejder henviste til taksationskommissionens udtalelse, hvortil

ministeriet ikke havde bemærkninger, samt til de principielle betragtninger om erstatningsfastsættelse ved ekspropriation af hele ejendomme, som ministeriet havde fremsat i en tidligere sag, der er refereret i min beretning for året 1965, side 24.

Det i lov nr. 186 af 4. juni 1964 om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom, § 17, stk. 4, omhandlede krav om specifikation af ekspropriationserstatningen kunne efter min opfattelse ikke være til hinder for den af taksationskommissionen fulgte fremgangsmåde, hvorefter den blotte mulighed for udnyttelse af grusforekomster på ejendommen og for senere udstykning til sommerhusgrunde ansås for momenter, der indvirkede på ejendommens værdi i handel og vandel, således at der ikke fastsattes særskilte erstatningsbeløb for tabet af disse muligheder.

Under hensyn til, at de nævnte forhold under sagen havde været påberåbt som særlige til erstatning forpligtende momenter ud over ejendommens handelsværdi, måtte jeg finde, at det havde været bedst stemmende med lovens krav om begrundelse, om taksationskommissionen allerede i kendelsen af 19. juni 1968 udtrykkelig havde angivet, at disse momenter ikke kunne berettige til særskilt erstatningsfastsættelse ud over ejendommens værdi i handel og vandel.

Jeg bemærkede herved, at den nævnte bestemmelse alene stiller formelle krav til kendelsernes formulering, og at den endelige afgørelse af, om grusforekomsterne og udstykningsmuligheden kan begrunde yderligere erstatning, ligesom alle andre spørgsmål om ekspropriationens lovlighed og erstatningens størrelse henhører under domstolene.

For så vidt angik tabet ved den påtvungne afvikling af mejerigælden måtte dette anses for at være uden forbindelse med den almindelige erstatning for handelsværdien, og det havde derfor været rigtigst, om kommissionen i kendelsen af 19. juni 1968 havde angivet erstatningen herfor som en særlig post.

9. Ikke fundet tilstrækkeligt grundlag for at kritisere, at Bestyrelsen for Statens Andssvageforsorg med 3 måneders varsel havde afskediget en omsorgselev, der havde fremsat en æresfornærmende udtalelse om bestyrelsen. (J. nr. 503/68).

Andssvageforsorgens Personaleforbund klagede over en af Bestyrelsen for Statens Andssvageforsorg den 29. december 1967 foretaget og af Socialministeriet tiltrådt afskedigelse af omsorgselev A. I denne forbindelse klagede forbundet tillige over, dels at Socialministeriet ikke havde fundet tilstrækkelig anledning til at kritisere bestyrelsen for de truftere dispositioner i forbindelse med afskedigelsen af omsorgseleven, dels at ministeriet ikke havde optaget forhandlingerne med forbundet, inden det tiltrådte afskedigelsen.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at A, der er født i 1945, blev ansat som omsorgselev under Statens Andssvageforsorg ved ansættelseskontrakt af 7. januar 1966. Af kontrakten fremgik det bl. a., at uddannelsen er 3-årig og består dels af en praktisk del, dels af en teoretisk del. Vedrørende opsigelse af ansættelsesforholdet er det i kontraktens § 5 bestemt:

»Nærværende kontrakt kan såvel fra Statens Andssvageforsorgs som fra elevens side opsiges med det i funktionærloven fastsatte varsel. Såfremt eleven gør sig skyldig i grov tjenesteforseelse, herunder overtræder forbudet mod at slå patienter, eller begår en handling, der berøver den pågældende den tillid, som udøvelsen af gerningen kræver, kan ansættelsesforholdet uden varsel ophæves fra Statens Andssvageforsorgs side.«

Da A i december 1967 havde afsluttet den teoretiske del af sin uddannelse, blev der af skolens lærere udfærdiget kladde til en elevudtalelse. En passus i udtalelsen, der var meget rosende, blev senere af skolens forstander ændret således, at der blev indføjet bl. a. en bemærkning om, at A ikke altid havde forstået at vise den selvdisciplin, man havde forventet. Derefter indsendte lærerrådet en til lægsudtalelse om A, hvori det fremhævedes, at han havde fået tildelt lærerrådets præmie for godt kammeratskab og loyalt samarbejde.

Disse modstridende udtalelser blev nogen tid senere omtalt i en artikel i dagbladet Information tilligemed den uro, der var opstået på skolen i forbindelse med afholdelse af en anatomiprøve, idet elevrådet i skrivelse af 18. december 1967 overfor bestyrelsen havde protesteret mod, at faget anatomi blev hovedfag.

Den 27. december 1967 indhentede Socialministeriet på baggrund af nævnte avisreferat en udtalelse fra bestyrelsen vedrørende de i artiklen nævnte forhold.

Ved personalehøjskolens afslutning den 20. december 1967 kaldte A fra talerstolen og i overværelse af de samlede lærere og elever bestyrelsen »en møgbunke, der burde skiftes ud«. Den 21. s. m. bad bestyrelsen A, der nu gjorde tjeneste ved centralinstitutionen Vodskov, bekræfte, at han havde udtalt sig som anført. Den 27. s. m. bekræftede han sin udtalelse, idet han dog anførte, at den skulle ses på baggrund af forskellige møder med forstanderen, hvor bl. a. bestyrelsens holdning til forskellige sager vedrørende elevrådet og dets arbejde havde været drøftet. Efter at han havde forladt personalehøjskolen, havde han indset, at der var en for svag baggrund til en så kraftig udtalelse, hvorfor han trak sine ord tilbage. Den 29. december 1967 ophævede bestyrelsen A's ansættelsesforhold med øjeblikkelig fratræden, idet der blev udbetalt ham løn til 1. april 1968. Afskedigelsen var begrundet med, at han ved den nævnte udtalelse i betragtning af såvel dens indhold som stedet og tidspunktet for dens fremsættelse havde gjort sig skyldig i en grov forseelse.

Umiddelbart efter afskedigelsen blev personaleforbundet telefonisk orienteret om sagen. Den 3. januar 1968 anmodede forbundet bestyrelsen om en forhandling med henblik på at få afgørelsen ændret. Forbundet ville gerne have sagen med på dagsordenen for et til den 15. s. m. aftalt møde og anførte, at selvom A havde begået en grov fejl ved udtalelsen, var afskedigelsen sket på et for spinkelt grundlag. Udtalelsen kunne ikke siges at være ment som nogen egentlig injurierende beskyldning mod bestyrelsen, men måtte nærmest betragtes som en ungdommelig, overilet udtalelse, fremsat i hidsighed. Udtalelsen måtte ses på baggrund af den uro, der herskede på skolen, samt A's position som formand og tillidsmand for eleverne.

Forbundet havde den 15. januar 1968 et møde med tre ledende tjenestemænd i andssvageforsorgen, uden at afskedigelsen dog blev ændret. Forbundet rettede herefter henvendelse til socialministeren og anmodede om,

at afskedigelsen måtte blive trukket tilbage. Forbundet bad, om ministeren ville drøfte sagen med forsorgens ledelse, og anførte, at forbundet til enhver tid var rede til at uddybe sine synspunkter.

Den 16. februar 1968 henstillede et stort antal elever fra personalehøjskolen til bestyrelsen, at A's sag måtte blive taget op til fornyet overvejelse.

I anledning af forbundets henvendelse til ministeren anmodede Socialministeriet bestyrelsen om en udtalelse, og den 8. marts 1968 afgav bestyrelsen en redegørelse vedrørende forholdene på højskolen, herunder for afskedigelsen af A. Vedrørende afholdelsen af anatomiprøve anførtes det, at der i efterårsemesteret 1967 for første gang blev afholdt en fælles skriftlig anatomiprøve. Da nogle af eleverne havde fået mindre gode karakterer, ville skolen midt i december afholde endnu en prøve. Elevrådet mente imidlertid ikke, at prøven burde afholdes, uden at man samtidig afholdt en lignende prøve i psykologi. Da man ikke kunne afholde en fælles prøve i psykologi, fordi lærerne i dette fag i de forskellige klasser havde undervist i forskelligt stof og efter forskellige bøger, opfordrede A, efter at han forud havde indhentet forstanderens tilladelse til at tale til eleverne i kantinen i frokostpausen, eleverne til at undlade at besvare prøverne. Forstanderen gjorde ved denne lejlighed opmærksom på det urigtige ved en sådan fremgangsmåde og anmodede eleverne om ved frokostpausens afslutning at gå tilbage til deres klasseværelser. Da A fortsat opmuntrede de forsamlede elever til at fortsætte mødet og fortsat opfordrede dem til at strejke, afbrød forstanderen mikrofonen. Den næste dag afleverede kun 2 af de ca. 180 elever de skriftlige anatomiprogaver.

Vedrørende rettelsen i elevudtalelsen om A anførte bestyrelsen, at der ifølge forstanderens oplysning ved hvert semesters afslutning udarbejdes kladder af lærerne. Klasselæreren redigerer disse kladder, der derefter afleveres til forstanderen. Denne korrigerer kladderne i renskrift, hvorefter udtalelserne korrekturlæses både af kontorphonale og lærere, før de uddeles af klasselæreren den sidste skoledag. Efter bestyrelsens skøn måtte forstanderen efter indstilling fra lærerne have den endelige afgørelse med hensyn til udtalelserne vedrørende eleverne. Bestyrelsen mente efter A's efterfølgende optræden ved skolens

afslutning at kunne tilslutte sig forstanderens udtalelse om, at »eleven ikke altid har forstået at vise den selvdisciplin, man havde forventet«.

Vedrørende episoden ved afslutningen den 20. december 1967 oplyste bestyrelsen, at A havde fået overrakt lærerrådets årlige præmie for godt kammeratskab og loyalt samarbejde. Ved samme lejlighed fremkom A med den ovenfor refererede udtalelse og anførte samtidig, at han tidligere havde anvendt denne udtalelse. Bestyrelsen gav udtryk for, at da A havde bekræftet sin udtalelse og der ikke under de givne forhold kunne tillægges den iøvrigt noget mådeholdne tilbagekaldelse nogen afgørende betydning, måtte A afskediges. Afgørelsen blev truffet under hensyntagen til udtalelsens indhold, talerens position som elevrådsformand, den store forsamling samt mødets officielle præg. Det havde man meddelt personaleforbundet under forhandlingen den 15. januar 1968.

Bestyrelsen oplyste iøvrigt, at der den 12. januar 1968 havde været afholdt et meget positivt møde med lærerrådsformanden og en af personalehøjskolens øvrige lærere, samt at bestyrelsen ville imødekomme en ansøgning om, at lærerrådet blev repræsenteret i uddannelsesrådet ved drøftelser vedrørende undervisningen af omsorgselever.

I skrivelse af 19. april 1968 meddelte ministeriet herefter personaleforbundet, at ministeriet efter det oplyste ikke fandt tilstrækkelig anledning til at kritisere skolens forstander eller Bestyrelsen for Statens Åndssvageforsorg i anledning af de af åndssvageforsorgen truffene dispositioner.

Forbundet gjorde overfor mig gældende, at sagen var blevet grebet an på unødigt hård vis og på et tilsyneladende fordrejet grundlag. Forbundet var skuffet over, at forhandlingerne den 15. januar 1968 var foregået på »embedsmandsplan«, og over, at ministeriet ikke havde forhandlet med forbundet inden afgørelsen af 19. april 1968. Vedrørende elevudtalelsen anførtes det, at forstanderen ikke havde undervist A, hvorfor han kun havde lærerne og sine forhandlinger med A at støtte sig til ved afgivelsen af elevudtalelsen. Forbundet redegjorde endvidere for de nærmere enkeltheder omkring anatomiprøvens afholdelse, herunder mødet i kantinen.

Bestyrelsen henholdt sig til sin skrivelse af 8. marts 1968. Om forhandlingerne med for-

bundet oplyste bestyrelsen, at medarbejdere på hovedkontoret med nogenlunde regelmæssige mellemrum afholder såkaldte kontaktmøder med repræsentanter for forbundet. Fra bestyrelsen deltager sædvanligvis en eller to kontorchefer. Personaleforbundet har tidligere ytret ønske om, at forsorgschefen var til stede ved nogle af disse kontaktmøder, men det erindres ikke, at en særlig anmodning herom var fremsat i forbindelse med kontaktmødet den 15. januar 1968. Forsorgschefen har kun deltaget i ét kontaktmøde den 9. juli 1968 efter særlig anmodning fra personaleforbundet.

Bestyrelsen redegjorde endvidere for enkelthederne omkring mødet vedrørende anatomiprøven og tilføjede til forbundets oplysning om, at forstanderen afbrød mikrofonen, at han, inden ledningen blev afbrudt, havde henledt elevernes opmærksomhed på, at frokostpausen var forbi, og at diskussionen kunne fortsættes i kaffepausen om eftermiddagen. A havde forinden opfordret eleverne til at blive, og han tilkendegav overfor forstanderen, at han ville gennemtvinge, at timerne blev aflyst. Forstanderen havde efter bestyrelsens skøn ikke hindret elevrådet i at argumentere på behørig vis.

Socialministeriet henholdt sig til bestyrelsens udtalelse. Forsåvidt angik klagen over, at ministeriet ikke havde kontakten forbundet før afgørelsen af 19. april 1968, anførte ministeriet, at sagen i sin tid blev optaget til behandling i ministeriet på grundlag af personaleforbundets udførlige henvendelse af 19. januar 1968. Ministeriet anså en henvendelse til forbundet uforholdsmæssig, efter at det ved tilvejebringelsen af de oplysninger, der var indeholdt i bestyrelsens erklæring af 8. marts 1968, måtte forekomme lidet sandsynligt, at der fra forbundets side ville kunne anføres nye synspunkter af betydning. Da der efter ministeriets opfattelse ikke i forbundets skrivelse til mig var fremført nye oplysninger, der kunne give anledning til at ændre ministeriets standpunkt, fastholdt ministeriet sin afgørelse af 19. april 1968.

I sine bemærkninger til ovennævnte udtalelser gav forbundet udtryk for, at der herskede et spændt forhold på skolen mellem lærerne og eleverne på den ene side og forstanderen på den anden side. Det spændte forhold skyldtes efter forbundets opfattelse dels manglende samarbejdsvilje fra forstanderens

side, dels at eleverne, lærerne og forbundet ikke havde opnået tilstrækkelig medbestemmelsesret. Der var imidlertid efter A's afsked påbegyndt en vis demokratiseringsproces. A's udtalelse måtte ses på baggrund af, at ungdommen idag har en meget kraftig sprogbrug. Han havde ved sin bemærkning om, at bestyrelsen skulle udskiftes, antagelig hentydet til debatter, der fandt sted i forbundet og i elevkredse om, hvorvidt den nuværende bestyrelsesordning med forsorgen som en selvvejende institution var hensigtsmæssig, idet det gennem de senere år har været personalets ønske, at Statens Åndssvageforsorg blev direkte underlagt staten under et direktorat eller en centraladministration.

Afskedigelsen af A var i strid med den tolerance, der fra bestyrelsens side var blevet udvist overfor andre omsorgselever, f. eks. elever, der havde begået strafbare handlinger.

Endvidere gjorde forbundet gældende, at forbundets forhandlingsret var blevet tilsidesat. Umiddelbart efter bestyrelsens beslutning om afskedigelsen blev forbundet ringet op af en kontorchef, som orienterede formanden om sagen. Under telefonsamtalen blev der fra forbundets side givet udtryk for, at afskedigelsen ikke burde ske inden en eventuel forhandling, hvorunder mulighederne for anvendelse af disciplinarmidler kunne undersøges. Forbundet havde i denne forbindelse henvist til, at det ifølge lønnings- og pensionsreglementet havde forhandlingsret med Statens Åndssvageforsorg og Socialministeriet og ret til at bistå medlemmerne, men hverken Socialministeriet eller Statens Åndssvageforsorg havde indrømmet forbundet ret til en personlig forhandling.

Bestyrelsen bekræftede i en supplerende udtalelse, at der efter forstanderens tiltræden havde været en del uoverensstemmelser mellem forstanderen på den ene side og lærere og elever på den anden side. A's udtalelse måtte betragtes som en kulmination af disse uoverensstemmelser, idet der efter hans afskedigelse havde hersket roligere forhold på skolen.

Til forbundets bemærkninger om, at dets forhandlingsret var blevet tilsidesat, anførte bestyrelsen, at den var enig i, at det ved en eventuel forhandling med forbundet i forbindelse med en medarbejders afskedigelse i almindelighed må være rigtigt, at en sådan forhandling sker, før afskedigelse finder sted. I det konkrete tilfælde var der efter bestyrel-

sens skøn imidlertid tale om en særlig situation, der nødvendiggjorde en omgående reaktion. Man fandt det derfor nødvendigt at nøjes med telefonisk at orientere forbundsformanden, idet man senere aftalte en efterfølgende forhandling, der som nævnt fandt sted den 15. januar 1968. I anledning af at forbundet havde kritiseret, at forhandlingen fandt sted på embedsmandsplan, bemærkede bestyrelsen, at der var tale om et rutinemæssigt møde, hvor også andre, løbende sager blev behandlet. Disse møder finder i almindelighed sted på embedsmandsplan, og der sås ikke af forbundet at være fremsat krav om en anden procedure. Sagen blev imidlertid af forsorgschefen nævnt på et bestyrelsesmøde den 11. januar 1968, hvor han redegjorde for afskedigelsen af A og baggrunden herfor samt oplyste, at personaleforbundet havde anmodet om en forhandling, idet forbundet gik ind for en mildere afgørelse. Bestyrelsen tog redegørelsen til efterretning og var enig i forsorgschefens synspunkter.

Socialministeriet henholdt sig til bestyrelsens udtalelse.

Ved sagens bedømmelse måtte jeg – ligesom forbundet iøvrigt havde gjort det i skrivelsen af 3. januar 1968 til bestyrelsen – lægge til grund, at A begik en alvorlig fejl ved sin udtalelse fra skolens talerstol den 20. december 1967. Selvom det måtte antages, at A i sin egenskab af tillidsmand for eleverne havde en vis udvidet ytringsfrihed, måtte det æresfornærmende udtryk, der ikke blev klart tilbagekaldt i hans erklæring af 27. december 1967, anses for at være af en sådan karakter, at det, når det ikke omgående og uforbeholdent beklagedes, måtte give bestyrelsen fornødent grundlag for en kraftig reaktion.

Under hensyn hertil fandt jeg ikke fuldt tilstrækkeligt grundlag for at kritisere, at bestyrelsen den 29. december 1967 besluttede at afskedige A til øjeblikkelig fratræ-

den, men med 3 måneders løn, jfr. ansættelseskontraktens § 5, hvorefter en elev kan afskediges uden varsel, når han gør sig skyldig i en grov tjenesteforseelse.

Hvad angår spørgsmålet, om bestyrelsen burde have forhandlet med forbundet inden afskedigelsen af A, henledte jeg opmærksomheden på, at lønnings- og pensionsreglementets § 13, stk. 2, 2. afsnit, alene giver den forhandlingsberettigede organisation en ubetinget ret til at udtale sig forud for en uansøgt afskedigelse af en *tjenestemand*, hvor afskedigelsen ikke skyldes sygdom, og spørgsmålet om forhandling med forbundet kunne derfor ikke give mig grundlag for kritik af bestyrelsen.

Jeg bemærkede herved, at en tjenestemand hos bestyrelsen havde orienteret forbundets formand inden afskedigelsen af A, at der var givet forbundet lejlighed til at drøfte afskedigelsen ved kontaktmødet den 15. januar 1968 med ledende tjenestemænd hos bestyrelsen, og at det i lønnings- og pensionsreglementets § 22, stk. 4, alene er anført, at »forhandlingerne kan føres mundtligt og skriftligt, og efter forhandlingerne kan sagen af organisationen forlanges forelagt vedkommende bestyrelse eller samtlige bestyrelser, eventuelt Socialministeriet«.

Det forhold, at Socialministeriet ikke forud for afgørelsen af 19. april 1968 anmodede forbundet om en mundtlig drøftelse, kunne efter det af ministeriet overfor mig udtalte heller ikke give mig grundlag for kritik, hvorved bemærkedes, at forbundet i skrivelsen til ministeren ikke anmodede om mundtlig drøftelse, men alene erklærede sig rede til at uddybe sine betragtninger ved en forhandling med ministeren.

De af forbundet iøvrigt i klagen og under sagens behandling fremdragne forhold gav mig ikke grundlag for at foretage noget.

- 10.** *Arbejde med oprensning af vandløb kunne ikke henføres under de i arbejdsløhedslovens § 9, stk. 2, nævnte beskæftigelser, og arbejdsløhedsunderstøttelse, der var oppebåret i en periode, hvor arbejdet var indstillet, kunne derfor kræves tilbagebetalt. (J. nr. 85/69).*

Formanden for Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejder Forbund's Toftlund-afdeling kla-

gede over de af Arbejdsdirektoratet, Arbejdsmålsnævnet og Arbejdsministeriet trufne afgørel-

ser vedrørende nogle medlemmers pligt til at tilbagebetale arbejdsløshedsunderstøttelse, der var blevet udbetalt dem i en periode i 1965, da de pågældende var beskæftiget med oprensning af vandløb i Toftlund kommune, men arbejdet var indstillet nogle dage på grund af høj vandstand. Afgørelserne var ifølge klagen truffet under henvisning til, at det udførte arbejde måtte sidestilles med selvstændig virksomhed, og afdelingen anførte heroverfor, at arbejdet måtte anses for lønarbejde, og at det kunne sidestilles med dræningsarbejde og andet akkordarbejde, idet medlemmerne under udførelsen af arbejdet var undergivet de samme betingelser som kommunens øvrige arbejdere, samt at kommunens vejformand førte tilsyn med arbejdet. Endvidere henvistes der til, at medlemmerne under arbejdets udførelse var omfattet af kommunens ulykkesforsikring, at de havde fået udbetalt feriepenge og at der var betalt ATP-bidrag og sygelønsbidrag for dem.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at amtsarbejdsanvisningskontoret for Haderslev og Tønder amter m. v. i efteråret 1966 rettede henvendelse til Toftlund-afdelingen af Arbejdsrådene og Specialarbejdernes Arbejdsløshedskasse, i anledning af at nogle medlemmer, bl. a. A, i efteråret 1965 havde ladet sig afkontrollere som ledige i nogle dage og fået udbetalt understøttelse. Da medlemmerne ikke havde været undergivet en egentlig arbejdsledelse og selv havde kunnet bestemme arbejdstiden og arbejdsmåden, havde de efter kontorets opfattelse ikke været berettigede til at få udbetalt understøttelse i tiden fra arbejdets påbegyndelse til dets afslutning.

Da afdelingen ikke ville anerkende, at medlemmerne havde tilbagebetalingspligt, bl. a. under henvisning til at arbejdet var udført under ledelse af kommunens vejformand, og til, at der var udbetalt feriepenge m. v., indberettede amtsarbejdsanvisningskontoret forholdet til kassens hovedledelse og til Arbejdsdirektoratet.

I indberetningsskrivelsen anførte amtsarbejdsanvisningskontoret, at det havde rettet henvendelse til Toftlund kommunkontor og vejformanden, der på forespørgsel om, hvorvidt medlemmerne selv havde kunnet bestemme den daglige arbejdstid, havde oplyst, at arbejdet skulle påbegyndes kl. 7, og at den daglige arbejdstid var 8-9 timer. Vejformanden havde en gang om ugen fået oplyst, hvor

mange timer medlemmerne havde været i arbejde. På kontorets forespørgsel om, hvorvidt medlemmerne selv havde kunnet bestemme måden for arbejdets udførelse, havde vejformanden oplyst, at han under hele oprensningen havde haft kontrol med arbejdets udførelse. På forespørgsel om, hvorvidt kommunen kunne attestere, at der ikke havde været oprenset vandløb på de dage, hvor medlemmerne var til kontrol, svarede vejformanden, at han hver uge spurgte medlemmerne, hvorvidt de havde ladet sig afkontrollere som ledige. Kommunen havde endvidere overfor kontoret oplyst, at der var indhentet tilbud gennem Toftlund og Omegns Folkeblad, og at arbejdet var udført til meterpris. Der var beregnet ATP-bidrag på grundlag af antallet af arbejdstimer.

Af en skrivelse fra afdelingen til arbejdsløshedskassens hovedledelse fremgik det, at man ved henvendelse til vejformanden havde fået oplyst, at A i tiden 24.-31. august 1965 havde udført ialt 16 timers arbejde og i ugen 8.-14. september 20 timers. I ugen 1.-7. september havde arbejdet været standset på grund af for høj vandstand i vandløbet.

I de af kassens hovedledelse trufne afgørelser blev det pålagt medlemmerne at tilbagebetale den for meget oppebårne understøttelse. Forsåvidt angik A blev det tillige bestemt, at der ikke udover tilbagebetalingen burde foretages videre. Afgørelserne blev truffet under hensyntagen til, at udførelsen af arbejdet ikke havde været undergivet nogen egentlig arbejdsledelse.

Afdelingen gav udtryk for utilfredshed med den af hovedledelsen trufne afgørelse, hvorefter denne påny forelagde sagen for amtsarbejdsanvisningskontoret, som fastholdt de tidligere givne oplysninger. Ifølge amtsarbejdsanvisningskontoret havde medlemmerne overtaget arbejdet efter licitation, og arbejdet havde ikke været undergivet egentlig arbejdsledelse eller kontrol. Herefter fastholdt hovedledelsen sin afgørelse.

I mellemtiden havde afdelingen indbragt afgørelsen for Arbejdsdirektoratet og anførte, at såvel sognerådsformanden som vejformanden overfor afdelingen havde bekræftet, at arbejdet var udført som akkordarbejde under vejformandens ledelse og tilsyn. Arbejdsdirektoratet indhentede en udtalelse fra kassens hovedledelse, som fastholdt, at medlemmerne ikke havde været berettigede til understøt-

telse i tiden fra arbejdets overtagelse til dets afslutning, idet arbejdet kunne betragtes som en slags selvstændig virksomhed, når overtagele af det skete efter forudgående indhentet tilbud. Efter arbejdets karakter og efter tidligere praksis ville hovedledelsen dog fortsat betragte arbejdet som lønarbejde.

Arbejdsdirektoratet fandt ikke grundlag for at tilsidesætte hovedledelsens afgørelse om tilbagebetaling af den oppebårne understøttelse.

Denne afgørelse indbragte Toftlund-afdelingen for Arbejdsnævnet. I en skrivelse til nævnet redegjorde sognerådsformanden for den fremgangsmåde, kommunen følger ved udbud af oprensingsarbejde. Efter hans opfattelse forelå der ikke licitation, men en aftalt pris pr. løbende meter vandløb, ganske som ved dræningsarbejde. Arbejdsløshedskassens hovedledelse fastholdt overfor Arbejdsdirektoratet den tidligere trufne afgørelse og anførte, at det var i overensstemmelse med hidtidig praksis, at medlemmer beskæftigede ved arbejde som det omhandlede var udelukket fra understøttelse fra arbejdets påbegyndelse til dets endelige afslutning. Herefter meddelte Arbejdsdirektoratet Toftlund-afdelingen, at Arbejdsnævnet uden dissens havde vedtaget at tiltræde direktoratets afgørelse.

Sagen blev derefter af Toftlund-afdelingen indbragt for Arbejdsministeriet. Det blev påny gjort gældende, at medlemmerne ved arbejdet med oprensning af vandløb var undergivet samme betingelser som kommunens øvrige arbejdere, samt at arbejdet udførtes under tilsyn af vejformanden. Ministeriet meddelte, at Arbejdsnævnets enstemmige afgørelse, hvorefter medlemmerne ikke havde været berettigede til at oppebære understøttelse i henhold til arbejdsløshedslovens § 35, stk. 5, var endelig, samt at ministeriet ikke havde fundet grundlag for at tilsidesætte Arbejdsdirektoratets afgørelse, hvorefter den med urette oppebårne understøttelse ville være at tilbagebetale. I denne forbindelse henviste ministeriet til § 33, stk. 4, i kassens vedtægter, hvorefter et medlem, der fejlagtigt har oppebåret understøttelse af kassen, uden hensyn til om fejlen kan tilregnes ham, er forpligtet til at tilbagebetale det for meget oppebårne beløb.

Efter ministeriets afgørelse tilskrev hovedledelsen Toftlund-afdelingen vedrørende 10 medlemmer og anmodede afdelingen om at

foranledige, at de tilbagebetalte den understøttelse, der var udbetalt indenfor de tidsrum, hvor de havde været beskæftiget med oprensning af vandløb, og henledte afdelingens opmærksomhed på, at den ikke måtte udbetale understøttelse til medlemmerne, før der var afregnet med hovedledelsen.

I anledning af klagen til mig fastholdt hovedledelsen for Arbejdsmandenes og Specialarbejdernes Arbejdsløshedskasse de tidligere trufne afgørelser og fremhævede, at afgørelserne var i overensstemmelse med almindelig praksis, når arbejdet er udført uden egentligt tilsyn, og når arbejdets udøvere selv har kunnet tilrettelægge og bestemme arbejdstiden. Arbejdet var efter hovedledelsens opfattelse nok at betragte som lønarbejde, men måtte, idet medlemmerne havde givet tilbud, betragtes som arbejde, der kom nærmere selvstændig virksomhed. Den omstændighed, at der betaltes ferieløn, ATP-bidrag og bidrag til sygeforsikring, var ikke fyldestgørende bevis for den fornødne kontrol med arbejdstidens omfang m. v.

Amtsarbejdsanvisningskontoret anførte, at sagen var afgjort efter de retningslinier, som var nævnt i hovedledelsens ovenfor omtalte skrivelse, og at afgørelsen derfor ikke burde ændres.

Arbejdsdirektoratet udtalte, at direktoratet ved sin afgørelse havde lagt betydelig vægt på, at arbejdet med oprensning af vandløb var udført efter tilbud (fast meterpris), hvilken aflønningsform efter direktoratets opfattelse indicerer, at det tilsyn, som ifølge afdelingen har været ført fra kommunens side, næppe har været så effektivt som ønskeligt.

Efter at jeg havde spurgt Toftlund kommune, hvorledes kontrollen med oprensingsarbejdet i 1965 havde været tilrettelagt, redegjorde sognerådsformanden nærmere for baggrunden for den aflønningsform, hvorefter oprensingsarbejdet betales pr. løbende meter. Han henviste endvidere til, at vejformanden førte tilsyn med arbejdets udførelse, og at det skyldes den daglige inspektion, at kommunen har kunnet konstatere, at arbejderne ikke har oprenset vandløb på de dage, hvor de har været til kontrol på grund af vejrliget. Et enkelt vandløb ligger umiddelbart ved kontrolstedet, og de fleste i ca. 5 kilometers afstand derfra. Nogle af arbejderne kunne udmærket have været forhindret i at udføre arbejdet på grund af vejrliget og

andre ikke, så at tilsynet i tvivlstilfælde måtte spørge herom. Derfor fandt han det urimeligt, at nogle af arbejderne skulle tilbagebetale understøttelse. Dette gjaldt ikke A, idet der intet kunne anføres til hans forsvær, eftersom det gentagne gange var konstateret, at han uden tilladelse havde forladt sin arbejdsplads.

Arbejdsdirektoratet, for hvem jeg påny forelagde sagen med sognerådsformandens redegørelse, udtalte, at direktoratet ved sagens afgørelse havde lagt vægt på, at arbejdet efter sin art måtte sidestilles med selvstændig virksomhed, bl. a. fordi det ikke var udført på almindelige lønarbejdervilkår. Direktoratet anførte endvidere, at det ikke i den konkrete sag nøjere havde vurderet, om der fra kommunens side kunne have været ført et sådant tilsyn med de pågældende medlemmer, at disse ikke havde haft mulighed for at gå til kontrol under arbejdets udførelse. Allerede den omstændighed, at arbejdets karakter af selvstændig virksomhed ikke tilsiger, at der føres samme tilsyn fra arbejdsgiverside, som tilfældet er ved almindeligt lønarbejde, måtte efter direktoratets opfattelse føre til, at de pågældende medlemmer blev udelukket fra understøttelsesret, så længe arbejdsforholdet varede.

Arbejdsministeriet henholdt sig til sin afgørelse og til Arbejdsdirektoratets udtalelser.

Ifølge § 9, stk. 1, i loven om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring (nu lovbekendtgørelse nr. 172 af 28. april 1969) kan kun ubemidlede lønarbejdere, der har deres hovedbeskæftigelse og væsentligste livsophold ved lønarbejde, optages i og vedblive at være nydende medlemmer af en statsanerkendt arbejdsløshedskasse. Ifølge stk. 2 betragtes som lønarbejder i lovens forstand enhver, der mod løn eller akkordbetaling stadig eller midlertidigt beskæftiges i virksomheder, der falder indenfor lovens § 6. Hverken loven eller dens forarbejder uddyber den nærmere forståelse af udtrykket lønarbejder. I Arbejdsdirektoratets cirkulære af 15. maj 1952 om selvstændig virksomheds betydning for understøttelse anføres det, at lønarbejde i arbejdsløshedslovens forstand er ensbetydende med arbejde for andre, det vil sige for en arbejdsgiver. Ifølge samme cirkulære anses det som typisk kendetegn for selv-

stændig virksomhed, at medlemmet har eget værksted, at han deltager i licitationer o. lign.

I Håndbog for Arbejdsanvisning og Arbejdsløshedsforsikring, 1963, der er udarbejdet af Arbejdsdirektoratet i samarbejde med Arbejdsløshedskassernes Samvirke, anføres det side 103, at der i praksis findes forskellige kategorier af beskæftigelse, der ligger på grænsen mellem egentligt lønarbejde og selvstændig virksomhed, f. eks. visse former for dræningsarbejde og stenlægningsarbejde, som foretages af et enkelt medlem eller af flere medlemmer i fællesskab. For så vidt en sådan beskæftigelse i det konkrete tilfælde anerkendes som ligestillet med lønarbejde, vil de pågældende medlemmer være berettigede til nydende medlemskab i arbejdsløshedsforsikringen. På grund af beskæftigelsens ukontrollable karakter må eventuel udbetaling af understøttelse imidlertid i tilfælde af denne art gøres betinget af, at der bliver tilvejebragt fyldestgørende kontrol med de pågældende medlemmers arbejdsløshed, herunder navnlig på vejrligsdage, idet ledigheden eventuelt må søges attesteret af den part, med hvilken der er indgået kontrakt om arbejdets udførelse, f. eks. hvis kontrakten er indgået med en kommune – af en repræsentant for kommunalbestyrelsen.

Af forhold, der vil kunne være vejledende ved afgørelsen af spørgsmålet om, hvorvidt der er tale om lønarbejde eller ikke, nævnes på side 55, *om* arbejderens mere i almindelighed stiller sin arbejdskraft til rådighed for den, der betaler ham for arbejdet, eller han blot har påtaget sig at udføre en eller flere konkrete arbejdsopgaver, *om* arbejderens er undergivet en egentlig arbejdsledelse eller kontrol og skal overholde en bestemt arbejdstid og udføre arbejdet på en anvist plads eller han selv kan bestemme arbejdstiden og måden for arbejdets udførelse, *om* han anvender arbejdsgiverens redskaber, maskiner el. lign. eller han selv køber disse ting, *om* han reklamerer for sin virksomhed ved skilte o. lign. og har eget værksted og deltager i licitationer m. v., og *om* arbejderens i forhold til den, der betaler ham for arbejdet, er omfattet af ferieloven og/eller ulykkesforsikringsloven.

Jeg udtalte, at jeg under hensyn til, at det omhandlede oprensningsarbejde var

overtaget efter indhentelse af tilbud, at arbejdets udøvere i nogen grad selv havde kunnet tilrettelægge og bestemme arbejdstiden, og at sådant arbejde ifølge arbejdsløshedskassens hovedledelse traditionelt udelukker understøttelse, ikke fandt at kunne kritisere det af Arbejdsdirektoratet og Arbejdsnævnet indtagne standpunkt, hvorefter oprensningsarbejdet ikke kunne henfø-

res under det i arbejdsløshedslovens § 9, stk. 2, omhandlede arbejde.

Da arbejdsløshedsunderstøttelsen herefter var oppebåret med urette, fandt jeg heller ikke at kunne kritisere den af Arbejdsdirektoratet trufne og af Arbejdsministeriet tiltrådte afgørelse, hvorefter den oppebårne understøttelse skulle tilbagebetales.

- 11.** *En af Justitsministeriet tiltrådt afgørelse, hvorefter anklagemyndigheden havde afvist en anmeldelse mod en politikommissær for hans opløsning af en demonstration, gav ikke grundlag for kritik. Det havde været rigtigst, om politidirektøren havde besvaret to skrivelser fra anmelderen. (J. nr. 543/69).*

A klagede som formand for organisationen Zenit-Studentersamfundets Anarkister over, at Justitsministeriet havde stadfæstet en af rigsadvokaten truffet afgørelse, hvorefter der ikke ville blive rejst tiltale mod en politikommissær i anledning af en af A i september 1968 indgivet politianmeldelse, ligesom ministeriet ikke iøvrigt havde fundet grundlag for at kritisere politikommissærens dispositioner i forbindelse med opløsningen af en demonstration den 4. december 1967. I denne forbindelse klagede A tillige over, at politidirektøren i København ikke havde besvaret hans henvendelser af 7. og 10. december 1967, og over, at ingen fra organisationen var blevet afhørt i anledning af anmeldelsen.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at der af Zenith-Studentersamfundets Anarkister blev afholdt demonstration på Amalienborg Slotsplads den 4. december 1967. Demonstrationen var anmeldt til politiet, og af de udsendte opfordringer til at deltage i demonstrationen fremgik det, at den skulle forme sig som en »happening« og »love in« uden yderligere oplysninger om eventuelt program og formål. Demonstrationen var anmeldt til kl. 20, på hvilket tidspunkt der var forsamlet 50-75 demonstranter. Da politikommissæren kl. 20,15 skønnede, at der ikke var nogen organiseret ledelse af demonstrationen, der nærmest havde præg af opløb, opfordrede han demonstranterne til at forlade pladsen, efter at han forinden 3 gange havde fremsagt opløsningsformularen. Da opfordringen ikke frivilligt blev efterkommet, blev demonstranterne drevet fra pladsen gennem Frederiksgade og Bredgade. Der opstod herunder tu-

multer, og der blev foretaget 7 anholdelser, derunder anholdelse af A.

I en samme dag udfærdiget notits oplyste politikommissæren, at demonstrationen som anført ovenfor var anmeldt til kl. 20. De første 10 minutter gik med forskellige tilråb til politiet, men uden tilløb til taler eller andet, der karakteriserer en normal politisk demonstration, og der var tilsyneladende ingen ledelse af demonstrationen. Ca. kl. 20,10 fik politikommissæren underretning om, at demonstranterne var ved at overhælde en medbragt dukke med en eller anden væske, og da han samtidig bemærkede, at en fakkelt blev antændt, gav han besked om, at brug af åben ild ikke under nogen omstændigheder ville blive tolereret. Da der efter politikommissærens opfattelse fortsat ikke var tegn på normal mødeaktivitet, og da demonstranterne havde medbragt mindst ét mod kongen fornærmeligt skilt, meddelte politikommissæren kl. 20,15, at forsamlingen ikke kunne opfattes som et politisk møde i grundlovens forstand, men et opløb, hvorefter demonstranterne blev opfordret til at forlade pladsen. I forbindelse med at politiet var ved at drive demonstranterne fra pladsen, blev der antændt fyrværkeri og kastet med sten. Af samme notits fremgik det, at demonstranterne på slotspladsen efterlod forskellige effekter, herunder to pakker stærkt brændbart pulver.

Ifølge rapport af 4. december 1967 indstillede Københavns politi, at der blev rejst tiltale mod A for overtrædelse af politivedtægten.

I skrivelse af 7. december 1967 til politidirektøren klagede A over politiets optræden i

forbindelse med opløsning af demonstrationen og politiets behandling af ham i forbindelse med anholdelsen. I samme skrivelse anmodede A om tilladelse til at afholde demonstration på slotspladsen den 11. s. m. I skrivelse af 10. s. m. meddelte han imidlertid, at den påtænkte demonstration måtte aflyses. Han indgav samtidig yderligere klager over politiets optræden.

Ved anklageskrift af 4. januar 1968 blev A og en anden demonstrationsdeltager sat under tiltale for overtrædelse af politivedtægten for København ved at have deltaget i opløb og herunder udvist voldsom adfærd. Ved Københavns byrets dom af 22. februar 1968 blev A og den anden dømt efter anklageskriftet, og straffen blev for begge vedkommende fastsat til bøde på 400 kr., subsidiært hæfte i 12 dage. Under sagen i byretten gjorde A gældende, at politiet ikke var i stand til at opretholde orden, hvorefter demonstrationen blev opløst. Da han anså opløsningen for uberettiget, opfordrede han de tilstedeværende til ikke at vige for politiet.

Dommen blev af begge de dømte påanket til Østre Landsret til frifindelse og af anklagemyndigheden til skærpeelse. Ved Østre Landsrets dom af 16. september 1968 blev byrettens dom stadfæstet. Under sagen i Landsretten afgav politikommissæren vidneforklaring.

Den 19. september 1968 indgav A anmeldelse mod politikommissæren. I anmeldelsen henviste han til, at det ifølge forklaringerne i Landsretten var fastslået, at der var tale om en politisk demonstration og ikke om opløb. Demonstrationen var anmeldt i forvejen, og der var demonstrationsledere til stede. Han mente herefter, at politikommissæren ved opløsning af demonstrationen havde overtrådt grundlovens § 79 og måtte ifalde straf efter straffelovens § 137, stk. 1.

Politidirektøren afviste anmeldelsen, idet han anførte, at politikommissærens forhold i forbindelse med demonstrationen ikke kunne henføres til straffelovens § 137, stk. 1, eller andre straffebestemmelser, og at der derfor ikke kunne foretages videre som følge af anmeldelsen. Politidirektørens afgørelse blev senere stadfæstet af 1. statsadvokat for København og af rigsadvokaten.

A rettede herefter henvendelse til Justitsministeriet, idet han fortsat gjorde gældende, at det havde drejet sig om en politisk demon-

stration, at demonstrationen var anmeldt på forhånd, at der havde været demonstrationsledelse til stede, og at det derfor ikke havde været lovligt at opløse demonstrationen. Ministeriet meddelte ham, at det efter gennemgang af sagens akter kunne tiltræde rigsadvokatens afgørelse.

I anledning af klagen til mig henholdt politidirektøren sig vedrørende anmeldelsen mod politikommissæren til den trufne afgørelse. Da det af politikommissæren udøvede skøn over demonstrationens karakter af opløb under hensyn til det oplyste ikke kunne anfægtes, måtte hans opløsning af demonstrationen og opfordring til at forlade slotspladsen anses for en retmæssig tjenestehandling. Der var herefter ikke grundlag for en påstand om, at politikommissæren ved sin handle måde havde tilsidesat borgernes grundlovssikrede forsamlingsret.

Vedrørende den manglende besvarelse af A's skrivelser af 7. og 10. december 1967 udtalte politidirektøren, at der på tidspunktet for skrivelsernes modtagelse var rejst sigtelse mod A i anledning af demonstrationen, at der rejstes tiltale mod A ved anklageskrift af 4. januar 1968, og at A under sagens behandling i Københavns byret og Østre Landsret havde haft lejlighed til at fremsætte eventuelle klager over politiets optræden i forbindelse med anholdelsen. Efter sædvanlig praksis indlader politiet sig ikke på under en straffesags behandling at besvare og imødegå en sigtet persons anbringender og argumentation vedrørende sagens genstand eller forhold der skønnes af betydning for sagens bedømmelse.

1. statsadvokat for København henholdt sig til sin afgørelse og tilsluttede sig iøvrigt politidirektørens udtalelse.

Rigsadvokaten henholdt sig ligeledes til sin afgørelse, der var truffet på grundlag af anmeldelsen og oplysningerne under straffesagen, idet det efter disse oplysninger var klart, at anmeldelsen mod politikommissæren savnede grundlag, og at der derfor ikke var anledning til at foretage yderligere undersøgelser.

Sagen gav efter rigsadvokatens opfattelse heller ikke grundlag for at iværksætte disciplinærundersøgelse mod politikommissæren.

Med hensyn til den manglende besvarelse af A's henvendelser til politidirektøren den 7. og den 10. december 1967 ville rigsadvokaten have fundet det rigtigst, om disse skrivelser

var blevet besvaret af politiet. Forsåvidt angår de fremførte klager kunne besvarelser eventuelt delvis være sket med en henvisning til i medfør af retsplejelovens § 814 at fremføre klagerne overfor retten.

Justitsministeriet henholdt sig vedrørende anmeldelsen til sin afgørelse. Forsåvidt angik de af A iøvrigt fremførte klager tiltrådte ministeriet rigsadvokatens udtalelse.

I den statsforfatningsretlige teori antages det, at der ved en forsamling i grundlovens § 79's forstand forstås den samtidige nærværelse af en kreds af personer, der har indfundet sig i overensstemmelse med en i forvejen lagt plan og derfor også med et vist fælles formål for øje. Med hjemmel i grundlovens § 79, 3. pkt., har politiet imidlertid ret til at gribe ind overfor en forsamling ved at forbyde (hæve) den, når der kan befrygtes fare for den offentlige fred, og det antages, at politiet må have en bred margin ved vurderingen af, hvad den konkrete situation kræver.

Ved sagens bedømmelse måtte jeg efter de foreliggende oplysninger lægge til grund, at nogle af deltagerne i demonstrationen den 4. december 1967 på Amalien-

borg Slotsplads anvendte åben ild, at nogle af deltagerne var i besiddelse af røgbomber, og at nogle af deltagerne bar skilte med fornærmeligt indhold. Et af skiltene blev ved Københavns byrets kendelse af 5. december 1967 beslagnagt bl. a. som værende egnet til at fremkalde forstyrrelse af den offentlige orden.

Under hensyn hertil fandt jeg ikke at kunne kritisere den af politidirektøren i København truffne og af 1. statsadvokat for København, rigsadvokaten og Justitsministeriet tiltrådte afgørelse, hvorefter A's anmeldelse mod politikommissæren var blevet afvist, ligesom jeg ikke fandt at kunne kritisere den af Justitsministeriet truffne afgørelse, hvorefter der ikke var fundet grundlag for kritik af politikommissærens dispositioner ved den pågældende lejlighed.

Forsåvidt angik spørgsmålet om besvarelsen af A's skrivelser af 7. og 10. december 1967 til politidirektøren måtte jeg ligesom rigsadvokaten og Justitsministeriet finde, at det havde været rigtigst, om politidirektøren havde besvaret skrivelserne.

Sagens behandling iøvrigt gav mig ikke grundlag for kritik.

12. Tidspunktet for underretning om Fængselsnævnets afgørelser om prøveløsladelse af sikkerhedsforvarede. (J. nr. 292/69).

I skrivelse af 21. september 1969 klagede A over, at Fængselsnævnet endnu ikke havde taget stilling til, om han ville kunne prøveløslades den 1. oktober 1969 på 4 års dagen efter sin indsættelse i sikkerhedsforvaring.

Den 25. september 1969 fik A forkyndt Fængselsnævnets resolution om løsladelse på prøve pr. 1. oktober 1969, og under en samtale med anstaltens inspektør den 30. september 1969 erklærede han, at han ikke ønskede videre foretaget i anledning af sin henvisning til mig. Selv om klagen således var tilbagekaldt, fandt jeg at burde fortsætte sagens behandling.

Overlægen ved Forvaringsanstalten og Særfængslet m. v. i Horsens udtalte, at Fængselsnævnet normalt ønsker og får indstillinger om prøveløsladelse fra sikkerhedsforvaring 3 måneder før prøveløsladelsesterminen.

I dette tilfælde blev indstillingen først afsendt den 11. august 1969, hvilket skyldtes sommerferie og en meget stor arbejdsbyrde iøvrigt. På grund af den forsinkede fremkomst med indstillingen til Fængselsnævnet anmodede anstalten telefonisk nævnet om så vidt muligt at fremskynde afgørelsen.

Fængselsnævnet udtalte, at nævnet ikke løbende har kendskab til årsterminer og eventuelle forandringer heri, hvorfor nævnet ikke har nogen mulighed for at udøve kontrol med, at sagerne fremsendes rettidigt. Nævnet bekræftede imidlertid, at anstalten i almindelighed sender indstillinger rettidigt, d. v. s. 3 måneder før terminen, og i den forbindelse bemærkede nævnet, at der normalt går ca. 1 måned fra sagens modtagelse i nævnet til dens afgørelse, når anklagemyndigheden hører om prøveløsladelsesspørgsmålet.

I A's sag modtog nævnet anstaltens indstilling den 12. august 1969, og samme dag blev den sendt til udtalelse hos politimesteren, statsadvokaten og rigsadvokaten.

Den 16. september 1969 kom sagen tilbage fra rigsadvokaten, og den 18. s. m. blev den behandlet i Fængselsnævnets sekretariat. Under hensyn til, at løsladelsesterminen var nært forestående, blev sagen ikke sendt til vøtering, idet det skønnedes hensigtsmæssigt at medtage den på nævnets forestående rejse til anstalterne på Fyn.

Sagen blev herefter afgjort under nævnets besøg i Stats- og Ungdomsfængslet i Nyborg den 23. september 1969, og resolutionen om løsladelse blev dagen efter afsendt fra Nyborg til Forvaringsanstalten og Særfængslet m. v. i Horsens.

Fængselsnævnet tilføjede, at det i sagens anledning havde indskærpet overlægen, at 3 måneders fristen med hensyn til indsendelse af indstilling om prøveløsladelse skal iagttages.

I anledning af en sag, som jeg tidligere havde behandlet, jfr. min beretning for året 1957, s. 170, havde Fængselsnævnet fastsat den omtalte frist på 3 måneder for indsendelse af indstilling om prøveløsladelse af sikkerhedsforvarede med det formål, at nævnets afgørelser normalt skulle kunne foreligge mindst 1 måned før løsladelsesterminen.

Jeg udtalte dengang, at det må tillægges væsentlig betydning, at afgørelser vedrørende prøveløsladelse foreligger i rimelig tid før terminen særlig under hensyn til det psykiske pres, de sikkerhedsforvarede må antages at være udsat for i tiden før prøveløsladelsestidspunktet, og til de mange problemer også af forsorgsmæssig art, der opstår ved en løsladelse efter så lang frihedsberøvelse, som der er tale om for denne særlige kategori. På den anden side var jeg klar over, at der kan foreligge særlige omstændigheder i en enkelt sag, der medfører, at det ikke vil være muligt at færdigbehandle den inden løsladelsestidspunktet, men jeg gik efter det oplyste ud fra, at sådanne tilfælde kun ville komme til at foreligge rent undtagelsesvis. Efter det i denne sag oplyste fremkommer indstillingerne i almindelighed rettidigt, og der går normalt ca. 1 måned fra sagens modtagelse i Fængselsnævnet til dens afgørelse.

Under hensyn hertil og til, at Fængselsnævnet havde indskærpet, at 3 måneders fristen skal iagttages, fandt jeg ikke grundlag for at foretage videre vedrørende spørgsmålet om behandlingen af disse sager i almindelighed.

For så vidt angik behandlingen af A's sag udtalte jeg, at jeg måtte finde det beklageligt, at indstillingen om prøveløsladelse ikke var indsendt rettidigt.

13. Ikke fundet grundlag for at kritisere, at Luftfartsdirektoratet og Ministeriet for offentlige Arbejder havde afslået at udstede et privatflyvercertifikat på grundlag af en elektronystamografisk undersøgelse. (J. nr. 117/69).

A klagede over en af Luftfartsdirektoratet truffet og af Ministeriet for offentlige Arbejder tiltrådt afgørelse, hvorefter han ikke skønnedes at opfylde de fastsatte helbredskrav for opnåelse af privatflyvercertifikat (A-certifikat). Han anførte i denne forbindelse, at de hos ham påberåbte fejl ikke er konstateret ved den sædvanlige undersøgelse hos en ørelæge, men ved en på Flyvemedicinsk Laboratorium (tidligere Flyvemedicinsk Institut) foretaget elektronystamografisk undersøgelse, hvis værdi han iøvrigt betvivlede. Såfremt en sådan speciel undersøgelse fastholdtes, fandt A det forkert, at ikke alle piloter indkaldes til denne undersøgelse.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at A første gang den 16. april 1953 fik udstedt luftfartscertifikat som trafikflyver (C-certifikat). I tiden indtil efteråret 1965 fik han hvert halve år efter sædvanlig helbredsundersøgelse på Flyvemedicinsk Institut for nyet certifikatet.

Til brug for fornyelsen af certifikatet i efteråret 1965 var A som sædvanlig til undersøgelse på Flyvemedicinsk Institut, der imidlertid i erklæring af 22. september 1965 til Luftfartsdirektoratet meddelte, at A ikke opfyldte helbredskravene for fornyelse af sit C-certifikat, og under henvisning hertil meddelte Luftfartsdirektoratet ham i skrivelse af

24. s. m., at hans certifikat ikke kunne fornyes.

I skrivelse af 14. juli 1966 bad A Luftfartsdirektoratet oplyse, om han kunne få udstedt et A-certifikat, men i skrivelse af 29. s. m. svarede direktoratet ham, at han ikke for tiden opfyldte helbredskravene til nogen art luftfartscertifikat.

Den 21. marts 1967 var A til en ny undersøgelse på Rigshospitalet, Flyvemedicinsk Laboratorium, med henblik på opnåelse af A-certifikat, og i erklæring af 4. april 1967 til Luftfartsdirektoratet meddelte laboratoriet, at der ved den oto-neurologiske undersøgelse af A var fundet en defekt funktion af ligevægtsapparatet, og at laboratoriet derfor måtte konkludere, at han heller ikke opfyldte helbredskravene for udstedelse af A-certifikat. I tilslutning hertil meddelte Luftfartsdirektoratet ham i skrivelse af 6. april 1967, at han ikke kunne få udstedt det ønskede certifikat.

I Ministeriet for offentlige Arbejders bekendtgørelse nr. 159 af 20. marts 1963 om luftfartøjers bemanning, luftfartscertifikater m. v. (i det følgende kaldt luftfartsbekendtgørelsen) er det i pkt. 5.2.1.6 bestemt, at forstyrrelser i det vestibulære apparat medfører uegnethed til opnåelse af privatflyvercertifikat (A-certifikat). I pkt. 5.2.3.6 er det bestemt, at forstyrrelser af mere permanent karakter i det vestibulære apparat medfører uegnethed til opnåelse af trafikflyvercertifikat (C-certifikat).

I skrivelse af 2. maj 1967 til Luftfartsdirektoratet bad A oplyst, hvilke prøver der ikke havde været tilfredsstillende. Da han ikke led af eller havde lidt af svimmelhed, måtte man ved prøverne have konstateret, at der var en vis risiko for, at hans ligevægtsorganer kunne svigte, og han bad derfor oplyst, hvor stor denne risiko var, idet han henviste til, at det efter luftfartsbekendtgørelsens pkt. 5.2.3.6 kun var forstyrrelser af mere permanent karakter i det vestibulære apparat, der medførte uegnethed. I skrivelse af 12. maj 1967 svarede Luftfartsdirektoratet A, at han ikke opfyldte helbredskravet i pkt. 5.2.3.6, da det abnorme forhold var påvist hos ham ved alle de undersøgelser, som han i den senere tid havde gennemgået. En ny undersøgelse med henblik på at få konstateret, om forholdet skulle have ændret sig, kunne tidligst foretages om 1 år.

A rettede i skrivelse af 1. juni 1967 påny

henvendelse til Luftfartsdirektoratet, idet han rejste spørgsmålet om, hvorvidt det var rigtigt at nægte udstedelse af A-certifikat på grundlag af en undersøgelse, der ikke var obligatorisk. Han anførte i denne forbindelse, at undersøgelsen var blevet foretaget, fordi han overfor vedkommende læge havde gjort opmærksom på, at han undertiden havde smerter omkring hjerteregionen. Smerterne kom kun, når han var trykket af usikre forhold ved det pågældende flyveselskab, ustabile tjenestetider, flyvning med for mange forskellige flytyper, dårlige vejrforhold eller lignende. Når prøven ikke var obligatorisk, kunne det ikke udelukkes, at mange piloter havde samme fejl, som A havde, men alligevel var i besiddelse af certifikat.

Den 9. juni 1967 forelagde Luftfartsdirektoratet A's henvendelse for Flyvemedicinsk Laboratorium, og den 7. juli 1967 sendte direktoratet A en fotokopi af en af laboratoriet afgivet udtalelse af 19. juni 1967. I denne udtalelse anførtes det, at det af laboratoriets journal fremgik, at A, der i mange år havde været indehaver af C-certifikat, den 11. august 1965 henvendte sig til øreklubben i det daværende Flyvemedicinsk Institut, fordi han gennem nogle måneder havde været generet af smerter i venstre side af brystet og let svimmelhed. Disse symptomer gav anledning til en række undersøgelser, hvorved der blev påvist en abnorm funktion i ligevægtsorganet, og denne abnormitet blev genfundet ved en fornyet undersøgelse i marts 1967. Den påviste abnormitet indebar, at A hverken opfyldte de helbredsmaessige krav for opnåelse af certifikat som trafikflyver (C-certifikat) eller for opnåelse af certifikat som privatflyver (A-certifikat), som stilles i luftfartsbekendtgørelsen henholdsvis i pkt. 5.2.1.6 og 5.2.3.6, således som det også havde været anført i laboratoriets tidligere udtalelser til Luftfartsdirektoratet.

Med hensyn til relevansen af de foretagne undersøgelser bemærkede Flyvemedicinsk Laboratorium, at ethvert symptom eller abnorm funktion, der ikke umiddelbart forklares ved de foretagne undersøgelser, nødvendigvis må medføre yderligere undersøgelser, og at en ansøger ifølge luftfartsbekendtgørelsens pkt. 5.1.1.e og 5.1.4 er forpligtet til at gennemgå enhver undersøgelse, som Luftfartsdirektoratet måtte finde påkrævet.

Under henvisning til Flyvemedicinsk La-

laboratoriums erklæring, hvorefter A led af forstyrrelser af mere permanent karakter i det vestibulære apparat, afslog Luftfartsdirektoratet i skrivelse af 7. juli 1967 hans ansøgning om A-certifikat.

I skrivelse af 1. maj 1968 anmodede A Luftfartsdirektoratet om at genoptage hans ansøgning om A-certifikat, idet han samtidig anmodede om dispensation fra helbredskravene i luftfartsbekendtgørelsens pkt. 5.2.3.6. Luftfartsdirektoratet forelagde henvendelsen for Flyvemedicinsk Laboratorium, der den 20. maj 1968 til Luftfartsdirektoratet udtalte, at der siden laboratoriets udtalelse af 19. juni 1967 var foretaget fornyede undersøgelser af A i laboratoriets øreklínik. Ved disse undersøgelser var der fundet uforandrede abnormiteter af ligevægtsfunktionen, og det måtte herefter konkluderes, at A's tilstand ikke havde ændret sig siden laboratoriets udtalelse af 19. juni 1967, hvortil laboratoriet derfor kunne henholde sig. I skrivelse af 10. juni 1968 meddelte Luftfartsdirektoratet påny afslag på A's ansøgning om dispensation og dermed på ansøgningen om A-certifikat. A blev samtidig vejledet om, at direktoratets afgørelse kunne påklages til Ministeriet for offentlige Arbejder.

Den 3. juli 1968 påklagede A Luftfartsdirektoratets afgørelse til Ministeriet for offentlige Arbejder, og han anførte i denne forbindelse, at hans certifikat var frataget ham efter en undersøgelse, der ikke var obligatorisk, at alle piloter, der ikke havde gennemgået denne undersøgelse, kunne have samme fejl som han og dog være i besiddelse af gyldigt certifikat, og at han fandt det urimeligt, at en fejl, der betegnedes som så alvorlig, at han ikke kunne få A-certifikat, ikke i sikkerhedens interesse medførte, at alle piloter blev indkaldt til en speciel undersøgelse.

Ministeriet forelagde A's henvendelse for Luftfartsdirektoratet, der med skrivelse af 19. juli 1968 fremsendte de fra Flyvemedicinsk Laboratorium indhentede erklæringer og udtalte, at det var ubestridt, at A havde den omtalte defekt, og at direktoratet ikke havde kunnet gøre brug af sin dispensationsbeføjelse efter luftfartsbekendtgørelsens pkt. 1.3.3.2, idet der ikke fandtes noget medicinsk kompensationsmoment for et fejl fungerende ligevægtsapparat. Direktoratet bekræftede, at defekten ikke var fundet ved den rutinemæssige undersøgelse, men ved en elektronystamogra-

fisk undersøgelse. Foretagelse af en sådan undersøgelse på alle certifikatansøgere ville ifølge direktoratet ikke være mulig, allerede fordi private ørelæger ikke havde pågældende apparatur til rådighed.

Ifølge ovennævnte pkt. 1.3.3.2 i luftfartsbekendtgørelsen kan udstedelse eller fornyelse af certifikat til en ansøger, der ikke opfylder de foreskrevne helbreds krav, ikke finde sted, medmindre følgende betingelser opfyldes:

- »1. Det skal fremgå af konklusionen i den undersøgende læges attest,
 - a. at ansøgerens tilstand ikke frembyder nogen risiko for en pludselig funktionsnedsættelse, hvorved han i certifikatets gyldighedsperiode bliver ude af stand til at udføre sin tjeneste, og
 - b. at andre forhold opvejer, at ansøgeren ikke opfylder de foreskrevne krav.

2. Der skal foreligge tilstrækkelig garanti for, at ansøgerens allerede godtgjorte evner, dygtighed og erfaring vil kunne opveje den foreliggende mangel.

3. Såfremt der er knyttet særlige betingelser til ansøgerens udførelse af den pågældende tjeneste, skal disse fremgå af certifikatet.«

I skrivelse af 4. september 1968 svarede ministeriet A, at den specielle undersøgelse af ligevægtsfunktionen ved elektronystamografi vel ikke var gjort obligatorisk ved rutineundersøgelser på Flyvemedicinsk Laboratorium og heller ikke indgik som et sædvanligt led i de for ansøgere til A-certifikat krævede helbredsundersøgelser, men at en sådan undersøgelse af certifikatansøgere på den anden side foranlediges foretaget i alle tilfælde, hvor resultatet af en undersøgelse hos en privat læge eller af de for trafikflyvere foreskrevne rutineundersøgelser indeholder indikation for defektens tilstedeværelse, jfr. herved bestemmelsen i luftfartsbekendtgørelsens pkt. 5.1.1.e.

Under hensyn til, at der ved gentagne undersøgelser på Flyvemedicinsk Laboratorium, senest i februar 1968, var konstateret uforandrede forstyrrelser i A's ligevægtsfunktion, samt til, at det af den undersøgende læges erklæring i sagen fremgik, at der ikke forefindes noget medicinsk kompensationsmoment for det fejl fungerende ligevægtsorgan, fandt ministeriet ikke at kunne ændre den af Luftfartsdirektoratet trufne afgørelse.

Med skrivelse af 14. oktober 1968 insendte A til Luftfartsdirektoratet en af en ørelæge udfærdiget erklæring, hvorefter der ikke var

noget abnormt ved hans vestibulære apparat, og anmodede direktoratet om at få udstedt et A-certifikat. Den 25. oktober 1968 forelagde Luftfartsdirektoratet A's skrivelse for Flyvemedicinsk Laboratorium.

Inden laboratoriet havde taget stilling til den nye henvendelse, rettede A i skrivelse af 13. november 1968 påny henvendelse til Ministeriet for offentlige Arbejder, idet han henviste til, at der ifølge de gældende helbredsbestemmelser kun krævedes attest fra en ørelæge for at opnå A-certifikat, samt til, at en ørelæge i hans tilfælde ikke havde kunnet konstatere nogen abnormitet, hvorfor han anså sig for berettiget til på det grundlag at få udstedt A-certifikat.

Ministeriet forelagde A's henvendelse for Luftfartsdirektoratet, overfor hvilket Flyvemedicinsk Laboratorium i mellemtiden i skrivelse af 27. november 1968 havde udtalt, at den af A indhentede attest fra en ørelæge ikke indeholdt nye oplysninger. De af ørelægen beskrevne undersøgelser viste ingen tegn på vestibulære abnormiteter, men dette var helt i overensstemmelse med de i laboratoriets ørelinik foretagne undersøgelser, hvor man kun ved den elektronystamografiske undersøgelse kunne påvise de omhandlede abnormiteter.

Med skrivelse af 11. december 1968 sendte Luftfartsdirektoratet sagen tilbage til Ministeriet for offentlige Arbejder og henviste til Flyvemedicinsk Laboratoriums seneste udtalelse, hvorefter der ikke var anledning for laboratoriet til at ændre den tidligere tagne stilling til sagen.

Om den elektronystamografiske undersøgelse oplyste Luftfartsdirektoratet, at denne undersøgelse i og for sig ikke afveg fra en tidligere anvendt undersøgelsesform. Den foretages ved, at der skylles vand af forskellige temperatur i den undersøgte øregange. Mens man herefter tidligere konstaterede ligevægtsreaktionen optisk på den undersøgte øjenbevægelser gennem særlige linser, aflæses reaktionen nu mekanisk gennem apparatur og nedskrives automatisk på papir i form af en kurve. Reaktionstiden for de to ører sammenlignes derefter, og man tillader en reaktions-tidsdifference på 15 pct., indenfor hvilken reaktionen anses for normal. Accept af denne tolerance er i overensstemmelse med sædvanlig anerkendt praksis (Hallpike-prøve).

I skrivelse af 9. januar 1969 fastholdt Mi-

nisteriet for offentlige Arbejder afslaget på A's ansøgning om udstedelse af A-certifikat under henvisning til Flyvemedicinsk Laboratoriums erklæringer i sagen. Ministeriet tilføjede, at den ørelæge, der havde udstedt den af A senest indsendte erklæring, overfor Luftfartsdirektoratet havde udtalt, at han ikke havde været bekendt med resultatet af de på Flyvemedicinsk Laboratorium gentagne gange foretagne elektronystamografiske undersøgelser.

I anledning af A's klage til mig redegjorde Ministeriet for offentlige Arbejder for de foretagne undersøgelser og fastholdt det meddelte afslag på A's ansøgning om dispensation fra luftfartsbekendtgørelsens helbredskrav og dermed på udstedelse af et A-certifikat.

I tilslutning hertil anførte ministeriet, at A's hovedargument ved sagens forelæggelse for ministeriet havde været, at den påviste abnormitet ikke havde kunnet konstateres ved de obligatoriske, halvårslige rutinemæssige undersøgelser, men udelukkende ved nogle på Rigshospitalet foretagne specialundersøgelser i forbindelse med en efter A's egen anmodning foretaget undersøgelse af hans hjertefunktioner. Det er rigtigt, at elektronystamografi ikke er gjort obligatorisk ved rutineundersøgelserne og heller ikke indgår som et sædvanligt led i de for ansøgere til A-certifikat krævede helbredsundersøgelser, men bestemmelsen i luftfartsbekendtgørelsens pkt. 5.1.1.e indeholder imidlertid hjemmel for at kræve foretaget en hvilken som helst undersøgelse, som Luftfartsdirektoratet måtte finde påkrævet, idet det herved må være uden betydning, hvad der i det enkelte tilfælde giver anledning til konstatering af en foreliggende helbredsmæssig defekt hos en certifikatansøger. Sådanne yderligere undersøgelser af ligevægtsfunktionen foretages iøvrigt i alle tilfælde, hvor omstændighederne indikerer tilstedeværelse af defekter, men ministeriet fandt det efter omstændighederne ikke rimeligt at foretage en sådan omfattende undersøgelse for så vidt angår alle allerede certificerede piloter, uagtet at det eventuelt kunne have til følge, at der hos enkelte af disse måtte kunne konstateres lignende defekter som den hos A påviste. Ministeriet fremhævede i denne forbindelse, at elektronystamografi dog nu foretages på alle ansøgere til laveste erhvervsflyvercertifikat (B-certifikat), hvilket certifikat er en nødvendig forudsæt-

ning for opnåelse af højere erhvervscertifikat (C- og D-certifikater).

Efter at jeg havde drøftet sagen med Sundhedsstyrelsen, fremsendte Sundhedsstyrelsen et tilbud fra styrelsens rådgiver i oto-laryngologi, professor, dr. med. Niels Riskær, der var villig til at foretage en kontrolundersøgelse af A's ligevægtsorganer under forudsætning af, at A lod sig indlægge på hans afdeling i Københavns Amts Sygehus i Gentofte i 1 døgn forud for undersøgelsen.

Da A overfor mig erklærede sig villig til den ønskede indlæggelse, anmodede jeg Sundhedsstyrelsen om at foranledige ham indkaldt til den omhandlede undersøgelse. A var herefter indlagt fra den 10. til den 11. juli 1969 til undersøgelse hos professor Riskær. Undersøgelsen bestod af en almindelig klinisk oto-rhino-laryngologisk undersøgelse og audiometrisk akustisk undersøgelse samt såvel klinisk som elektronystamografisk vestibulær funktionsundersøgelse.

I en erklæring af 22. juli 1969 redegjorde professor Riskær for sine observationer, og erklæringen konkluderede i, at der intet sikkert abnormt fandtes ved vestibulær- (ligevægts) funktionen, og at hørelsen ligeledes fandtes normal.

Sundhedsstyrelsen forelagde efter aftale med mig professor Riskærs erklæring for Flyvmedicinsk Laboratorium, der i skrivelse af 14. november 1969 meddelte Sundhedsstyrelsen, at laboratoriet tolkede professor Riskærs erklæring således, at der var indtrådt en sådan bedring i A's ligevægtsorganers funktion, at de nu måtte betragtes som normale, og at laboratoriet derfor ikke længere havde indvendinger imod, at A fik udstedt certifikat til privatflyvning.

Herefter forelagde Sundhedsstyrelsen sagen for Luftfartsdirektoratet og anbefalede, at de tidligere hos A påviste anomalier ikke skulle stille sig hindrende i vejen for, at han nu fik udstedt A-certifikat.

Den 20. januar 1970 meddelte Luftfartsdirektoratet A, at han ville kunne få udstedt privatflyvercertifikat under forudsætning af, at der blev tilvejebragt sædvanlig dokumentation for, at han opfyldte helbredskravene til udstedelse af det pågældende certifikat, herunder elektrokardiogram. Udstedelsen af certifikatet var endvidere betinget af, at A bestod dels en praktisk prøve, dels teoriprøve i navigation, meteorologi, samt love og bestemmelser.

Efter det således oplyste fandt jeg ikke at kunne kritisere, at Flyvmedicinsk Laboratorium på grundlag af A's oplysninger om smerter i hjerteregionen lod A underkaste en elektronystamografisk undersøgelse, idet krav om en sådan undersøgelse har direkte hjemmel i luftfartsbekendtgørelsens pkt. 5.1.1.3, hvorefter en certifikatansøger har pligt til at gennemgå en hvilken som helst speciel undersøgelse, som luftfartsmyndighederne måtte finde påkrævet.

Det sagkyndige, især lægelige, skøn, der lå til grund for den af Flyvmedicinsk Laboratorium anlagte vurdering af den elektronystamografiske undersøgelse, fandt jeg ikke at kunne tage stilling til, og jeg måtte derfor ved sagens bedømmelse lægge til grund, at de hos A påviste forstyrrelser af ligevægtsorganerne skønnedes at være af en sådan karakter, at han ikke opfyldte helbredskravene i luftfartsbekendtgørelsens pkt. 5.2.3.6 eller pkt. 5.2.1.6.

Under hensyn hertil fandt jeg ikke at kunne kritisere, at Luftfartsdirektoratet og Ministeriet for offentlige Arbejder afslog at udstede A-certifikat til A eller at meddele ham dispensation fra de i luftfartsbekendtgørelsen foreskrevne helbredskrav, jfr. bekendtgørelsens pkt. 1.3.3.2.

Sagens behandling iøvrigt hos Flyvmedicinsk Laboratorium, Luftfartsdirektoratet og Ministeriet for offentlige Arbejder gav mig ikke grundlag for kritik.

- 14.** *En af Socialministeriet truffet afgørelse, hvorefter en værnepligtig ikke antoges at opfylde betingelserne for i medfør af forsorgslovens § 54 at få dækket udgiften til et underholdsbidrag, gav ikke grundlag for kritik. (J. nr. 595/69).*

Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste klagede for A over en af det sociale udvalg i Otterup kommune truffet og af Odense amt

og Socialministeriet tiltrådt afgørelse vedrørende ydelse af hjælp i henhold til § 54, jfr. § 53, i lov om offentlig forsorg (nu lovbekendt-

gørelse nr. 539 af 10. november 1969) til betaling af underholdsbidrag til A's barn af et tidligere ægteskab.

Det var oplyst, at A blev gift den 6. februar 1965, og at der i ægteskabet var et barn, født den 2. januar 1966. Hustruen var inden barnets fødsel flyttet til udlandet, og på hendes foranledning opnåede parterne skilsmisse ved bevilling af 30. december 1966. Som vilkår for skilsmissen blev det bl. a. bestemt, at A efter overørighedens nærmere bestemmelse skulle betale bidrag til barnet fra dets fødsel. Odense amt resolverede samtidig, at A skulle betale normalbidrag, at bidraget skulle forfalde halvårsvis forud, og at han kunne »befri sig ved månedsvis forudbetaling«. Inden amts resolution havde A ikke betalt noget beløb til barnets underhold, og han var først efter sin hjemsendelse fra Søværnet begyndt at betale bidrag. Indtil sin indkaldelse til militærtjenesten den 15. februar 1967 var A ansat som chauffør med en ugeløn på 374 kr. For 1966 var hans samlede indkomst 21.842 kr.

A, der den 22. januar 1967 var blevet gift igen, søgte den 20. august 1967 Otterup kommunes sociale udvalg om hjælp i henhold til forsorgslovens § 54. I ansøgningen anførte han bl. a., at han ikke havde børn, overfor hvem han havde underholdspligt. Ansøgningen blev imødekommet, således at ægteparret fra 1. september 1967 modtog 1.103 kr. månedlig.

På foranledning af A's fraskilte hustru afkrævede politimesteren i Bogenise i skrivelse af 9. oktober 1967 A 1.788 kr. som skyldigt underholdsbidrag for perioden 2. januar 1967-2. januar 1968. I politimesterens skrivelse blev det angivet, at der ikke var restancer vedrørende tidligere forfaldne krav. Dette sidste viste sig imidlertid senere at være forkert, idet A også skyldte bidrag for perioden 2. januar 1966-2. januar 1967.

Den 31. oktober 1967 ansøgte A Otterup kommunes sociale udvalg om hjælp i henhold til forsorgslovens § 54, denne gang til betaling af det beløb, han var blevet afkrævet af politimesteren i Bogenise. Det sociale udvalg afslog at yde hjælp, men socialkonsulenten ved Næstved garnison anmodede den 14. december 1967 det sociale udvalg om genoptagelse af sagen. Da udvalget fastholdt den trufne afgørelse, blev sagen af Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste indbragt for

Odense amt, under henvisning til at A ville have kunnet afholde udgiften til børnebidrag, såfremt han ikke var blevet indkaldt til militærtjeneste.

Ifølge forsorgslovens § 53, stk. 1, 2. pkt., er den hjælp, der kan ydes, begrænset, således at der kun kan udbetales hjælp i det omfang i hvilket det sociale udvalg skønner, at pågældende ville have afholdt disse udgifter, hvis han ikke var blevet indkaldt.

I anledning af organisationens klage blev A afhørt til politirapport. Han forklarede bl. a., at han var villig til at betale bidrag for månederne januar og februar 1967, at han efter sin hjemsendelse den 5. april 1968 ville påbegynde betaling af de fremtidige bidrag, og at han søgte Otterup kommunes sociale udvalg om hjælp til de resterende. Han havde ikke modtaget nogen form for opkrævning før skrivelsen af 9. oktober 1967 fra politimesteren i Bogenise, ligesom han ikke havde været klar over forretningsgangen ved bidragsbetaling.

Ved fremsendelsen af politirapporten til Odense amt anførte politimesteren i Bogenise, at A ikke sås at have betalt nogen del af det ham pålagte bidrag. I skrivelse af 28. maj 1968 tiltrådte amtet herefter det sociale udvalgs afgørelse under henvisning til, at de bidrag, der var forfaldne til betaling inden påbegyndelsen af aftjening af værnepligt, ikke var betalt.

I en klage til Socialministeriet anførte organisationen under henvisning til Socialministeriets cirkulære nr. 89 af 11. juni 1954 om hjælp til værnepligtige, afsnit III, pkt. 7, at den omstændighed, at A ikke inden indkaldelsen havde betalt det halvårsbidrag, der forfaldt den 2. januar 1967, ikke kunne gøre det rimeligt at antage, at han ikke ville have betalt bidraget efter politimesterens afkrævning, såfremt han ikke havde været indkaldt.

I Socialministeriets cirkulære, afsnit III, pkt. 7, hedder det bl. a.:

»Såfremt bidraget udbetales forskudsvis, træffer udvalget beslutning om bortfald af de til forskudsvis udbetaling knyttede retsvirkninger, herunder tilbagebetalingspligten for hele bidraget eller, f. eks. hvis bidraget vedrører et længere tidsrum, end hele indkaldelsen varer, en del af dette, også her i det omfang i hvilket udvalget skønner at pågældende ville have afholdt disse udgifter, hvis han ikke var blevet indkaldt.

Såfremt bidraget *ikke* udbetales forskudsvis, vil der i tilsvarende omfang kunne ydes kontant hjælp til betaling af bidraget, i givet fald også selvom barnet har ophold i udlandet.»

Efter at amtet i en udtalelse til Socialministeriet havde henholdt sig til sin afgørelse af 28. maj 1968, anmodede ministeriet amtet om at oplyse, fra hvilket tidspunkt der var pålagt A underholdsbidrag, idet amtet i skrivelse af 8. marts 1968 til politimesteren i Bogense havde oplyst, at der var pålagt ham bidrag fra barnets fødsel, mens amtet i afgørelsen af 28. maj 1968 havde udtalt, at det første halvårsbidrag forfaldt den 2. januar 1967. Ministeriet anmodede endvidere amtet om at oplyse, hvorvidt det, såfremt bidraget var pålagt fra 2. januar 1966, måtte antages, at A ikke i den mellemliggende periode havde bidraget til barnets underhold.

Amtet oplyste, at bidraget var pålagt fra barnets fødsel, og at det var en fejl, når halvårsbidraget, der forfaldt den 2. januar 1967, i amtets skrivelse af 28. maj 1968 var betegnet som første halvårsbidrag. Efter det for amtet oplyste havde A ikke betalt nogen del af de pålagte bidrag.

Socialministeriet tiltrådte i skrivelse af 10. september 1968 amtets afgørelse og henviste til, *at* der var pålagt A bidrag fra barnets fødsel, *at* han efter det oplyste ikke havde betalt nogen del af de bidrag, der ved resolutionen af 30. december 1966 var pålagt ham med virkning fra 2. januar 1966, *og at* det efter indholdet af skilsmissebevillingen og bidragsresolutionen måtte antages, at han heller ikke iøvrigt havde bidraget til barnets forsørgelse.

I skrивelsen til mig anførte Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjenesten *at* skilsmissebevillingen blev udfærdiget i december 1966, *at* barnet og moderen opholdt sig i udlandet, *at* A først blev afkrævet bidrag i oktober 1967 (8 måneder efter indkaldelsen), *og at* bidragsperioderne 2. januar 1967–2. juli 1967 og 2. juli 1967–2. januar 1968 ikke omfattede et længere tidsrum end hele A's indkaldelse. Organisationen henviste endvidere til Socialministeriets ovennævnte cirkulære om hjælp til værnepligtige og bemærkede, at der efter organisationens opfattelse ikke havde foreligget forhold, der havde kunnet begrunde afslaget på hjælp.

Socialministeriet henholdt sig til sin afgørelse af 10. september 1968 under henvisning til, at ministeriet efter de på tidspunktet for afgørelsen foreliggende oplysninger måtte nære begrundet tvivl om A's betalingsvillighed. Ministeriet tilføjede, at det havde lagt vægt på, at A efter det oplyste måtte antages ikke på noget tidspunkt efter barnets fødsel at have bidraget til barnets underhold, uanset at han også forud for skilsmissen måtte være forpligtet hertil.

Endelig bemærkede ministeriet, at den omstændighed, at bidraget først var blevet afkrævet A i oktober 1967, måtte være uden betydning for afgørelsen, idet han umiddelbart var forpligtet til at betale de forfaldne bidrag, uden at afkrævning gennem myndighederne skulle være påkrævet, og at det derfor ville have været naturligt, om han havde påbegyndt afviklingen af bidragsrestancen allerede inden indkaldelsen.

Jeg anmodede ministeriet om at oplyse, hvorpå det støttede den fortolkning af det i forsørgslovens § 54, stk. 1, jfr. § 53, stk. 1, 2. pkt., anvendte udtryk, at »pågældende ville have afholdt disse udgifter, hvis han ikke var blevet (indkaldt)«, at der udover den værnepligtiges evne til at afholde visse udgifter yderligere skal lægges vægt på hans betalingsvillighed. I denne forbindelse anmodede jeg tillige ministeriet om at oplyse, hvad der efter dets opfattelse nærmere måtte kræves, for at den værnepligtige skulle kunne anses for at have været betalingsvillig.

Som svar herpå udtalte Socialministeriet, at lovens ordlyd efter ministeriets opfattelse giver tilstrækkelig mulighed for den angivne fortolkning. Det ville desuden kunne føre til urimelige resultater, hvis man ikke tillige kunne tage hensyn til den pågældendes betalingsvillighed. Ved betalingsvillighed i almindelighed forstås ministeriet, at den pågældende, når han har økonomisk mulighed herfor, opfylder sine forpligtelser nogenlunde rettidigt, og uden at det er nødvendigt for kreditor at påkalde myndighedernes bistand.

På et spørgsmål fra mig om, hvilke faktiske omstændigheder Socialministeriet havde lagt til grund for den antagelse, at A ikke havde været betalingsvillig med hensyn til det omhandlede underholdsbidrag, oplyste ministeriet, at det havde lagt vægt på, at A efter det foreliggende måtte antages overhovedet ikke at have bidraget til barnets underhold fra

dets fødsel den 2. januar 1966 og indtil hans indkaldelse den 15. februar 1967. Særlig i betragtning af at det drejede sig om et barn født i ægteskab, havde ministeriet ment at kunne anse denne adfærd som udtryk for manglende betalingsvillighed. Ministeriet bemærkede i denne forbindelse, at spørgsmålet om A's betalingsvillighed ikke skulle ses alene i relation til det pålagte underholdsbidrag, men at det må sættes i relation til hele perioden efter barnets fødsel, idet A – uden nogen form for bidragspålæggelse – havde haft pligt til at bidrage til barnets forsørgelse straks fra dets fødsel. Ministeriet henviste herved påny til, at A ikke på noget tidspunkt syntes at have taget skridt til betaling af bidrag, forinden afkrævning fandt sted ved myndighedernes mellemkomst.

Jeg udtalte, at jeg ikke fandt tilstrækkeligt grundlag for at kritisere Socialministeriets fortolkning af forsørgslovens § 54, stk.

1, jfr. § 53, stk. 1, hvorefter det er en betingelse for, at den pågældende skal antages at »ville have afholdt« bestemte udgifter, at han har været betalingsvillig, således forstået, at han, såfremt han havde økonomisk mulighed herfor, inden indkaldelsen betalte de omhandlede udgifter nogenlunde rettidigt, og uden at det var nødvendigt for kreditor at påkalde myndighedernes bistand. Jeg bemærkede herved, at den i sagen omhandlede forpligtelse til at bidrage til barnets underhold var opstået allerede ved barnets fødsel, jfr. herved §§ 2 og 6 i lov nr. 56 af 18. marts 1925 om ægteskabets retsvirkninger.

Under hensyn hertil fandt jeg ikke at kunne kritisere det skøn, der lå til grund for ministeriets afgørelse, hvorefter A ikke antoges at opfylde betingelserne for i medfør af forsørgsloven at få dækket udgiften til det omhandlede underholdsbidrag af det offentlige.

15. Handelsministeriets afslag på en ansøgning om dispensation fra næringsloven og lukkeloven ikke anset for tilstrækkeligt motiveret i hensyn, der kan varetages i henhold til de to loves dispensationsbestemmelser. (J. nr. 928/69).

En advokat klagede for udstillingsarrangørfirmaet A over, at Handelsministeriet havde meddelt afslag på A's ansøgning om, at der i medfør af næringslovens § 15, stk. 1, og lukkelovens § 3, stk. 3, blev givet tilladelse til, at personer eller virksomheder, som skulle deltage i messen »Sex 69« i KB Hallen i København, på denne messe optog bestillinger. Advokaten gjorde gældende, at afgørelsen var truffet ud fra usaglige motiver, idet begrundelsen for afslaget efter hans opfattelse var, at ministeriet ønskede at lægge hindringer i vejen for udstillingen på grund af dens karakter.

A havde i ansøgningen om dispensation anført, at messen ikke alene skulle være af kommerciel art, men også kulturelt betonet, idet der efter planerne skulle gives et billede af »sex gennem generationerne«. Udstillingen skulle belyse emnet set fra et lægeligt, et kulturelt og kunstnerisk samt et samfundsmæssigt synspunkt. Hertil kom det kommercielle indslag, idet arrangørerne ville lade de mest seri-

øse producenter og forhandlere af sex-materiale repræsentere på messen.

Handelsministeriet meddelte, at ministeriet ikke havde fundet tilstrækkelig anledning til at give den ansøgte tilladelse.

Herefter rettede advokaten henvendelse til ministeriet under henvisning til et møde i ministeriet, som han havde deltaget i. Han anførte, at ministeren under mødet efter hans erindring havde udtalt, at den egentlige grund til afslaget på ansøgningen var, at regeringen var af den opfattelse, at vel havde man frigivet pornografien, men at man alligevel ikke ønskede at medvirke til udbredelse af »slige sager«.

I anledning af en udtalelse, der var faldet på mødet, om, at ministeriet havde skærpet kursen med hensyn til meddelelse af dispensation bad advokaten oplyst, hvor mange afslag der var givet på ansøgninger om dispensation fra de nævnte lovbestemmelser i 1969.

Som svar herpå meddelte ministeriet efter en foreløbig undersøgelse, at der i 1968 og

1969 var givet henholdsvis 77 og 44 dispensationer. I 1968 var der givet 4 afslag, mens der i 1969 ikke var givet andre afslag end det, der var meddelt A. Ministeriet tilføjede, at i tre af de tilfælde, hvor der i 1968 var givet afslag, forelå der efter ministeriets opfattelse ikke en udstilling af en sådan karakter, at den kunne anses for omfattet af de pågældende lovbestemmelser, og i det fjerde tilfælde var der tale om en kombination af udstillingslokaler og restaurationslokaler.

I anledning af klagen til mig udtalte Handelsministeriet, at motiveringen for dispensationsadgangen efter de pågældende lovbestemmelser er en berettiget interesse såvel hos erhvervslivet som hos forbrugerne i, at næringslovens og lukkelovens konkurrenceregulerende bestemmelser ikke hindrer udstillinger med henblik på fremvisning af nye frembringelser indenfor forbrugsområder.

Da antallet af ansøgninger om tilladelse til at optage ordrer – også udenfor den sædvanlige åbningstid – på udstillinger i nogle år var stigende, havde ministeriet i 1968 på nogle møder med erhvervsorganisationerne drøftet, om den hidtidige liberale praksis på dette område burde skærpes. På et møde i Handelsministeriets næringslovsudvalg den 17. oktober 1968 havde der været enighed om, at dispensation kun burde gives, hvor udstillingen havde et egentligt udstillingspræg, det vil sige at den var båret af en ide. Dispensation burde således ikke gives, hvor udstillingens formål alene var at øge salget af de varer, der forhandles i deltagerens butikker.

Ministeriet mente, at den nedgang i antallet af ansøgninger, der var konstateret i 1969, skyldtes kendskab gennem erhvervsorganisationerne til, at praksis ville blive ændret.

Imødekomme af A's ansøgning ville efter ministeriets opfattelse ikke have været i overensstemmelse med de synspunkter, der var kommet til udtryk i næringslovsudvalgets møde. I denne forbindelse henviste ministeriet til en liste over udstillerne.

I forbindelse med ændringen af praksis havde det i en overgangsperiode i hvert enkelt tilfælde måttet overvejes, om det ville være rimeligt at fastholde den nye praksis også i forhold til udstillingsarrangører, der måtte have disponeret i tillid til, at de i overensstemmelse med hidtidig praksis ville kunne opnå dispensation efter næringsloven og lukkeloven.

I A's tilfælde havde ministeriet fundet, at sådanne særlige hensyn ikke gjorde sig gældende. Ministeriet havde herved også lagt vægt på, at det ikke kunne anses for rimeligt at fremme dette udstillingsarrangement ved at give dispensation fra lovgivningens almindelige regler. Det forhold, at der ved lov nr. 224 af 4. juni 1969 blev gennemført en væsentlig begrænsning af det hidtil gældende forbud mod fremstilling og forhandling af pornografiske billeder m. v., kunne efter ministeriets opfattelse ikke medføre, at man ved administrationen af bestemmelserne i næringsloven og lukkeloven var afskåret fra at tage hensyn til det pågældende udstillingsarrangements særlige karakter. I denne forbindelse henviste ministeriet til, at Justitsministeriet i cirkulærskrivelse af 16. juni 1969 til anklagemyndigheden havde udtalt, at det havde været en forudsætning for ændringen af straffelovens § 234, at der føres effektivt tilsyn med overholdelsen af forbudet i politi-vedtægterne bl. a. imod, at der på eller ud til gader eller andre steder, hvortil der er almindelig adgang, udstilles skrifter eller billeder af anstødelig karakter.

Efter at have modtaget denne udtalelse bad jeg Handelsministeriet nærmere redegøre for, hvad det forstår ved kravene om »egentligt udstillingspræg« og »båret af en ide«. Idet jeg gik ud fra, at ministeriets grundlag for at bedømme den enkelte udstillings karakter alene var den af udstillingsarrangørerne indgivne ansøgning, bad jeg endvidere oplyst, på hvilke punkter den her omhandlede udstilling efter beskrivelsen i A's ansøgning ikke opfyldte de stillede krav. Til belysning af hvad der efter praksis forlanges, for at kravene anses for opfyldt, bad jeg ministeriet sende mig de 44 sager, hvor der ifølge ministeriets skrivelse til advokaten var givet dispensation i 1969.

Under henvisning til bemærkningerne i ministeriets skrivelse til mig om, at man ved administrationen af bestemmelserne i næringsloven og lukkeloven ikke anser sig for afskåret fra at tage hensyn til det pågældende udstillingsarrangements særlige karakter, bad jeg endelig ministeriet oplyse, om det mente i de to love eller deres forarbejder at have støtte for det synspunkt, at der i dispensationspraksis kan lægges vægt på arten af de varer, der ønskes udstillet.

Handelsministeriet svarede, at ministeriet, når det ved afgørelsen af, om der bør dispenseres fra næringsloven og lukkeloven, har ønsket at lægge vægt på, om den pågældende udstilling har et egentligt udstillingspræg og er båret af en ide, ved formuleringen af dette kriterium har søgt til vejledning for erhvervsorganisationerne at foretage en afgrænsning af udstillingsbegrebet. Man har herved tilsigtet at definere udstillingsbegrebet i forhold til næringsloven og lukkeloven som udstillinger, hvor der fremvises nye produkter på områder med teknisk udvikling eller modernæssige svingninger.

Også på områder, hvor dette ikke har været tilfældet, fandt ministeriet at måtte anerkende, at der foreligger en udstilling, hvis denne er båret af en ide, f. eks. derigenem at man søger at vise et samlet udbud af varer, der dækker et vist fællesbehov, og hvor varerne normalt forhandles i forskellige kategorier af forretninger, ofte som blot en del af disse forretningers vareudvalg, f. eks. en udstilling som »Hus og have« eller »Friluftsliv«.

Udenfor udstillingsbegrebet falder derimod salgsarrangementer, hvor der alene vises de varer som udstillerne forhandler i deres butikker. En udstilling af denne art, hvor udstillingslokalet i virkeligheden er en række camouflerede butikker, er ikke båret af nogen ide, og der knytter sig derfor efter ministeriets opfattelse ikke de særlige erhvervsmæssige og forbrugermæssige interesser til udstillingens afholdelse, som berettiger meddelelse af dispensation fra næringsloven og lukkeloven.

Dernæst udtalte Handelsministeriet, at udstillingen »Sex 69« efter den fremstilling af baggrunden for udstillingens afholdelse, som var givet i A's ansøgning, umiddelbart kunne synes båret af en ide, men ved gennemsyn af listen over de kiosker m. v., der deltog i udstillingen, sammenholdt med de oplysninger, der var givet i en politirapport optaget i anledning af ansøgningen, måtte Handelsministeriet få det indtryk, at formålet med udstillingen alene var at øge salget af de varer, der forhandlede i udstillernes kiosker og butikker m. v. Ministeriet mente derfor ikke, at der forelå et idemæssigt udstillingspræg som grundlag for en dispensation.

Den nævnte politirapport vedrørte en afhøring af A i anledning af dennes dispensationsansøgning. Under afhøringen blev der redegjort for udstillingens karakter stort set i

overensstemmelse med dispensationsansøgningen.

Endelig udtalte Handelsministeriet, at det ikke i næringsloven eller lukkeloven eller i forarbejderne til disse love sås at være tilkendegivet, at der i denne henseende kunne lægges vægt på arten af de varer, der agtedes udstillet, men ministeriet mente, at dette havde været anset for upåkrævet, under hensyn til at spørgsmålet om en tilladelses meddelelse var henlagt til handelsministerens skøn.

Blandt de i 1969 behandlede sager om dispensation fra næringsloven og lukkeloven, som jeg modtog fra Handelsministeriet, var der som foran nævnt ingen, hvori ministeriet havde meddelt afslag. Det var derfor ikke muligt på grundlag af disse sager at danne sig et sikkert indtryk af, hvordan den omtalte skærpelse af betingelserne for meddelelse af dispensation havde virket i praksis. En gennemgang af disse sager syntes dog at vise, at der i praksis ikke stilledes strenge krav, for at ministeriet anså det for godtgjort, at en udstilling var båret af en ide eller havde andet formål end at øge salget af de varer, der skulle udstilles.

Det forhold, at en afgørelse er overladt til vedkommende ministers skøn, er imidlertid efter teori og retspraksis ikke ensbetydende med, at ministeren – således som Handelsministeriet syntes at give udtryk for – står fuldstændig frit i valget af, hvilke hensyn der kan lægges til grund ved afgørelsen. Jeg henviste herom til det af Poul Andersen i Dansk Forvaltningsret, 5. udg., 1965, side 362, anførte.

De beføjelser, der er tillagt handelsministeren til i medfør af næringsloven og lukkeloven at meddele en dispensation som den i nærværende sag omhandlede, måtte – som af Handelsministeriet fremhævet – anses for begrundet i hensynet til, at de to loves konkurrenceregulerende bestemmelser ikke skulle hindre udstillinger med henblik på forevisning af nye frembringelser indenfor forbrugsområder. Der var ingen holdpunkter for at antage, at ønsket om at begrænse udbredelsen af en vis kategori af varer, f. eks. pornografisk materiale, er et hensyn, der lovligt kan varetages ved administrationen af næringslovens og lukkelovens dispensationsbestemmelser.

Udstillingen »Sex 69« syntes, således som den var beskrevet i dispensationsansøgningen, at være båret af en idé, i hvert fald i samme grad som nogle af de udstillinger, hvortil der var meddelt dispensation, og den af A til politirapporten afgivne forklaring kunne efter min opfattelse, lige så lidt som listen over udstillere – forhandlere, forlag og filmklubber m. v. –, ændre dette indtryk.

Ved min bedømmelse af sagen fandt jeg at måtte lægge til grund, at Handelsministeriet ved den trufne afgørelse havde taget arten af de varer, der ønskedes udstillet, i betragtning. Denne opfattelse støttedes af ministeriets udtalelse til mig, herunder henvisningen til forbudet i politivedtægterne

bl. a. mod, at der på eller ud til gader eller andre steder, hvortil der er almindelig adgang, udstilles billeder af anstødelig karakter. Jeg bemærkede herved, at det ikke var gjort gældende, at udstillingen »Sex 69« havde været i strid med denne bestemmelse i politivedtægterne.

Jeg udtalte herefter, at det ville have været bedst stemmende med den praksis, Handelsministeriet hidtil havde fulgt på det pågældende område, om ministeriet havde imødekommet A's dispensationsansøgning, idet det meddelte afslag efter min opfattelse ikke havde været tilstrækkeligt motiveret i hensyn, der kan varetages i henhold til næringslovens og lukkelovens dispensationsbestemmelser.

16. Ikke fundet grundlag for at kritisere, at Direktoratet for Arbejdstilsynet og Arbejdsministeriet ved afgørelsen af, om et ferieregulativ stiller de ansatte ringere end ferieloven, anlægger en helhedsvurdering. En afgørelse vedrørende en kommunes ferieregulativ gav ikke grundlag for kritik. (J. nr. 501/69).

A klagede over en af Direktoratet for Arbejdstilsynet truffet og af Arbejdsministeriet tiltrådt afgørelse, hvorefter Sundby-Hvorup kommunes ferieregulativ ikke stiller de ansatte ringere end ferieloven, og rejste i denne forbindelse spørgsmålet om, hvorvidt der ved vurderingen af, om særlige ferieordninger i henhold til ferielovens § 6, stk. 1 og 2, stiller de ansatte ringere end ferieloven, skal anlægges en samlet bedømmelse.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at A's ægtefælle var ansat i Sundby-Hvorup kommunes tjeneste, da han afgik ved døden i 1967. A fik af kommunen udbetalt efterindtægt i henhold til kommunens pensionsvedtægt. Derimod mente kommunen, under henvisning til § 5, stk. 3, i kommunens ferieregulativ, ikke at burde udbetale den feriegodtgørelse, som A's ægtefælle havde opsparet, men ikke udnyttet inden sin død. Ifølge § 5, stk. 3, kan »feriegodtgørelse ikke ... udbetales til enker efter tjenestemænd m. v., der ved dødsfaldet havde ferie til gode«.

Dansk Funktionærforbund rettede på A's vegne henvendelse til Direktoratet for Arbejdstilsynet vedrørende spørgsmålet om udbetaling af feriegodtgørelse og anførte, at afdøde efter forbundets opfattelse ikke havde været ansat som kommunal tjenestemand,

men var at betragte som ansat funktionær på tjenestemandsvilkår, det vil sige overenskomstlønnet.

Direktoratet for Arbejdstilsynet forelagde funktionærforbundets henvendelse for Sundby-Hvorup sogneråd, der den 30. august 1967 videresendte sagen til Bymæssige Kommuners Lønudvalg til besvarelse, idet sognerådets samtidig bemærkede, at afdøde efter sognerådets opfattelse havde været ansat som tjenestemand i kommunen. I skrivelse af 23. oktober 1967 til direktoratet udtalte lønudvalget, at det var enig med kommunen i, at afdøde måtte anses for omfattet af det i henhold til ferielovens § 6 godkendte ferieregulativ, som ikke kunne give boet ret til udbetaling af feriegodtgørelse i det omhandlede tilfælde.

I en skrivelse til Dansk Funktionærforbund meddelte Direktoratet for Arbejdstilsynet herefter, at afdøde som varmemester måtte anses for at have været omfattet af det i henhold til ferielovens § 6 godkendte ferieregulativ og dermed undtaget fra ferieloven. Spørgsmålet om dødsboets krav på feriegodtgørelse måtte derfor afgøres efter regulativets regler, ifølge hvilke enker ikke har krav på feriegodtgørelsen. Direktoratet tilføjede, at fortolkningen af regulativet dog ikke hørte under direktoratet, men bemærkede, at

godkendelse skete udfra en helhedsvurdering, hvorfor der kunne forekomme tilfælde, hvor de beskæftigede i enkeltssituationer ikke blev stillet så gunstigt som efter ferieloven.

I anledning af en klage fra A, som jeg oversendte til Arbejdsministeriet til besvarelse, indhentede ministeriet en udtalelse fra Direktoratet for Arbejdstilsynet, hvori direktoratet fremhævede, at det ifølge fast praksis traf afgørelse om godkendelse af ferieregulatorer udfra en helhedsvurdering, hvorfor der som nævnt kunne forekomme tilfælde, hvor de beskæftigede i enkeltssituationer ikke blev stillet så gunstigt som efter ferieloven. Forsåvidt angik indholdet af Sundby-Hvorup kommunes ferieregulator anførte direktoratet, at de ferieberettigede på flere punkter var bedre stillet end efter de tilsvarende bestemmelser i ferieloven. Eksempelvis sikrer regulatorivet 24 dages ferie med løn – respektive med feriegodtgørelse forhøjet med 1/3 – til ansatte i nærmere angivne lønrammer eller med en vis alder og anciennitet i kommunens tjeneste, jfr. regulatorivets §§ 1 og 9. Videre har tjenestemænd m. v. ubetinget krav på 1 måneds varsel, før ferie skal holdes, jfr. regulatorivets § 3, stk. 2. Tjenestemænd m. v. har ret til særlig feriegodtgørelse på 1 pct. af den normerede årlige nettoløn, jfr. tillæg I til regulatorivets pkt. 1, og for tjenestemænd m. v., der indkaldes til militærtjeneste, sker der ikke afbrydelse af de pågældendes ferieindtjening ved kommunen, jfr. regulatorivets § 2 samt tillæg I, pkt. 4.

Arbejdsministeriet svarede herefter A, at direktoratet havde godkendt Den Danske Købstadforenings ferieregulator af 1964 for købstadkommuner, og at Sundby-Hvorup kommunes ferieregulator var udformet i overensstemmelse med Købstadforeningens regulator. Ministeriet var herefter enig med direktoratet i, at Sundby-Hvorup kommunes ferieregulator efter en samlet bedømmelse ikke stillede de ferieberettigede ringere end ferieloven.

I anledning af A's klage til mig henviste Direktoratet for Arbejdstilsynet til Arbejds- og Socialministeriets cirkulære nr. 86 af 29. maj 1953 vedrørende ferieloven (nu lovbekendtgørelse nr. 197 af 3. juni 1967).

Om kravet i lovens § 6, stk. 1 og 2, hvorefter et område for at kunne holdes udenfor loven må have ferieregler, der ikke stiller de beskæftigede ringere, end de ville være stillet

efter lovens regler, anføres det, at det må kræves, at den for området godkendte ferieordning taget som helhed i hvert fald ikke må være ringere end lovens ordning.

Direktoratet henviste i denne forbindelse til, at dette princip er godkendt ved en af Københavns Byret den 14. oktober 1954 afsagt dom, der er refereret i Juristen 1955, side 305.

Forsåvidt angik et af mig stillet spørgsmål om, hvilke momenter der taler for, at det omhandlede ferieregulator stiller de ansatte lige så gunstigt, som de ville være stillet under ferieloven, henviste direktoratet til de i direktoratets skrivelse til Arbejdsministeriet anførte momenter, der er refereret ovenfor.

I tilknytning hertil anførte direktoratet, at regulatorivets § 5, stk. 3, hvorefter feriegodtgørelse ikke vil kunne udbetales til enker efter tjenestemænd m. v., der ved dødsfaldet havde ferie til gode, eller til andre til efterindtægt berettigede arvinger, svarer til bestemmelsen i § 7, stk. 2, 1. pkt., i Finansministeriets ferieregulator af 13. januar 1959 vedrørende ferieregler for statens tjenestemænd og aspiranter til tjenestemandstillinger.

Arbejdsministeriet tilsluttede sig det af direktoratet anførte og oplyste, at ferieregulatorivet for Sundby-Hvorup kommune ikke formelt er godkendt af Direktoratet for Arbejdstilsynet, idet ferielovens § 6, stk. 1, ikke kræver en sådan formel godkendelse. Derimod er der efter overgangsbestemmelserne i ferielovens § 11 meddelt godkendelse af Den Danske Købstadforenings ferieregulator, som er lagt til grund ved udarbejdelsen af Sundby-Hvorup kommunes ferieregulator.

Ministeriet havde forhandlet med direktoratet med henblik på en klarlæggelse af, i hvilket omfang direktoratet i sin tid havde taget udgangspunkt i det i cirkulæret af 29. maj 1953 angivne princip om en helhedsvurdering. Bl. a. fordi en del af direktoratets akter fra dengang ikke havde kunnet bringes til veje, havde det ikke været muligt for ministeriet at få dette punkt nærmere belyst.

Ministeriet pegede imidlertid på, at den omhandlede bestemmelse i ferieregulatorivets § 5, stk. 3, der isoleret set giver en ringere stilling end ferielovens bestemmelser, er parallel med den for statens tjenestemænd gældende, at den må ses i sammenhæng med de for tjenestemænd – statens som kommuners – gæl-

dende regler om efterløn og pension – ydelser, som det ikke ville være muligt at tage i betragtning ved udformningen af ferielovens generelle bestemmelser –, *og at* disse bestemmelser, selvom de ikke er bestanddele af ferieregulativet, dog reelt har en meget snæver forbindelse med ferieregulativets bestemmelser på dette punkt.

Med hensyn til helhedsvurderingen bemærkede ministeriet yderligere, at en egentlig markering af, at en sådan helhedsvurdering finder sted, det vil sige at klart ugunstige og væsentlige bestemmelser må vejes overfor gunstige og væsentlige bestemmelser, ikke synes at have været påkrævet forsåvidt angår Købstadforeningens – og dermed Sundby-Hvorup kommunes – ferieregulativ. Herved pegede ministeriet også på, at Købstadforeningens ferieregulativ er udfærdiget efter forhandling mellem foreningen og en række lønmodtagerorganisationer og yderligere er

godkendt af Indenrigsministeriet som tilsynsførende med købstadkommunerne.

Efter det således oplyste udtalte jeg, at jeg ikke fandt at kunne kritisere den af Direktoratet for Arbejdstilsynet og Arbejdsministeriet anlagte fortolkning af ferielovens § 6, stk. 1 og 2, hvorefter der ved afgørelsen af spørgsmålet om et ferieregulativ stiller de ansatte ringere end ferieloven, må anlægges en helhedsvurdering.

Jeg fandt dernæst ikke at kunne kritisere det skøn, der lå til grund for den af Direktoratet for Arbejdstilsynet truffene og af Arbejdsministeriet tiltrådte afgørelse, hvorefter Sundby-Hvorup kommunes ferieregulativ som helhed betragtet ikke stiller de ansatte ringere end ferieloven.

Jeg tilføjede, at den endelige afgørelse af de af A rejste spørgsmål henhører under domstolene.

17. *Et sogneråd burde have foranlediget en byplanvedtægt tinglyst på en ejendom umiddelbart efter, at vedtægten var godkendt af Boligministeriet. (J. nr. 210/69).*

Under behandlingen af en klage fra A over, at han havde fået afslag på en ansøgning om dispensation fra partiel byplanvedtægt nr. 1 for områderne øst for Ølsted by til opførelse af et helårshus i yderzone, blev det oplyst, at den nævnte byplanvedtægt var godkendt af Boligministeriet den 27. juni 1964, men at vedtægten først var blevet tinglyst på A's ejendom matr. nr. 11 k af Ølsted by og sogn den 6. februar 1968. Dette gav mig anledning til nærmere at undersøge, hvorledes reglerne i bl. a. byplanlovens § 10 om tinglysning af byplanvedtægter praktiseredes.

Ølsted sogneråd udtalte, at udarbejdelsen af forslaget til den omhandlede byplanvedtægt påbegyndtes i 1963, og at matr. nr. 11 k, der var udstykket fra matr. nr. 11 f, ikke på det tidspunkt var indtegnet på kommunens matrikelkort. Da matr. nr. 11 k blev udstykket, var påtegningen om byplanvedtægten ikke blevet overført på dette matrikelnummer.

Matrikeldirektoratet oplyste om udstykningen, at matr. nr. 11 k var fremkommet ved en den 17. januar 1963 approberet udstykning fra matr. nr. 11 f. Ansøgningen om udstykning, der var dateret 17. juli 1962, var påtegnet med Ølsted sogneråds anbefaling den

20. juli 1962, og sognerådet havde fået meddelelse om approbationen ved skrivelse af 17. januar 1963 fra Matrikeldirektoratet.

I det til Boligministeriet indsendte forslag til byplanvedtægten for områderne øst for Ølsted by, der var vedtaget af sognerådet den 18. april 1963, var både matr. nr. 11 f og matr. nr. 11 k opregnet i forslagets § 1, ligesom matr. nr. 11 k også var anført på det vedhæftede kortbilag.

Boligministeriet udtalte, at ministeriet i godkendelsesskrivelsen af 27. juni 1964 til Ølsted sogneråd – således som ministeriet plejer i godkendelsesskrivelser af denne art – havde henledt opmærksomheden på byplanlovens § 10 om en vedtægts bekendtgørelse og tinglysning umiddelbart efter dens godkendelse. I denne forbindelse gjorde ministeriet opmærksom på, at byplanlovens § 2, stk. 2, nr. 10, om de såkaldte landzonebyplaner nu var ophævet ved lov nr. 316 af 18. juni 1969, således at der efter 1. januar 1970 ikke længere skal ske tinglysning i et tilfælde som det foreliggende.

Ministeriet fandt dog samtidig anledning til generelt at indskærpe sognerådet reglerne i byplanloven om tinglysning af byplaner.

Ved sagens bedømmelse måtte jeg lægge til grund, at Ølsted sogneråd allerede ved Matrikeldirektoratets skrivelse af 17. januar 1963 var blevet underrettet om udstykningen af matr. nr. 11 k, og at det pågældende matrikelnummer også var nævnt i § 1 i det forslag til byplanvedtægten, der

blev godkendt af sognerådet den 18. april 1963. Det var derfor en beklagelig fejl, at sognerådet ikke i overensstemmelse med byplanlovens § 10 foranledigede byplanvedtægten tinglyst på matr. nr. 11 k umiddelbart efter vedtægtens godkendelse af Boligministeriet den 27. juni 1964.

18. *En af Justitsministeriet truffet afgørelse om nedsættelse af et underholdsbidrag, hvorom der tidligere havde været indgået aftale, gav ikke grundlag for kritik. (J. nr. nr. 767/69).*

En advokat klagede for H over en af Justitsministeriet truffet afgørelse, hvorefter det hustrubidrag, som påhvilede H's fraskilte ægtefælle M, blev nedsat til 400 kr. fra 1. april 1969 at regne og indtil videre. Advokaten præciserede, at klagen ikke omfattede det af ministeriet udøvede skøn, idet han var enig i, at man på det af ministeriet angivne grundlag måtte nå frem til en størrelse af bidraget på 400 kr. pr. måned. Han gjorde derimod gældende, at ministeriet ved sagens afgørelse ikke havde taget i betragtning, at grundlaget for underholdsbidraget var en frivillig aftale mellem parterne, der var truffet på et tidspunkt, hvor M kunne have nægtet at betale yderligere bidrag. I tilslutning hertil anførte han, at ministeriet ikke havde hjemmel til at drage spørgsmålet om ægteskabets varighed og den periode, hvori M havde betalt bidrag, ind i en sag, hvor grundlaget for bidragsbetalingen var en mellem parterne indgået aftale.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at M og H i forbindelse med deres separation i 1959 havde indgået en overenskomst om separationsvilkårene. Om M's pligt til at svare underholdsbidrag til H indeholdt overenskomsten følgende bestemmelse:

»For tiden indtil 1. april 1960 betales 450 kr. månedlig og derefter for tiden indtil 1. april 1965 200 kr. månedlig. Efter 1. april 1965 træffer overøvrigheden afgørelse om, hvorvidt og i hvilket omfang manden fortsat skal svare bidrag til hustruen.

Underholdsbidraget skal iøvrigt også for tiden indtil 1. april 1965 være undergivet overøvrighedens nærmere bestemmelse.«

I 1963 blev M og H skilt. I skilsmissebevilningen, der blev meddelt på de for separationen gældende vilkår, anførtes det: »Vilkårene er aftalte vilkår, og fællesboet er delt.«

Med skrivelse af 13. april 1965 fremsendte H's advokat en aftale af 9. april 1965 mellem ægtefællerne vedrørende hustru- og børnebidrag, idet han anmodede Overpræsidiets om, at aftalen måtte blive godkendt. Aftalen, der betegnedes som tillæg til skilsmissevilkår, indeholdt følgende bestemmelse:

»I henhold til skilsmissevilkårene for undertegnede (M) og medundertegnede (H) træffer overøvrigheden afgørelse om hustrubidraget efter 1. april 1965.

I denne anledning er vi enige om, at jeg (M) til mig (H) fra den 1. april 1965 betaler et månedligt bidrag, stort 800 kr., at erlægge forud hver den 1. i måneden. Bidraget bortfalder, hvis jeg (H) indgår nyt ægteskab.«

Den 11. juni 1965 meddelte Overpræsidiets advokaten, at der ikke var hjemmel til at godkende den foreliggende overenskomst, men at Overpræsidiets var villig til på parternes begæring af påtegne bevillingen om, at der fra 1. april 1965 skulle påhvile manden pligt til at betale bidrag til hustruens underhold efter overøvrighedens nærmere bestemmelse samt fastsætte et bidrag på 800 kr. månedlig til hustruens underhold fra 1. april 1965 og indtil videre, såfremt nævnte bidrag kunne anses for rimeligt efter parternes økonomiske forhold. Disse blev oplyst og ved Overpræsidiets resolution af 30. september 1965 bestemtes det herefter:

»I henhold til foranstående vilkår, og efter derom mellem parterne truffet overenskomst bestemmes det, at der skal påhvile manden pligt til at svare bidrag til hustruens underhold efter overøvrighedens bestemmelse.

Bidraget til hustruens underhold fastsættes fra den 1. april 1965 at regne indtil videre til 800 kr. månedlig, at erlægge månedsvis forud, mens bidraget til børnenes underhold fastsæt-

tes som hidtil til 200 kr. månedlig til hvert barn, at erlægge den 1. i hver måned, månedsviis forud.»

I oktober 1967 indgav M's advokat andragende til Overpræsidiets om, at M's bidrag måtte blive nedsat. Herefter fulgte en omfattende brevveksling med indlæg fra ægtefællernes advokater. H's advokat bestred ikke i nogen af sine indlæg overøvrighedens kompetence, men alene grundlaget for en ændring.

Ved Overpræsidiets resolution af 30. maj 1968 fastsattes bidraget fra 1. juni 1968 at regne og indtil videre til 600 kr. månedlig. Denne afgørelse indbragte H's advokat for Justitsministeriet, idet han anførte, at han ikke fandt, at der havde været grundlag for nogen nedsættelse og i hvert fald ikke en så alvorlig nedsættelse som sket, når hensås til H's erhvervsevne og til M's økonomiske forhold. Han drog derimod ikke overøvrighedens kompetence i tvivl. Justitsministeriet stadfæstede overpræsidiets afgørelse. Den 27. november 1968 blev der fremsat fornyet anmodning fra M's side om nedsættelse af bidraget, og Justitsministeriet bestemte, at bidraget til H fra førstkomende forfaldsdag og indtil videre skulle nedsættes til 400 kr. månedlig.

H's advokat klagede over denne afgørelse og anmodede Justitsministeriet om at genoptage sagen. Han anførte, at der forelå ganske særlige omstændigheder vedrørende sagen, idet grundlaget for bidraget ikke fra første færd var en bidragsafgørelse fra overøvrighedens side, men en aftale mellem den bidragsberettigede og den bidragsforpligtede. Bidraget i henhold til bevilling var faldet væk, da M erklærede sig indforstået med frivilligt fremover at betale et nærmere angivet beløb. Ministeriet fastholdt imidlertid den trufne afgørelse.

I anledning af klagen til mig udtalte Justitsministeriet, at der ikke efter ministeriets opfattelse ved parternes overenskomst af 9. april 1965, der betegnede sig som et tillæg til skilsmissevilkårene, var sket nogen ændring af parternes aftale ved separation og skilsmisse om, at det for tiden efter 1. april 1965 berodede på overøvrighedens afgørelse, hvorvidt og i bekræftende fald i hvilket omfang M skulle svare bidrag til H's underhold. Justitsministeriet mente derfor at have haft hjemmel til at nedsætte bidraget. For så vidt advokaten endvidere havde anført, at M i april 1965, da aftalen mellem ægtefællerne blev indgået, kunne have nægtet at betale yderligere bidrag, udtalte ministeriet, at han under hensyn til ægteskabets varighed ikke på det pågældende tidspunkt i tilfælde af uenighed mellem parterne kunne have forventet fritagelse for at betale bidrag til H's underhold. Efter oplysningerne i sagen om ægtefællernes daværende personlige og økonomiske forhold måtte endvidere et bidrag på 800 kr. anses for rimeligt.

Jeg fandt ikke at kunne kritisere det af Justitsministeriet indtagne standpunkt, hvorefter det ved separationen blev overladt til overøvrighedens afgørelse, hvorvidt og i bekræftende fald i hvilket omfang M skulle svare bidrag til H's underhold for tiden efter 1. april 1965, og at tillægsoverenskomsten af 9. april 1965 ikke havde medført nogen ændring af bidragets karakter af fastsat bidrag. Ministeriet havde derfor haft fornøden hjemmel til at ændre bidragets størrelse.

Jeg tilføjede, at den endelige afgørelse af de rejste spørgsmål henhørte under domstolene.

19. Redegørelse vedrørende et til brug for forsvaret oprettet kommunikationsknudepunkt i Kejsergade i København. (J. nr. 1081/69).

Den 19. marts 1970 afgav jeg nedenstående redegørelse vedrørende et til brug for forsvaret oprettet kommunikationsknudepunkt i Kejsergade i København. Jeg gjorde samtidig Folketingets Ombudsmandsudvalg bekendt med sagen:

I. Indledning.

I anledning af den kritik, der var blevet fremsat i Folketinget og i dagspressen af forskellige forhold i forbindelse med det såkaldte kommunikationsknudepunkt i Kejsergade, besluttede jeg den 10. december 1969 i med-

før af ombudsmandslovens § 6, stk. 5, at indlede en undersøgelse.

På daværende tidspunkt kunne jeg ikke tage endelig stilling til, hvilke forhold undersøgelsen ville komme til at omfatte, idet dette til en vis grad måtte afhænge af karakteren af de oplysninger, der måtte komme frem ved undersøgelsen.

Efter den omtale, der havde været af kommunikationsknudepunktet, måtte interessen samle sig om to forhold. For det første omstændighederne omkring kommunikationsknudepunktets oprettelse, idet der offentligt var givet udtryk for tvivl om, hvem der havde ansvaret for dispositionen, herunder specielt om der havde været fornøden hjemmel til at afholde udgifterne. Dernæst knudepunktets funktion, idet der var fremkommet forlyden-der om, at den virksomhed, der blev udøvet i Kejsergade, var i strid med gældende lovgivning.

Under sagens behandling har jeg haft samtaler med en række personer, herunder personer med tilknytning til forsvaret, Forsvarsministeriet, Post- og Telegrafvæsenet, Københavns Universitet og 3. Revisionsdepartement. Jeg har under disse samtaler mødt ubetinget beredvillighed til at give oplysninger, der kunne være af betydning for sagen. Det er min bestemte opfattelse, at ingen i samtalerne med mig har givet urigtige oplysninger eller undladt at give oplysninger, der kunne være af betydning for sagen.

De oplysninger, jeg på denne måde har fået, er imidlertid for en dels vedkommende af en sådan art, at de ikke kan offentliggøres, idet de af forsvaret og Forsvarsministeriet betragtes som hemmeligheder af militær betydning. Denne betragtning har jeg fundet at måtte respektere.

II. Kommunikationsknudepunktets oprettelse.

Som baggrund for min redegørelse for Kejsergadecentralens oprettelse er det nødvendigt at omtale nogle budget- og revisionsmæssige forhold.

Udgifterne til forsvarets efterretnings- og varslings-tjeneste figurerer ikke som særskilte poster på finansloven eller statsregnskabet. Det anses for så vigtigt, at denne virksomhed hemmeligholdes, at end ikke størrelsen af de beløb, der bruges på den, bør være offentligt tilgængelige. Udgifterne er efter det for mig

oplyste fordelt på visse standardkonti på værnens budgetter.

Grundlaget for denne fordeling af udgifterne er et af tjenestens ledelse udarbejdet budget, der hvert år godkendes af Forsvarsministeriet. Budgettet omfatter alle tjenestens udgifter, lønninger, andre løbende udgifter og anskaffelser. Forsvarsministeriets godkendelse af budgetterne finder sted under mundtlige drøftelser uden sædvanlig departemental behandling. Også dette er begrundet med virksomhedens hemmelige karakter. Det er overfor mig udtalt, at ministeriet efter sagens natur ikke i detaljer kontrollerer alt, hvad der foregår i denne tjeneste, idet det er vigtigt, at oplysningerne herom holdes indenfor en så snæver kreds som muligt. Hvis der er tale om udgiftstigninger eller iøvrigt særlige forhold med hensyn til budgettet, kræver ministeriet imidlertid en forklaring. Det samlede budget for tjenesten godkendes hvert år af forsvarsministeren efter en mundtlig drøftelse af de enkelte poster.

Også med hensyn til regnskabsaflæggelse og revision følges der en særlig fremgangsmåde, der skal sikre, at oplysninger om virksomheden hemmeligholdes. Regnskabet aflægges overfor Forsvarsministeriets bogholderi, men uden tekst og uden bilag. For den væsentligste del af udgifterne finder revision sted i 3. Revisionsdepartement, således at en særligt udpeget tjenestemand gennemgår en fuldstændig dokumentation af de afholdte udgifter og iøvrigt har adgang til alle ønskede oplysninger. Ved revisionen følges almindelige kritiske revisionsprincipper.

En lille del af udgifterne, der er afholdt til formål af særlig fortrolig karakter, er holdt udenfor denne revisionsordning, men regnskab for disse udgifter aflægges – med bilag og eventuelt mundtlig forklaring – overfor en betroet tjenestemand i Forsvarsministeriet, der overfor Revisionsdepartementet indestår for midlernes rette anvendelse.

Initiativet til oprettelse af kommunikationsknudepunktet er taget i 1963 af repræsentanter for forsvaret. Der blev ført forhandlinger med repræsentanter for post- og telegrafvæsenet, som skulle forestå udførelsen af de tekniske installationer, som var nødvendige for centralens funktion. Det bemærkes herved, at det efter det for mig oplyste ikke er usædvanligt, at post- og telegrafvæsenet løser tekniske opgaver for forsvaret. Dernæst blev

der ført forhandlinger med repræsentanter for Københavns Universitet, hvis lokaler skulle anvendes. Efter de forklaringer, der er afgivet til mig, blev der under disse forhandlinger fra forsvarrets side afgivet en udtalelse om, at det påtænkte anlæg ville have væsentlig betydning for forsvaret i fredstid, men at det i tilfælde af krigsudbrud ville miste sin betydning, og at det derfor ikke ville have karakter af et krigsvigtigt mål. Det blev endvidere udtalt, at anlægget ikke på nogen måde var rettet mod universitetets studerende eller ansatte.

Lejemålet blev bekræftet ved en skrivelse af 12. oktober 1963 fra Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet til Københavns Universitet, idet det formelt var post- og telegrafvæsenet, der stod som lejer af lokalerne. Dette er overfor mig begrundet med ønsket om, at det blev holdt hemmeligt, at der var en institution under forsvaret, der arbejdede i lokalerne. Der blev ikke betalt nogen leje.

Udgifterne til centralens oprettelse er optaget på tjenestens budget for det pågældende år, men da budgettet som foran nævnt er meget lidt specificeret, fremtræder udgiften ikke som en særlig post.

Budgettet er ifølge en påtegning godkendt af den daværende forsvarsminister, men da der ikke foreligger noget skriftligt materiale, bortset fra selve budgettet, og da nogle af de personer, der har haft med sagen at gøre, nu er døde, har det ikke været muligt at komme til fuldstændig klarhed over, i hvilket omfang Forsvarsministeriet eller den daværende forsvarsminister har været orienteret om udgifterne specielt til installationerne i Kejsergade.

Det må dog efter de for mig afgivne forklaringer anses for godtgjort, at den officer, der havde ansvaret for installationen, har omtalt sagen for den tjenestemand i ministeriet, der behandlede budgettet. Det har ikke været muligt at klarlægge, om sagen ad denne vej er kommet videre til forsvarsministeren.

Den nævnte officer har videre forklaret, at installationen har været nævnt under en samtale, der fandt sted i anden anledning nogen tid før udarbejdelse af budgettet for det pågældende år, og hvori også den daværende minister deltog. En repræsentant for Forsvarsministeriet, der deltog i samtalen, kan ikke huske, at installationen har været nævnt, men har på den anden side fremhævet, at ud-

giften ikke har været så stor i forhold til det samlede budget, at der af økonomiske grunde har været nogen særlig anledning til, at den specielt skulle fremhæves. Det kan tilføjes, at der ikke var tale om en i princippet ny aktivitet, således at der heller ikke af den grund har været anledning til særligt at fremhæve installationen.

I det omfang, centralen har været omtalt, må man efter de givne forklaringer gå ud fra, at det er sket uden særlig indgående beskrivelse og uden angivelse af beliggenhed. Centralen er altid blevet betragtet som yderst hemmelig, og i overensstemmelse med principperne for efterretningsvirksomhed har ingen givet eller forlangt oplysninger, som ikke har været uomgængeligt nødvendige.

Efter at installationsarbejderne var udført, er regning herfor sendt fra post- og telegrafvæsenet. Regningen er betalt og på sædvanlig måde indgået i det materiale, som stilles til rådighed for 3. Revisionsdepartementets revision af regnskaberne.

Vedrørende spørgsmålet om oprettelse af kommunikationsknodepunktet i Kejsergade finder jeg herefter sammenfattende at kunne udtale, at beslutningen om oprettelsen må anses for truffet indenfor rammerne af den bevægelsesfrihed, som er tillagt de ansvarlige tjenestemænd, og at den budget- og revisionsmæssige procedure, som under skiftende ministre har været gældende for det pågældende område, også er fulgt i denne sag.

Jeg har ikke fundet grundlag for at antage, at nogen, der henhører under området for min virksomhed, i forbindelse med etableringen af kommunikationsknodepunktet har overskredet sine beføjelser eller på anden måde gjort sig skyldig i fejl eller forsømmelse, der kan give grundlag for kritik.

Om den budget- og regnskabsordning, der følges indenfor det pågældende område, kan anses for tilfredsstillende, er et politisk spørgsmål, som det falder udenfor området for min virksomhed at tage stilling til.

III. Kommunikationsknodepunktets funktion.

Forsåvidt angår det omtalte knodepunkts funktion anser jeg mig ikke for beføjet til vi-

deregivelse af de oplysninger, som ligger til grund for min bedømmelse, jfr. herved ombudsmandslovens § 8, hvorefter ombudsmanden skal iagttage tavshed med hensyn til de forhold, som han i sit hvervs medfør bliver bekendt med, såfremt hemmeligholdelse ifølge sagens natur er påkrævet.

Udgangspunktet for min bedømmelse må være, at det er Folketingets klart tilkendegivne standpunkt, at Danmark skal have et forsvar og herunder en effektiv efterretnings- og varslingstjeneste. En sådan politisk beslutning falder det udenfor ombudsmandens kompetence at tage stilling til.

Hvis en efterretnings- og varslingstjeneste skal fungere effektivt, er det nødvendigt, at der gives den en mulighed for at arbejde, og det må derfor erkendes, at knudepunktets virksomhed ikke kan bedømmes efter samme retningslinier som dem, der gælder ved bedømmelsen af almindelig civil administration.

Sammenfattende kan jeg herefter udtale, at den funktion, der har været udført i kommunikationsknudepunktet i Kejsergade – efter det for mig oplyste – ikke er af en sådan karakter, at der er grundlag for i medfør af ombudsmandslovens § 9 at give pålæg eller udtale kritik overfor nogen minister eller tjenestemand, der har haft med sagen at gøre.

I Folketingets møde den 10. april 1970 blev vedtaget et dagsordensforslag, som havde følgende ordlyd:

»Idet Folketinget beslutter at nedsætte et udvalg på 17 medlemmer til at overveje, hvorvidt der i forbindelse med efterretnings-tjenesternes virksomhed måtte være grundlag for at rejse rigsretssag mod nogen tidligere eller nuværende minister, fortsætter tinget behandlingen af den foreliggende sag.«

Udvalget afgav den 2. juni 1970 en betænkning, hvori det udtales:

»Udvalget har lagt vægt på at foretage en indgående undersøgelse i henhold til dagsordenens ordlyd og forhandlingerne i Folketinget af efterretningsvæsenernes arbejde i relation til de ministre, under hvis ressort de hører, eller som har modtaget oplysninger fra dem.

Udvalget har modtaget de oplysninger, som har været nødvendige til dette arbejde, fra regeringen. En række nuværende og tidligere

ministre har givet redegørelser til udvalget og besvaret udvalgets spørgsmål.

Enkelte nuværende og forhenværende tjenestemænd, som har beskæftiget sig tjenstligt med de her henhørende problemer, har sammen med ministrene givet møde i udvalget og besvaret spørgsmål fra udvalget.

Der er i udvalget enighed om at fremhæve den enstemmige opfattelse, at en efterretnings- og varslingstjeneste er nødvendig af sikkerhedsmæssige grunde, og at der må gives efterretningsvæsenet de fornødne arbejdsmuligheder.

Efter udvalgets opfattelse må de arbejdsmuligheder, som åbnes for efterretnings-tjenesterne mod forsøg på at drive spionagevirksomhed på og fra dansk territorium, være således, at der dels kan udføres et effektivt arbejde, dels ikke sker tilsidesættelse af regler, der tilsigter at beskytte den enkelte borgers personlige rettigheder. Det må være den enkelte ministers ansvar gennem de fornødne instrukser til de dem underlagte tjenester at sikre dette.

Det er udvalgets opfattelse på grundlag af de forklaringer, som er afgivet af forsvarsministeren og justitsministeren, at der er afgivet de fornødne instrukser i så henseende. Det er endvidere oplyst gennem udvalgets undersøgelser, at regeringens sikkerhedsudvalg, hvoraf foruden de nævnte ministre statsministeren, udenrigsministeren og ministeren for kulturelle anliggender og for teknisk samarbejde med udviklingslandene samt nedrustningsspørgsmål er medlemmer, i fornødent omfang er blevet orienteret om efterretnings-tjenesternes arbejde.

Udvalget har søgt at trænge til bunds i, hvorledes ansvarlige ministre i tidligere regeringer har instrueret tjenesterne, og i hvilket omfang de har sat sig ind i efterretnings-tjenesternes arbejde. Gennem de forklaringer, som de forhenværende justitsministre Hans Hækkerup og K. Axel Nielsen har afgivet i udvalget, synes det klarlagt, at de ved deres tiltræden har sat sig nøje ind i denne deres virksomhed og i deres ministertid nøje fulgt med i alle væsentlige problemer, som er opstået på dette område. De tidligere forsvarsministres forhold har det ikke været muligt at undersøge på samme måde, da begge disse – Poul Hansen og Victor Gram – er afgået ved døden. De forklaringer, som er afgivet af tjenestemænd, som har samarbejdet med disse

ministre på efterretningsmæssige områder, synes dog at vise, at både Poul Hansen og Victor Gram nøje har fulgt den militære efterretningstjenestes arbejde og gennem deres beslutninger og instrukser taget ansvaret for arbejdet i det omfang, som det må være den ansvarlige ministers pligt.

Et flertal (udvalget med undtagelse af Socialistisk Folkepartis medlemmer af udvalget) har under sit arbejde fået den opfattelse, at de ledende tjenestemænd i efterretningstjenesterne i henhold til tjenesternes arbejdsgrundlag har orienteret de ansvarlige ministre om efterretningstjenesternes arbejde og søgt ministrenes afgørelser på områder, hvor afgørelser må træffes af den politisk ansvarlige minister.

Flertallet finder grund til at fremhæve, at når en sådan politisk afgørelse én gang er truffet af en minister, må de pågældende tjenestemænd anse denne afgørelse for fortsat gældende uanset om der sker ministerskifte eller regeringsskifte, når der ikke ved disse skifter kan antages at være sket nogen ændring i den politik, som føres på dette område.

Spørgsmålet om, hvorvidt der gennem efterretningstjenesternes arbejde er sket nogen krænkelse af de regler i lovgivningen, som tilsigter at beskytte den enkelte borgers personlige rettigheder, har været genstand for udvalgets indgående undersøgelse. I den offentlige diskussion har dette spørgsmål især været rejst i relation til kommunikationsknodepunktet i Kejsergade under forsvarets centralradio.

Den af Folketingets ombudsmand den 19. marts 1970 afgivne redegørelse giver en beskrivelse af oprettelsen af denne virksomhed og af de finansielle og ansvarsmæssige problemer, som stod i forbindelse hermed. Udvalget kan til redegørelsen føje, at centralen påbegyndte sin virksomhed den 1. juli 1965 efter en række drøftelser og forberedelser gennem de foregående år, at det som af Folketingets ombudsmand fremhævet ikke var en i princippet ny aktivitet, og at virksomheden blev standset af forsvarsministeren i oktober 1969. Forsvarsministeren har over for udvalget erklæret, at han ikke kendte centralen i Kejsergade og dens funktion før den offentlige om-

tale af den, og at han ikke har ønske om at søge en tilsvarende virksomhed oprettet.

Det er klargjort gennem udvalgets undersøgelser, at der ikke gennem centralens virksomhed er sket eller har kunnet ske nogen krænkelse af nogen borgers personlige rettigheder, som er beskyttet i lovgivningen, først og fremmest grundlovens § 72. Udvalget har med bistand af juridisk ekspertise undersøgt rækkevidden af bestemmelsen i grundlovens § 72 med henblik på, om denne bestemmelse også måtte antages at yde beskyttelse til andre. Afgørelsen af dette spørgsmål må principielt være et domstolsanliggende. Udvalget finder grund til at fremhæve, at grundlovens bestemmelser om friheds- og menneskerettighederne er skabt for at tilgodese et behov for indskrænkning af statsmagtens kompetence over for enkeltpersoner, som ellers i fuldt omfang ville være undergivet statens overhøjhed, og som ikke har andre beskyttelsesmuligheder end dem, som lovgivningen og danske domstole yder.

Uanset at spørgsmålet om rækkevidden af grundlovens § 72 ikke kan anses at være entydigt afklaret, er det udvalgets opfattelse, at de foranstående synspunkter har spillet en betydelig rolle i forbindelse med kommunikationsknodepunktets oprettelse og virksomhed. Udvalget mener derfor, at det ikke kan fastslås, at der gennem kommunikationsknodepunktets oprettelse og virksomhed er sket en krænkelse af beskyttelsesreglerne i grundlovens § 72, som kan give grundlag for tiltale-rejsning mod nogen minister eller tjenestemand. For så vidt angår tjenestemændene, er der i denne forbindelse grund til på ny at fremhæve, at det må antages, at deres handlinger også for denne specielle sags vedkommende har været dækket af den ansvarlige minister. De tidligere ministre J. O. Krag, Viggo Kampmann, Per Hækkerup, Hans Hækkerup, K. Axel Nielsen og K. Lindberg har over for udvalget erklæret, at de ikke har haft kendskab til den virksomhed, som fandt sted i kommunikationsknodepunktet, og udvalget har ikke – heller ikke ved den af to medlemmer på udvalgets vegne foretagne gennemgang af samtlige referater af sikkerhedsudvalgenes møder i tiden fra 1953-1970 – fundet grundlag for at anfægte dette.*)

*) Regeringens sikkerhedsudvalg bestod, indtil regeringsskiftet i 1968, af statsministeren, udenrigsministeren, justitsministeren, forsvarsministeren, udenrigsministeriets direktør, departementscheferne i justitsministeriet og forsvarsministeriet samt cheferne for politiets efterretningstjeneste og forsvarets efterretningstjeneste.

På grundlag af de af udvalget foretagne undersøgelser finder man grund til om den bevillingsmæssige praksis, som har været fulgt gennem årene på efterretningstjenestens område, at bemærke følgende.

Det budgetmæssige grundlag, der ikke har været specificeret for de enkelte virksomheder, ligesom den særlige revisionsordning har været godkendt på regeringsplan gennem, så vidt udvalget kan se, hele den periode, hvor forsvarrets centralradio har eksisteret.

Der er ikke gennem denne budget- og revisionsmæssige ordnings etablering og praktisering gennem årene begået noget pligtstridigt, som kan bebrejdes nogen minister. Da forholdet blev gjort til genstand for fornyet overvejelse i 1961 på foranledning af revisionsdepartementet, besluttedes det i 1961 af medlemmer af regeringen, at ordningen skulle fortsætte. De investeringsudgifter, som har været anvendt inden for forsvarrets centralradio, har ikke altid været medtaget i de årlige budgetter, men dette må antages at være sket med regeringernes billigelse. Spørgsmålet nævnes senest – sammen med revisions- og konteringsproblemer – i et notat udfærdiget 10. november 1967 med henblik på statsministerens besøg i forsvarrets centralradio. Besøget, der var fastsat til den 1. december, fandt på grund af den politiske situation i forbindelse med den britiske devaluering ikke sted, og tidligere statsminister Krag har over for udvalget oplyst, at han ikke har fået notatet i hænde. Det er af den tidligere statsminister oplyst, at spørgsmålet ikke har været drøftet mellem ham og den daværende forsvarsminister. Udvalget finder ikke, at det budget- og revisionsmæssige forhold kan danne grundlag for nogen kritik, når hensyn tages til de forhold, hvorunder opbygningen af virksomheden er sket.

Udvalget finder ej heller for det budget- og revisionsmæssige forholds vedkommende

grundlag for at indstille, at der rejses tiltale ved rigsretten mod nogen tidligere minister.

Et mindretal (Socialistisk Folkepartis medlemmer af udvalget) kan tilslutte sig den af flertallet afgivne beretning og dens hovedkonklusioner, bortset fra følgende punkter:

1) Mens også mindretallet deler den opfattelse, at de to tidligere forsvarsministre Poul Hansen og Victor Gram i almindelighed har fulgt den militære efterretningstjenestes arbejde nøje og er blevet orienteret af de pågældende tjenestemænd, finder mindretallet, at arbejdets art synes at indebære, at kommunikationen af og til bliver så spinkel, at den vanskeliggør den parlamentarisk nødvendige kontrol fra politisk ansvarlig side.

Mindretallet må udtale sin forundring over, at statsministrene i perioden 1960–70 alle har måttet oplyse, at de har været uvidende om forberedelserne og oprettelsen af kommunikationsknudepunktet eller dets funktion, at sagen ikke på noget tidspunkt ses at være behandlet af de skiftende regeringers sikkerhedsudvalg, og at ej heller den nuværende forsvarsminister modtog nogen orientering, før »Kejsergadesagen« opstod.

2) Mindretallet ønsker til bemærkningen om, at forsvarsministeren har oplyst, at han ikke har ønske om at søge en virksomhed som Kejsergade-centralen oprettet, at udtale sin tilfredshed hermed, idet den uklarhed, der i nogen grad kan siges at være gældende i forholdet mellem denne virksomhed og grundlovens § 72, i endnu stærkere grad er gældende i forhold til andre lovbestemmelser.

3) Mindretallet føler sig ikke dækket af bemærkningen om, at den af kommunikationsknudepunktet udøvede aktivitet »ikke var en i princippet ny aktivitet«, idet sætningen må anses for at være i bedste fald ganske irrelevant.«

20. *Ikke fundet grundlag for at kritisere, at et toldkammer havde accepteret den af en transportør angivne varebetegnelse i et TIR-carnets godsmanifest. (J. nr. 386/69).*

Fabrikant A klagede over en af Finansministeriet, Departementet for Told- og Forbrugsafgifter, truffet afgørelse, hvorefter departementet ikke fandt anledning til at kritisere, at Hillerød toldkammer i et TIR-carnet's godsmanifest havde accepteret varebetegnelsen

»composant de fer pour construction« for et parti komponenter til mortergranater.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A havde kontraheret om en leverance af tændskruer og drivladninger til mortergranater til den iranske stat, og at han i september

1964 havde anmodet et speditørfirma om at sørge for forsendelsen. I denne forbindelse oplyste A, at han til firmaet udleverede faktura og oprindelsescertifikat, begge underskrevet af Industrirådet og den iranske ambassade, samt en analyse af krudtet, en pakkeliste og udførselstilladelse fra Justitsministeriet dateret 8. august 1964.

Den 24. november 1964 modtog speditøren meddelelse fra agenten for et iransk rederi om, at rederiet kunne befordre varen, dersom den den 29. s. m. blev leveret i Dunkerque til et af rederiets skibe. Havnemyndighederne i Dunkerque blev underrettet og accepterede indskibningen af »eksplosiver«.

Om transporten til Dunkerque rettede speditøren henvendelse til et automobiltransport-selskab, der lod en vognmand udføre transporten. Vognmanden var i besiddelse af en generel tilladelse til at udføre automobiltransporter i Tyskland og Belgien, men ikke i Frankrig, hvor tilladelse skulle søges i hvert enkelt tilfælde. Tilladelse til at udføre automobiltransport i Frankrig blev søgt gennem en speditør ved den franske grænse, men kun lydende på skibsgods (»Schiffsgüter«), hvilket af det pågældende speditørfirma blev opfattet som skibsproviant. Vognmanden opnåede tilladelse til transport af 5 tons sprængstof gennem Tyskland. En særlig tilladelse til transport af sprængstof gennem Belgien og Frankrig blev derimod ikke søgt.

Transporten foregik på grundlag af et TIR-carnet, som udfyldtes på vognmandens kontor. I carnet'ets godsmanifest betegnedes varen, der vejede 4.651 kg, som »composant de fer pour construction«, mens den i fakturaen var betegnet som »five positions mortar components for mortar ammunition«.

Partiet blev toldbehandlet til udførsel ved Hillerød toldkammer den 27. november 1964, og den til transporten benyttede lastmotorvogn blev af toldmyndighederne plomberet i henhold til toldkonventionen om international godstransport på grundlag af TIR-carnet'er, udfærdiget i Geneve den 15. januar 1959 (jfr. bekendtgørelse nr. 18 af 9. marts 1961).

En hos vognmanden ansat bogholder ledsagede transporten som sprængstofekspert. Transporten foregik via Vesttyskland og Belgien og ankom til Dunkerque den 29. november 1964, men da skibet var forsinket, kunne ladningen ikke straks komme om bord.

Den 3. december 1964 blev chaufføren og bogholderen arresteret af de franske myndigheder, der samtidig beslaglagde lastmotorvognen og varepartiet. De franske toldmyndigheder konstaterede, at der ikke var søgt tilladelse til transport af sprængstoffer gennem Frankrig, at den almindelige køretilladelse lød på transport af skibsproviant, at angivelserne i TIR-carnet'et af ladningen var urigtig, og at der i sendingen fandtes kasser med italiensk betegnelse, hvilket de fandt i strid med Industrirådets attest om, at varen var af dansk oprindelse.

Efter en måneds forløb blev chaufføren og bogholderen løsladt, idet et krav om sikkerhedsstillelse på 1,8 mill. francs blev frafaldet. Den beslaglagte lastmotorvogn blev senere solgt på auktion. Sagen trak i langdrag, men med bistand fra den danske ambassade i Paris og Udenrigsministeriet blev sagen i september 1965 ordnet forligsmæssigt, således at det beslaglagte vareparti blev frigivet og yderligere juridiel behandling frafaldet, imod at vognmanden underskrev en erkendelse af at have overtrådt forskellige franske bestemmelser, at de franske myndigheder beholdt det provenue, der var fremkommet ved salg af lastmotorvognen, og at der betaltes en bøde på 100.000 n.f. Da den iranske stat ikke ville vedstå købet, hvis varerne ikke kunne afsendes med et iransk skib fra Marseille ca. 8. september 1965, fremskaffede A pengene til bødens betaling. Vognmanden forbeholdt sig, at hans underskrift på forliget ikke senere for de danske domstole kunne påberåbes som begrundelse for hans erstatningsansvar.

Under en efterfølgende retssag krævede A bødebeløbet og hans øvrige tab, ialt opgjort til 189.286,44 kr., erstattet af automobiltransport-selskabet, vognmanden og speditørfirmaet. Speditørfirmaet frifandtes, mens selskabet og vognmanden ved Højesterets dom af 25. marts 1968 (U.f.R. 1968, side 282) tilpligtedes in solidum at betale A 50.000 kr. med renter 6 pct. p. a. fra 25. november 1965.

Til brug under retssagen havde speditørfirmaets advokat den 27. maj 1966 forespurgt toldkammeret i Hillerød, hvorvidt faktura af 26. oktober 1964 fra A til køberen og Justitsministeriets udførselstilladelse havde været forelagt toldvæsenet ved afstemplingen af TIR-carnet'et, og om der eventuelt i denne forbindelse havde været foretaget andre undersøgelser af ladningen. Advokaten havde

endvidere bedt oplyst, hvorfor carnet'et ikke indeholdt angivelse af, at ladningen bestod af granatdele, men kun den mere generelle omskrivning: jerndelev til opbygning.

Direktoratet for Toldvæsenet, hvortil forespørgselen var blevet oversendt, svarede i skrivelse af 21. juli 1966, at toldopsynet i Hillerød havde oplyst, at det ikke var i stand til at huske de nærmere omstændigheder ved den pågældende ekspedition. Direktoratet tilføjede, at udførselstilladelsen efter reglerne skulle have været forevist toldvæsenet, og at toldvæsenet ifølge normal forretningsgang ville attestere herfor ved afstempling af tilladelsen. Det skulle således fremgå af den originale tilladelse, om den havde været fremlagt for toldopsynet ved varernes udførsel. Direktoratet tilføjede endvidere, at toldvæsenet ikke kræver fremlagt faktura ved varers udførsel, og at det efter de gældende regler påhviler trafikanterne at udfærdige TIR-carnet'er og fremlægge disse i udfyldt stand for toldvæsenet.

I skrivelse af 18. oktober 1968 rettede A henvendelse til Departementet for Told- og Forbrugsafgifter, idet han vedlagde udførselstilladelsen af 8. august 1964 fra Justitsministeriet og oplyste, at den var afstemplet på Hillerød toldsted den 27. november 1964. Han anmodede om en redegørelse for, hvordan toldkontrollen i Hillerød med en udførselstilladelse for eksplosiver i hånden havde kunnet godtage et TIR-carnet, hvori sendingen var anført som »composant de fer pour construction«. Departementet oversendte skrivelser til Direktoratet for Toldvæsenet, der den 19. november 1968 svarede A, at det ikke af den foreliggende sag fremgik, at udførselstilladelsen var fremlagt i forbindelse med en transport, der var afsendt på grundlag af et TIR-carnet.

Direktoratet oplyste iøvrigt, at et TIR-carnet er et garantidokument, der giver carnet-indehaveren lempelse ved grænsepassage i forbindelse med transport af varer gennem flere lande. Det påhviler carnet-indehaveren at udfylde et carnet's godsmanifest og at afgive erklæring om, at de i godsmanifestet anførte oplysninger er rigtige og fuldstændige. Toldvæsenet havde således intet ansvar for rigtigheden af oplysningerne i et TIR-carnet's godsmanifest.

TIR-konventionen af 15. januar 1959 indeholder bl. a. følgende bestemmelser:

Artikel 4:

»Med forbehold af, at betingelserne i nærværende kapitel og kapitel V er opfyldt, skal gods, der transporteres i forseglede vejkrøtøjer eller i forseglede containere, som beforders med vejkrøtøjer,

a) ikke ved gennemgangstoldstederne belægges med ind- eller udførselstold eller -afgifter eller depositum herfor;

b) som hovedregel ikke underkastes toldeftersyn ved sådanne toldsteder.

Dog kan toldmyndighederne ved disse toldsteder, for at forebygge misbrug, i undtagelsestilfælde, og særlig når der foreligger mistanke om uregelmæssigheder, foretage en summarisk eller indgående undersøgelse af godset.«

Artikel 9:

»Ved afgangstoldstedet skal godset, vejkrøtøjet og i påkommende tilfælde containeren forevises for toldmyndighederne sammen med TIR-carnet'et med henblik på undersøgelse og anbringelse af toldsegl.«

Artikel 37:

»Nærværende konventionsbestemmelser udelukker hverken anvendelse af restriktioner og kontrolforanstaltninger, der pålægges i henhold til sådanne nationale bestemmelser, som skyldes hensynet til offentlig moral, offentlig sikkerhed, hygiejne og almen sundhed eller veterinære og plantepatologiske hensyn eller opkrævelse af afgifter i medfør af sådanne bestemmelser.«

I skrivelse af 3. december 1968 meddelte A direktoratet, at han ikke fandt dets svar tilfredsstillende, og han anmodede om svar på nogle spørgsmål om toldvæsenets opgaver m. v.:

»1: Er det ikke toldvæsenets opgave at kontrollere varebevægelserne ind og ud over de danske toldgrænser og at sikre, at dokumenterne (herunder de af fragtføreren udstedte papirer) og varerne er identiske såvel hvad angår varens art (toldposition) som kvantum?

2: Er det ikke pålagt toldvæsenet at kontrollere, at våbenloven overholdes, og at ind- og udførsler nøje svarer til Justitsministeriets tilladelser såvel hvad angår art som kvantum?

3a: Finder direktoratet, at det er de danske myndigheder uvedkommende, om de af Handelsministeriet til et begrænset antal danske statsborgere udstedte TIR-carnet'er krænktes?

3b: Er danske toldplomber ikke et officielt bevis for, at sendingen opfylder de internationalt gældende bestemmelser om transit på fremmed område?»

A anførte samtidig, at det franske tolddirektorat var dybt forarget over, at TIR-aftalen var blevet krænket, og at det på grund heraf havde været muligt at indføre eksplosiver på fransk område uden de fornødne tilladelser.

I skrivelse af 17. februar 1969 besvarede Direktoratet for Toldvæsenet de stillede spørgsmål således:

»ad 1: Medmindre varer udføres under toldkontrol, jfr. toldlovens § 169, stk. 1, kontrollerer toldvæsenet ikke indholdet i de enkelte colli i en varesending.

ad 2: Det påhviler eksportører af våben af den i § 6 i lov om handel med samt tilvirkning og besiddelse af våben omhandlede art at indhente udførselstilladelse fra Justitsministeriet og fremlægge den for den udførselskontrollerende myndighed. Udførselskontrol vil i de tilfælde, hvor kontrollen varetages af toldvæsenet, blive foretaget stikprøvevis.

ad 3a: TIR-carnet'er udfærdiges for tiden af 3 internationale sammenslutninger (AIT, IRU og FIA), der her i landet er repræsenteret af henholdsvis Forenede Danske Motorejere, Landsforeningen Danske Vognmænd og Kongelig Dansk Automobil Klub, og kan i almindelighed kun benyttes i forbindelse med transport af varer i køretøjer der er godkendt til toldlukning. Denne godkendelse foretages i Danmark af toldvæsenet og kan opnås for køretøjer, der ejes af personer, som har bopæl eller forretningssted her i landet.

TIR-konventionen indeholder regler om, at enhver stat, der har tiltrådt konventionen, kan udelukke en person, som har gjort sig skyldig i en alvorlig overtrædelse af de toldbestemmelser, som gælder for internationale godstransporter med vej-køretøjer, fra at gøre brug af konventionen. Konventionen foreskriver, at underretning om en sådan udelukkelse uopholdeligt skal tilstilles toldmyndighederne i den stat, hvor den pågældende person driver sin virksomhed eller har bopæl. Direktoratet har ikke modtaget en sådan underretning.

ad 3b: Toldplomber, der anbringes af det danske toldvæsen, har alene til formål at sikre danske interesser og tjener ikke som bevis for, at udenlandske toldbestemmelser er opfyldt.«

I skrivelse af 26. marts 1969 rettede A henvendelse til mig, idet han gjorde gældende, at det ikke kunne være rigtigt, at han som eksportør ikke trygt kunne stole på toldkontrollen, og han bad mig overveje, hvorvidt toldvæsenet havde pådraget sig et ansvar, samt uddybe direktoratets svar til ham. A anførte, at Justitsministeriets udførselstilladelser altid udstedes med nøje angivelse af vareart og -kvanta, at eventuelle del-sendinger afskrives på udførselstilladelsen, indtil denne er opbrugt, og at det derfor turde være indlysende, at toldkontrollens opgave måtte være dels at kontrollere, at sendingen svarer til dokumenterne, herunder også TIR-carnet'et, dels at de opgivne kvanta er korrekte. En stikprøvevis kontrol kunne derfor ikke være tilstrækkelig. A anførte endvidere, at sendingen aldrig ville være kommet frem, og at der ikke ville være blevet påført ham det betydelige tab, hvis toldkontrollen havde fungeret efter toldlovens forskrifter og toldvæsenet havde sikret sig, at varen var deklareret rigtigt. A bemærkede herved, at en eksportør ikke har indsendende med transporten, når den først er overgivet til spedition.

Denne skrivelse oversendte jeg til Finansministeriet, Departementet for Told- og Forbrugsafgifter, til besvarelse. Efter at have forelagt sagen for Direktoratet for Toldvæsenet, svarede departementet den 17. juli 1969, at det opfattede A's henvendelse som en klage over, at toldvæsenet ikke havde forhindret, at den pågældende forsendelse afgik her fra landet under ledsagelse af et TIR-carnet, hvori forsendelsen var angivet som bestående af »composant de fer pour construction«. Toldvæsenets opgaver i forbindelse med udførselen af de pågældende varer havde været dels at påse, at udførselen fandt sted i overensstemmelse med reglerne i våbenloven, dels at kontrollere, at forsendelse skete i overensstemmelse med reglerne i TIR-konventionen. Pligten til at påse, at udførselen fandt sted i overensstemmelse med våbenloven, havde toldvæsenet opfyldt ved at påse, at udførselen fandt sted på grundlag af Justitsministeriets udførselstilladelse.

Forsåvidt angik spørgsmålet om, hvorvidt toldvæsenet havde foretaget udførselsekspeditionen i overensstemmelse med reglerne i TIR-konventionen, bemærkede departementet, at TIR-konventionen har til formål at lette den internationale varetransport med

vejkøretøjer, således at varerne ikke ved gennemkørseltoldstederne belægges med told eller afgifter, og at de som hovedregel ikke underkastes toldeftersyn ved sådanne toldsteder. Konventionen, der således alene har toldkontrolmæssige formål, tager ikke sigte på lettelser vedrørende nationale bestemmelser, som skyldes hensyn til f. eks. offentlig sikkerhed. Det nævnte formål tilgodeses, ved at der i henhold til konventionen etableres en garantiordning, hvorefter medlemslandene kan autorisere visse organisationer til at udfærdige TIR-carnet'er og til at optræde som garantier overfor toldmyndighederne i de lande, som TIR-transporten passerer, for betaling af skyldige told- og afgiftsbeløb med renter og andre omkostninger samt eventuelle pengestraffe, som indehaveren af TIR-carnet'et og de personer, der deltager i udførelsen af transporten, måtte pådrage sig.

I henhold til konventionens artikel 9 skal godset og vejkøretøjet forevises for toldmyndighederne ved afgangstoldstedet sammen med TIR-carnet'et med henblik på undersøgelse og anbringelse af toldsegl. Konventionen udtaler sig ikke nærmere om, hvori den nævnte undersøgelse skal bestå, men det fremgår af de af arbejdsgruppen under ECE's Inland Transport Committee udarbejdede forklarende noter til konventionen, at afgangstoldstedet skal verificere, at oplysningerne i godsmanifestet svarer til de nationale eksportdokumenter, og toldstedet skal foretage tilstrækkelig kontrol (undersøge dokumenter, foretage udvendig og indvendig undersøgelse) til at sikre sig, at godset er som beskrevet i manifestet.

Departementet anførte endvidere, at konventionen ikke indeholder nærmere regler om, hvordan godset skal være beskrevet i TIR-carnet'ets godsmanifest. I praksis varierer de enkelte landes krav til den nævnte beskrivelse stærkt. Ingen lande kræver nøjagtig tarifmæssig betegnelse, og det forekommer, at varer i manifesterne beskrives ved hjælp af meget almindelige betegnelser som f. eks. »støbepulver« eller »plasticmaterialer« eller måske endog kun ved angivelse af producentens firmanavn. Det må bero på et skøn i hvert enkelt tilfælde, hvorvidt varebeskrivelsen i godsmanifestet kan accepteres af afgangstoldstedet, og ved udøvelsen af dette skøn må toldkontrollen hovedsagelig lægge vægt på, om varebeskrivelsen er tilstrækkelig

til at tilgodese indenlandske toldkontrolmæssige hensyn. Da der i den foreliggende sag ikke havde været indenlandske toldkontrolmæssige hensyn at varetage, fandt departementet ikke anledning til at kritisere, at Hillerød toldkammer havde accepteret varebetegnelsen »composant de fer pour construction« for det omhandlede vareparti. I denne forbindelse bemærkede departementet, at man ikke havde modtaget nogen forespørgsel eller tilkendegivelse fra de franske toldmyndigheder, i anledning af at Hillerød toldkammer havde accepteret det omhandlede carnet.

I klagen til mig anførte A, at det var urigtigt at opdele sagen i spørgsmålet om kontrol efter henholdsvis våbenloven og TIR-konventionen. Justitsministeriets udførselstilladelse gives i hvert enkelt tilfælde efter ansøgning af eksportøren med nøje angivelse af såvel vareart som kvanta. Dette måtte efter A's opfattelse forudsætte, at toldkontrollen sikrer sig, at sendingen stemmer nøje overens med de fremlagte dokumenter: handelsfaktura, oprindelsescertifikat, udførselstilladelse og TIR-carnet'ets godsmanifest. Endvidere anførte A, at det af det franske toldvæsen stillede bødekraav måtte anses for en kraftig misbilligelse af det af Hillerød toldkammer attesterede TIR-carnet.

Endelig spurgte A, om toldkontrollen havde handlet korrekt, og om de kontrollerende myndigheder havde pådraget sig et erstatningsansvar.

Departementet for Told- og Forbrugsafgifter udtalte overfor mig, at TIR-konventionen som tidligere nævnt har til formål at lette og fremskynde internationale vejtransporters passage over grænserne derved, at de kontraherende parter principielt afstår fra udøvelse af gældende nationale bestemmelser om opkrævning eller deponering af told, toldeftersyn m. v.

Konventionen hviler på følgende grundprincipper:

Transporten skal foregå i et vejkøretøj, der er således konstrueret, at det kan toldlukkes, at gods ikke kan fjernes uden synlig beskadigelse af køretøjet, og at det ikke indeholder rum, hvori gods kan forstikkes. Køretøjet skal være synet og godkendt af de kompetente myndigheder i det land, hvor ejeren eller fragtføreren er bosiddende eller har forretningssted (i Danmark toldvæsenet), og føreren skal medføre køretøjets godkendelsesbe-

vis. Vareforsendelsen skal være ledsaget af et særligt garantidokument, TIR-carnet, som fragtføreren får udstedt hos den nationale organisation (her i landet FDM eller Landsforeningen Danske Vognmænd), der er tilsluttet en international garanterende organisation (IRU). Ifølge konventionens artikel 6 forpligter organisationen sig til at betale skyldige ind- eller udførselstoldbeløb og ind- eller udførselsafgiftsbeløb, eventuelt påløbne renter og andre omkostninger samt de pengestraffe, som indehaveren af TIR-carnet'et måtte have pådraget sig i henhold til *toldlovene* og *toldbestemmelserne* i de lande, i hvilke en overtrædelse måtte være begået. Konventionen indeholder ikke i artikel 1 nogen definition af, hvad der forstås ved *toldlove* eller *toldbestemmelser*, men en vis afgrænsning kan udledes af artikel 37, hvorefter konventionen ikke udelukker anvendelse af nationale bestemmelser vedrørende offentlig moral, offentlig sikkerhed, hygiejne og almen sundhed eller veterinære og plantepatologiske hensyn. Endvidere udtales det i underskriftsprotokollens § 2, at konventionens bestemmelser ikke skal udelukke anvendelsen af andre bestemmelser hverken nationale eller indeholdt i konventionen, der er bestemmende for transport.

Fragtføreren eller hans befuldmægtigede udfylder selv de i carnet'et værende godsmanifeste – rubrikkerne 4–18 og 21–30 – ligesom han underskriver erklæringen på omslagets side 2 om, at det angivne gods er indladet, og at han forpligter sig til at frembyde det med ubrudte toldsegl for gennemkørsels- og bestemmelsestoldstederne.

Toldopsynet ved afgangstoldstedet sammenholder oplysningerne i godsmanifestet med den frembudte ladning, toldforsegler vej-køretøjet og giver attest i rubrik 19 på samtlige godsmanifeste. Endelig giver toldopsynet attest på talon'en og afriver derefter blad 1, der tilbageholdes ved toldstedet. Toldopsynet ved udkørselstoldstedet påser, at toldforseglingen er ubrudt, attesterer blad 2, rubrikkerne 42–49 og talon'en, hvorefter blad 2 af-rives og sendes til afgangstoldstedet som ankomstattest.

På tilsvarende måde forholdes ved gennemkørselstoldstederne, hvor udkørselstoldstedet sender ankomstattest til indkørselstoldstedet. Den sidste kontrol finder sted ved bestemmelsestoldstedet, der påser, at toldforseglingen er ubrudt, fratager denne og sammenholder det

udlæssede indhold med godsmanifestet. Dette og talon'en attesteres, hvorefter bladet af-rives og sendes som ankomstattest til indkørselstoldstedet, mens carnet'et med talon'er tilbagegives fragtføreren. Der er således gennem hele rejsen tale om national kontrol. I tilfælde af misbrug eller uregelmæssigheder, der medfører krav på betaling af told m. v., retter toldvæsenet direkte henvendelse til den garanterende organisation i det pågældende land, hvor misbruget er sket. Via den internationale kæde gøres der regres til den oprindelige organisation, der har udstedt carnet'et, og tilsidst til fragtføreren.

I min henvendelse til departementet havde jeg spurgt:

1) om det af det franske toldvæsen stillede bødekrav – som af A anført – må anses for en kraftig misbilligelse af det af Hillerød toldkammer attesterede TIR-carnet,

2) hvilke nationale eksportdokumenter der forelå for Hillerød toldkammer ved afstempelingen af det omhandlede TIR-carnet den 27. november 1964,

3) hvorvidt godsbeskrivelsen i TIR-carnet'ets godsmanifest stemte overens hermed,

4) hvorvidt det er toldvæsenets opfattelse, at de enkelte lande ved gennemførsel anser godsbeskrivelsen for betydningsløs, samt

5) hvad formålet med at beskrive godset i manifestet i så fald må anses at være.

I den anledning anførte departementet i sin udtalelse yderligere:

»ad 1: Den omhandlede forsendelse er gennemført korrekt i overensstemmelse med TIR-konventionens ovenanførte regler. Forsendelsen er frembudt for det danske toldvæsen og her forsynet med danske toldplomber. Disse er ikke blevet brudt undervejs, og der er ikke under transporten foretaget ombytning eller forsøgt ombytning af de i Danmark indladede varer. Forsendelsen er korrekt frembudt for toldvæserne ved de forskellige grænseovergange, og forsendelsen er tilsidst frembudt for det franske toldvæsen i Dunkerque med ubrudte plomber. Såfremt det franske toldvæsen har anset angivelsen af godsets art i manifestet for ukorrekt, kan der således kun være tale om en formel overtrædelse af TIR-konventionens bestemmelser, hvilket ikke i sig selv med nogen rimelighed kan begrunde en bøde på 100.000 francs og konfiskation af lastmotorvognen.

Der er ikke af det franske toldvæsen rettet henvendelse til det danske toldvæsen om den pågældende forsendelse, hvilket ville have været naturligt, hvis det franske toldvæsen havde ment, at der forelå en alvorlig tilsidesættelse af TIR-konventionens bestemmelser.

Det danske toldvæsen er uden kendskab til, hvilke regler der gælder i Frankrig om indførsel, transit, transport og strategisk kontrol med varer som de forsendte. Det synes dog at fremgå af sagen, at der i forbindelse med den omhandlede forsendelse har foreligget en tilsidesættelse af sådanne regler, og det må antages, at det er dette forhold, der har begrundet bøden og konfiskationen. Det påhviler ikke det danske toldvæsen at påse, at sådanne regler overholdes af danske eksportører, speditører eller transportvirksomheder, der forsender varer til udlandet.

Der foreligger ikke for departementet oplysning om, at det franske toldvæsen har krævet, at den garanterende organisation skulle betale bøden på 100.000 francs. Hvis dette ikke har været tilfældet, indicerer dette også, at bøden ikke er ikendt for overtrædelse af franske toldbestemmelser og således heller ikke for misbrug af TIR-konventionen.

ad 2: Departementet må i besvarelse heraf henvise til det i skrivelse af 21. juli 1966 fra Direktoratet for Toldvæsenet til advokat . . . anførte om fremlæggelse af udførselstilladelse, som iøvrigt efter forevisning tilbageleveres eksportøren. Endvidere har der formentlig foreligget en udførselsattest, som efter attestation er tilsendt Danmarks Statistik.

Det bemærkes, at toldvæsenet ikke kræver forevist faktura eller lignende, og at udfærdigelse af oprindelsescertifikater sædvanligvis foretages af andre end toldvæsenet.

ad 3, 4 og 5: Alle oplysninger i godsmanifestets rubrikker 6–14 tjener til beskrivelse af godset. Af disse er det imidlertid kun angivelsen i rubrik 10, »Godsets art«, der er anfægtet. En given varesending kan »beskrives« korrekt på flere forskellige måder, afhængig af, hvor detaljeret og præcis man ønsker at den skal være. Godsmanifesterne i et TIR-carnet udfyldes som anført af afsenderen, der således har mulighed for at tilgodese sit eget behov for en præcis angivelse af godsets art, hvorimod toldvæsenet ikke er i stand til at bedømme, om en afsender måtte have behov for en mere detaljeret beskrivelse end den, han selv har anført i godsmanifestet.

Den kontrol, der påhviler toldvæsenet ved afgangstoldstedet i forbindelse med afsendelsen af en TIR-transport, må anses for en særlig byrde for de kontrollerede, og kontrollen bør derfor ikke udstrækkes videre, end det må anses for nødvendigt (herunder særlig antallet af kolli og bruttovægt). Toldvæsenet vil derfor være tilbageholdende med at kassere beskrivelsen af godsets art og vil i almindelighed kun lægge vægt på, at denne er præcis, når sendingen består af varer, der traditionelt i de europæiske lande er belagt med høje told- og forbrugsafgifter, og for hvilke der derfor foreligger en risiko for smugleri. En sådan risiko har ikke foreligget for varerne i den pågældende forsendelse, da der ikke finder noget privat forbrug sted af sådanne varer.

Når der ikke foreligger risiko for smugleri, må angivelsen i rubrik 10 anses for at være mindre væsentlig, idet den kun får betydning i de sjældne tilfælde, hvor forsendelsen ikke kommer frem til sit bestemmelsessted, og hvor den garanterende organisation derfor må udrede de told- og afgiftsbeløb, der hviler på forsendelsen. Dette har ikke været aktuelt i den foreliggende sag.

Den foreliggende angivelse af godsets art må karakteriseres som en meget generel varebeskrivelse, men det må antages, at en tilsvarende generel beskrivelse for varer, der ankommer til Danmark, vil blive accepteret af det danske toldvæsen, når vareforsendelsen iøvrigt er foretaget korrekt.

Når det af A hævdes at have spillet en afgørende rolle, at godset ikke var angivet som »eksplosiver« i godsmanifestet, skal man bemærke, at varerne i de for toldkammeret fremlagte dokumenter ikke ses at være betegnet på en sådan måde, at de kan have givet toldkammeret anledning til at kræve denne betegnelse anvendt i godsmanifestet. Endvidere ses varerne heller ikke betegnet som eksplosiver i fakturaen af 26. oktober 1964.

Det skal tillige anføres, at toldvæsenet ikke kontrollerer indholdet i de enkelte kolli i en varesending, medmindre varerne udføres under særlig toldkontrol for opnåelse af toldgodtgørelse m. v., jfr. toldlovens § 169, stk. 1.

Endelig skal man udtale, at en lempelig toldkontrol må anses for at være i erhvervslivets interesse, og at toldvæsenet er indstillet på at imødekomme denne interesse, så langt det er muligt. Heraf må imidlertid følge, at

toldvæsenet ikke kan ifalde erstatningsansvar overfor en virksomhed, der i et enkelt tilfælde har interesse i at blive undergivet en nidkær toldkontrol, når virksomheden ikke overfor toldvæsenet har fremsat nogen anmodning herom.«

Heroverfor anførte A bl. a., at det forkert udfyldte godsmanifest alene muliggjorde, at de 5 tons højeksplosive stoffer blev transporteret med passagerfærger fra Korsør til Kiel, idet kaptajnen ville have afvist sendingen, hvis han af manifestet havde kunnet se, at det drejede sig om eksplosive stoffer. Sendingen bestod for en stor del af nitroglycerin-krudt, og den mindste uforsigtighed kunne have forårsaget, at passagerfærgeren ville have været nedbrændt på få sekunder. Med henvisning til artikel 37 i TIR-konventionen fandt A derfor, at toldkontrollen havde undladt at tilgodese bestemmelser om offentlig sikkerhed ved at acceptere den forkerte betegnelse i godsmanifestet, uanset at de af ham til expedition afgivne dokumenter nøje angav varens art, kvanta og kemiske analyser. Justitsministeriets udførselstilladelse, som i hvert fald var forevist toldkontrollen ved udførselen, idet den var afstemplet af Hillerød toldkammer, indicerede, at der var tale om varer i særlig fareklasse, der skulle underkastes særlig toldkontrol. Man kunne ikke holde sig til nationale fiskale betragtninger og undlade at drage våbenloven ind i billedet eller tage hensyn til de politiske forholdsregler, der måtte og burde tages, når det drejede sig om våben eller dele deraf.

Endvidere anførte A, at han, såfremt det havde drejet sig om ikke-strategiske varer, for så vidt ikke ville bestride, at forsendelsen var sket i overensstemmelse med TIR-konventionens regler, således som hævdet af departementet, men at man i dette tilfælde havde transiteret gods i høj fareklasse, og at det var forkasteligt, at det var sket under et misvisende godsmanifest.

A fremhævede, at det var den forkerte vareregistrelse, der havde muliggjort det videre hændelsesforløb. Toldkammeret burde omgående have fanget den forkerte betegnelse, da en særlig kontrol måtte kræves for at opfylde våbenlovens bestemmelser. Justitsministeriets omhyggelige udstedelse af im- og eksportbevillinger ville ellers være ganske illusorisk, idet kontrollen over grænserne kun kan udføres af toldmyndighederne.

Departementet for Told- og Forbrugsafgifter anførte overfor A's påstand om, at toldkontrollen ikke havde tilgodeset bestemmelserne om offentlig sikkerhed, at våbenloven ikke indeholder bestemmelse om transportmåder, og at sikkerhedsbestemmelser, der iøvrigt måtte foreligge i forbindelse med transport af våben, er toldvæsenet uvedkommende, hvorfor toldvæsenet heller ikke kan have nogen pligt til at føre kontrol hermed. TIR-carnet'et er under transporten alene beregnet til forevisning for toldmyndighederne ved de respektive overgangssteder, men skal ikke forevises for transportvirksomheder som f. eks. rederier eller færgeselskaber.

Departementet anførte endelig som sin opfattelse, at A og hans transportør selv måtte være de nærmeste til at kende og holde sig efterrettelig eventuelle forskrifter for transport af våben, og at følgerne af urigtigheder eller tilsidesættelser i denne forbindelse ikke kunne pålægges toldvæsenet.

Justitsministeriet bemærkede, at der til den omhandlede eksport forelå den efter våbenloven nødvendige tilladelse fra ministeriet, at tilladelsen efter det oplyste var forevist for toldvæsenet ved udførselen, og at våbenlovens bestemmelser herefter var overholdt.

Efter det således oplyste udtalte jeg, at jeg ikke fandt at kunne kritisere, at Hillerød toldkammer den 27. november 1964 havde attesteret det forelagte TIR-carnet, hvori godsets art var angivet som »composant de fer pour construction«, selvom det fremgik af Justitsministeriets udførselstilladelse, at det drejede sig om drivladninger og tændskruer til mortargranater. Jeg bemærkede herved, at det som af toldvæsenet anført påhviler transportøren at udfylde godsmanifestet korrekt, og at carnet'et er forsynet med transportørens erklæring om, at oplysningerne er rigtige og fuldstændige. Under hensyn hertil fandt jeg ikke grundlag for at antage, at toldvæsenet ved den omhandlede attestation på carnet'et havde pådraget sig erstatningsansvar for A's tab, men jeg henviste til, at den endelige afgørelse af dette spørgsmål henhørte under domstolene.

Jeg tilføjede, at det ligger udenfor området for min virksomhed at beskæftige mig med private retsforhold, og at jeg derfor ikke kunne udtale mig om A's spørgsmål,

om bøden var dækket af garantiordningen i henhold til TIR-konventionen, og om

transportøren havde gjort brug af denne garantiordning.

- 21.** *Henstillet til Justitsministeriet at overveje, om det måtte være rigtigst at indføre en regel om, at polititjenestemænd bør afholde sig fra at drøfte valg eller skifte af forsvarer med sigtede, tiltalte eller domfældte. (J. nr. 808/69).*

Advokat A klagede over, at Justitsministeriet havde meddelt ham, at det ikke fandt grundlag for at foretage videre i anledning af hans klage over, at en kriminalassistent skulle have frarådet T at søge A beskikket som forsvarer under hans straffesags behandling i Østre Landsret. A anførte i denne forbindelse, at kriminalpolititjenestemænd bør instrueres om ikke på nogen måde at tilråde eller fraråde forsvarerskifte.

Kriminalassistenten afviste bestemt at have påvirket T til ikke at tage A som forsvarer. Han forklarede, at han behandlede sagen mod T i oktober 1968, at han afleverede sagen omkring den 1. november s. å., og at han ikke senere havde haft med den at gøre. Han havde derimod nogle gange i løbet af vinteren og foråret 1969 på skriftlig anmodning fra T talt med ham i arresten på Blegdamsvej. Han havde herunder rådet T til at beholde sin beskikkede forsvarer og ikke »skifte heste midt i vadestedet« eller i hvert fald først tale med den beskikkede forsvarer, således at han, hvis han ikke var tilfreds med denne, derefter kunne anmode retten om at få en anden forsvarer beskikket. Kriminalassi-

stenten forklarede endvidere, at han på T's foranledning undersøgte, hvem der stod som T's forsvarer og meddelte ham det.

Politimesteren i Tårnby, statsadvokaten for Sjælland og rigsadvokaten afviste A's klage. Justitsministeriet henholdt sig til kriminalassistentens udtalelse og fandt derfor ikke grundlag for at foretage videre i anledning af A's klage.

Efter det således oplyste udtalte jeg, at jeg ikke kunne anse det for godtgjort, at kriminalassistenten havde frarådet T at søge A beskikket som forsvarer, eller at kriminalassistenten iøvrigt havde tilsidesat nogen gældende tjenesteforskrift, og at jeg derfor ikke kunne kritisere den af Justitsministeriet truffne afgørelse.

Sagen gav mig imidlertid anledning til at anmode Justitsministeriet om at overveje, hvorvidt det måtte være rigtigst at indføre en regel om, at polititjenestemænd bør afholde sig fra at drøfte valg eller skifte af forsvarer med sigtede, tiltalte eller domfældte.

- 22.** *Ikke fundet tilstrækkeligt grundlag for at kritisere det skøn, der lå til grund for en af Justitsministeriet truffet afgørelse, hvorefter der ikke skulle rejses tiltale mod en vicepolitiinspektør for falsk forklaring i retten. Ved en undersøgelse af, om der rent tjenstligt var noget at bebrejde vicepolitiinspektøren blev der ikke påvist eller sandsynliggjort noget tjenstligt dadelværdigt forhold i forbindelse med de omhandlede vidneforklaringer. (J. nr. 799/69).*

Tre advokater klagede over en af Justitsministeriet den 2. september 1969 truffet afgørelse, hvorefter det var besluttet ikke at rejse tiltale mod chefen for Københavns politis udrykningstjeneste, vicepolitiinspektør Thor Dahl-Jensen, for falsk forklaring i retten under en straffesag vedrørende en Vietnamdemonstration den 27. april 1968.

Der var i klagen til mig navnlig henvist til, at vicepolitiinspektøren i et retsmøde den 8. april 1969 forklarede, at en tysktalende dame

på demonstrationsdagen i en tale på Blågårds Plads »havde opfordret til at storme og ødelægge den amerikanske ambassade. 10–15 minutter efter denne meddelelse indløb meddelelse om, at demonstrationslederen havde taget afstand fra opfordringen«.

I retsmødet den 6. maj 1969 meddelte anklagemyndighedens repræsentant, at »vicepolitiinspektør Dahl-Jensen som vidne fejlagtigt har oplyst, at politiledelsen 10–15 minutter efter underretningen om den tyske tale på

Blågårds Plads modtog underretning om, at demonstrationsledelsen havde taget afstand fra den tyske dames opfordringer til at storme og ødelægge ambassaden.

Herefter blev vicepolitiinspektøren på ny indkaldt til at afgive vidneforklaring den 7. maj 1969. Han forklarede nu, at det rette forhold var, at han først om mandagen den 29. april 1968 gennem en notits i morgenposten fik underretning om, at demonstrationslederen havde taget afstand fra talen. Samtidig fik han af en politimand en lignende meddelelse. Forud for vidneforklaringen den 8. april havde han kigget signallisten og sine egne indberetninger igennem.

I samme retsmøde forklarede vicepolitiinspektøren, at »den skriftlige notits, som han modtog om Sands (demonstrationslederens) afstandtagen den 29. april, har vidnet ekstraheret til brug for sin indberetning af 29. april 1968 til politidirektøren ved at klippe i den. Resten smed han væk«. Yderligere forklarede han, at han ikke havde afgivet andre indberetninger vedrørende sagen end sine indberetninger af 29. april og 27. september 1968.

Efter at forsvarerne havde begæret indberetningen af 29. april 1968 fremlagt i retten, oplyste anklagemyndighedens repræsentant, at indberetningen forgæves var blevet eftersøgt, og at der fra vicepolitiinspektørens hånd alene forelå konceptet til en skrivelse, som politidirektøren den 30. april 1968 sendte til Justitsministeriet. Der blev herefter afsagt kendelse om, at anklagemyndigheden skulle fremlægge vicepolitiinspektørens indberetning af 29. april 1968 til politidirektøren.

Vicepolitiinspektøren blev herefter på ny afhørt som vidne den 16. maj 1969. Han forklarede nu, at det, han under forklaringen den 7. maj 1969 havde omtalt som sin indberetning af 29. april 1968 til politidirektøren, var det maskinskrevne forkoncept til politidirektørens skrivelse af 30. april 1968 til Justitsministeriet, og at der ikke forelå andre indberetninger af 29. april 1968 fra ham til politidirektøren. Han mente stadig, at han i morgenposten den 29. april 1968 fik en notits om den tyske tale og om demonstrationslederens afstandtagen fra den, og han fastholdt, at han havde ekstraheret fra denne notits ved at klippe i den. Af det originale forkoncept til politidirektørens skrivelse af 30. april 1968 kunne det imidlertid ifølge forklaringen ses, at Sands afstandtagen var udeladt, og at eks-

traheringen var sket med maskinskrift på konceptet.

Udeladelsen af meddelelsen om demonstrationslederens afstandtagen var efter vicepolitiinspektørens opfattelse begrundet med, at han ikke havde tillagt den betydning. Han fastholdt, at han ikke på demonstrationsdagen den 27. april 1968 havde fået underretning om Sands afstandtagen.

I Københavns byrets 9. afdelings dom af 17. juni 1969 blev det lagt til grund, at der ikke under demonstrationen til kommandostationen på politigården indløb meddelelse om demonstrationslederens afstandtagen.

Ved en af 1. statsadvokat for København foretaget undersøgelse i anledning af forsvarernes anmeldelser blev der foruden gennemgang af det skriftlige materiale foretaget afhøring af vicepolitiinspektøren og forskellige andre polititjenestemænd og nogle demonstrationsdeltagere.

Vicepolitiinspektøren forklarede, at han nu var klar over, at han ikke kunne have fået meldingen om Sands afstandtagen kort efter kl. 17,20 på demonstrationsdagen, og at hans viden om den stammer fra avismeddelelser søndag eller mandag eller fra en mandag modtaget notits. Det var dog muligt, at der for så vidt angår notitsen kunne foreligge en sammenblanding i hans erindring af en notits, han modtog om mandagen, og som ikke indeholdt oplysning om Sands afstandtagen, og den viden herom, han havde fra aviserne.

Under afhøringen gjorde vicepolitiinspektøren iøvrigt gældende, at de af ham afgivne vidneforklaringer i det hele havde været udtryk for hans opfattelse af de rejste spørgsmål på det tidspunkt han blev afhørt. Han havde ikke på noget tidspunkt udtalt sig mod bedre vidende eller forbeholdent, bortset fra de spørgsmål, han havde nægtet at besvare. Endelig henviste han til den tid, der var forløbet mellem demonstrationerne og forklaringerne i retten, og til risikoen for sammenblanding med begivenhederne under andre demonstrationer.

Statsadvokaten udtalte i sin indstilling, at vicepolitiinspektøren i hvert fald i retsmøderne den 8. april og den 7. maj 1969 havde afgivet vidneforklaringer, der på visse punkter var urigtige. Det gjaldt i særdeleshed forklaringen om hans modtagelse og videregivelse af meddelelsen om, at der ved mødet på Blågårds Plads af demonstrationslederen var

taget afstand fra en af en mødedeltager fremsat opfordring til at storme og ødelægge den amerikanske ambassade. Efter de foreliggende oplysninger skønnede statsadvokaten, at de urigtige udsagn kun havde været af ringe betydning for straffesagens oplysning.

Undersøgelsen havde ikke givet statsadvokaten grund til at antage, at vicepolititiinspektøren forsætligt havde afgivet urigtig forklaring. Der forelå således efter statsadvokatens skøn ikke bevisgrundlag for en tiltalerejsning efter straffelovens § 158.

Derimod stod det efter statsadvokatens opfattelse klart, at vicepolititiinspektøren havde udvist uagtsomhed ved afgivelsen af de omhandlede vidneudsagn. Når hensås til, at han til støtte for sit udsagn havde påberåbt sig forudgående gennemgang af såvel signalrapport som den omtalte »indberetning«, fandt statsadvokaten det rettest at vurdere karakteren af den udviste uagtsomhed som grov, hvorfor han måtte anse forholdet som omfattet af bestemmelsen i straffelovens § 160. Statsadvokaten indstillede herefter, at der blev rejst tiltale mod vicepolititiinspektøren efter denne bestemmelse.

Rigsadvokaten tiltrådte statsadvokatens indstilling om, at der ikke rejstes tiltale for overtrædelse af straffelovens § 158, men fandt det rettest, at der heller ikke blev rejst tiltale efter straffelovens § 160, idet der efter rigsadvokatens opfattelse ikke forelå en sådan form for uagtsomhed, at denne kunne antages at være grov.

Det var rigsadvokatens opfattelse, at vicepolititiinspektørens viden om, at demonstrationslederen havde taget afstand fra den tyske kvindes opfordring, måtte antages at stamme fra et avisreferat eller en samtale med en journalist, og at den første forklaring om, at der på selve demonstrationsdagen indløb meddelelse herom, måtte bero på en meget forståelig fejlhuskning, idet rigsadvokaten ikke fandt noget som helst grundlag for at antage, at vicepolititiinspektøren forsætligt eller uagtsomt skulle have afgivet urigtig forklaring.

Vedrørende forklaringen den 7. maj 1969 henviste rigsadvokaten til, at det ikke kunne antages, at vicepolititiinspektøren havde fået underretning om demonstrationslederens afstandtagen gennem en den 29. april 1968 modtaget notits. Rigsadvokaten mente dog ikke, at der var noget som helst grundlag for

at antage, at vicepolititiinspektøren forsætligt eller uagtsomt havde afgivet urigtig forklaring vedrørende dette punkt, men at han havde draget den slutning, at han – når der intet var indberettet den foregående dag – måtte have fået oplysningen fra en politimand. Denne slutning kunne være fremkaldt af, at han havde modtaget en notits den 29. april 1968 og fra denne ekstraheret til indberetningen til politidirektøren, og at han på grund af de til konceptet foretagne rettelser ikke havde været opmærksom på, at meddelelsen ikke hidrørte fra notitsen, som der lå genpart af i sagen. Rigsadvokaten mente derfor, at vicepolititiinspektøren var i god tro, da han afgav denne forklaring, og at hans uagtsomhed ved gennemgangen af sagen før afgivelsen af vidneforklaring måtte anses for beskeden og afgjort ikke kunne betegnes som grov.

Endelig udtalte rigsadvokaten vedrørende forklaringen den 16. maj 1969, at heller ikke denne forklaring kunne antages at være forsætligt eller strafbart uagtsomt urigtig.

Rigsadvokaten fandt således ikke grundlag for, at der fra anklagemyndighedens side blev foretaget videre i sagen.

Rigsadvokatens indstilling blev som nævnt tiltrådt af Justitsministeriet den 2. september 1969.

I anledning af klagen til mig henholdt statsadvokaten sig til den i hans indstilling til rigsadvokaten tilkendegivne vurdering af tiltalespørgsmålet. Justitsministeriet henholdt sig til sin afgørelse af 2. september 1969.

Jeg udtalte, at jeg efter at have gennemgået sagens akter ikke havde fundet tilstrækkeligt grundlag for at kritisere det skøn, der lå til grund for den af Justitsministeriet truffene afgørelse.

Under hensyn til, at det af de i sagen foretagne undersøgelser fremgik, at vicepolititiinspektøren havde afgivet vidneforklaringer, der på visse punkter var indbyrdes modstridende, fandt jeg imidlertid at burde indlede en undersøgelse af, om der i den anledning rent tjenstligt var noget at bebrejde ham, herunder om han måtte have tilsidesat sine tjenestepligter, navnlig sin pligt til forud for retsmøderne at opfriske sin kundskab om vidneførselens genstand ved at efterse de til hans rådighed stående optegnelser om sagen.

Vicepolitiinspektøren udtalte i en erklæring til mig, at den pågældende opgave efter hans opfattelse blev løst på korrekt forsvarlig vis og i overensstemmelse med praksis i tidligere opgaver af tilsvarende karakter, hvis løsning har været pålagt ham som leder af Københavns politis udrykningstjeneste gennem de sidste mange år, nemlig med enkelte afbrydelser siden 1935.

Hvad særlig angik de under retssagen afgivne vidneudsagn bemærkede vicepolitiinspektøren, at han i mere end 40 år havde forrettet tjeneste ved Københavns politi og i dette tidsrum i mangfoldige tilfælde havde været indkaldt som vidne ved retterne. Han havde altid tilstræbt at opfylde den ham påhvilende pligt til fornøden forberedelse inden vidneforklaring og mente også i den foreliggende sag at have opfyldt denne pligt i det omfang det var ham muligt.

Han vidste, at en af forsvarerne agtede at føre ham som vidne i sagen, men kendte ikke tidspunktet for afhøringen, bortset fra at den skulle finde sted engang efter påske 1969. Han blev varslet telefonisk ca. en time før retsmødet den 8. april 1969. Da han ikke på forhånd kunne vide, hvilke detaljer han ville blive udspurgt om, var han henvist til før retsmødet generelt at opfriske sin hukommelse ved gennemlæsning af den foreliggende minutberetning (signalliste) og den af politidirektøren den 30. april 1968 til Justitsministeriet afgivne indberetning, som han selv anså for tilstrækkelig til beskrivelse af hændelsesforløbet.

Forklaringen i retsmødet om, at der 10-15 minutter efter at der var indgået melding om den tyske kvindes tale til demonstranterne på Blågårds Plads indløb meddelelse om, at demonstrationslederen havde taget afstand fra hendes opfordring, hvilede alene på hans hukommelse og blev afgivet efter hans bedste overbevisning om, hvad der var sandheden.

Senere blev der efter anmodning fra anklageren i sagen foretaget en meget grundig gennemgang ikke alene af samtlige H.I.-journalens akter, men tillige af akter beroende i udrykningstjenesten og opdagelsespolitiets afdeling E specielt for at finde eventuelle meldinger om, at demonstrationsledelsen havde taget afstand fra den tyske kvindes opfordring. Da denne undersøgelse ikke bragte noget som helst for dagen herom, blev vicepolitiinspektøren klar over, at hans forklaring i

retten måtte bero på en fejlhuskning. Han underrettede derfor politidirektøren om dette forhold, og anklageren blev informeret herom. Da han derefter blev indkaldt til supplerende vidneforklaring den 7. maj 1969, var han dog fortsat af den bestemte opfattelse, at han på et tidspunkt ret nær op ad begivenheden havde erfaret om Sands afstandtagen fra den tyske kvindes opfordring. Hans forklaring blev afgivet efter bedste overbevisning, og han havde ikke senere ændret forklaring på dette punkt.

Efter vicepolitiinspektørens opfattelse forelå der således ikke afvigende forklaringer, men alene en korrektion af den først afgivne, ovenikøbet foranlediget af ham selv.

Vicepolitiinspektøren erkendte sin ovenfor omtalte pligt som vidne, og han havde også i nærværende sag tilstræbt at efterkomme den. Han kunne derfor heller ikke på dette punkt erkende sig skyldig i nogen tjenstlig forsømmelse.

I tilslutning til vicepolitiinspektørens udtalelse afgav politikommissær Viggo Christensen en redegørelse. Det fremgik heraf, at der allerede forud for retsmødet den 8. april 1969 havde fundet en udenretlig korrespondance sted om sagen, og at politikommissæren i den anledning havde foretaget en gennemgang af samtlige sagsakter. Bortset fra avisudklip fra Land og Folk og fra Information var der blandt akterne intet, der kunne belyse spørgsmålet om, hvorvidt der var tilgået politiledelsen melding om, at demonstrationsledelsen havde taget afstand fra den tyske kvindelige talers opfordring til demonstrationsdeltagerne om at storme den amerikanske ambassade. Da politiet imidlertid ikke fandt grundlag for at betvivle de to blades oplysning, meddelte politidirektøren den 11. november 1968 som svar på en høring fra Justitsministeriet, at det ved yderligere efterforskning var oplyst, at det var rigtigt, at der fra demonstrationsledelsens side var blevet taget afstand fra opfordringen. Denne udtalelse har været til rådighed for vicepolitiinspektøren før retsmødet den 8. april 1969, men politikommissæren har bemærket, at den ligesom de to avisudklip fra Land og Folk og Information vel kun har været egnet til at støtte vicepolitiinspektørens fejlhukommelse om det nævnte punkt.

Politikommissæren oplyste videre, at der foranlediget af en anmodning af 29. april 1969 fra anklageren blev foretaget en minutøs un-

dersøgelse af, om der i nogen af de afdelinger, der havde været involveret i demonstrationssagen, skulle befinde sig optegnelser om meldinger, notitser eller indberetninger af nogen art om Sands afstandtagen. Ingen af afdelingerne fandt noget. Det var denne undersøgelse og dens resultat, der foranledigede, at vicepolitinspektøren meddelte politidirektøren, at hans forklaring i retten den 8. april 1969 måtte bero på en erindringsforskydning.

Det fremgik dernæst af politikommissærens udtalelse, at vicepolitinspektøren forud for retsmødet var vidende om den specielle og meget grundige eftersøgning af mulige meldinger om Sands afstandtagen og om eftersøgningens negative resultat, som praktisk måtte udelukke muligheden af, at en melding kunne være indgået ad signalvejen til kommandostationen, således som han havde oplyst i det forudgående retsmøde. I denne forbindelse oplyste politikommissæren, at vicepolitinspektøren overfor ham fastholdt som sin bestemte overbevisning, at han havde set en meddelelse af en eller anden art om denne oplysning. Det var politikommissærens opfattelse, at forklaringen i retsmødet om »en notits i morgenposten« om mandagen og »samtidig en lignende meddelelse fra en politimand« kunne tilskrives Land og Folk's omtale af sagen søndag den 28. april 1968 og en notits af 29. april 1968 fra en kriminaloverbetjent, der omtalte den tyske kvindelige taler, men ikke demonstrationsledelsens afstandtagen.

Vedrørende den i sagen omtalte »indberetning af 29. april 1968 fra vicepolitinspektør Dahl-Jensen til politidirektøren« oplyste politikommissæren, at anklageren den 13. maj 1969 anmodede om, at der måtte finde endnu en grundig undersøgelse sted vedrørende dette forhold, da der måtte forventes fremsat krav fra forsvarernes side om fremlæggelse af indberetningen. Samme dags aften foretog politikommissæren sammen med vicepolitinspektøren en mikroskopisk omhyggelig fonyet gennemgang af alle H.I.-journalens akter vedrørende sagen og af H.I.-journalen for tiden lige indtil undersøgelsens tidspunkt for at sikre sig, at en sådan indberetning ikke kunne være anbragt forkert. Undersøgelsen gav intet resultat. Der blev ligeledes foretaget et grundigt gennemsyn af udrykningstjenestens arkivalier, og her blev fundet det i sagen omtalte forkoncept, som af en fejltagelse var

henlagt der i stedet for under hovedsagen ved H.I.-journalen. Derimod blev der ikke fundet spor af nogen indberetning. Vicepolitinspektøren erklærede straks, at forkonceptet var den eneste indberetning, han havde afgivet om begivenheden til politidirektøren, og at det var dette dokument, han havde haft i tankerne uden nærmere at kunne huske dets formelle karakter.

Efter at retten den 14. maj 1969 havde afsagt kendelse om, at »indberetningen« skulle fremlægges, blev der foretaget en »støvsugning« af samtlige de pågældende afdelingers akter vedrørende Vietnamdemonstrationen og af andre aktpakker vedrørende demonstrationer indenfor det sidste år. Heller ikke denne undersøgelse gav noget resultat, og politikommissæren mente med sikkerhed at kunne fastslå, at der aldrig havde foreligget nogen selvstændig indberetning fra vicepolitinspektøren til politidirektøren om demonstrationen, men kun det foreliggende forkoncept, der i praksis – hvis man ikke formalistisk skal hænge sig i en fejl-betegnelse – vel må kunne sidestilles med en indberetning.

Politidirektøren i København udtalte, at sagen efter hans skøn ikke frembød grundlag for kritik af vicepolitinspektørens vurdering, planlægning, tilrettelæggelse eller ledelse af politiets indsats ved demonstrationen den 27. april 1968. Vicepolitinspektørens dispositioner forud for demonstrationen var på alle væsentlige punkter godkendt af politiledelsen, og hans opgaver under demonstrationen bestod fortrinsvis i at holde overblik over situationen, at koordinere indsatsen i de forskellige afsnit, at disponere over de til rådighed værende reservestyrker og at lede formidlingen af ordrer og oplysninger til de lokale politiledere. Det påhvilede disse ledere selv at træffe de bestemmelser, som udviklingen på stedet nødvendiggjorde, herunder også beslutning om anvendelse af politistave mod demonstranterne. Politidirektøren var iøvrigt selv til stede i kommandocentralen under en del af begivenhederne, og alle væsentlige dispositioner blev således i dette tidsrum truffet under hans direkte tilsyn og på hans ansvar.

Med hensyn til vicepolitinspektørens forklaringer i retten henviste politidirektøren til, at det ved byrettens dom af 17. juni 1969 var fundet bevist, at der ikke under demonstrationen til politigårdens kommandocentral indløb melding om Sands afstandtagen fra den tyske

kvindelige talers opfordring til at storme ambassaden, og politidirektøren mente ikke, at der ved de efter sagens optagelse til dom foretagne undersøgelser var fremkommet oplysninger, som kunne anfægte dommens rigtighed på dette punkt.

Mens forsvarerne havde tillagt spørgsmålet om eksistensen af en sådan melding betydelig proceduremæssig vægt under sagen, havde det været politiets opfattelse, at Sands udtalelse, der ikke var blevet bemærket af tilstedeværende politifolk, selvom den var blevet videregivet til den lokale politileder ved ambassaden, ville have været uden nogen som helst indflydelse på det videre hændelsesforløb. Politidirektøren mente, at udviklingen på stedet klart viste, at demonstrationsledelsen hverken havde vilje eller evne til at styre de aggressive demonstranter.

I dagene umiddelbart efter demonstrationen blev politiledelsen gennem dagspressen opmærksom på Sands udtalelse. Det var derimod ifølge politidirektøren uklart, om der tilfælde havde foreligget en tjenstlig indberetning herom.

Vedrørende de enkelte vidneforklaringer udtalte politidirektøren, at den i retsmødet den 8. april 1969 fremkomne oplysning – der utvivlsomt var objektiv urigtig – om, at der 10-15 minutter efter den tyske kvindelige talers opfordring indløb meddelelse om, at demonstrationsledelsen havde taget afstand fra hendes opfordring, efter det foreliggende måtte skyldes en erindringsforskydning med hensyn til tidspunktet for modtagelsen af den viden om Sands udtalelse, som politiledelsen havde fået i dagene efter demonstrationen.

Før retsmødet havde vicepolitiinspektøren gennemlæst minuteretningen og indberetningen fra politidirektøren til Justitsministeriet af 30. april 1968. Da dette materiale var det eneste, som han personlig og i umiddelbar tilslutning til begivenhederne havde udfærdiget vedrørende demonstrationen, og da det hverken fra forsvarernes, anklagerens eller rettens side i medfør af retsplejelovens § 180 var tilkendegivet nærmere, hvilke spørgsmål vidneafhøringen ville omfatte, måtte det efter politidirektørens opfattelse anses for naturligt og tjenstligt korrekt, at vicepolitiinspektøren alene benyttede dette materiale til at opfriske sin hukommelse. Da Sands udtalelse ikke var omtalt heri, og da der heller ikke iøvrigt inden vidneafhøringen forelå noget, som

kunne henlede vicepolitiinspektørens opmærksomhed på denne udtalelse, var han ved besvarelsen af spørgsmålet i retten henvist til at støtte sig til sin hukommelse, der beklageligvis havde svigtet.

På tidspunktet for vidneforklaringen forelå der efterhånden et betydeligt aktmateriale, dels i forbindelse med de enkelte straffesager, dels i forbindelse med klager fra enkelte demonstrationsdeltagere og endelig i forbindelse med forskellige henvendelser fra en af forsvarerne til anklageren og til Justitsministeriet. Et nærmere studium af disse akter ville efter politidirektørens skøn klart falde udenfor vicepolitiinspektørens pligt i henhold til retsplejelovens § 180. Selvom det ikke var sandsynligt, kunne det efter politidirektørens opfattelse ikke udelukkes, at vicepolitiinspektøren ved gennemsyn af denne korrespondance kunne have fundet så megen støtte for sin hukommelse, at erindringsforskydningen og dermed den urigtige forklaring var undgået. Da der imidlertid ikke var givet forhåndsdirektiver om vidneafhøringens genstand, og da vicepolitiinspektøren ikke personlig havde beskæftiget sig med denne korrespondance, mente politidirektøren imidlertid ikke, at det kunne bebrejdes ham, at han ikke gennemså korrespondancen.

Forklaringerne i retsmøderne den 7. og den 16. maj 1969 måtte efter politidirektørens opfattelse antages at være korrekte for så vidt angår spørgsmålet om, hvornår vicepolitiinspektøren havde fået underretning om Sands udtalelse, mens derimod de relativt underordnede oplysninger om, at denne underretning hidrørte fra en notits modtaget i posten, og at denne notits blev benyttet ved udarbejdelsen af konceptet til politidirektørens skrivelse af 30. april 1968, vel næppe kunne være rigtige. Når vicepolitiinspektøren, til trods for at han var bekendt med, at der ikke i akterne fandtes nogen notits som den af ham omtalte, og til trods for at det i denne situation næppe kunne bebrejdes ham, om han havde udtalt sig mere forbeholdt, havde forklaret som sket, mente politidirektøren, at dette efter hele udviklingsforløbet kun kunne skyldes, at han efter undersøgelserne havde følt sig helt overbevist om rigtigheden af sin forklaring. Denne overbevisning havde han da også fremdeles. Om tilsidesættelse af pligten til at opfriske hukommelsen kunne der efter politi-

direktørens opfattelse i hvert fald i relation til denne forklaring ikke være tale.

Sammenfattende udtalte politidirektøren, at vicepolititiinspektørens indbyrdes modstridende forklaringer – når hensås dels til det lange tidsrum der var forløbet mellem begivenhederne og forklaringernes afgivelse, dels til den manglende forhåndsorientering om afhøringens genstand – forekom fuldt ud forklarlige ud fra almindelige psykologiske erfaringer om vidneforklaringers bevisværdi. Politidirektøren tilføjede, at polititjenestemænd næppe i psykologisk henseende adskiller sig fra andre borgere, og deres evne til at huske korrekt måtte i hvert fald antages at være underkastet de samme aldersforandringer som andre borgere.

Politidirektøren fandt derfor i det hele intet grundlag for kritik ud fra tjenstlige synspunkter af vicepolititiinspektørens forhold i forbindelse med vidneforklaringerne.

1. statsadvokat for København udtalte, at han, efter at tiltalespørgsmålet var afgjort ud fra den vurdering, at vicepolititiinspektørens forhold ved de omhandlede vidneforklaringer ikke kunne tilregnes ham som forsætlige eller groft uagtsomme, ikke mente, at der var grundlag for at betragte forholdet som tilsidesættelse eller overtrædelse af tjenestepligter. Statsadvokaten kunne derfor tiltræde konklusionen i politidirektørens udtalelse.

Rigsadvokaten tiltrådte politidirektørens indstilling, og Justitsministeriet udtalte, at heller ikke ministeriet ud fra tjenstlige synspunkter fandt grundlag for kritik af vicepolititiinspektørens forhold i forbindelse med vidneforklaringerne.

Efter det således oplyste udtalte jeg, at det ved sagens bedømmelse måtte lægges til grund, at vicepolititiinspektør Dahl-Jensens forklaring i retsmødet den 8. april 1969 om, at der 10-15 minutter efter den tyske kvindelige talers opfordring til at storme den amerikanske ambassade indløb meddelelse om, at demonstrationsledelsen havde taget afstand fra hendes opfordring, ikke havde været rigtig, hvilket iøvrigt var erkendt af vicepolititiinspektøren i retsmødet den 7. maj 1969.

Det måtte dernæst lægges til grund, at vicepolititiinspektøren mandag morgen den 29. april 1968 havde fået underretning om demonstrationsledelsens afstandtagen.

Hans forklaring herom i retsmødet den 7. maj 1969 havde således for så vidt været rigtig, mens de nærmere oplysninger om, hvordan han fik oplysningen og hvordan han benyttede en modtaget notits til udarbejdelse af et koncept, ikke kunne antages at have været rigtige.

Ved bedømmelsen af, om der rent tjenstligt kunne bebrejdes vicepolititiinspektøren noget i forbindelse med vidneforklaringerne, måtte det tillægges betydning, at det ikke forud for retsmødet den 8. april 1969 var tilkendegivet vicepolititiinspektøren, hvilke spørgsmål vidneafhøringen ville komme til at omfatte, og jeg mente herefter ikke, at der var grundlag for at bebrejde vicepolititiinspektøren, at han før retsmødet alene gennemlæste minuterbetningen og indberetningen fra politidirektøren til Justitsministeriet af 30. april 1968. Demonstrationsledelsens afstandtagen fra opfordringen til at storme ambassaden var ikke omtalt i dette materiale.

Som det fremgik af vicepolititiinspektørens og politikommissær Viggo Christensens udtalelser, havde der forud for retsmøderne den 7. og den 16. maj 1969 været foretaget grundige undersøgelser af alt skriftligt materiale, og dette materiale havde været gennemdrøftet med vicepolititiinspektøren. Heller ikke i disse tilfælde var der grundlag for at kritisere vicepolititiinspektøren for ikke i rimeligt omfang at have opfrisket sin hukommelse om vidneførselens genstand før retsmøderne.

Det måtte herefter anses for godt gjort, at grunden til, at vicepolititiinspektørens forklaringer på visse punkter havde været urigtige, var, at hans hukommelse havde svigtet, hvilket ikke forekom uforståeligt, under hensyn til at der var forløbet et år fra de omhandlede begivenheder fandt sted til forklaringen blev afgivet, og til, at det i hvert fald i et vist omfang drejede sig om forhold, der ud fra vicepolititiinspektørens synspunkt formentlig havde været af underordnet betydning i forhold til den ham pålagte opgave som helhed.

Sammenfattende udtalte jeg herefter, at selvom det naturligvis måtte betegnes som meget uheldigt, dersom der afgives indbyrdes modstridende vidneforklaringer af en polititjenestemand, måtte det dog efter de foreliggende oplysninger erkendes, at der

ikke var påvist eller sandsynliggjort noget tjenstligt dadelværdigt forhold hos vicepolitinspektøren i forbindelse med de af ham

afgivne vidneforklaringer, der kunne give sikkert grundlag for kritik.

- 23.** *Fundet det tvivlsomt, om en af statsbanerne fulgt fremgangsmåde ved opslag af tjenstemandsstillinger var forenelig med lønnings- og pensionsloven. Endvidere fundet det stridende mod gældende regler, at ansøgninger, der var indkommet efter ansøgningsfristens udløb blev behandlet på lige fod med rettidigt indkomne ansøgninger. (J. nr. 478/69).*

A klagede over statsbanernes fremgangsmåde i forbindelse med besættelsen af stillingen som chef for statsbanernes økonomiafdeling og over, at ministeren for offentlige arbejder havde indstillet en af ansøgerne til kgl. udnævnelse i stillingen, selv om stillingsopslaget havde været ulovligt, idet ansøgningsfristen var kortere end 14 dage og der ikke forelå ganske særlige forhold, der talte for en afkortning af fristen.

Stillingen som afdelingschef i 29. lønklasse med tjenstested ved statsbanernes økonomiafdeling var blevet opslået som ledig i statsbanernes blad »Vingehjulet« den 25. marts 1969 og med ansøgningsfrist til 5. april s. å.

Der indkom 5 ansøgninger, 3 før fristens udløb og 2, heriblandt A's, efter fristens udløb. Den 10. april 1969 anmodede generaldirektøren A's chef om at afgive en udtalelse vedrørende hans kvalifikationer, og udtalelsen blev afgivet den 17. april 1969.

I et notat af 21. april 1969 afgav generaldirektøren herefter sin bedømmelse af alle 5 ansøgere overfor ministeren for offentlige arbejder og indstillede en ekspeditionssekretær ved statsbanerne til stillingen. Som nærmere motivering for indstillingen henviste generaldirektøren bl. a. til den pågældendes hidtidige arbejde ved statsbanerne.

Ved kgl. resolution af 28. april 1969 blev ekspeditionssekretæren efter indstilling fra ministeren for offentlige arbejder udnævnt til afdelingschef ved statsbanerne fra 1. september 1969.

A anførte til støtte for sin klage, bl. a. at han ikke kunne se bort fra den mulighed, at det forhold, at opslagsfristen på 14 dage ikke var overholdt, var kommet ham til skade. Han henviste i denne forbindelse til, at statsbanernes personalechef personlig overfor ham havde udtalt, at han var bange for protest fra statsbanernes personaleorganisationer, hvis de

for sent indgivne ansøgninger »blev taget med på listen«.

Ministeriet for offentlige Arbejder, Generaldirektoratet for Statsbanerne, udtalte, at ledige stillinger ved statsbanerne bekendtgøres i »Vingehjulet«, for stillinger i 30.-10. lønklasse i det nummer af bladet, der udkommer den 25. i måneden, og for øvrige stillingers vedkommende i det nummer, der udkommer den 10. i måneden. Udnævnelser i stillinger i 30.-10. lønklasse behandles med ganske enkelte undtagelser på månedlige møder mellem generaldirektøren, de seks afdelingschefer og de to distriktschefer. Disse møder finder normalt sted indenfor tidsrummet 15.-20. i måneden, dels for at udnævnelsen om nødvendigt kan ske fra den 1. i den påfølgende måned, dels for at de stillinger, der bliver ledige som følge af udnævnelserne, kan blive bekendtgjort i det nummer af »Vingehjulet«, der udkommer den 25. i samme måned. Da såvel statsbanerne som personalet er interesseret i, at ledige stillinger ikke holdes ubesat i længere tid end absolut nødvendigt, er der derfor, i fuld overensstemmelse med de forhandlingsberettigede personaleorganisationer, for at sikre en rimelig tid til behandling af ansøgninger – det kan ikke sjældent dreje sig om hundreder af ansøgninger – fastsat en kortere ansøgningsfrist end de i loven fastsatte 14 dage, nemlig til den 5. i den påfølgende måned, idet de forannævnte omstændigheder af ministeriet er betragtet som »ganske særlige forhold«.

Ministeriet udtalte endvidere, at spørgsmålet om ansøgningsfristens længde havde været helt uden betydning i det foreliggende tilfælde, idet samtlige indgåede ansøgninger var taget i betragtning, uanset om de var modtaget før eller efter ansøgningsfristens udløb, og den udtalelse fra statsbanernes personalechef, som A henviste til, havde alene relation

til, at det skønnedes rigtigst hos de pågældende personaleorganisationer at sikre sig, at der ikke ville fremkomme klager over, at for sent indgåede ansøgninger blev taget i betragtning. Ministeriet fastholdt, at den indstillede ekspeditionssekretær på kortere som på længere sigt var den for stillingens bestridelse bedst kvalificerede ansøger, og henviste i denne forbindelse til generaldirektørens notat af 21. april 1969 til ministeren for offentlige arbejder.

Ministeriet for Statens Lønnings- og Pensionsvæsen udtalte, at bestemmelsen i lønnings- og pensionsloven af 1958, § 2, stk. 3, om ansøgningsfristens længde har været uændret siden tjenestemandsløven af 1919, og at bestemmelsen med en redaktionel ændring er videreført som § 5, stk. 4, i den nugældende lov nr. 291 af 18. juni 1969 om tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken. I betænkningen fra Lønningskommissionen af 1917 er der i 2. bind, side 193, som motivering for en forkortelse af den almindelige ansøgningsfrist på 14 dage anført, at der i særlige tilfælde kan være nødvendighed for at besætte en stilling med kortere varsel. Der synes således ikke i motiverne til bestemmelsen at være holdpunkter for den af statsbanerne anlagte fortolkning.

Den fremgangsmåde, der følges af statsbanerne ved opslag af ledige stillinger, og som, efter hvad der var oplyst overfor Lønnings- og Pensionsministeriet, hviler på en mangeårig praksis, strider imidlertid efter ministeriets opfattelse ikke mod bestemmelsens ordlyd. Ministeriet anførte i denne forbindelse, at der ikke i de senere kommissioner, der har været nedsat til revision af tjenestemandsløvgivningen, har været rejst spørgsmål om en tydeliggørelse af bestemmelsens indhold, ligesom ministeriet ikke sås at have haft anledning til at udtale sig om spørgsmålet tidligere.

Ministeriet henviste dernæst til, at det med hjemmel i § 2 i lønnings- og pensionsloven af 1958 udsendte cirkulære fra Finansministeriet, nr. 264 af 9. december 1961, om opslag af tjenestemandsstillinger ikke omhandler forkortelse af ansøgningsfristen for ledige tjenestemandsstillinger.

Som det fremgår af bemærkningerne til § 5 i forslaget til den nye lov om tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken, er bestemmelser om opslag af tjenestemandsstillinger på visse punkter udbygget i forhold til reg-

lerne i lønnings- og pensionslovens § 2. I stk. 6 i den nævnte paragraf er det således foreskrevet, at nærmere regler om fremgangsmåden ved opslag fastsættes af lønnings- og pensionsministeren. Bestemmelsen har ifølge ministeriet sammenhæng med tjenestemandskommissionens ønske om tilvejebringelse af et mere åbent tjenestemandssystem, og ministeriet ville ved fastsættelse af sådanne regler være opmærksom på spørgsmålet om undtagelser fra den normale ansøgningsfrist.

Da det af Ministeriet for offentlige Arbejders udtalelse fremgik, af A's og en anden ansøgning, der var indkommet efter ansøgningsfristens udløb, alligevel var blevet taget i betragtning ved bedømmelsen af ansøgerne til den ledige stilling, besluttede jeg i medfør af ombudsmandslovens § 6, stk. 5, at tage op til undersøgelse, om det var i overensstemmelse med gældende regler for behandlingen af ansøgninger om tjenestemandsstillinger, at de omhandlede ansøgninger var blevet medtaget. Jeg henviste i denne forbindelse til de i mine beretninger for 1957, side 123, og 1960, side 115, refererede sager.

Ministeriet for offentlige Arbejder udtalte herom, at det ikke er normal praksis ved statsbanerne, at ansøgninger, der er indgået efter ansøgningsfristens udløb, alligevel tages i betragtning. Der kan imidlertid forekomme særlige situationer, hvor udelukkelse af for sent indkomne ansøgninger vil være urimelig. En sådan situation skønnedes at foreligge i nærværende sag, hvor ansøgningerne fra A og den anden ikke statsbaneansatte ansøger begge fremkom efter ansøgningsfristens udløb. A havde henvendt sig til personalechefen og forklaret, at han for sent var blevet opmærksom på stillingsopslaget i statsbanernes officielle blad »Vingehjulet«, og at han derfor ikke havde været i stand til at aflevere sin ansøgning indenfor den afkortede frist. Det blev stillet A i udsigt, at det ville blive overvejet, om ansøgningen alligevel kunne tages i betragtning, og det blev senere meddelt ham, at det kunne den efter de foreliggende omstændigheder. Da der kunne formenes at ligge lignende forhold til grund for, at den anden ansøger havde indgivet sin ansøgning for sent, besluttedes det også at tage denne ansøgning i betragtning. Det var iøvrigt blevet overvejet at genopslå den ledige stilling, og statsbanerne ville have valgt denne mulighed, hvis de for sent indkomne

ansøgninger havde haft afgørende betydning for stillingens besættelse.

Forsåvidt angik den forkortede ansøgningsfrist bemærkede Ministeriet for offentlige Arbejder, at det i Ministeriet for Statens Lønnings- og Pensionsvæsens udtalelse vel siges, at der ikke i de i betænkningen fra Lønningskommissionen af 1917 indeholdte motiver til bestemmelsen om opslag af tjenestemandstillinger synes at være holdepunkter for den af statsbanerne anlagte fortolkning, men senere i udtalelsen fastslås det dog, at den af statsbanerne fulgte praksis efter Lønnings- og Pensionsministeriets opfattelse ikke strider mod bestemmelsens ordlyd, og Ministeriet for offentlige Arbejder mente da også at måtte opfatte udtalelsen således, at statsbanernes praksis ville blive taget i betragtning ved udarbejdelsen af de ventede regler om fremgangsmåden ved opslag af ledige stillinger.

Ministeriet for Statens Lønnings- og Pensionsvæsen udtalte, at det i tjenestemandsløvgivningens regler om opslag af ledige stillinger er forudsat, at opslaget indeholder en frist, inden hvis udløb ansøgninger om stillingen skal være indgivet. I tilfælde af at ingen af de ansøgere, der rettidigt har indgivet ansøgning, skønnes egnet til stillingen, skal den opslås påny, jfr. § 2, stk. 4, 1. led, i lønnings- og pensionsloven af 1958 og nu § 5, stk. 5, i tjenestemandsløven af 18. juni 1969. I denne situation bør ansættelsesmyndigheden således ikke besætte stillingen med en ansøger, der har indgivet sin ansøgning efter ansøgningsfristens udløb. Genopslag burde endvidere finde sted i de tilfælde, hvor der inden ansøgningsfristens udløb er indkommet ansøgninger fra kvalificerede ansøgere, men hvor ansættelsesmyndigheden efter fristens udløb modtager ansøgning fra andre ansøgere, der agtes taget i betragtning ved bedømmelsen.

Kravet om fornyet opslag kunne efter bestemmelse ordlyd synes at have til forudsætning, at en for sent indgivet ansøgning først er kommet frem til ansættelsesmyndigheden, efter at denne har foretaget en vurdering af de rettidigt indkomne ansøgninger. Hensynet til medansøgere, der må regne med, at kun ansøgere, hvis ansøgninger er indsendt rettidigt, vil blive taget i betragtning ved stillingens besættelse – jfr. lønnings- og pensionslovens § 2, stk. 2, og nu tjenestemandsløvens § 5, stk. 3 –, samt hensynet til den størst mu-

lige garanti for den sagligt rigtige besættelse af ledige tjenestemandstillinger taler imidlertid efter Lønnings- og Pensionsministeriets opfattelse for, at der bør finde genopslag sted af en ledig stilling i alle tilfælde, hvor en ansøger har indgivet sin ansøgning efter fristens udløb, men hvor ansættelsesmyndigheden skønner, at den pågældende bør have lejlighed til at blive taget i betragtning ved bedømmelsen af ansøgerne.

Efter det således oplyste måtte jeg anse det for godtgjort, at samtlige ansøgninger om stillingen som chef for statsbanernes økonomiafdeling havde været behandlet på lige fod og var medtaget i det notat med indstilling, som generaldirektøren havde udfærdiget til ministeren for offentlige arbejder. Da jeg ikke fandt at kunne kritisere den foretagne vurdering af ansøgernes kvalifikationer, og da indstillingen iøvrigt ikke sås motiveret af usaglige hensyn, kunne jeg ikke kritisere den af ministeren i sagen foretagne indstilling til kgl. udnævnelse af en ansøger, der havde ansøgt rettidigt.

Ved bedømmelsen af statsbanernes fremgangsmåde ved opslag af stillinger måtte jeg lægge til grund, at generaldirektoratet ved opslag af stillinger i 30.-10. lønklasse generelt fastsætter en kortere ansøgningsfrist end 14 dage. Efter min opfattelse var det meget tvivlsomt, om en så omfattende fravigelse fra hovedregelen om en ansøgningsfrist på 14 dage var forenelig med bestemmelsen i den dagældende lønnings- og pensionslovs § 2, stk. 3, hvorefter ansøgningsfristen på 14 dage kun kan fraviges, for så vidt ganske særlige forhold gør sig gældende. Da Ministeriet for Statens Lønnings- og Pensionsvæsen imidlertid havde udtalt, at det ved fastsættelsen af de i § 5 i den nye tjenestemandsløvs forudsatte regler om opslag af tjenestemandstillinger ville være opmærksom på spørgsmålet om undtagelser fra den normale ansøgningsfrist, fandt jeg at kunne undlade at foretage videre vedrørende dette spørgsmål.

Når statsbanerne ved opslaget i »Vingehjulet« havde fastsat en frist for indgivelse af ansøgninger, fandt jeg det stridende mod de gældende regler, at de ansøgninger, der var indkommet efter ansøgningsfristens udløb, blev medtaget.

24. Direktoratet for Fængselsvæsenets besvarelse af klager fra indsatte i Forvaringsanstalten og Særfængslet i Herstedvester. (J. nr. 658/69).

A klagede over Direktoratet for Fængselsvæsenets behandling af en klage fra ham og andre indsatte vedrørende påstået forskelsbehandling på Forvaringsanstalten og Særfængslet i Herstedvester. Han anførte, at der var gået 5 måneder siden henvendelsen, og grunden til direktoratets manglende besvarelse måtte efter hans opfattelse søges i, at henvendelsen var kollektiv. A gjorde i denne forbindelse gældende, at en kollektiv klage ikke kunne anses for stridende mod anstaltens reglement.

Endvidere klagede A over, at Direktoratet for Fængselsvæsenets svar på de indsatte klager normalt ikke er ledsaget af nogen begrundelse, idet der i disse svar alene henvises til, at direktoratet efter indhentet udtalelse hos overlægen ikke finder anledning til at foretage videre i sagen. Han ønskede, at de indsatte for fremtiden i videre omfang blev gjort bekendt med anstaltsledelsens udtalelser om klagen.

Vedrørende behandlingstiden var det oplyst at en række af de indsatte i skrivelse af 17. februar 1969 havde gjort gældende, at der fandt forskelsbehandling sted på anstalten. Denne skrivelse blev afgivet af A med følgeskrivelse af 19. s. m., hvori han anmodede direktoratet om, at svaret måtte blive tilstillet ham i hans egenskab af medlem af talsmandsrådet.

Den 17. marts 1969 anmodede direktoratet anstaltsledelsen om en udtalelse, og den 24. s. m. svarede ledelsen, dels at klagen af 17. februar 1969 var blevet behandlet på et møde den 20. marts 1969 med talsmandsgruppen, dels at der var tale om en kollektiv klageskrivelse, som normalt ikke bliver besvaret. Den 24. april 1969 anmodede direktoratet påny anstaltsledelsen om en udtalelse, herunder om en redegørelse for, hvad der var passeret på talsmandsmødet.

Direktoratet modtog den 25. april 1969 en ny henvendelse fra A af 2. s. m., hvori han fremsatte nye klagepunkter og rykkede for svar på den tidligere skrivelse, og den 14. maj 1969 indhentede direktoratet en udtalelse vedrørende A's nye klager. Den 23. s. m. blev der afgivet svar vedrørende det på talsmandsmødet passerende, og den 19. juni 1969 modtog direktoratet udtalelsen fra anstaltsledelsen

sen vedrørende A's klage af 22. april 1969. I skrivelse af 21. juli 1969 besvarede direktoratet henvendelserne.

Efter det således oplyste fandt jeg ikke grundlag for at kritisere den tid, der var medgået til Direktoratet for Fængselsvæsenets behandling af A's klager af 15. februar og 22. april 1969.

Vedrørende spørgsmålet om kollektive klager, oplyste direktoratet overfor mig, at der oprindeligt alene var tale om en kollektiv henvendelse, og at sådanne efter direktoratets hidtidige praksis normalt ikke bliver besvaret. Direktoratet henviste i denne forbindelse til en af mig tidligere behandlet sag angående en kollektiv henvendelse.

Under behandlingen af den tidligere sag, der er refereret i min beretning for året 1963, side 70, havde direktoratet overfor mig oplyst, at kollektive henvendelser fra indsatte er forbudt, og at sådanne henvendelser efter fast praksis af fængselsordensmæssige hensyn ikke bliver besvaret. Henvendelserne gøres til genstand for undersøgelse, og viser det sig, at noget bør rettes, sker det, men der gives ikke meddelelse herom til underskriverne på den kollektive henvendelse.

Jeg udtalte overfor direktoratet, at jeg havde taget til efterretning, at kollektive henvendelser fra de indsatte ikke er tilladt, men at jeg principielt måtte finde det rigtigst, at de indsatte gøres bekendt med, at de kollektive henvendelser ikke bliver besvaret. I skrivelse af 8. april 1964 gjorde direktoratet inspektørerne for de under fængselsvæsenet hørende anstalter bekendt med min udtalelse og anmodede om, at der fremtidig forholdtes i overensstemmelse hermed.

Da henvendelsen fra A af 19. februar 1969, hvori han anmodede om, at svar på den kollektive henvendelse af 17. februar 1969 blev tilstillet ham, var blevet besvaret den 21. juli 1969, fandt jeg ikke anledning til at foretage videre vedrørende denne del af henvendelsen.

I anledning af at A havde gjort gældende, at der ikke gives motiveret svar, når der kla-

ges over forholdene i anstalten, og at anstaltsledelsens bemærkninger til klagen ikke medtages i direktoratets svar, udtalte direktoratet, at det er fast praksis, at afgørelser vedrørende klager fra de indsatte i videst muligt omfang ledsages af begrundelse.

På mit spørgsmål om, hvorvidt de udtalelser, der afgives i forbindelse med behandlingen af klager fra indsatte, må antages at være omfattet af partsoffentlighedsloven, har direktoratet anført, at det fremgår af lovens § 11, at den ikke gælder for sager indenfor strafferetsplejen. I bemærkningerne til § 11 anføres det, at udtrykket »sager indenfor strafferetsplejen« omfatter alle sager vedrørende gennemførelsen af strafferetlige retsfølger. Det er herefter ifølge direktoratet i princippet klart, at afgørelser vedrørende fuldbyrdelsesprocessen (benådning, prøveløsladelse og disciplinærstraffe, udgangstilladelse m. v.) falder udenfor lovens område. Det kan derimod give anledning til tvivl, om der er partsoffentlighed i visse typer af klagesager, f. eks. vedrørende personalets optræden, de indsatte forplejning, de bygningsmæssige for-

hold, inventar o. lign. Spørgsmålet om den nærmere fortolkning af ovennævnte bestemmelse ville imidlertid af direktoratet blive drøftet med Justitsministeriets lovafdeling.

Direktoratet anførte i tilslutning hertil, at den praktiske betydning af partsoffentlighed indenfor fængselsvæsenets forvaltningsområder er meget begrænset. Der har hidtil kun været fremsat ganske få anmodninger om partsoffentlighed, og disse er alle blevet imødekommet efter et skøn i hvert enkelt tilfælde, selvom de pågældende ikke har haft krav på partsoffentlighed. I det foreliggende tilfælde ville direktoratet heller ikke modsætte sig, at de indhentede udtalelser blev udleveret til A, såfremt han overfor direktoratet fremsatte anmodning herom

Efter det således oplyste fandt jeg ikke anledning til at foretage videre vedrørende denne del af A's klage, udover at jeg udbad mig underretning om resultatet af drøftelsen mellem direktoratet og Justitsministeriets lovafdeling.

25. Henstillet til Socialministeriet at ændre praksis i sager om hjælp til værnepligtiges hustruer, der er under uddannelse, således at der i hver enkelt sag foretages en konkret vurdering af hustruens trang. (J. nr. 1010/68, 1048/68 og 937/69).

Den 2. december 1969 afgav jeg nedenstående redegørelse vedrørende spørgsmålet om underholdshjælp til værnepligtiges hustruer, der er under uddannelse, idet jeg samtidig underrettede Folketingets Ombudsmandsudvalg om redegørelsen:

»I de sidste to år har jeg modtaget klager over, at Socialministeriet har afslået at yde underholdshjælp i henhold til lov om offentlig forsorg § 54, stk. 1, til værnepligtiges hustruer, der er under uddannelse.

Under behandlingen af den første klage oplyste Socialministeriet overfor mig, at det var ministeriets sædvanlige praksis ikke at yde hustruer under uddannelse hjælp i henhold til forsorgslovens § 54, idet disse hustruer måtte henvises til at søge den nødvendige støtte fra Ungdommens Uddannelsesfond. I de tilfælde, hvor Uddannelsesfonden ikke vil yde støtte – hvilket ofte er begrundet med, at ansøgerne ikke har opfyldt de fastsatte eksamenskrav – ville ministeriet, hvis det ydede

hjælp, gøre de af Uddannelsesfonden fastsatte eksamenskrav illusoriske.

På grundlag af det således oplyste fandt jeg ikke at kunne kritisere den af ministeriet i det foreliggende tilfælde truffene afgørelse, der var i overensstemmelse med ministeriets praksis på det pågældende område.

I anledning af de senere indkomne klager over Socialministeriets praksis i sager om underholdshjælp i henhold til forsorgslovens § 54 til værnepligtiges hustruer, der er under uddannelse, besluttede jeg at foretage en vurdering af denne praksis.

Fra Socialministeriet har jeg herefter indhentet udtalelser af 25. august og 30. oktober 1969.

Den nævnte lovbestemmelse har følgende ordlyd:

»Når en værnepligtig forretter militærtjeneste, er det sociale udvalg i vedkommende tidsrum forpligtet til at afhjælpe den pågældendes egen og hans families derved forårsag-

gede trang indenfor de i § 53, stk. 1, 1.-3. punktum, anførte grænser.»

Det er ministeriets opfattelse, at forsorgsloven ikke giver hjemmel til at yde hjælp i de tilfælde, hvor de værnepligtiges hustruer er under uddannelse. Efter forsorgsloven har manden overfor det offentlige forsørgelsespligt overfor hustruen. Hustruen har imidlertid også forsørgelsespligt overfor sig selv, jfr. forsorgslovens § 25, stk. 1. Ved afgørelsen af, om der, når en gift mand er indkaldt til aftjening af værnepligten, kan ydes underholdshjælp til hustruen, er det ifølge ministeriet ikke tilstrækkeligt at konstatere, om manden faktisk har underholdt hende eller dog — f. eks. fordi han først umiddelbart før indkaldelsen har afsluttet sin uddannelse — ville have været i stand til at underholde hustruen, hvis han ikke var blevet indkaldt. Der må yderligere foretages en vurdering af, om hustruen kan og bør underholde sig selv. Såfremt der er et eller flere mindre børn i ægteskabet, vil det ofte være begrundet, at hun passer hjemmet, og der vil da være tilstrækkeligt grundlag for at yde underholdshjælp. Dette vil endvidere kunne være tilfældet, hvis hun, selvom der ikke er børn i ægteskabet, er afskåret fra et tage erhvervsmæssig beskæftigelse.

At hustruen vælger at gennemgå en ikke lønnet uddannelse og som følge deraf ikke har midler til sit underhold, kan imidlertid ikke af Socialministeriet anerkendes som trang i forsorgslovens forstand. At hun påtager sig et studium, må netop oftest tages som udtryk for, at hun er i stand til og iøvrigt indstillet på at udføre erhvervsmæssigt arbejde. Påbegyndelse af et studium ligestilles således med, at hustruen overtager et arbejde.

Når ministeriet derfor i de trufne afgørelser har jævnført studerende hustruer med erhvervsarbejdende kvinder, har det derved ønsket at give udtryk for, at det for begge grupper vedkommende i modsætning til de kvinder, som har valgt udelukkende at passe hjem og børn, drejer sig om kvinder, der er indstillet på en virksomhed udenfor hjemmet. En studerende hustru kan imidlertid som følge heraf med hensyn til adgangen til hjælp ikke forlange at blive sidestillet med en hjemmegående hustru.

Argumentet for ikke at yde hjælp til studerende hustruer er ifølge ministeriet, at det anses at ligge udenfor formålet med forsorgs-

lovens bestemmelser at yde uddannelseshjælp, og at det drejer sig om kvinder, som er indstillet på at være fraværende fra hjemmet, og som derfor efter omstændighederne må være forberedt på at skulle søge den nødvendige supplerende indtægt ved erhvervsarbejde.

Såfremt en soldaterhustru studerer, opfatter ministeriet derfor hendes trang som hidrørende fra studierne og ikke fra mandens indkaldelse, og der er som følge heraf ikke adgang til at yde hende hjælp.

Efter det foranstående er det ifølge ministeriet for så vidt uden betydning, om manden har forsørget hustruen forud for indkaldelsen. Når ministeriet i en af de trufne afgørelser havde anført, at den pågældende hustru ikke under sine tidligere studier havde været afhængig af bistand fra mandens side, var der hermed kun tilsigtet en konstatering af et faktisk forhold, som ikke blev ændret derved, at manden en kortere tid før indkaldelsen havde forsørget hustruen.

Til den af en klager fremsatte udtalelse om, at det i Socialministeriets cirkulære nr. 89 af 11. juni 1954 er anført, at den omstændighed, at den værnepligtige på grund af uddannelse ikke forinden indkaldelsen har forsørget sin familie, ikke er til hinder for, at der kan ydes hjælp, når han dog må forudsættes senere at have haft evne til at forsørge familien, har Socialministeriet bemærket, at det herved blot har villet give udtryk for, at hjælp under disse forhold kan ydes, når betingelserne iøvrigt er opfyldt, hvilket som foran anført ikke antages at være tilfældet, når hustruen er under uddannelse. Tilsvarende betragtninger gælder med hensyn til den af de værnepligtige ofte fremhævede regel i cirkulæret om, at indgrebet i de værnepligtiges og deres familiers stilling skal være så lidt føleligt som mulig. Denne bestemmelse angiver blot et princip for udmåling af hjælpen, når betingelserne for at yde hjælp er opfyldt.

For så vidt der er henvist til, at der burde være ligestilling med hensyn til indtægt ved arbejde og indtægt gennem legater, har ministeriet oplyst, at det er et almindeligt princip i sociallovgivningen, at der gælder gunstigere regler med hensyn til fradrag for indtægter hidrørende fra personligt arbejde. I denne forbindelse har ministeriet dog henledt opmærksomheden på, at det kun er til hustruens personlige underhold, der ikke ydes hjælp,

når hun er under uddannelse. Der ydes derimod hjælp til dækning af fællesudgifter, f. eks. husleje, og den ydede hjælp vil derfor i almindelighed blive lige så høj som i de tilfælde, hvor hustruen har erhvervsarbejde, og hvor der i den samlede hjælp normalt fradrages et beløb svarende til 50 pct. af arbejdsindtægten.

Med hensyn til nogle af en af klagerne fremsatte bemærkninger om den af Forsvarsministeriets Klimaudvalg afgivne betænkning om de værnepligtiges økonomiske og sociale forhold (betænkning nr. 499/1968) har Socialministeriet oplyst, at det ikke har været repræsenteret i udvalget. For så vidt det i betænkningen udtales, at den kritik, der har været fremsat mod hjælpemulighederne og den sagsbehandling, ansøgningerne er underkastet, ikke kan afvises som uberettiget, har ministeriet henvist til, at de materielle regler er givet i lovgivningen, men at alle afgørelser om hjælpens størrelse eller om behandlingen af sager om hjælp kan forelægges Socialministeriet.

Løvrigt har ministeriet tilføjet, at spørgsmålet om hjælp til værnepligtige, herunder også i tilfælde som de foreliggende, for tiden er genstand for overvejelser i en under Socialministeriet nedsat arbejdsgruppe.

Jeg bad herefter ministeriet oplyse, om udtalelsen skulle forstås således, at ministeriet, fordi et studium oftest er et udtryk for evne til at forsørge sig selv, i alle sager afslår at yde hjælp til værnepligtiges hustruer, der er under uddannelse. Såfremt dette var tilfældet, bad jeg ministeriet overveje, om det ikke ville være rimeligere og bedre stemmende med forsorgslovens regler, at der i hver enkelt sag blev foretaget en konkret vurdering af, i hvilket omfang studiet indicerer, at hustruen har evne til at forsørge sig selv. Dette kunne formentlig i visse sager medføre, at der blev ydet hjælp måske efter fradrag efter tilsvarende retningslinier, som gælder for hustruer, der har erhvervsarbejde.

Hvis udtalelsen skulle forstås således, at der foretages en konkret vurdering af hver enkelt sag, bad jeg ministeriet redegøre for, hvilke oplysninger der lå til grund for afgørelserne i de sager, der var påklaget til mig, idet jeg specielt henledte opmærksomheden på, at hustruens studium i en af sagerne efter det oplyste alene havde medført, at hun forlod hjem-

4 timer om ugen, mens hendes barn vederlagsfrit blev passet af bekendte.

Socialministeriet udtalte herefter, at det principielt i alle sager afslår at yde underholdshjælp til værnepligtiges hustruer, der er under uddannelse.

Med hensyn til spørgsmålet om at foretage en konkret vurdering af, i hvilket omfang studiet indicerer, at hustruen har evne til at forsørge sig selv, har ministeriet bemærket, at det måtte finde det overmåde vanskeligt at foretage en sådan vurdering, således at den skulle kunne danne grundlag for hjælpens beregning. I denne forbindelse har ministeriet henvist til, at der i stedet i disse sager ydes hjælp til familiens fællesudgifter, og man vil ofte derved med hensyn til hjælpens omfang, særlig på grund af de høje huslejer, stille familien gunstigere, end tilfældet ville være ved anvendelse af en fradragsordning efter de for erhvervsarbejdende hustruer gældende regler, idet fradrag her foretages i den samlede beregnede hjælp, herunder f. eks. hjælpen til husleje.

Der foretages således ifølge ministeriet normalt ingen konkret vurdering af den studerende soldaterhustrus mulighed for hjælp til eget underhold, men vedrørende den tidligere nævnte sag har ministeriet bemærket, at der efter de i ministeriet foreliggende akter ikke ses at være givet oplysning om, at hustruens studier kun medførte, at hun forlod hjemmet 4 timer om ugen. Ministeriet må iværktøge oplysningernes rigtighed forudsat – gå ud fra, at en meget væsentlig del af tiden herudover har været beslaglagt af studierne.

Bestemmelsen i forsorgslovens § 54, stk. 1, fik stort set sit nuværende indhold ved lov nr. 196 af 11. juni 1954. Baggrunden for denne lov var indførelsen af 18 måneders tjenestetid, der foranledigede Forsvarsministeriet til at nedsætte et udvalg af Forsvarets Velfærdstjeneste, bl. a. med den opgave at overveje problemerne i forbindelse med forsorgslovens § 281 (nu § 54). I udvalgets betænkning af 9. oktober 1953, som dannede grundlag for loven af 11. juni 1954, blev der stillet forskellige forslag om ændring af loven og den tidligere praksis.

Blandt de forslag, udvalget stillede, kan nævnes, at hustruer med små børn skulle stilles frit med hensyn til, om de ville tage arbejde eller blive hjemme for at passe bør-

nene. Også i barnløse ægteskaber burde der kunne ydes hjælp til hustruen, f. eks. i tilfælde af sygdom, eller hvis hun ikke havde normal tilknytning til arbejdsmarkedet. Der siges ikke i betænkningen eller i bemærkningerne til lovforslaget noget, der direkte vedrører hustruer under uddannelse.

Udgangspunktet for Socialministeriets praksis er som nævnt, at hustruen har forsørgelsespligt overfor sig selv, og at der derfor må foretages en selvstændig vurdering af, om hun kan og bør underholde sig selv. Er der et eller flere mindre børn i ægteskabet, anerkendes det i overensstemmelse med betænkningen fra 1953, at det ofte vil være begrundet, at hustruen bliver hjemme, og der vil da være tilstrækkeligt grundlag for at yde underholdshjælp.

Begrundelsen for ikke at yde hjælp til studerende hustruer er, at deres trang opfattes som hidrørende fra studierne og ikke fra mandens indkaldelse. Det anføres, at den, der påtager sig et studium, viser, at hun er i stand til og indstillet på at udføre erhvervsmæssigt arbejde. Da det falder udenfor formålet med forsorgslovens bestemmelser at yde uddannelseshjælp, kan der derfor ikke ydes hjælp i disse tilfælde.

Efter min opfattelse fører hverken ordlyden af forsorgslovens § 54 eller bestemmelsens forarbejder nødvendigvis til den af ministeriet anlagte fortolkning. I de tilfælde, hvor der er mindre børn i hjemmet, og hvor hustruen ikke forud for mandens indkaldelse har haft normal tilknytning til arbejdsmarkedet (jfr. betænkningen fra 1953), ville det næppe være i strid med bestemmelsen om man som hovedregel godkendte, at den opståede trang skyldtes ægtefællens aftjening af værnepligt.

På den anden side er der ikke i loven noget, der direkte taler imod ministeriets standpunkt, og jeg finder derfor ikke at have tilstrækkeligt grundlag for at kriti-

26. *Henstillet til Ministeriet for offentlige Arbejder, således at Elektricetsrådets samme stemmelse med lovgivningen. (J. nr. 6/69)*

en 22. december 1969 afgav jeg nedenstående redegørelse vedrørende spørgsmålet om mandsposten i Elektricetsrådet, idet jeg

sa
m

handlet sager, hvori spørgsmålet om inhabilitet i forvaltningen er indgået. Nogle af disse sager har vedrørt det forhold, at formandsposten i Elektricitetsrådet beklædes af departementschefen i Ministeriet for offentlige Arbejder.

Allerede i en sag fra 1958, der er refereret i min beretning for 1958, side 178-79, anførte vedkommende klager, at han fandt det uheldigt, at det organ (Elektricitetsrådet), der skal afgive indstilling, som formand har departementschefen i Ministeriet for offentlige Arbejder, som har den endelige afgørelse.

Under sagens behandling udtalte Ministeriet for offentlige Arbejder, at Elektricitetsrådet virksomhed i forhold til ministeriet er af rådgivende karakter, undtagen når der er tale om stærkstrømslovens § 2, pkt. 3, hvorefter rådets afgørelser i medfør af § 2, pkt. 1 og 2, er bindende, medmindre de påklages til ministeriet til endelig afgørelse.

Forsåvidt angår rådets rådgivende virksomhed fandt ministeriet det ikke stridende mod almindelige forvaltningsretlige principper, at departementschefen beklæder posten som formand.

De i § 2, pkt. 1 og 2, omhandlede tilfælde, hvor der er anordnet en administrativ indestilling mellem rådet og ministeriet, er af udpræget teknisk karakter og afgøres praktisk talt altid ved mindelig overenskomst mellem rådet og vedkommende anlægsmyndighed m. v. Anke sås kun foretaget i eet tilfælde, og da gik ministeriets afgørelse delvis rådet imod. Ministeriet fandt herefter ikke tilstrækkelig anledning til at søge stærkstrømslovens § 2, pkt. 3, ændret.

I skrivelse af 17. september 1958 anførte jeg, at det i den forvaltningsretlige teori er antaget, at den omstændighed, at indehaveren af et offentligt hverv tidligere i anden tjenstlig egenskab har taget stilling til den sag, som foreligger til behandling, ikke i almindelighed kan gøre vedkommende inhabil, men at noget andet gælder, hvis det drejer sig om en klageinstans. Da der ikke i den forelagte sag var anordnet rekurs fra Elektricitetsrådet til ministeriet, kunne departementschefens deltagelse i rådets behandling af sagen ikke give mig anledning til kritik.

Uanset det af ministeriet anførte fandt jeg derimod, at departementschefens formandskab i Elektricitetsrådet ved behandlingen af de i stærkstrømslovens § 2, pkt. 1 og 2, om-

handlede sager kunne medføre, at han i strid med det almengyldige princip, at ingen, der har deltaget i en underordnet myndigheds afgørelse, bør deltage i klageinstansens behandling af sagen, kunne komme til at deltage i en sags behandling i begge instanser.

I overensstemmelse hermed henstillede jeg til ministeriet, at der eventuelt ved en ændring af forretningsordenen for Elektricitetsrådet tilvejebragtes en ordning, således at departementschefen vel deltog i rådets drøftelser af de omhandlede sager, men uden stemmeret og uden adgang til at overvære en eventuel stemmeafgivning.

Såfremt ministeriet på grund af de omtalte forholds særlige tekniske karakter ikke fandt den foreslåede ordning hensigtsmæssig, henstillede jeg, at der søgtes gennemført en ændring af stærkstrømslovens § 2, pkt. 3, således at den særlige rekursadgang til ministeriet for disse sager ændredes.

I den anledning udtalte ministeriet den 28. januar 1959, at det måtte nære betænkelighed ved en administrativ gennemførelse af den først omtalte ordning, hvorved man i strid med stærkstrømslovens forudsætninger ville indskrænke et rådsmedlems beføjelser, men at det i princippet kunne tiltræde, at stærkstrømslovens § 2, pkt. 3, søgtes ændret, eventuelt således, at de i lovens § 2, pkt. 1 og 2, omhandlede sager afgøres endeligt af Elektricitetsrådet. Under henvisning til, at der fornylig var gennemført en ændring af loven, ville ministeriet finde det rigtigst at lade gennemførelsen af den foreslåede ændring bero, indtil loven af andre grunde skulle revideres.

Da ministeriet imidlertid var enig i, at et medlem af rådet, som tillige er tjenestemand i Ministeriet for offentlige Arbejder, herunder formanden, ikke under den nuværende ordning burde deltage i stemmeafgivningen i de omhandlede sager, omend nok i de forudgående forhandlinger, ville ministeriets departementschef i tiden, indtil den nødvendige lovændring kunne finde sted, ikke deltage i eller overvære stemmeafgivningen i disse sager.

Under behandlingen i 1963 af en klage over en af Elektricitetsrådet truffet afgørelse i henhold til stærkstrømsreglementets § 110 e, jfr. §§ 110 c og 120 b, efter hvilke bestemmelser rådets afgørelse tilsyneladende kunne indbringes for Ministeriet for offentlige Arbejder, udtalte ministeriet, at Elektricitetsrådet

havde anført, at § 110 e, jfr. § 110 c, efter rådets opfattelse måtte fortolkes således, at ikke alle i disse bestemmelser omhandlede afgørelser kan indbringes for ministeriet. De spørgsmål, der kan gøres til genstand for anke efter § 110 e, jfr. § 110 c og § 120 b, vil altid være stærkt teknisk betonedede og vil derfor blive behandlet udelukkende af rådets tekniske medlemmer eller medarbejdere, ligesom medlemmernes behandling af en sådan sag ofte vil ske ved skriftlig votering, idet sagen rundsendes til de tekniske medlemmer og altså ikke til foranden.

Ministeriet udtalte dernæst, at det nu havde ændret § 110 c og e, således at ankens omfang klart fremgår af bestemmelserne, og at det i overensstemmelse med rådets egen indstilling havde anmodet dette om i tilfælde af mødebehandling af sager om beslutninger i henhold til de omhandlede bestemmelser i stærkstrømsreglementet at anvende den i ministeriets skrivelse af 28. januar 1959 omhandlede fremgangsmåde.

Jeg fandt herefter at kunne undlade at foretage videre i sagen, der er refereret i min beretning for 1963, side 29.

Under behandlingen i 1968 af en sag, der er refereret i min beretning for 1968, side 26–28, blev der klaget over departementschefens dobbeltstilling i forbindelse med afgørelser i henhold til stærkstrømsreglementets § 119 c. Ministeriet for offentlige Arbejder udtalte, at rådets afgørelse, som gik ud på, at nævnte bestemmelse ikke kunne bringes i anvendelse på de foreliggende forhold, ikke var nogen dispositiv afgørelse som udslag af en rådets tilkommende beføjelse, men alene en konstatering af, at bestemmelsen under de givne omstændigheder slet ikke var anvendelig. Sagen var efter ministeriets opfattelse ikke omfattet af de situationer, der var omhandlet i den tidligere brevveksling mellem ministeriet og mig om departementschefens deltagelse som Elektricitetsrådets formand i rådets afgørelse. I Elektricitetsrådet havde den foreliggende sags behandling ifølge ministeriet bestået i et skøn over, hvorvidt den for rådet i henhold til reglementets § 119 c bestående adgang til af sikkerhedsmæssige grunde at kræve en maskine taget tilbage af sælgeren skulle anvendes, eller om sikkerhedshensynet kunne anses for tilgodeset derved, at maskinen efter det oplyste var taget ud af brug. Dette skøn havde ikke været optaget til prø-

velse i ministeriet, der alene havde taget stilling til fortolkningen af det af ministeriet selv udfærdigede stærkstrømsreglement. Departementschefen havde efter ministeriets opfattelse således ikke ved behandlingen i rådet og ministeriet taget stilling til de samme spørgsmål i sagen.

Under hensyn til, at der ikke sås at være hjemmel til at indbringe den af Elektricitetsrådet truffene afgørelse for ministeriet, som da efter de foreliggende oplysninger heller ikke havde taget stilling til det af rådet i denne forbindelse udøvede skøn, kunne departementschefens deltagelse i såvel rådets som ministeriets behandling af sagen ikke give mig grundlag for kritik.

I skrivelse af 15. april 1969 blev der påny indgivet klage over departementschefens dobbeltstilling, idet vedkommende klager gjorde gældende, at det bortset fra det principielt angribelige i, at Elektricitetsrådets sammensætning siden 1953 ikke har været i overensstemmelse med stærkstrømsloven, herunder at formandsposten har været besat ved konstitution i 16 år, måtte synes betænkeligt, at det medlem af Elektricitetsrådet, der skulle repræsentere den fornødne sagkundskab i rådet samtidig er rådets formand og tillige kan komme til at deltage i klageinstansens behandling af rådets afgørelser. Et sådant sammenfald af 3 funktioner syntes efter klagerens opfattelse ikke at give den garanti for korrekt sagsbehandling, som loven tilsigter. Han pegede i denne forbindelse på, at formandens deltagelse i Elektricitetsrådets forhandlinger og ledelse af disse forud for stemmeafgivningen må antages at have en væsentlig indflydelse på rådets stillingtagen, navnlig i sager med rent juridiske aspekter.

Heroverfor udtalte Ministeriet for offentlige Arbejder i skrivelse af 22. september 1969, at man, da den tidligere formand for Elektricitetsrådet i sin tid gik af, sigtede mod som hidtil at besætte formandsposten med en af elværkerne uafhængig anset videnskabelig personlighed indenfor elektricitetsområdet. Der var imidlertid på daværende tidspunkt ikke blandt den kvantitativt meget begrænsede kreds af personer, som havde de nævnte naturlige forudsætninger for at varetage hvervet, nogen, som ville og kunne påtage sig det. Ministeriets departementschef, der i forvejen var medlem af rådet som dets juridisk sagkyndige medlem, blev derfor konstitueret

som formand indtil videre, og denne konstitution er siden opretholdt. Da lovgivningen – bortset fra retsplejelovens regler om dommere – ikke ses at indeholde forskrifter, der begrænser varigheden af en konstitution, har ministeriet på baggrund af de ovennævnte gennem årene fremdeles bestående vanskeligheder ved at finde et egnet formandsemne, der var villig til at overtage hvervet, anset det for forsvarligt at opretholde konstitutionen, uanset at den herved har været udstrakt over en længere årrække.

For så vidt klageren havde henvist til det efter hans opfattelse betænkelige i, at den konstituerede formand som departementschef i Ministeriet for offentlige Arbejder tillige kan komme til at deltage i klageinstansens behandling af rådets afgørelser, har ministeriet henvist til, at den konstituerede formands stilling under Elektricitetsrådets behandling af sager, der kan indankes for ministeriet, er fastlagt i overensstemmelse med de overvejelser, som den af mig ovenfor omtalte sag fra 1958 gav anledning til.

Den 5. november 1969 anmodede jeg Ministeriet for offentlige Arbejder om at oplyse, hvad ministeriet havde foretaget sig – annoncering eller lignende – for at finde frem til et kvalificeret formandsemne. Under henvisning til den tidligere brevveksling vedrørende det principielle spørgsmål om posten som formand for Elektricitetsrådet anmodede jeg endvidere ministeriet om at udtale sig om, hvorvidt det fandt det administrativt betryggende, at den i 1959 etablerede ordning, der var tænkt som midlertidig, fortsat består.

I skrivelse af 3. december 1969 udtalte ministeriet, at annoncering eller lignende ikke havde været overvejet som egnet fremgangsmåde til at finde frem til en kvalificeret personlighed, der kunne og ville overtage posten som Elektricitetsrådets formand, bl. a. fordi det næppe ville være antageligt, at en sådan personlighed ville reflektere på en offentlig avertering. Det er ministeriets opfattelse, at det vil være det for alle implicerede interesser heldigste, at der gennem kontakt mellem ministeriet, de ledende elværkskredse og de videnskabelige instanser, der i så henseende bør tages med på råd, nås bred tilslutning til besættelsen af denne meget specielle, men betydningsfulde post.

Forsåvidt angår spørgsmålet om opretholdelsen af den i 1959 etablerede midlertidige

ordning for den konstituerede formands deltagelse i behandlingen af sager, med hensyn til hvilke der i stærkstrømsloven er hjemlet rekurs til ministeriet, har ministeriet udtalt, at ordningen har virket tilfredsstillende, hvorfor man ikke har fundet nogen administrativ betænkelighed ved fortsat at anvende den.

Endelig oplyste ministeriet, at et særligt af ministeriet nedsat udvalg i de sidste par år har arbejdet med spørgsmålet om en omlægning af Elektricitetsrådets og Danmarks elektriske Materielkontrols organisation, og at udvalgets overvejelser formentlig vil resultere i et forslag om en ordning, der vil medføre, at den hidtidige konstitution i formandsposten i Elektricitetsrådet ophører.

Efter det således oplyste skal jeg udtale, at den forretningsgang, der følges i Elektricitetsrådet, og hvorefter formanden i de sager, hvor der er rekurs til Ministeriet for offentlige Arbejder, vel deltager i rådets drøftelser, men uden stemmeret og uden adgang til at overvære en eventuel stemmeafgivning, er i overensstemmelse med den af mig i sin tid foreslåede og af Ministeriet for offentlige Arbejder ved skrivelse af 28. januar 1959 tiltrådte ordning.

Under hensyn til, at ministeriet i skrivelser af 28. januar 1959 nærede betænkelighed ved en ordning, hvorved man indskrænkede et rådsmedlems beføjelser, at den etablerede ordning derfor var midlertidig, indtil den nødvendige lovændring kunne finde sted, at ordningens opretholdelse gennem mere end 10 år imidlertid har givet den en permanent karakter, og at en konstitution over en så lang periode er klart i strid med stærkstrømslovens § 3, stk. 2, hvorefter rådets formand er kongeligt udnævnt, har jeg fundet at burde henstille til ministeriet at søge det ovennævnte udvalgs arbejde fremskyndet mest muligt, således at Elektricitetsrådets sammensætning og funktion bringes i overensstemmelse med lovgivningen på det pågældende område.◀

Ministeriet for offentlige Arbejder meddelte i skrivelse af 15. maj 1970, at det af ministeriet nedsatte udvalg, der skulle behandle spørgsmålet om en omlægning af Elektricitetsrådets og Danmarks elektriske Materielkontrols organisation, nu havde afgivet betænkning, og at ministeriet herefter havde foranle-

diget, at professor Sv. Aa. Vørt ved kongelig resolution af 13. maj 1970 var blevet beskikket som formand for Elektriciterådet for tiden fra den 1. juni 1970 indtil udløbet af

det nuværende råds funktionsperiode, den 1. juni 1971.

Jeg tog det af ministeriet oplyste til efterretning.

27. Myndighedernes behandling af en sag om fastsættelse af børnebidrag gav på flere punkter anledning til kritik. Henstillet til Justitsministeriet at overveje en forenkling af behandlingen af bidragsager. (J. nr. 836/67).

H klagede over den tid, der medgik til Københavns amts behandling af hendes andragende om fastsættelse af børnebidrag i tilslutning til en separationssag, idet hun bl. a. anførte, at hun på grund af sagens langvarige behandling var kommet i økonomiske vanskeligheder.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at H's advokat med skrivelse af 8. juni 1967 tilsendte Københavns amt et af H og hendes mand M underskrevet andragende om separation på nærmere aftalte vilkår, bl. a. at M skulle svare bidrag til det fælles barn efter overørighedens nærmere bestemmelse, hvoriimod ingen af ægtefællerne skulle svare bidrag til den andens personlige underhold. Fællesboet var delt ved privat overenskomst. Henholdsvis den 9. og den 22. juni 1967 tilsendte advokaten amtet bl. a. bodelingsoverenskomsten og vielsesattesten.

Københavns amt foretog den 28. juni 1967 forgæves mægling mellem H og M, der begge fastholdt andragendet om separation på de aftalte vilkår, og den 24. juli 1967 udfærdigede amtet bevilling til separation og sendte samtidig sagen til politimesteren i Roskilde med anmodning om en udtalelse om bidragets størrelse.

Om denne ekspedition udtalte amtet, at det beroede på en fejl, at sagen blev sendt til Roskilde, idet den rettelig burde være sendt til Køge, hvor M havde opgivet at have bopæl. Man havde imidlertid i amtet forvekslet Kirke Skensved (Roskilde politikreds) med Lille Skensved (Køge politikreds).

Den 7. august 1967 oversendte politimesteren i Roskilde sagen til politimesteren i Køge, der imidlertid den 15. s. m., uden at have foretaget noget i sagen, videresendte den til politimesteren i Glostrup (H's bopæl), idet afhøringen om økonomiske forhold sædvanligvis påbegyndes hos den bidragsberettigede.

På mit spørgsmål om, hvorfor sagen, som af

Københavns amt ovenfor anført, burde være sendt til politimesteren i Køge, når afhøringen af den bidragsberettigede alligevel skulle foretages først, udtalte amtet, at det er fast praksis, at amterne anmoder politimesteren i den politikreds, hvor bidragspligtige bor, om en udtalelse, inden størrelsen af bidraget fastsættes, idet det må påhvile denne politimester at tilvejebringe de til amtets afgørelse fornødne oplysninger i sagen og afgive indstilling til amtet, jfr. analogien af bestemmelsen i § 4 i anordning nr. 484 af 17. november 1922.

Den 25. august 1967 blev H afhørt af politiet i Tåstrup om sine økonomiske forhold, og det anførtes yderligere i rapporten, at H havde oplyst, at M nu havde bopæl i Roskilde, hvilket den afhørende polititjenestemand iøvrigt havde fået bekræftet ved telefonisk henvendelse til Roskilde folkeregister. Politimesteren i Glostrup sendte imidlertid den 5. september 1967 bidragsagen tilbage til politimesteren i Køge.

Om denne ekspedition udtalte politimesteren i Glostrup, at det skyldes en beklagelig fejltagelse, at sagen blev sendt til Køge i stedet for til Roskilde.

Uagtet bidragsagen som ovenfor nævnt indeholdt oplysning om M's bopæl i Roskilde, lod politimesteren i Køge den 8. september 1967 en polititjenestemand rette henvendelse til M's forældre, hvor det ligeledes blev oplyst, at M boede i Roskilde, hvorefter politimesteren den 12. s. m. sendte sagen til politimesteren i Roskilde.

På mit spørgsmål om årsagen til, at politiet i Køge ikke straks videresendte sagen til politimesteren i Roskilde i stedet for at lade den bidragspligtige eftersøge på hans bopæl hos forældrene, når hans adresse i Roskilde allerede var konstateret ved henvendelse til folkeregistret, udtalte politimesteren i Køge, at det ved en beklagelig fejltagelse må være ble-

vet overset, at sagen indeholdt oplysning om M's nye bopæl.

Den 23. september 1967 blev M afhørt af politiet i Roskilde om sine økonomiske forhold, og den 5. oktober 1967 sendte politimesteren i Roskilde bidragssagen tilbage til Københavns amt og indstillede, at M blev tilpligtet at svare normalbidrag fra 10. maj 1967 at regne. Den 26. oktober 1967 udfærdigede amtet bidragsresolution i sagen.

Da det ifølge Københavns amts udtalelse og de for mig iøvrigt foreliggende oplysninger syntes at være fast praksis, at amterne sendte bidragssagerne til politimesteren i den politikreds, hvor *bidragspligtige* bor, uagtet afhøringen sædvanligvis begynder hos den *bidragsberettigede*, anmodede jeg Justitsministeriet om at overveje denne sagsbehandling, der forekom mig at medføre unødvendige ekspeditioner og dermed forsinkelse af sagsbehandlingen, uden at dette sås at modsvares af ekspeditions-mæssige fordele. Jeg henviste herved til den i min beretning 1958, side 158, refererede sag.

Med skrivelse af 6. februar 1970 sendte Justitsministeriet mig et eksemplar af ministeriets cirkulære nr. 262 af 18. december 1969 om ægteskabs opløsning, hvori ministeriet havde givet regler, der forsåvidt angår sager om fastsættelse af underholdsbidrag og samkvemsret skulle forenkle og fremme ekspeditionen af sådanne sager.

Ministeriet henviste særlig til §§ 23 og 24, hvor det bl. a. er fastsat, at sager om størrel-

sen af underholdsbidrag så vidt muligt bør afgøres uden optagelse af politirapport på grundlag af oplysninger, som overøvrigheden indhenter hos parterne. Skal begge ægtefæller afhøres til politirapport, og bor eller opholder de sig ikke i samme politikreds, bør overøvrigheden, når sagen sendes til politiet på det sted, hvor den ene ægtefælle bor eller opholder sig, anmode om, at sagen må blive tilbagesendt gennem politiet på det sted, hvor den anden ægtefælle bor eller opholder sig.

Jeg udtalte, at det var en fejl, at Københavns amt den 24. juli 1967 sendte bidragssagen til politimesteren i Roskilde, og at jeg iøvrigt forsåvidt angik den af Københavns amt og andre amter fulgte fremgangsmåde ved ekspeditionen af bidragssager kunne henholde mig til det tidligere overfor Københavns amt udtalte, jfr. min beretning for 1958, side 158.

Det var dernæst en fejl, at politimesteren i Glostrup den 5. september 1967 sendte bidragssagen til politimesteren i Køge, idet den rettelig burde være sendt til politimesteren i Roskilde, hvor M ifølge den økonomiske rapport af 25. august 1967 var angivet at have bopæl.

Endelig var det en fejl, at politimesteren i Køge overså oplysningen om M's bopæl i rapporten af 25. august 1967 og eftersøgte ham i stedet for straks at videresende sagen til politimesteren i Roskilde.

Jeg tog de af Justitsministeriet i cirkulæret af 18. december 1969 fastsatte regler til forenkling og fremme af ekspeditionen af bl. a. bidragssager til efterretning.

28. En af Landbrugsministeriet truffet afgørelse i anledning af en klage over et skovdistrikts fældning af nogle træer gav ikke grundlag for kritik. Behandlingstiden i Direktoratet for Statsskovbruget kritiseret. (J. nr. 915/69).

A klagede over, at han ikke havde modtaget svar fra Landbrugsministeriet på en klage over, at Silkeborg skovdistrikt i september-oktober 1968 havde ladet fælde et bælte af træer på hans parcel i Funderholm, matr. nr. 139 y af Silkeborg købstads markjorder. Endvidere begærede han en skovfoged tiltalt for ulovlig jagt på hans areal i efteråret 1969.

Det var oplyst, at Justitsministeriet den 7. oktober 1968 modtog en klage fra A over, at

Silkeborg skovdistrikt langs med Den døde Å havde nedhugget et 3 m bredt bælte af træer, idet A påstod, at dette var sket 30-40 m inde på hans grund, der efter det oplyste var på 6.160 m². A angav, at nedhugsten var sket uden henvendelse til ham og uden varsel eller begrundelse, og at han følte det som et alvorligt overgreb mod sin ejendomsret. Justitsministeriet videresendte den 10. oktober 1968 klagen til politimesteren i Silkeborg.

Ordenspolitiet i Silkeborg besigtigede forholdene på stedet og afhørte A, skovfogeden og skovrideren for Silkeborg skovdistrikt. Af rapporten fremgik det, at skovrideren anførte, at nedhugningen af buskads var sket på skovdistriktets grund, idet distriktet ejer retten til Tranevig samt det stykke eng, hvori fældningen var foretaget. Skovrideren og skovfogeden henviste iøvrigt til en den 28. juli 1868 tinglæst deklaration om fastsættelse af skellinien.

Med den optagne politirapport sendte politimesteren klagen tilbage til Justitsministeriet, der i skrivelse af 6. december 1968 meddelte A, at hans klage var oversendt til Landbrugsministeriet som hørende under dettes forretningsområde.

Landbrugsministeriet oplyste, at ministeriet umiddelbart efter sagens modtagelse fra Justitsministeriet bestilte tingbogsattester vedrørende de pågældende ejendomme hos dommerkontoret i Silkeborg. Attesterne modtoges den 9. januar 1969, og den 15. s. m. bestilte ministeriet en udskrift af den omtalte deklaration. Da udskriften ikke fremkom, rettede en ekspeditionssekretær i ministeriet henvendelse til dommerkontoret og fik den 28. februar 1969 oplyst, at udskriften åbenbart ved en fejltagelse var blevet noteret som afbestilt. Efter at ministeriet derefter skriftligt havde rykket for den pågældende udskrift, meddelte dommerkontoret i skrivelse af 18. marts 1969, at udskriften i det foreliggende tilfælde måtte rekvireres fra Landsarkivet. Den 25. s. m. anmodede ministeriet Landsarkivet om en udskrift af deklarationen, og denne blev modtaget midt i april måned. Den 25. april 1969 sendte ministeriet sagen med de indhentede attester til Direktoratet for Statsskovbruget med anmodning om en udtalelse.

Den 30. april 1969 forelagde direktoratet klagen for skovrideren for Silkeborg skovdistrikt, der i skrivelse af 29. juli 1969 redegjorde for sagen. Skovrideren oplyste, at skellet mellem afdeling 345 i Vesterskoven (Tranevig) og naboerne (herunder A's parcel) på en del af strækningen udgøres af en skelgrøft, som skovdistriktet alene vedligeholder. I forbindelse med en oprensning af skelgrøften i sommeren 1968 lod distriktet for at markere grænsen foretage en nedhugning af buske m. v. på en strækning øst for A's ejendom, hvor der ingen skelgrøft er. For at få fastlagt linien for nedhugningen havde man målt op

med båndmål, og der var derefter lagt yderligere et par meter til, før hugstlinien blev afstukket i terræn og en 4 m bred linie herfra og ind mod skovdistriktets område ryddet for buske m. v.

Distriktet havde efter skovriderens opfattelse udført grænsemarkeringen i det vanskelige terræn (hængesæk) med omhu og med en rimelig margin for at hindre, at rydningen skulle gå naboparcellerne for nær. Det måtte bero på en misforståelse, når A hævdede at have ejendomsret til midtstrøms i Tranevig, idet deklarationen fra 1868 udtrykkelig forbeholder staten retten til hele Tranevig indtil en grænse markeret på et samtidig udfærdiget kort. Skovrideren bemærkede, at det oprindelig til deklarationen hørende kort ikke var kopieret og medfulgt den af Landbrugsministeriet indhentede udskrift af deklarationen, men at der i distriktets arkiver i tilknytning til udkastet til deklarationen fandtes et kort, hvorpå de i deklarationen nævnte punkter var indtegnet. Selvom der manglede målestok på kortet, var det åbenbart, at dette kort havde været grundlaget for Skovreguleringskonstruktionskort fra 1885 og dermed også for de idag anvendte håndkort. Den ved deklarationen fastlagte grænse syntes i grove træk at følge den daværende søbred, men på grund af opgrøde var en stadig større del af søen blevet til rørskov og hængesæk. Efter skovriderens opfattelse kunne der ikke være tvivl om, at staten har udelukkende ret over Tranevig indtil den på skovkortene angivne grænse mod naboparcellerne.

Sagen blev derefter undersøgt i Skovreguleringen, der i skrivelse af 6. august 1969 udtalte, at den mellem Vesterskoven, afdeling 345 (Tranevig) og engarealerne vest herfor løbende ejendomsgrænse fremgår såvel af Skovregulerings oprindelige konstruktionskort fra 1885 som af de officielle matrikelkort, som viser en rimelig god overensstemmelse. Endvidere er der tinglæst deklaration af 20. juli 1868 på landejendommene matr. nr. 18 b af Virklund, matr. nr. 139 (nu 139 y), matr. nr. 138 m. fl. af Silkeborg købstads markjorder, ifølge hvilken de pågældende ejere forpligtede sig til for sig og efterfølgende ejere at respektere en grænse til skoven, der fulgte rette linier mellem de i marken afsatte egepæle, og denne grænselinie er indtegnet på et kort beroende i distriktets arkiv.

Skovreguleringen mente således ikke, at der

kunne herske tvivl om den retmæssige ejendomsgrænse og skovdistriktets ejendomsret til Tranevig. Når A som nævnt ville hævde sin ejendomsret til midtstrøms Tranevig, måtte det bero på en misforståelse, og når han ville påstå, at den foretagne hugst var sket på hans grund, var forklaringen nok den, at forholdene på stedet som følge af opgrøde havde ændret sig med tiden. På Skovreguleringens kort fra 1885 følger ejendomsgrænsen det pågældende sted bredden af Tranevig, mens den nyeste kortrevision, der blev foretaget pr. 1965 på grundlag af luftfotos, viser, at søarealet er indsnævret, og at den yderste stribe af skovens areal langs naboparcellerne idag består af rørskov og hængesæk.

Den 9. oktober 1969 tilbagesendte Direktoratet for Statsskovbruget sagen til Landbrugsministeriet, idet direktoratet henholdt sig til skovriderens oplysninger om, hvorledes man havde konstateret grænsen mellem skovvæsenets og A's ejendom, forinden den skete hugst fandt sted, og udtalte, at man på det grundlag måtte mene, at der ikke var sket krænkelse af A's ejendomsret.

I anledning af klagen til mig indhentede direktoratet en fornyet udtalelse fra skovrideren, der den 21. oktober 1969 vedrørende den tidsmæssige behandling af sagen udtalte, at det forhold, at skovdistriktet i perioden 1. maj 1967–1. oktober 1969 havde været berøvet sin sædvanlige forstfuldmægtig-medhjælp, havde gjort det nødvendigt at prioritere opgaverne, og at besvarelsen af den foreliggende sag fandtes at måtte komme i anden række i forhold til distriktets daglige drift samt til sager af væsentlig betydning for distriktet og til opgaver i forbindelse med de private skove i Århus og Skanderborg amter. Vedrørende A's overfor mig fremsatte klage over, at en skovfoged skulle have drevet ulovlig jagt på A's ejendom, henviste skovrideren til en af den pågældende skovfoged afgivet skriftlig rapport om en begivenhed i Tranevig den 4. oktober 1969 og bemærkede, at det heraf fremgik, at skovfogeden havde holdt sig på distriktets side af den skellinie, der blev ophugget i 1968, og at det derfor ikke kunne anerkendes, at skovfogeden havde gjort sig skyldig i ulovlig jagt den pågældende sted.

Til A's påstande overfor skovfogeden om, at skovvæsenet skulle have givet afkald på jagttrettigheder m. v. i forbindelse med oprensningspligten i Den døde Å oplyste skovri-

deren, at deklarationen af 20. juli 1868 intet indeholder om oprensning af Den døde Å, at oprensningspligten for Den døde Å er fordelt ved et forlig for landvæsenet for Silkeborg købstad m. v. af 29. september 1950, som intet nævner om afkald på distriktets rettigheder, og at der i distriktets arkiv intet forelå om, at sådanne vilkår for forliget skulle have været diskuteret endsige aftalt.

Ifølge den af skovfogeden udarbejdede rapport hørte han den 4. oktober 1969 skud i retning af Tranevig og kørte derud. Han fulgte skellet rundt om Tranevig, og da han kom ud til det stykke af skellet, der støder til Den døde Å i nord-nord-vest og fulgte den i skellet ophugne linie, blev han beskyldt for ulovlig jagt af en af A's brødre, der stod 5–6 meter udenfor statsskovvæsenets areal. Mens skovfogeden på statsskovvæsenets areal for en anden af A's brødre eftersøgte en anskudt fasanhane, kom A til stede og beskyldte skovfogeden for ulovlig jagt. A påstod herunder bl. a., at deklarationen fra 1868 indeholdt bestemmelse om, at staten havde påtaget sig hele byrden med hensyn til oprensningen af Den døde Å, men at en tidligere skovrider ved et senere vandsynsmøde havde givet afkald på jagt og andre rettigheder mod kun at få oprensningspligt på en del af åen.

Direktoratet henholdt sig til det i skovfogedens rapport og skovriderens skrivelser oplyste og tilføjede, at man i direktoratet, efter at sagen havde været behandlet i Skovreguleringen, overvejede, om man burde lade foretage en skelkonstatering. Med kendskab til de ret store udgifter, der er forbundet med en skelkonstatering, var det den pågældende kontorchefs hensigt i forbindelse med andet forventet besøg i Jylland at foretage en besigtigelse på stedet, før der blev truffet bestemmelse om, hvorvidt der burde ofres udgifter på en skelkonstatering. Der blev imidlertid ikke mulighed for at afse tid til den påtænkte rejse til Jylland, hvorfor sagen blev fremsendt til Landbrugsministeriet med den ovennævnte udtalelse af 9. oktober 1969 uden indstilling om foretagelse af skelkonstatering.

Da der tilsyneladende var uoverensstemmelse mellem A's og skovvæsenets angivelse af, hvor hugsten faktisk havde fundet sted, bad Landbrugsministeriet den 9. november 1969 politimesteren i Silkeborg om at foretage en fornyet undersøgelse i sagen, herunder arrangere et møde på åstedet mellem A og skov-

rideren. Mødet fandt sted den 4. december 1969. Ifølge rapporten var A enig i den af skovvæsenet foretagne angivelse af, hvor hugsten faktisk var sket. Han fastholdt, at hans englod går til midtstrøms af Tranevig, og at hugsten derfor var foregået på hans ejendom. Forelagt en kopi af deklarationen af 1868 afviste han, at dokumentet kunne være gældende for de pågældende parceller idag, idet han var af den opfattelse, at han ifølge gammel hævde havde ret til midtstrøms. A fik endvidere forevist Silkeborg skovdistrikts kort over området, hvorpå grænserne tydeligt var afsat, og hvoraf det fremgik, at skovvæsenet ejede hele arealet til skelgrænsen vest for Tranevig. A blev bedt om at forevise, hvor han mente skelpælene stod som markering for hans parcel, men han var ikke i stand hertil, da naturen havde ændret sig og der var kørt jord på, så at det var umuligt at finde skelpælene. A anerkendte, at skovvæsenet havde fundet frem til skelhjørnet i den sydøstlige ende af hans parcel, hvor der af skovvæsenet var gravet en 60–80 cm bred skelgrøft.

I skrivelse af 12. januar 1970 besvarede Landbrugsministeriet A's til Justitsministeriet indsendte klage, idet ministeriet meddelte, at det, som sagen forelå oplyst, måtte lægge til grund, at den påklagede hugst havde fundet sted udenfor A's ejendom.

Ministeriet bemærkede endvidere for så vidt angik den i skrivelsen til mig fremsatte begæring om, at en skovfoged blev tiltalt for ulovlig jagt på A's areal i efteråret 1969, at skovfogeden efter alt foreliggende ikke havde opholdt sig på A's ejendom ved den omtalte lejlighed.

Endelig henviste ministeriet A til at lade foretage en skelsætningsforretning, såfremt han ønskede grænselinien mellem sin ejendom og statsskovvæsenets område fastslået og afmærket.

Jeg udtalte, at jeg efter de foreliggende oplysninger ikke fandt at kunne kritisere det af Landbrugsministeriet ved skrivelsen af 12. januar 1970 til A indtagne standpunkt, hvorefter det afvistes, at den omtalte hugst i efteråret 1968 havde fundet sted på A's ejendom, og at en skovfoged ved begivenheden den 4. oktober 1969 havde øvet jagt på A's ejendom.

Den tid, der var medgået til Landbrugsministeriets behandling af A's henvendelse, gav mig ikke tilstrækkeligt grundlag for kritik.

Derimod måtte jeg finde, at det ville have været ønskeligt, om Direktoratet for Statsskovbruget havde besvaret Landbrugsministeriets høring af 25. april 1969 hurtigere end sket.

29. *Henstillet til kommissarius ved statens ekspropriationer på øerne at overveje kommissariatets praksis vedrørende udbetaling af ekspropriationserstatninger til den erstatningsberettigedes advokat. (J. nr. 985/69).*

A klagede over, at erstatningen i forbindelse med ekspropriation af en ejendom, hvori A havde et lejemål, var blevet udbetalt til hans advokat, selvom han hverken skriftligt eller mundtligt havde givet advokaten fuldmagt til at oppebære beløbet.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at ejendommen blev eksproprieret i henhold til lov nr. 167 af 27. maj 1964 i anledning af Lyngbyvejs ombygning til motorvej. Den 20. og den 21. juni 1968 blev der afholdt besigtigelse og ekspropriationsforretning på ejendommen.

Efter at A's advokat i skrivelse af 21. oktober 1968 til kommissarius ved statens ekspropriationer på øerne havde begrundet A's

erstatningskrav, stillede kommissarius den 16. januar 1969 advokaten et erstatningsforslag. Ifølge forslaget fastsattes erstatningen for tab og skade ved lejemålets ophør til 50.000 kr. samt for udgifter til advokatbistand 5.000 kr. Advokaten rettede herefter henvendelse til kommissarius vedrørende erstatningen for advokatbistand, men efter at han havde fået oplyst, at erstatningsforslaget måtte accepteres i dets helhed, blev forslaget den 11. marts 1969 accepteret af A og fremsendt til kommissarius gennem advokaten, der samtidig anmodede om, at det samlede erstatningsbeløb måtte blive tilstillet ham. Den 19. i s. m. blev erstatningsbeløbet anvist advokaten.

Kommissarius udtalte overfor mig, at kommissariatet havde været af den opfattelse, at advokaten havde fuldmagt til at modtage erstatningen, og bemærkede herved, at forhandlingerne og korrespondancen om erstatningsspørgsmålet blev ført med advokaten, der endvidere skriftligt anmodede om at få tilstillet erstatningsbeløbet.

Kommissariatet følger iøvrigt principielt den praksis kun at anvise erstatningsbeløb til advokater, når der foreligger skriftlig eller mundtlig fuldmagt, eller når det af forhandlingerne ved ekspropriationsforretningen fremgår, at ejerne er indforstået hermed. Hvor det er usikkert, om en sådan fuldmagt foreligger, og det iøvrigt anses for praktisk, anvises erstatningen til den erstatningsberettigede c/o den pågældende advokat.

Ministeriet for offentlige Arbejder udtalte, at det ikke havde bemærkninger at fremsætte til de principielle retningslinier for udbetaling af erstatningsbeløb, som kommissarius havde redegjort for. Efter ministeriets opfattelse gælder der ikke særlige regler om advokaters stillingsfuldmagt i ekspropriationssager, hvorfor de almindelige regler herom må finde anvendelse også i sådanne sager.

Herefter forelagde jeg sagen for Advokatrådet, som udtalte, at en advokats stillingsfuldmagt i en ekspropriationssag ikke er af et sådant indhold, at den uden speciel bemyndigelse giver advokaten fuldmagt til at modtage og kvittere for erstatningen, selvom det kan være praktisk, at erstatningsbeløbet udbetales til advokaten, og selvom det ofte forekommer, at sådan udbetaling sker, uden at der er produceret særskilt fuldmagt for advokaten til at opbære erstatningen.

I denne forbindelse bemærkede Advokatrådet, at ekspropriationsmyndighedens risiko

for at måtte betale påny, hvis en advokat uden fuldmagt fra klienten har oppebåret en erstatningssum, ikke kan antages at være af praktisk betydning, da erstatningsbeløbet skal behandles som klientmidler, og da Advokatsamfundet i kraft af bestemmelserne for Det danske Advokatsamfunds Erstatningsfond har mulighed for at yde erstatning til dækning af tab ved eventuel uretmæssigt forbrug af betroede midler.

Advokatrådet tilføjede, at en klient, der måtte være utilfreds med advokatens modregning af salær og udlæg ved afregning af ekspropriationserstatningen, kan indgive klage over forholdet til behandling ved advokatmyndighederne.

Jeg udtalte, at kommissarius havde haft et rimeligt grundlag for den antagelse, at A's advokat havde fuldmagt til at modtage erstatningsbeløbet. Når hertil kom, at udbetalingen af erstatningsbeløbet til A's advokat måtte anses for fuldt ud forsvarlig, fandt jeg ikke at have tilstrækkeligt grundlag for at udtale kritik af kommissarius for den i A's tilfælde fulgte fremgangsmåde, der havde været i overensstemmelse med kommissariatets praksis.

Under hensyn til, at en advokats stillingsfuldmagt i en ekspropriationssag, som udtalt af Advokatrådet, ikke er af et sådant indhold, at den giver advokaten fuldmagt til at modtage og kvittere for ekspropriationserstatningen, fandt jeg imidlertid at burde henstille til kommissarius at overveje, om der var grundlag for at ændre kommissariatets praksis, således at erstatningsbeløb for fremtiden kun udbetales til den erstatningsberettigedes advokat, når der foreligger en udtrykkelig fuldmagt.

30. *Et byudviklingsudvalg var ikke forpligtet til at drøfte en foreliggende sag med parterne. (J. nr. 402/68).*

En advokat klagede for A over, at Byudviklingsudvalget for Hillerød-Egnen havde afslået mundtligt at drøfte en sag vedrørende A's ejendom i Nørre Herlev kommune ved Hillerød med advokaten eller A, og at Boligministeriet havde tiltrådt udvalgets standpunkt.

Endvidere klagede advokaten over, at Boligministeriet havde stadfæstet byudviklingsudvalgets afslag på dispensation fra byreguleringsloven, og at ministeriets afgørelse blev truffet, før advokaten havde haft lejlighed til at komme med et supplerende indlæg, uagtet han havde bebudet et sådant.

A's ejendom ligger i et område, der i medfør af en byudviklingsplan af 11. juni 1963 for Hillerød-egnen er inddraget under yderzone, hvilket medfører, at visse arter af bebyggelse af ejendommen forudsætter tilladelse fra byudviklingsudvalget, jfr. byreguleringslovens § 12, jfr. § 9. I overensstemmelse med lovens § 4 havde byudviklingsplanen været offentligt bekendtgjort i Statstidende den 20. juni 1963 samt i de lokale aviser den 10. august 1963.

Ejendommen var delvis nedbrændt ved en brand den 25. december 1962. Under genopbygningen købte A ejendommen den 21. juni 1963. Hans arkitekt indsendte den 26. oktober 1963 til Nørre Herlev kommune et byggeandragende med tilhørende projekt, der angav at skulle erstatte den oprindelig påtænkte genopførelse af ejendommens ladebygning, idet A ønskede dels omlægning til rationel drift af landbrugsejendommen, dels samtidig at placere sin import- og eksportvirksomheds lagerekspedition og monteringsarbejde i den projekterede bygning. Byggeandragendet blev fremsendt til Byudviklingsudvalget for Hillerød-Egnen med skrivelse af 26. november 1963, hvori sognerådet anbefalede, at der blev givet A tilladelse til at gennemføre projektet som ansøgt. I skrivelse af 14. december 1963 meddelte byudviklingsudvalget sognerådet, at udvalget havde vedtaget ikke at meddele den ansøgte tilladelse.

Arkitekten ansøgte herefter i skrivelse af 4. februar 1964 byudviklingsudvalget om dispensation fra den byudviklingsplan, der var blevet tinglyst på ejendommen den 10. august 1963. Som begrundelse for ansøgningen anførte arkitekten bl. a., at A's daværende juridiske rådgiver forinden købet på vanlig måde havde kontrolleret tingbogen uden at have konstateret servitutter eller andre byrder til hindring for udnyttelse af ejendommen som påtænkt, at arkitekten ved forespørgsler hos myndighederne i anledning af udarbejdelse af byggeandragendet ikke havde fået oplysning om yderzonedeklarationen, at A's skøde indeholdende sædvanligt forbehold mod retsanmærkninger ved tinglysningen den 21. august 1963 ikke havde fået anmærkning om deklarationen, og at han først medio november 1963 fik kendskab hertil. Videre gennemgik arkitekten projektet i detaljer, idet han specielt anførte, at A's virksomhed udelukkende skulle være en salgsvirksomhed for andre virksomheder, hvorfor der absolut ikke skulle

foretages investering i maskiner og specialværktøj, og at varetransport ville være yderst minimal, hvorfor der ikke ville blive påført området vejtrafikal belastning. Endelig fremsatte arkitekten et forslag til en deklaration, der i tilfælde af at dispensation blev givet kunne lyses på ejendommen.

Byudviklingsudvalget fastholdt imidlertid i skrivelse af 4. april 1964 beslutningen om ikke at meddele den ansøgte dispensation i forbindelse med genopbygningen af landbrugsejendommen. I skrivelse af 6. s. m. til byudviklingsudvalget kommenterede arkitekten udvalgets afslag, idet han bl. a. meddelte, at A herefter fortsatte med den lovpligtige genopførelse af bygningerne med henblik på landbrugsdriften.

I skrivelse af 8. maj 1964 underrettede byudviklingsudvalget sognerådet om arkitektens ovennævnte skrivelse og anmodede sognerådet om ved udstedelse af bygningsattest for de genopførte bygninger at påse, at disse alene tjente til ejendommens landbrugsmæssige drift samt til beboelse for ejeren. Udvalget forudsatte herved, at sognerådet ikke havde meddelt byggetilladelse til projektet af 20. august 1963. Endelig udbad udvalget sig løbende orientering fra sognerådet om, hvad der passerede i sagen. Sognerådet bekræftede i skrivelse af 9. maj 1964, at der ikke var meddelt byggetilladelse til projektet.

Den 15. juni 1964 udbad byudviklingsudvalget sig sognerådets orientering om byggeriets art og forløb, og den 30. s. m. fremsendte sognerådet en redegørelse fra bygningsinspektøren, der meddelte, at der den 30. april 1963 var givet byggetilladelse til genopbygning efter brand, men at den bygning, der nu var under opførelse, blev opført efter tegninger i projektet af 20. august 1963. Den 29. september 1964 anmodede byudviklingsudvalget sognerådet om til sin tid at underrette udvalget om bygningernes endelige indretning, og den 10. februar 1965 underrettede sognerådet byudviklingsudvalget om, at udhusbygningerne var færdige med undtagelse af et loftsrums, og at ladebygningen var indrettet til kontorer, udstilling og montagehal, pakkerum, lagerhal med tilhørende toiletter og baderum, samt at der i bygningen var beskæftiget 24-25 personer med montering af gaveartikler m. m.

Et medlem af Nørre Herlev sogneråd rettede i skrivelse af 8. marts 1965 på egne

vegne henvendelse til byudviklingsudvalget og anmodede udvalget om at tage sagen op til fornyet behandling og give den ønskede dispensation, idet han bl. a. anførte, *at bygningerne passede godt ind i omgivelserne, at der ikke var nogen væsentlig maskinpark, at virksomheden var støjfri og fri for støvplage, samt at der i umiddelbar nærhed af ejendommen lå industrilignende ejendomme.* Endvidere henviste han til, at virksomheden beskæftigede en del lokal arbejdskraft.

Den 7. maj 1965 anmodede byudviklingsudvalget politimesteren i Hillerød om at undersøge, om der fra A's side forelå overtrædelse af byreguleringslovens bestemmelser, men under en afhøring den 24. maj 1965 erklærede A, at han ikke ønskede at udtale sig, da hans tidligere advokat og hans arkitekt havde været rådgivende for ham. Den 25. maj 1965 anmodede A's advokat politimesteren om at få sagens akter tilsendt med henblik på at afgive et skriftligt indlæg i sagen.

I skrivelse af 15. oktober 1965 til politimesteren i Hillerød afgav advokaten en redegørelse for A's køb af ejendommen og hans fortsættelse af den tidligere ejers genopbygningsarbejde efter gårdens brand i 1962. Han bestred, at der forelå en overtrædelse af landbrugslovgivningen eller af byreguleringsloven, selvom bygningerne rent faktisk i det års tid, de havde været færdige, hovedsagelig var blevet benyttet til ikke-landbrugsmæssige formål, og selvom byggeriet ikke fremtrådte som traditionelt landbrugsbyggeri.

Ved en afhøring den 11. marts 1966 blev A sigtet for overtrædelse af byreguleringslovens § 12, jfr. § 9. Han nægtede sig skyldig og henviste til advokatens redegørelse af 15. oktober 1965. Byudviklingsudvalget forelagde den 28. marts 1966 sagen for Boligministeriet med henblik på sagens indbringelse for retten, og i skrivelse af 29. august 1966 svarede Boligministeriet byudviklingsudvalget, at det intet havde imod, at sagen blev indbragt for domstolene. Den 30. november 1966 blev første retsmøde afholdt, og her forklarede advokaten, at A's forrige advokat ikke havde sørgt for at give byudviklingsudvalget en nærmere redegørelse eller for at indbringe udvalgets afgørelse for Boligministeriet inden ankefristens udløb. Som følge heraf blev det i retten besluttet, at straffesagen skulle udsættes, for at sagen påny kunne forelægges for byud-

viklingsudvalget, således at der kunne tilvejebringes en ny ankefrist.

I skrivelse af 5. juli 1967 til byudviklingsudvalget redegjorde advokaten for sagen og for de forhold, der siden sagens behandling hos udvalget var indtruffet, og som efter hans opfattelse talte for at give den ønskede tilladelse. Han anmodede endvidere om at blive orienteret om, hvilke planer for det pågældende område der nu var udarbejdet eller ved at blive udarbejdet. Når det var sket, ville han fremkomme med et nyt indlæg i sagen, ligesom han gerne derefter ville have lejlighed til mundtligt at forelægge og drøfte sagen ved et møde i byudviklingsudvalget. I skrivelse af 12. oktober 1967 svarede byudviklingsudvalget, at det fortsat ikke fandt grund til at meddele den ønskede tilladelse. Endvidere meddelte udvalget, at der ikke for udvalget forelå planer om ændring af zonebetegnelsen for det omkring A's ejendom beliggende yderzoneområde, men henviste iøvrigt advokaten til at rette henvendelse til Hillerød byråds tekniske forvaltning, såfremt han ønskede yderligere oplysninger om kommunens byplanmæssige forhold.

Den 24. oktober 1967 rettede advokaten påny henvendelse til byudviklingsudvalget, idet han gjorde gældende, at udvalget havde misforstået sagen, og han anmodede derfor atter om, at A kunne få et møde med det samlede udvalg, således at der kunne foregå en mundtlig forhandling. Den 6. november 1967 indankede advokaten byudviklingsudvalgets afgørelse for Boligministeriet, idet han dog vedlagde en genpart af sin henvendelse af 24. oktober 1967 til byudviklingsudvalget og anførte, at han håbede at få sagen klaret ved en drøftelse med byudviklingsudvalget, hvorfor ankeskrivelsen blot skulle opfattes formelt. Den 5. december 1967 svarede byudviklingsudvalget, at det havde behandlet henvendelsen af 24. oktober 1967 i et møde den 22. november 1967, men at udvalget ikke fandt grundlag for at imødekomme ønsket om en mundtlig forhandling. Advokaten anmodede i skrivelse af 15. december 1967 påny udvalget om en mundtlig forhandling, idet han anførte, at »det var en god gammel dansk skik, at borgerne altid har kunnet få adgang til mundtligt at fremføre og drøfte deres sager med de myndigheder, som træffer afgørelser vedrørende deres forhold«. Den 29. december 1967 svarede byudviklingsudvalget, at det

ikke fandt, at sagen kunne udsættes yderligere, men at den fornyede anmodning om et møde med det samlede udvalg ville blive forelagt udvalget på førstkommande møde. Det bemærkedes dog, at udvalget ikke tidligere havde givet parter eller deres advokater adgang til at give møde i sager som den her omhandlede. Det tilføjes, at advokaten af udvalgets sekretær efter retsmødet den 30. november 1966 i straffesagen var blevet underrettet om, at han ved henvendelse til denne kunne få alle de oplysninger, han ønskede. Advokaten rettede imidlertid ikke en sådan henvendelse, inden han udfærdigede skrivelser af 5. juli 1967.

I skrivelse af 4. januar 1968 underrettede politimesteren i Hillerød advokaten om, at han agtede at fremme straffesagen mod A, medmindre han inden 3 uger fremkom med sådanne bemærkninger om sagens administrative behandling, at der ville være rimelig grundelse for yderligere udsættelse af straffesagen. I skrivelse af 6. januar 1968 meddelte advokaten byudviklingsudvalget, at han havde forstået udvalgets skrivelse af 29. december 1967 således, at der var oplysninger i sagen, som han ikke kendte, og han anmodede derfor om at få tilstillet de oplysninger, som han endnu ikke havde modtaget. I skrivelse af 18. s. m. meddelte advokaten politimesteren, at byudviklingsudvalget bl. a. overvejede muligheden af en mundtlig drøftelse af sagen. Da det var hans håb, at en sådan drøftelse ville medføre en mindelig ordning af sagen, anmodede han om at få straffesagen udsat. Den 9. februar 1968 meddelte politimesteren byudviklingsudvalget, at han afventede resultatet af den nævnte mundtlige forhandling med udvalget.

Den 28. februar 1968 meddelte byudviklingsudvalget advokaten, at det efter at have drøftet sagen på et møde den 7. s. m. stadig fandt, at der ikke var grundlag for at indkalde ham til et møde med udvalget. Samtidig meddelte udvalget, at det havde anmodet politimesteren i Hillerød om at genoptage straffesagens behandling uden yderligere forsinkelse. Yderligere oplyste udvalget, at det, da det ikke var bekendt med, hvilke yderligere oplysninger advokaten havde behov for, ikke så sig i stand til at foretage videre, medmindre han gav udvalgets sekretær oplysning herom.

I skrivelse af 18. april 1968 klagede advo-

katen til mig over, at byudviklingsudvalget havde afslået at drøfte sagen med hans klient, og den 24. s. m. meddelte jeg advokaten, at jeg havde oversendt klagen til Boligministeriet.

Til brug for Boligministeriets behandling af sagen redegjorde udvalget i skrivelse af 10. juni 1968 til ministeriet for sagens behandling og udtalte, at udvalget fandt, at der var taget rigeligt hensyn til advokaten og hans klient ved behandlingen af den omhandlede sag, og at det var udvalgets opfattelse, at det af principielle grunde ikke kunne påtage sig at belaste dets møder med mundtlige forhandlinger med parterne i de foreliggende sager.

I skrivelse af 2. august 1968 meddelte Boligministeriet advokaten, at det kunne henholde sig til det af udvalget anførte med hensyn til spørgsmålet om mundtlig forhandling. Under henvisning til den i skrivelse af 6. november 1967 fremsatte anke af byudviklingsudvalgets afgørelse meddelte ministeriet, at det ikke fandt grundlag for at omgøre den af udvalget trufne afgørelse, hvorefter der ikke kunne meddeles den ønskede dispensation til de omhandlede bygningers bibeholdelse og udnyttelse.

I anledning af klagen til mig udtalte byudviklingsudvalget, at det fortsat var udvalgets opfattelse, at der – i lighed med sagers behandling for kommunale råd – ikke kan være en almindelig adgang for de parter, der har indbragt en sag for udvalget, til at procedere sagen mundtligt i udvalgets møder, der er lukkede. Det ville være en uoverkommelig opgave for udvalgets medlemmer, såfremt det blev en almindelig praksis, at der i udvalgets møder skulle føres mundtlige forhandlinger med parterne.

Iøvrigt syntes sagen ifølge udvalget tilstrækkeligt belyst derved, at den indtil nu havde været behandlet i 8 udvalgs møder, hvor udvalget havde fastholdt den i det første møde, den 14. december 1963, trufne afgørelse om, at der ikke kunne meddeles tilladelse til gennemførelse af den ønskede bebyggelse på ejendommen, dels ved den i tidens løb stedfundne brevveksling, der havde medført, at sagens akter nu omfattede 51 bilag.

Vedrørende min henvisning til en i min beretning for 1961, side 75–77, refereret sag, hvor jeg havde udtalt, at det af principielle grunde ville have været rigtigst, om Departementet for Told- og Forbrugsafgifter havde imødekommet en anmodning om drøftelse af

en toldslag, bemærkede byudviklingsudvalget, at det efter udvalgets opfattelse ikke kunne være rigtigt at drage en analogi mellem sagsbehandlingen i et departement og behandlingen af sager, der afgøres af kollegialt sammensatte organer.

Samtidig med at advokaten indgav klage til mig, rettede han påny henvendelse til Boligministeriet, og der blev i den anledning aftalt et møde på A's ejendom. I mødet, der fandt sted den 1. oktober 1969, deltog foruden A og advokaten repræsentanter for Boligministeriet, byudviklingsudvalget og Hillerød kommune. På mødet udtalte advokaten, at han intet havde at fremføre i sagen, som ikke allerede var byudviklingsudvalget og Boligministeriet bekendt. Forinden havde han fået tilsendt kopier af forskellige skrivelser.

I skrivelse af 8. oktober 1969 anmodede advokaten Boligministeriet om tilladelse til, at en af hans medarbejdere gennemgik sagen i ministeriet, idet han ønskede at afgive et indlæg til ministeriet, inden dette afgav udtalelse til mig. Gennemgangen af sagen i ministeriet fandt sted den 3. november 1969, og den 1. december 1969 rykkede ministeriet advokaten for det bebudede indlæg, der måtte være ministeriet i hænde inden 14 dage. I skrivelse af 22. december 1969 fremsatte advokaten sine argumenter for, at det på hans klients ejendom foretagne byggeri kunne anses for foretaget før yderzonebåndet blev pålagt, *eller* at ejendommen i juridisk forstand måtte betragtes som en landbrugsejendom, *eller* at den etablerede erhvervsvirksomhed tjente et for det lokale område naturligt formål, *eller* at sagens omstændigheder sagligt meget stærkt indicerede meddelelse af dispensation fra yderzonebåndet. Han anmodede endvidere om at måtte få lejlighed til at fremføre sine synspunkter mundtligt for boligministeren, og et sådant møde fandt sted den 9. marts 1970, i hvilket møde tillige A deltog.

I anledning af klagen til mig henholdt Boligministeriet sig forsåvidt angik spørgsmålet om mundtlig forhandling med byudviklingsudvalget til udvalgets skrivelse af 20. december 1968 og med hensyn til den i min beretning for 1961, side 75-77, refererede sag bemærkede ministeriet, at det ligesom udvalget ikke fandt det rimeligt at drage en analogi mellem sagsbehandlingen i et departement og behandlingen af sager, der afgøres af kollegialt sammensatte organer. I denne forbindelse

henviste ministeriet iøvrigt til, at både A og hans advokat ved besigtigelsen af ejendommen den 1. oktober 1969 udtalte, at de intet havde at fremføre i sagen, som ikke allerede var udvalget og ministeriet bekendt.

Vedrørende klagen over, at Boligministeriet den 2. august 1968 traf afgørelse i sagen uden at afvente det i ankeskrivelsen af 6. november 1967 bebudede supplerende indlæg, henviste Boligministeriet til, at behandlingen af anken i ministeriet var stillet i bero på den eventuelle fornyede henvendelse. Den 24. april 1968 modtog ministeriet imidlertid den til mig indgivne klage over, at byudviklingsudvalget havde afslået mundtligt at drøfte den verserende sag med A. Under hensyn til, at der var forløbet ca. $\frac{3}{4}$ år, siden advokaten havde indanket byudviklingsudvalgets afgørelse for ministeriet, fandt ministeriet ikke længere at burde afvente indsendelsen til ministeriet af yderligere materiale, men forinden afgørelsen af 2. august 1968 blev truffet, havde sagen været forelagt byudviklingsudvalget til udtalelse.

Med hensyn til afslaget på dispensation bemærkede ministeriet, at den til erhvervsvirksomhed indrettede del af bygningerne ifølge det i sagen oplyste var opført efter byudviklingsplanens godkendelse (den 11. juni 1963) og tinglysning (den 10. august 1963), at det i relation til den mod A rejste straffesag efter ministeriets opfattelse måtte anses for irrelevant, om ejendommen i juridisk forstand kunne betegnes som en landbrugsejendom, at erhvervsvirksomheden efter ministeriets opfattelse ikke kunne sidestilles med de i byreguleringslovens § 9, stk. 1, nævnte virksomheder, der tjener et på stedet naturligt formål, men burde henvises til et område udlagt til erhvervsformål, og at ministeriet var enig med byudviklingsudvalget i, at der ikke var grundlag for at meddele den til virksomhedens bibeholdelse nødvendige dispensation fra yderzonebåndet (landzonebåndet).

Efter det således oplyste udtalte jeg, at jeg ved sagens bedømmelse måtte lægge til grund, at alle relevante oplysninger gennem de af A's arkitekt og advokat til byudviklingsudvalget rettede henvendelser havde foreligget for udvalget, da det traf afgørelse i sagen, og at advokatens anmodning om et møde med det samlede udvalg derfor ikke kunne have haft til formål at

bidrage til sagens oplysning, men derimod at diskutere sagen med udvalgets medlemmer, jfr. også det af A og advokaten ved besigtigelsen den 1. oktober 1969 udtalte. Når hensås hertil, fandt jeg ikke at kunne kritisere det af udvalget indtagne og af Boligministeriet godkendte standpunkt, hvorefter udvalget ikke kunne være forpligtet til at drøfte en foreliggende sag med parterne.

Under hensyn til, at advokatens anke af byudviklingsudvalgets afgørelse skete ved skrivelse af 6. november 1967, at han i skrivelse af 18. april 1968 havde indgivet klage til mig over udvalgets sagsbehandling, og at jeg den 24. april 1968 havde underrettet ham om klagens oversendelse til Boligministeriet, fandt jeg, at der var givet ham rimelig tid til at fremkomme med det i skrivelser af 6. november 1967 bebudede supplerende indlæg, da Boligministeriet

den 2. august 1968 traf afgørelse i sagen, hvorved jeg bemærkede, at ministeriet forinden havde indhentet en udtalelse af 10. juni 1968 fra byudviklingsudvalget.

Da der ved retten i Hillerød var rejst tiltale mod A for overtrædelse af byreguleringsloven, og da advokaten herunder havde påstået, at den opførte ejendom var en landbrugsejendom i byreguleringslovens forstand, eller at den fra ejendommen udøvede virksomhed tjente et på stedet naturligt formål, således at byudviklingsudvalgets tilladelse til ejendommens opførelse ikke skulle være nødvendig, fandt jeg det rigtigst ikke på nuværende tidspunkt at udtale mig om sagens realitet. Jeg bemærkede herved, at en stillingtagen til realiteten forudsatte en stillingtagen til ovennævnte spørgsmål, som det tilkom retten at tage stilling til under den verserende straffesag.

- 31.** *Det havde været ønskeligt, om Indenrigsministeriet, før det anbefalede, at der blev meddelt igangsætningstilladelse til et kommunalt administrationsbyggeri, havde foretaget en undersøgelse af nogle i andragendet indeholdte oplysninger om kommunesammenlægning. (J. nr. 1062/69).*

Formanden for Skovbo sogneråd klagede over, at Indenrigsministeriet overfor Boligministeriet havde anbefalet igangsætning af et kommunalt administrationsbyggeri i Borup. Han henviste i denne forbindelse til, at det på daværende tidspunkt ikke var afgjort, om Skovbo kommune skulle sammenlægges med Borup-Kimmerslev og Ejby-Nr. Dalby kommuner, samt til, at Skovbo kommune under forhandlingerne om sammenlægning havde modsat sig administrationsbyggeriet.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at Boligministeriet i skrivelse af 14. maj 1969 anmodede Indenrigsministeriet om en udtalelse vedrørende et af Borup-Kimmerslev og Ejby-Nr. Dalby sogneråd indsendt andragende om igangsætningstilladelse til et administrationsbyggeri i Borup by. Som begrundelse for ansøgningen henvistes til øget lokalebehov, dels som følge af kommunesammenlægningen, der ville nødvendiggøre et administrationsbyggeri dimensioneret til ca. 10.000 indbyggere, dels som følge af kildeskattens indførelse. Endvidere anførtes fra sognerådenes side, at der skulle svares dagbøder, dersom byggeriet ikke var færdigt 1. april 1970.

I skrivelse af 4. juni 1969 anbefalede Indenrigsministeriet overfor Boligministeriet, at en række andragender om igangsætningstilladelse, herunder det nævnte, blev imødekommet, uanset det på dette tidspunkt gældende sommerstop for kommunalt administrationsbyggeri.

Indenrigsministeriet oplyste, at det overvejende flertal af de nævnte andragender havde beroet i ministeriet i nogen tid, dels på grund af uklarhed med hensyn til kommende kommunesammenlægninger, dels fordi spørgsmålet om ophævelse af kravet om igangsætningstilladelse bl. a. til kommunalt administrationsbyggeri havde været genstand for overvejelse i regeringen.

I maj 1969 blev der imidlertid truffet beslutning om, at kravet indtil videre måtte opretholdes, og at tilladelse principielt ikke kunne meddeles til igangsætning af byggeri i perioden 15. maj–15. september, medmindre det måtte anses for uomgængeligt nødvendigt, at det pågældende arbejde snarest blev påbegyndt. Det blev i denne forbindelse tilkendegivet, at den nævnte undtagelsesregel for så vidt angik kommunalt administrationsbyggeri

navnlig måtte finde anvendelse i tilfælde, hvor byggeriet var foranlediget af øget lokalebehov som følge af kommunesammenlægning og/eller kildeskattens indførelse.

Herefter blev samtlige andragender, hvor sådanne forhold forelå, oversendt til Boligministeriet med Indenrigsministeriets anbefaling i den nævnte skrivelse af 4. juni 1969, og ved skrivelse af 3. juli 1969 meddelte Boligministeriet igangsætningstilladelse til opførelse af administrationsbygningen i Borup.

Umiddelbart efter meddelelsen af igangsætningstilladelse klagede Skovbo sogneråd ved telefonisk henvendelse til Indenrigsministeriet over den trufne afgørelse, idet sognerådet henviste til den bestående uenighed i spørgsmålet om sammenlægning af de tre kommuner, og sognerådet henstillede, at igangsætningstilladelsen blev tilbagekaldt.

Ministeriets svar på denne henvendelse blev afgivet i skrivelse af 17. juli 1969, hvoraf det bl. a. fremgik, at ministeriet på baggrund af indsendelsen af ansøgningsskemaet og de heri indeholdte oplysninger måtte være af den opfattelse, at der ikke forelå nogen uenighed om administrationsbygningens placering. Ministeriet meddelte endvidere, at sognerådsformanden i Borup-Kimmerslev kommune, der gentagne gange telefonisk havde understreget sagens presserende karakter, havde oplyst, at sognerådet på grundlag af underhåndsuplysninger fra Indenrigsministeriet om ministeriets stilling til sagen havde afsluttet kontrakt om byggeriet, og at udgravning af den pågældende grund var påbegyndt. Under henvisning hertil meddelte ministeriet, at det ikke mente at burde tage skridt til tilbagekaldelse af igangsætningstilladelsen. Ministeriet anførte i denne forbindelse, at det under overvejelserne af dette spørgsmål måtte komme til det resultat, at det var overordentlig tvivlsomt, om der i det hele taget forelå et retligt grundlag for tilbagekaldelse af igangsætningstilladelsen.

Som det fremgår af foranstående, fandt ministeriet sig ikke foranlediget til under behandlingen af andragendet at foretage en nærmere prøvelse af oplysningerne om kommunesammenlægningen, og ministeriet var derfor ikke på dette tidspunkt opmærksom på den foreliggende uenighed om administrationsbyggeriets placering og om kommunesammenlægningen, hvorom Kommunalreform-

kommissionen fremsatte foreløbigt forslag den 7. juli 1969.

Indenrigsministeriet udtalte overfor mig, at det måtte anses for sandsynligt, at ministeriet, såfremt den nævnte uenighed havde foreligget oplyst, ville have undladt at afgive indstilling om meddelelse af igangsætningstilladelse til administrationsbyggeriet på det pågældende tidspunkt. Ministeriet fremhævede imidlertid, at bygningens placering der senere havde været drøftet mellem Kommunalreformkommissionens sekretariat og Boligministeriets kommitterede i byplansager, efter samtlige foreliggende oplysninger ikke sås at kunne give anledning til saglig kritik. Ministeriet bemærkede herved, at Borup by er den største bymæssige bebyggelse i de tre kommuner, der var omfattet af sammenlægningen.

Endelig oplyste ministeriet, at Kommunalreformkommissionen efter at have overvejet de erklæringer, der var afgivet over kommissionens foreløbige forslag vedrørende kommunesammenlægningen, i skrivelse af 15. september 1969 til Indenrigsministeriet foreslog, at Borup-Kimmerslev, Ejby-Nr. Dalby og Skovbo kommuner – uanset at de to førstnævnte kommuner havde iværksat et administrationsbyggeri uden forhandling med Skovbo sogneråd – blev sammenlagt til een kommune pr. 1. april 1970. Indenrigsministeriet tiltrådte i skrivelse af 7. november 1969 Kommunalreformkommissionens indstilling, og ministeriet betragtede sagen om administrationsbyggeriet som afsluttet.

Ved min bedømmelse af sagen måtte jeg lægge til grund, at Indenrigsministeriets anbefaling af, at Borup-Kimmerslevs og Ejby-Nr. Dalbys ansøgning om igangsætningstilladelse blev imødekommet, alene havde været motiveret af saglige hensyn, nemlig det i ansøgningen anførte om øget lokalebehov, dels som følge af den forestående kommunesammenlægning, dels som følge af kildeskattens indførelse. Jeg måtte endvidere lægge til grund, at Indenrigsministeriet på daværende tidspunkt ikke var opmærksom på den uenighed, der var opstået om kommunesammenlægningen og om byggeriets placering.

Under hensyn hertil og til, at Indenrigsministeriet ikke på daværende tidspunkt havde modtaget indstilling fra Kommunalreformkommissionen om den forestående

kommunesammenlægning i området, udtalte jeg, at det havde været ønskeligt, om ministeriet, før det afgav indstilling til Boligministeriet, havde foretaget en undersøgelse af de i andragendet indeholdte oplysninger om kommunesammenlægning.

Indenrigsministeriets standpunkt, hvorefter der ikke havde været grundlag for at tilbagekalde den meddelte igangsættningstilladelse under hensyn til den af det daværende Skovbo sogneråd indgivne klage, kunne ikke give mig grundlag for kritik.

32. Ikke fundet grundlag for at kritisere, at Ligningsrådet havde afslået at ændre skatteberegning for mere end to år forud for det år, hvori anmodningen om regulering blev fremsat. Behandlingstiden i Skattedepartementet kritiseret. (J. nr. 940/69).

A klagede over, at Statens Ligningsdirektorat havde meddelt ham afslag på en ansøgning om at blive skatteansat som forsørger for skatteåret 1963/64 og tidligere skatteår, samt over den begrundelse, Ligningsdirektoratet havde givet for sin afgørelse. Endvidere klagede han over den tid, der var medgået til Skattedepartementets behandling af en tidligere klage fra ham vedrørende den samme sag, som jeg den 17. december 1968 havde oversendt til departementet.

Det var oplyst, at A i sine selvangivelser til og med selvangivelsen for skatteåret 1966/67 havde anført, at han var fraskilt uden hjemmenværende børn, og at han i henhold til disse oplysninger blev beskattet som ikke-forsørger.

Den 10. oktober 1966 anmodede A imidlertid Direktoratet for Københavns Skattevæsen om ved skatteberegningen at blive stillet som forsørger, idet han henviste til, at han levede sammen med moderen til sit udenfor ægteskab fødte barn. Dette andragende blev straks imødekommet for skatteåret 1966/67 og de to foregående skatteår. Sagen blev samtidig af Direktoratet for Københavns Skattevæsen forelagt for Statens Ligningsdirektorat, der i skrivelse af 7. marts 1968 afslog andragendet forsåvidt angik tidligere skatteår.

A anmodede herefter Ligningsdirektoratet om en begrundelse for afslaget, og direktoratet svarede ham i skrivelse af 29. maj 1968, at afgørelsen var i overensstemmelse med den sædvanligt fulgte praksis i forbindelse med ansøgninger om skattenedsættelse. Direktoratet henviste til, at denne praksis støtter sig på bestemmelsen i § 13, stk. 3, i lovbekendtgørelse nr. 275 af 1. juli 1966 (landsskatteretsloven), hvorefter skattespørgsmål af den i loven omhandlede art ikke kan indbringes for domstolene, når der er forløbet mere end to år efter udløbet af det pågældende skatteår.

Efter praksis indrømmer man dog i ganske særlige tilfælde, navnlig hvor der er begået fejl fra skattemyndighedernes side, nedsættelser udover to års fristen. I A's tilfælde skyldtes den fejlagtige skatteberegning imidlertid efter Ligningsdirektoratets opfattelse hans egne ufyldstgørende oplysninger.

Sagen blev herefter forelagt for Ligningsrådet, der i sit møde den 7. juni 1968 fastholdt afslaget.

I skrivelse af 9. december 1968 klagede A til mig over afgørelsen, og jeg oversendte den 17. december 1968 efter aftale med Skattedepartementet skrivelsen til departementet til besvarelse. Skattedepartementet svarede den 30. oktober 1969 A, at det ikke havde hjemmel til at ændre Ligningsrådets afgørelse og derfor måtte henholde sig til det i Ligningsdirektoratets skrivelse til ham udtalte.

Statens Ligningsdirektorat oplyste vedrørende sin praksis i lignende sager, at der i særlige tilfælde er foretaget nedsættelse af ældre ansættelser, men det er efter praksis en forudsætning for nedsættelse, at det for meget betalte skattebeløb klart kan påvises, og herudover tages det særlig i betragtning, om der foreligger fejl fra skattemyndighedernes side, samt om den skattepligtige har været i ham utilregnelig uvidenhed om skattebestemmelsen. I nogle tilfælde har direktoratet også taget i betragtning, om reguleringen er af afgørende betydning for den pågældendes økonomi.

Ved afgørelsen af A's sag har direktoratet ikke fundet tilstrækkelig anledning til at regulere for mere end to år forud for det år, hvori anmodningen om regulering er fremsat, da den urigtige skatteberegning skyldes A's egne fejlagtige oplysninger om forsørgerforholdet.

Skattedepartementet udtalte, at spørgsmå-

let om ændring af en skatteyders ansættelse, således at han stilles som forsørger, er et ligningsspørgsmål, der henhører under Ligningsrådets kompetence. Skattedepartementet har ingen beføjelse til at ændre en af Ligningsrådet truffet afgørelse, heller ikke med hensyn til spørgsmålet om, for hvor mange år ændringen skal foretages.

Imidlertid er der i en række tilfælde, hvor der var spørgsmål om at ændre ansættelserne for flere skatteår, sket det, at Ligningsdirektoratet har spurgt Skattedepartementet, om dette kunne tiltræde, at den pågældende ansættelse blev ændret for så og så mange år, og den udtalelse, som Skattedepartementet har afgivet i sagen, er så blevet lagt til grund ved sagens forelæggelse for Ligningsrådet.

Forsåvidt angik A's sag havde departementet ikke ved behandlingen været opmærksom på, at Ligningsdirektoratet ikke havde udbedt sig nogen udtalelse fra Skattedepartementet med hensyn til, om der burde ske ændring af ansættelserne også forud for skatteåret 1964/65 og i bekræftende fald for hvor mange skatteår.

Ved sagens videre behandling kom departementet imidlertid til det resultat, at det i det foreliggende tilfælde, hvor spørgsmålet som anført ikke var rejst af Ligningsdirektoratet, ikke burde afgive nogen udtalelse.

Denne afgørelse blev truffet efter principielle overvejelser og forhandling med ligningsdirektøren. Forhandlingen resulterede i, at departementschefen i en skrivelse til ligningsdirektøren udtalte, at departementet var kommet til det resultat, at den endelige afgørelse i disse sager henhører under Ligningsrådet, og at det derfor i almindelighed skulle være unødvendigt, at sagerne bliver forelagt Skattedepartementet.

Vedrørende ekspeditionstiden oplyste Skat-

tedepartementet, at sagen den 19. december 1968 blev sendt til udtalelse i Statens Ligningsdirektorat, hvorfra departementet modtog svar den 21. marts 1969. Herefter var sagens behandling i departementet beklageligvis blevet noget forsinket som følge dels af ovennævnte forhold, dels af chefskifte i departementets 2. kontor.

Jeg fandt ikke grundlag for at kritisere, at Ligningsrådet havde afslået at imødekomme A's anmodning om regulering af de for ham foretagne skatteberegninger forud for skatteåret 1964/65. Jeg lagde herved vægt på, at der ikke ved disse skatteberegninger var påvist fejl fra skattemyndighedernes side.

Som begrundelse for afgørelsen havde Statens Ligningsdirektorat i skrivelsen af 29. maj 1968 anført, at den var i overensstemmelse med praksis i sager om skattemedsættelse, at denne praksis støttede sig på bestemmelsen i landsskatteretslovens § 13, stk. 3, hvorefter skattespørgsmål af den omhandlede art ikke kan indbringes for domstolene, når der er forløbet mere end to år efter udløbet af det pågældende skatteår, og at de urigtige skatteberegninger skyldtes A's egne ufyldestgørende oplysninger. Denne begrundelse kunne ikke give mig grundlag for kritik. Jeg bemærkede herved, at administrationen ikke er pligtig at begrunde afgørelser, medmindre dette er foreskrevet i lovgivningen.

Vedrørende A's klage over sagens behandling udtalte jeg, at det ville have været ønskeligt, om Skattedepartementet havde besvaret A's henvendelse af 9. december 1968 på et tidligere tidspunkt end sket.

33. *Postvæsenet havde ikke pligt til at yde erstatning for et beløb, som efter det foreliggende ikke var indbetalt, men for hvilket der ved en fejl var udleveret postkvittering. (J. nr. 708/69).*

Et forsikringsselskab klagede over en af Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet truffet afgørelse, hvorefter postvæsenet ikke anså sig for pligtig at afregne et beløb på 29 kr. til selskabet, uanset at afsenderen var i besiddelse af en af Rødovre postkontor

udstedt kvittering for, at beløbet var indbetalt til selskabets postkonto.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A ved forevisning af to postkvitteringer af 28. juni 1968 og samtidig aflevering af de til kvitteringerne hørende hoveddele af indbeta-

lingskortene overfor Rødovre postkontor havde besværet sig over, at godskrivning af de indbetalte beløb på modtagerens postkonto ikke havde fundet sted. Den ene af indbetalingerne vedrørte selskabets postkonto, og indbetalingsbeløbet var 29 kr. til dækning af en glasforsikringspræmie. Det andet beløb androg 31 kr.

I skrivelse af 28. oktober 1968 afgav Rødovre postkontor indberetning til overpostmesteren i København om den skete reklamation, idet kontoret anmodede om forholdsordre og afgørelse om eventuel politimæssig undersøgelse. I indberetningen redegjordes der for, at det af kassestrimmel og indbetalingsliste fremgik, at A den 28. juni 1968 havde indbetalt 4 beløb på tilsammen 573,78 kr., men at de to påberåbte indbetalinger ikke fandtes på noget af de nævnte regnskabsbilag. Indbetalingerne var foretaget i en samlet ekspedition af en kontorfunktionær, hvis kasse stemte ved opgørelsen.

Det fremgik videre af Rødovre postkontors indberetning, at postkontoret efter sagens undersøgelse overfor A havde beklaget, at begge dele af blanketterne ved en fejltagelse var blevet afleveret til ham i stemplet og kvitteret stand, men tillige tilkendegivet, at man måtte anse det for givet, at indbetaling ikke havde fundet sted, ikke mindst på grundlag af, at også indbetalingskortenes hoveddel var i hans besiddelse.

Ifølge indberetningen kunne A for så vidt godt indse, at de unummererede indbetalingskort i hans besiddelse i forbindelse med kontorets øvrige oplysninger talte for, at beløbet ikke var blevet indbetalt, men han ville alligevel kræve, at postvæsenet skulle erstatte beløbet. Han støttede sig heri på en tilsvarende sag ved Rødovre postkontor, hvor hans broder havde modtaget erstatning for manglende godskrivning på modtagerens postkonto.

Vedrørende den pågældende kontorfunktionær oplystes det i indberetningen, at hun havde været beskæftiget som månedsassistent på kontoret i ca. 2½ år, at hun normalt udførte sit arbejde med god orden og sikkerhed, at hun var i besiddelse af en rutine og arbejdsevne, som lå langt over det normalt forlangte, og ikke havde haft nogen kassediference i 1½ år, at hendes udførelse af tjenesten ikke havde medført andre bemærkninger end nærværende og ovennævnte sag havde

givet anledning til, at hun var meget pinligt berørt af de konstaterede fejlekspeditioner og med stor bestemthed hævdede, at der ikke var tale om uærlighed fra hendes side, og at kontoret satte pris på hendes store arbejdsevne og behagelige væsen og ikke fandt nogen som helst anledning til at drage hendes hæderlighed i tvivl.

I skrivelse af 12. november 1968 meddelte overpostmesteren A, at han, efter at sagen havde været gjort til genstand for en nøje undersøgelse, måtte anse det for godtgjort, at de to postkvitteringsblanketter ved ekspeditionen på postkontoret den 28. juni 1968 var blevet tilbageleveret sammen med kvitteringerne, uden at ekspedienten havde medtaget beløbene i opslaget på kassestrimmelen, at ekspedienten havde afkrævet ham det på kassestrimmelen anførte beløb 573,78 kr., og at hun således ikke havde modtaget de omhandlede beløb på 29 og 31 kr.

Overpostmesteren beklagede derfor at måtte meddele, at han, som sagen stillede sig, ikke så sig i stand til at foretage videre i sagen. Det tilføjedes, at A var velkommen til at rette henvendelse til overpostmesterens kontor for en yderligere drøftelse af sagen, og at overpostmesteren meget beklagede, at de to blanketter var blevet udleveret A forsynet med stempler og kvittering, således at han var kommet til den naturlige opfattelse, at beløbene skulle være betalt. Ligeledes beklagedes den ulejlighed, A havde haft som følge af den omhandlede fejlekspedition.

I anledning heraf bemærkede A i en skrivelse til overpostmesteren, at beløbene, ialt 60 kr., ikke nødvendigvis behøvede at være slået ind på ekspedientens kassestrimmel, at han førte nøje regnskab over hver indtægts- og udgiftspost i sin husholdning og kunne forevise bog herfor tilbage til 1966, at han vitterlig havde modtaget postvæsenets kvittering for indbetaling af de beløb, som det hævdedes, at kontoret ikke havde modtaget, at det var ham bekendt, at postvæsenet i et andet tilfælde gennem en retssag havde måttet erkende, at en lignende fejl var blevet begået af samme kvitteringsunderskrivende ekspedient, og at det var hans faste overbevisning, at fejlen var begået af postvæsenet, og at konsekvensen måtte være, at postvæsenet måtte betale herfor. A tilføjede, at de to forsikringselskaber, til hvilke beløbene skulle være ekspederet af postvæsenet efter hans indbetalinger,

naturligvis havde reageret over ikke at have modtaget præmierne.

I skrivelse af 26. november 1968 svarede overpostmesteren, at han endnu en gang måtte beklage, at han ikke kunne gå med til at udrede de omhandlede beløb på 29 og 31 kr. Vedrørende den af A fremhævede tidligere sag, hvor et reklameret giroindbetalingsbeløb heller ikke kunne eftervises på ekspedientens kassestrimmel eller i postkontorets indbetalingsregnskab, oplystes det, at det var sagens omstændigheder og ikke afsenderens henvendelse til en sagfører, der resulterede i, at postvæsenet udbetalte det reklamerede beløb, og at postvæsenet afviste at dække den pågældende sagførers salær. Der var en væsentlig forskel mellem den pågældende sag og det nu foreliggende tilfælde, idet giroindbetalingskortets hoveddel ikke dengang var at finde og det derfor ikke med fuldstændig sikkerhed kunne afvises, at hoveddelen kunne være bortkommet i postvæsenets væрге. Det fandtes alt i alt at være rimeligt, at denne uklarhed i sagen kom afsenderen til gode. Hvis afsenderen dengang havde været i besiddelse af indbetalingskortets hoveddel, ville overpostmesteren også på daværende tidspunkt have fundet det bevist, at det omhandlede indbetalingskort ved en fejltagelse var blevet forsynet med kvittering, uden at beløbet var kommet til afsendelse.

Den 19. marts 1969 rettede selskabet henvendelse til postgirokontoret og meddelte, at det efter at have rykket A for præmie pr. 24. juni 1968, 29 kr., havde modtaget underretning om, at beløbet var indbetalt. På opfordring havde A indsendt kvittering til genensyn, og da selskabet stadig ikke kunne se at have modtaget afregning fra postgirokontoret for det betalte beløb, anmodede det nu ved fremsendelse af kopi af postvæsenets kvittering for indbetalingen om snarlig afregning af det anførte beløb.

Postgirokontoret fremsendte i den anledning kopien af postkvitteringen til Rødovre postkontor til undersøgelse og modtog fra postkontoret den foreliggende korrespondance vedrørende den tidligere af A foretagne reklamation. Herefter meddelte postgirokontoret den 31. marts 1969 selskabet, at en tidligere foretaget undersøgelse havde vist, at det reklamerede beløb ikke var indbetalt, hvilket var meddelt A i brev af 26. november 1968 fra overpostmesteren i København.

I skrivelse af 11. april 1969 rettede selskabet påny henvendelse til postgirokontoret vedrørende den omhandlede indbetaling og anførte, at postvæsenet hæftede juridisk for beløbet, når indbetalingskortet bar kvitteringspåtegning med signatur. Den 18. april 1969 svarede postgirokontoret selskabet, at det måtte fastholde, at det omhandlede beløb på 29 kr. ikke var indbetalt, idet det var konstateret, at såvel indbetalingskortets hoveddel som postkvitteringen i kvitteret stand ved en fejltagelse var udleveret til A, uden at beløbet var blevet indbetalt. Da postvæsenet således ikke havde modtaget beløbet, så det sig heller ikke i stand til at foretage afregning til selskabet.

Forsikringsselskabet påklagede denne afgørelse til Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet, idet det anførtes, at der ikke var ført bevis for, at præmiebeløbene ikke var betalt, samt at postvæsenet måtte hæfte for eventuelle ekspeditionsfejl, ligesom postvæsenet juridisk hæftede for indbetalte beløb, for hvilke der var afgivet kvitteringspåtegning med signatur.

Efter at have modtaget en udtalelse fra overpostmesteren i København meddelte generaldirektoratet den 19. juni 1969 selskabet, at det beklagede den skete fejl og de ulemper, der var blevet påført afsenderen og selskabet. Under de foreliggende forhold måtte man imidlertid fastholde det standpunkt, at beløbet ikke kunne betragtes som indbetalt på foreskrevet måde, og at kvitteringen var afgivet ved en fejl. Generaldirektoratet oplyste, at ved indbetaling på et posthus bliver indbetalingskort og anvisninger stemplet på hoveddel og kvitteringsdel med posthusets datostempel, og kvitteringsdelen bliver forsynet med ekspedientens underskrift. Beløbene bliver slået ind på regnemaskine efter hoveddelene, og det samlede beløb afkræves afsenderen, som samtidig får udleveret kvitteringsdelen. Hoveddelen forsynes med løbenumre i en fortløbende nummerrække.

Da det reklamerede beløb i det foreliggende tilfælde ikke var slået ind på regnemaskinen, og da afsenderen tilmed var i besiddelse af den til kvitteringen hørende hoveddel, som ikke var nummereret, måtte generaldirektoratet anse det for godtgjort, at beløbet ikke kunne være indbetalt, men at giroindbetalingskortets hoveddel sammen med kvitteringsdelen ved en fejltagelse var blevet tilba-

geleveret til A. Generaldirektoratet meddelte videre, at fejlen alvorligt var blevet påtalt overfor ekspedienten.

I anledning af selskabets klage til mig udtalte Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet, at det ikke fandt, at sagen var et spørgsmål om manglende godskrivning af et beløb på 29 kr. på selskabets postgirokonto, men udelukkende en uoverensstemmelse mellem afsenderen og postvæsenet om, hvorvidt den omhandlede postkvittering kunne anses for et gyldigt bevis for, at 29 kr. er indbetalt til Rødovre postkontor, idet dette måtte være forudsætningen for, at postvæsenet som afsenderens bud var pligtig at viderebesørge de to indbetalinger til betalingsmodtagerne, subsidiært udbetale erstatning til afsenderen i medfør af postlovens § 22 d og k. Under hensyn til at A, uanset det ham af overpostmesteren meddelte, havde gjort brug af postkvitteringen overfor forsikringsselskabet, havde generaldirektoratet imidlertid fundet det rigtigst at underrette selskabet om årsagen til, at den nævnte postkvittering ikke kunne anerkendes.

Generaldirektoratet udtalte videre, at indbetalingskort og postanvisninger ved indbetaling på et posthus som tidligere anført bliver afstemplet på hoveddel og kvitteringsdel med posthusets datostempel, og kvitteringsdelen bliver forsynet med ekspedientens underskrift. Hoveddelene forsynes med løbenumre i fortløbende nummerrække, én fælles for samtlige postanvisninger og én for samtlige indbetalingskort. Det er foreskrevet, at samtlige indbetalinger skal slås ind på ekspedientens regnemaskine, hvis strimmel så vidt muligt ikke må brydes før tjenestens afslutning. Når der af en afsender ved samme ekspedition foretages flere indbetalinger, indslås summen af disse på regnemaskinestrimmelen, og denne sumangivelse danner grundlag for, hvilket beløb ekspedienten afkræver den pågældende indbetaler.

Såfremt indleveringsekspedienten i et tilfælde som det foreliggende skulle have modtaget beløb, uanset at disse ikke er opslået på regnemaskinestrimmelen, ville det på grund af manglende regnskabsbilag (indbetalingskortets hoveddel) have medført, at ekspedienten havde et tilsvarende overskud ved kasseopgørelsen.

Generaldirektoratet bemærkede endvidere, at der forekommer tilfælde af reklamationer

af indbetalingskort og postanvisninger, hvor ekspedienten må vedkende sig ægtheden af den afgivne kvittering, men hvor indbetalingen ikke kan eftervises, og der heller ikke kan konstateres et tilsvarende kasseoverskud. Medmindre det drejer sig om relativt små beløb eller de postale undersøgelser godtgør, at beløbet ikke er indbetalt, gøres sådanne sager til genstand for politimæssig undersøgelse. Ender politiundersøgelsen resultatløs, anerkender generaldirektoratet i almindelighed erstatningspligten overfor afsenderen. Dette var således tilfældet i den sag, A havde henvist til, og hvis afgørelse han havde påberåbt sig som grundlag for, at der måtte ydes erstatning også i det foreliggende tilfælde. Sagen var imidlertid på et afgørende punkt forskellig fra nærværende sag, idet indbetalingskortets hoveddel ikke var at finde. Da der under politiundersøgelsen ikke fremkom oplysninger, der kunne begrunde en afkræftelse af den nævnte postkvittering, anerkendtes erstatningspligten, og beløbet blev fremsendt til modtageren.

Generaldirektoratet anførte yderligere, at A ved sin reklamation til Rødovre postkontor foreviste såvel postkvitteringerne som hoveddelen til de nævnte indbetalingskort. Under hensyn til at det af de efterfølgende postale undersøgelser fremgik,

1. at hoveddelenes tilstedeværelse hos A havde forhindret indbetalingernes bogføring sammen med de rigtigt modtagne 4 andre indbetalingskort,
2. at hoveddelene ikke var forsynet med indbetalingsnummer,
3. at indbetalingerne ikke figurerede sammen med de 4 indbetalinger på regnemaskinestrimmelen, der foreligger i ubrudt stand, og
4. at ekspedienten, hvis troværdighed der ikke er grund til at drage i tvivl, ikke har haft kasseoverskud den nævnte dag, hvorved bemærkes, at ekspedientens sikkerhed ved tjenestens udførelse iøvrigt ikke giver anledning til at antage, at der i samme tjenesteafsnit skulle være overgået hende et tilsvarende hidtil uopklaret kasseunderskud,

havde generaldirektoratet fundet det tilstrækkeligt godtgjort, at de nævnte beløb ikke var indbetalt, men at ekspedienten havde kvitteret og afstemplet indbetalingskortene og ved

en fejl havde tilbageleveret begge blanketter i hel stand til A uden at slå beløbene op på regnemaskinen og uden at afkræve ham beløbene.

Generaldirektoratet fandt fortsat ikke, at der var grundlag for at yde A erstatning, og selskabet ville som modtager af beløbet ikke have noget krav på postvæsenet, men være henvist til at holde sig til A.

Ifølge § 3, stk. 9, 3. afsnit, i Ministeriet for offentlige Arbejders bekendtgørelse nr. 141 af 13. april 1965 om benyttelse af postvæsenet, er postvæsenet ansvarligt for beløb efter ind- og udbetalingskort som for postanvisninger, og af postlovens § 22 d følger det, at det er en betingelse for postvæsenets erstatningspligt, at beløbet er indbetalt på foreskreven måde. Erstatningskravet tilkommer ifølge postlovens § 22 k adressaten, når den pågældende forsendelse modtages af denne, men ellers afsenderen.

Under hensyn hertil kunne jeg ikke kriti-

sere, at Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet havde fundet, at selskabet som modtager af beløbet ikke havde noget krav på postvæsenet, men måtte være henvist til at holde sig til A som afsender, jfr. postlovens § 22 k.

Jeg fandt dernæst ikke at kunne kritisere det af generaldirektoratet indtagne standpunkt, hvorefter postvæsenet ikke havde pligt til at yde A erstatning, under henvisning til at beløbet efter det foreliggende ikke var indbetalt, men postkvitteringerne ved en fejl udleveret til den pågældende. Jeg lagde herved særlig vægt på, at beløbet som af generaldirektoratet anført i skrivelser af 19. juni 1969 til selskabet ikke kunne anses for indbetalt til postvæsenet på foreskreven måde, jfr. postlovens § 22 d, når også giroindbetalingskortets hoveddel var tilbageleveret afsenderen.

Jeg tilføjede, at den endelige afgørelse af spørgsmålet om postvæsenets erstatningspligt henhørte under domstolene.

SAGREGISTER

til Folketingets ombudsmands beretninger for årene 1955—69.

(Citeringsmåde: 56.131 betyder beretningen for året 1956, s. 131)

Administration,

- af prøveløsladts formue, 58.229.
- af ydelse i h. t. forsorgsloven, 58.58.

Administrative bestemmelser, se Love og —.

Advarsel inden afskedigelse, 57.164, jfr. 59.17.

Advokatbistand til møde i ministerium, 62.39.

Advokatvirksomheds forenelighed med ansættelse i det offentlige tjeneste, 68.50.

Afgift,

- af bomuldsbindegarn, 56.82.
- af spilleautomater, 68.104.
- af varemotorvogne til servicekørsel, 68.41.
- for polititilsyn, 56.70.
- fritagelse for — af brugt motorkøretøj, 66.61.

Afhøring,

- af børn i brandsag, 61.128, jfr. 66.15.
- af børn i sædelighedssag, 56.131.
- af nabo, 64.72.
- af patienter, 60.167.
- i bidragssager, 57.206.
- i færdsselsager, 61.152, jfr. 62.15 og 63.14.
- i tyverisag, 64.76.
- pr. telefon, 56.199.
- tilsigelser til — 57.206; 61.124.
- uden iagttagelse af rpl. § 807, stk. 3, 57.157; 58.222, 229; 59.167.
- varighed af —, 63.56.

Aflysning af tinglyst tilskudsdeklaration, 58.192.

Afsenderadresse,

- på breve fra fanger, 55.102.
- på politiets tilsigelser, 61.124.

Afskedigelse,

- advarsel inden —, 57.164, jfr. 59.17.
- af omsorgselev, 69.35.
- af skoleinspektør med ventepenge, 60.95, jfr. 61.20.
- af tobakssælgere på private øresundsåde, 60.87
- formalitetsfejl ved — af kontraktansat, 60.83.
- formalitetsfejl ved — af tjenestemand, 57.164, jfr. 59.17.
- formulering af erklæring afgivet efter —, 55.92.

- tilbud til afskediget kontraktansat officer om civil beskæftigelse, 55.18.
- varsel, 56.182.
- se også *Tjenestefritagelse.*

Afsoning,

- af adm. fastsatte skattebøder, 61.94.
- af bøde, 60.60; 62.35.
- af bødeforvandlingsstraf af hæfte eller hæftestraf forud for — af fængselsstraf m. v., 56.122.
- af straf i h. t. straffelovstillægget af 1945, 55.29.
- affattelsen af tilsigelser til —, 67.37.
- afhentet trods Justitsministeriets tilsagn om udsættelse af —, 59.147.
- tilsigelse til — ved anbefalet brev, 66.46.

Afstemning i h. t. menighedsrådslovens § 42, stk. 1, 65.116, jfr. 66.16.

Afvandingskommissioner, ankeregler, 59.203, jfr. 65.16.

Aktier, udelukkelse fra børsnotering, 55.73.

Aktindsigt,

- erklæring om legatansøgers brud med hjemmet, 68.34.
- fangers — i klagesager, 62.68.
- for tilskadekomnes advokat i erstatningssag, 57.194.
- i antidumpingtoldsag, 62.39.
- i børneværnssag, 68.15.
- i ekspropriationssager, 69.25.
- i h. t. monopollovens § 17, stk. 2, 61.115.
- i h. t. ulykkesforsikringslovens § 9, 57.193.
- i invalidepensionssager, 61.135, jfr. 62.15.
- udtrykket »inden for strafferetsplejen« i parts-offentlighedslovens § 11, 67.44, 81.
- vedr. doktordisputats, 66.25.
- vedr. erklæring fra børne- og ungdomsværn, 68.88.
- vedr. indstilling til kommunalbestyrelsen, 68.97
- vedr. klager fra indsatte, 69.82.
- vedr. personalestridigheder, 68.20.
- vedr. skatteråds mødereferat, 68.22.
- værnepligtiges — vedr. indberetninger om tjenesteforseelser, 67.81, jfr. 69.14.

Ambassade, bistand fra en —, 61.56.

Amterne,

- forelæggelse for Justitsministeriet af sager om fri proces mod amt, 55.55.
- overholdelse af begrundelsespligten i forsorgslovens § 50, stk. 3, 57.65, jfr. 58.33.
- udnævnelse af »tillidsmand«, 58.58, jfr. 59.19.

Amtsråd, behandling af udstykningssag, 63.36.*Amtstuer,*

- inddrivelse af amtskatter, 66.83.
- påtegning på skøde, 56.151.
- reduktion af amtskatter, 56.151.
- skyldneres påvisningsret ved udpankning for amtskatter, 57.150, jfr. 58.35.

Anerkendte trossamfund,

- Islam Danmark, 61.84.
- Jehovas Vidner, 68.54.

Anholdelse,

- adgang til omklædning ved –, 56.137.
- af beruset restaurationsgæst, 65.71.
- omsorg for en anholdts cykel, 62.85.
- polititjenestemandes fejlagtige meddelelse om –, 57.95.
- til afsoning af bøde, 68.51.
- se også *Politi*.

Anke,

- anke i stedet for ny begæring om invalidepension, 61.154; 62.85.
- ankeberettiget i h. t. naturfredningslovens § 19, 61.51.
- ankefrist i h. t. ulykkesforsikringsloven, 56.179.
- ankemulighed i h. t. landvindings- og grundforbedringslovene, 59.203, jfr. 65.16.
- anketilladelse til prøvelse af husdyrvoldgiftssag ved overvoldgiftsret, 55.21.
- formulering af ankemeddelelser i straffesager, 62.34.
- genoptagelse trods undladelse af –, 65.155.
- i h. t. byplanlovens § 26, 66.48.
- omgåelse af –, 61.48.
- vedr. afgørelse truffet af et automobilvurderingsnævn, 59.135.
- vedr. afgørelse truffet af Forsikringsrådet, 61.125.

Ankevejledning,

- i h. t. militær retsplejelovs § 62, 56.159.
- m. h. t. Arbejdsdirektoratets afgørelser, 61.170, jfr. 62.16.
- m. h. t. Arbejdsmålsnævnets afgørelser, 56.91.
- m. h. t. inddragelse af førerbevis på grund af manglende ædruelighed, 57.102.
- m. h. t. opgivelse af strafforfølgning, 55.99, jfr. 56.17.

m. h. t. statsskattelovens § 24, 61.72.

sygeforsikringslovens § 42, stk. 5, 64.125, jfr. 65.19.

udvalg vedr. –, 64.125, jfr. 65.19.

ved afslag på erstatning i h. t. ulykkesforsikringsloven, 56.49, jfr. 57.23; 58.40, jfr. 59.18.

ved forbud mod udstykning, 63.36.

ved præmieforhøjelser for den lovpligtige ulykkesforsikring, 61.172, jfr. 62.18.

ved nægtelse af førerbevis til erhvervsmæssig personbefordring, 57.209.

ved nægtelse af udlevering af i bevaring tagne effekter, 56.150; 58.222.

Anmeldelse, se *Politi*.*Anmeldere,* se *Politi*.

Anordning, en ved lov ophævet – opretholdt ved bekendtgørelse, 56.31.

Ansættelseskontrakt, fejl i –, 63.75.

Antidumpingtold, se *Told*.

Apotekerfondens krav iflg. ulykkesforsikringslovens § 42, stk. 2, 62.47, jfr. 64.13.

Apotekere,

gebyr for særlig indpakning ved forsendelser, 57.205.

rabat til læger, 60.178.

Apotekerlovens § 34, administrationen af –, 67.58.

*Approbat*ion, sogneråds anbefaling ikke nødvendig for en udstyknings –, 65.114.

Arbejderbeskyttelse, hotel- og restaurationsvirksomhed, 56.164.

se også *Arbejdstilsyn*.

Arbejdsdirektoratet,

behandling af sag vedr. understøttelse og medlemskab af arbejdsløshedskasse, 58.48, jfr. 60.30.

ekspeditionsform, 56.122.

forhøjelse af arbejdsløshedskasses dagpengesats, 67.105.

henvisning til vedtægtsbestemmelser, 62.25.

lønarbejde i arbejdsløshedslovens forstand, 69.38.

slettelse af arbejdsløshedskasse p. g. a. kontingentrestance, 67.56, jfr. 69.13.

tilbagebetaling af arbejdsløshedsunderstøttelse, 69.38.

underretning om ankemulighed, 61.170, jfr. 62.16.

Arbejdsdirektøren, formandskab i Arbejdsmålsnævnet, 57.90, jfr. 69.13.

- Arbejdsløshedskasser*, se *Arbejdsdirektoratet* og *Arbejdsnævnet*.
- Arbejdsløshedsunderstøttelse*, se *Arbejdsdirektoratet* og *Arbejdsnævnet*.
- Arbejdsnævnet*,
 behandling af andragende om statsanerkendelse af arbejdsløshedskasse, 60.105.
 lønarbejde i arbejdsløshedslovens forstand, 69.38.
 tilbagebetaling af arbejdsløshedsunderstøttelse, 69.38.
 understøttelse som forsørger nægtet uanset bidragspligt overfor det offentlige til frasepareret hustru, 56.76.
- Arbejdstilsyn*,
 dispensation fra arbejderbeskyttelseslovens § 31, 61.117.
 indberetning om ulykkestilfælde, 58.63, jfr. 59.19.
- Arrestanter*, se *Fængselsforhold*.
- Arresthusophold*,
 lægetilkaldelse under –, 62.31.
 udgifterne ved civile værnepligtiges –, 58.60.
- Arveafgiftsloven*,
 ajourføring af enkelte bestemmelser i –, 57.199, jfr. 63.13.
 ikke rentegodtgørelse ved tilbagebetaling af arveafgift, 68.21.
- Attest i medfør af husdyrvoldgiftslovens § 9*, 55.21.
- Automobilvurderingsnævnet*, ikke anke af afgørelse truffet af –, 59.135.
- Autoradiolicens*, se *Danmarks radio*.
- Autorisation*,
 af elektroinstallatører, 57.159.
 af gas- og vandmestre, 58.168.
 af laboratorier til undersøgelse af foder- og gødningsstoffer, 58.237, jfr. 61.18.
- Autorisationsordning*,
 vedr. eksport af avlsdyr, 59.137; 64.16.
 vedr. eksport af kartofler, 58.230; 59.133, jfr. 60.33 og 61.19.
 vedr. eksport af ost, 56.33.
- Avlsdyreksport*, 64.16.
- Banktilsynets virksomhed m. h. t. Københavns Kreditbank*, 58.85.
- Beboerrepræsentanter*, valg af – i de sociale boligforetagender, 59.113, jfr. 60.32.
- Befordringsgodtgørelse* ved benyttelse af egen vogn, 55.43.
- Begravelse*, takst for – af udensognsboende, 58.68.
- Begravelseshjælp*,
 bidragydende medlems ret til – gennem sygekassen, 56.72.
 ikke udbetaling af genkøbsværdien ved udtræden af sygekassen, 56.72.
- Begrundelse*,
 begrundelsespligten i lov om offentlig forsorg § 50, stk. 3, 57.65, jfr. 58.33.
 de særlige patentkommissioner har ikke pligt til at begrunde deres afgørelser, 60.189.
 manglende –, 63.77; 64.62.
 specifikation af ekspropriationserstatning, 65.24; 69.33.
 urigtig –, 55.86; 58.48; 63.23; 64.107.
 utilstrækkelig –, 56.218; 58.48; 65.36.
 ved Arbejdsdirektoratets afgørelser, 62.25.
 ved amtsskatterådenes afgørelser, 68.35.
 ved klager fra indsatte, 69.82.
 ved Statens Ligningsdirektorats afgørelser, 69.102.
 vedr. afvisning af indsigelser mod byplanvedtægtsforslag, 67.25.
- Behandlingstid*,
 amter, 56.125; 58.158, 211; 62.89.
 amtsligningsinspektorer, 55.96; 58.179, 194.
 Ankenævnet for Invalideforsikringsretten, 65.31, 129; 68.107, jfr. 69.15.
 Boligministeriet, 65.97.
 Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne, 66.51.
 Direktoratet for Statshospitalerne, 64.129.
 Direktoratet for Statsskovbruget, 69.91.
 Direktoratet for Sygekassevæsenet, 56.133; 59.201; 61.22.
 Direktoratet for Ulykkesforsikringen, 57.137; 60.51; 62.83; 63.34, 79.
 Fabrikinspektør, 61.117.
 flyvevåbnet, 56.69.
 Forsvarsministeriet, 55.75; 57.234.
 Forsikringsrådet, 60.38.
 Fredningsplanudvalg, 64.92.
 Handelsministeriet, 57.119.
 Invalideforsikringsretten, 57.184; 59.74, 201; 60.80, 104, 126; 61.23, 33, 115; 64.78; 65.129; 67.23.
 Justitsministeriet, 61.50.
 kammeradvokaten, 55.75; 57.136.
 Kirkeministeriet, 68.54.
 kommunalbestyrelse, 67.67.

- Københavns Overpræsidium, 56.144, 156.
 Københavns Skattevæsen, 63.42.
 Landbrugsministeriet, 64.16; 65.55; 69.91.
 Landsskatteretten, 55.69; 56.173; 57.57, jfr.
 59.17 og 63.13; 57.188; 58.73, 216, 241;
 59.47; 60.47, 111, 187; 61.27; 63.100; 64.62;
 65.143; 66.79; 68.56.
 ledende landinspektør, 59.127.
 Luftfartsdirektoratet, 65.39.
 Matrikeldirektoratet, 58.154, jfr. 62.14.
 Ministeriet for Grønland, 62.70.
 Ministeriet for offentlige arbejder, 57.233;
 63.103.
 politiet, 56.126, 190; 57.220; 58.158; 61.24,
 42; 62.30; 66.30.
 rektorer, 57.207.
 Skattedepartementet, 58.221; 63.38, 100;
 68.35; 69.102.
 skatteråd, 57.178; 60.78; 61.44; 62.37.
 Socialministeriet, 57.175; 59.34.
 Statens Jordlovsudvalg, 58.46, jfr. 59.18;
 59.190, jfr. 60.34.
 Statens Ligningsdirektorat, 56.90; 57.213;
 58.219, 241; 59.29; 61.27; 62.99; 63.65, 100;
 68.84.
 Statens Åndssvageforsorg, 61.180, jfr. 62.19.
 Statskontrollen med Mejeriprodukter og Æg
 m. m., 56.33.
 Sundhedsstyrelsen, 56.215.
 Undervisningsministeriet, 55.96; 58.189;
 60.54; 63.62.
 Vejdirektoratet, 67.102.
 se tillige *Sagsbehandling*.
- Bemandingsloven*, se *Bemandingsnævnets dispensations-*
praksis.
- Bemandingsnævnets dispensationspraksis*, 65.100.
- Benådning*, telefonisk afslag på andragende
 om -, 67.37.
- Berostillelse af sager*, se *Sagsbehandling*.
- Besigtigelse* i byggesag, 68.87.
- Beskæftigelsesforanstaltninger*, pligt til at overtage
 arbejde ved -, 58.48.
- Beslæglæggelse*,
 forelæggelse for retten, 57.251, 254; 58.115,
 222.
 forsegling af beslagte dokumenter, 57.250.
 fortegnelse over det beslaglagte, 57.246;
 58.222.
- første gennemsyn af papirer, 60.160.
 retskendelse til -, 60.160.
- Bestillingstillæg*, se *Løn*.
- Besøgstilladelse* se *Fængselsforhold*.
- Bevaring*,
 bevaringstagelse i henhold til toldlovens § 192,
 62.103, jfr. 65.18; 66.27.
 tilbageholdelse af aktiver efter konfiskations-
 sags afslutning, 55.27.
 tilbagelevering af i - tagne effekter, 56.150;
 58.115, 222; 62.30, 32.
- Bibeskaftigelse*, se *Tjenestemænd*.
- Bidragssager*, se *Underholdsbidrag*.
- Billighedsgodtgørelse* vedr. tilsidesat forkøbsret,
 66.56.
- Bindende tilsagn*,
 reparation af kirkespir, 55.81.
 uddannelse af kystofficerer, 61.137.
 ventetillæg til folkepension, 63.94.
- Biografteaterbevilling*, inddragelse af -, 58.161.
- Bisidder* ved møde for Invalideforsikringsretten,
 65.125.
- Bistand*, gebyr ved - fra udenrigstjenesten, 62.21.
- Blanketter*,
 formulering af skattevæsenets tilsigelsesblan-
 ketter, 59.185; 64.61.
 til løntilbageholdelsespålæg, 69.28.
- Blechingberg-sagen*, 59.76.
- Blinklys*, afmærkning af køretøj med gule -,
 66.88.
- Boligstøttelovgivning*,
 gebyrbegunstigelse i h. t. -, 57.35.
 godkendelse af foreløbig lejeforhøjelse, 63.97.
 mindrebemidlethed i h. t. boligstøtteloven af
 1955, 60.78.
- Boligtilsyn*,
 forbud i h. t. boligtilsynslovens § 12, 67.96.
 nedrivningspåbud i h. t. boligtilsynslovens
 § 21, 68.100.
- Bortlodning*, spørgsmål om - var offentlig, 58.227.
 se tillige *Lotteri*.
- Bortloving* af tjenestemandssstilling, 63.44, jfr.
 64.14.

Bepelskvar : forskellige dele af lovgivningen 871-63
 Næst

Brevveksling,

censur af observands –, 59.31.
forvarede – med beskikket forsvarer, 61.171,
jfr. 62.17.
varetægtsfangers –, 65.33.
se tillige *Fængselsforhold*.

Byggetilladelse,

fejl ved meddelelse af –, 64.123, jfr. 66.16; 67.67.
undladelse af at søge dispensation ved med-
delelse af –, 65.98.

Bygningsreglement, dispensation fra –'s højde-
bestemmelser, 66.23.**Bygningsvedtægt,** fremlæggelse af forslag til –,
65.36, jfr. 67.16.**Byplaner,**

dispensation fra byplanvedtægt, 66.48.
erstatning i h. t. byplanlovens § 15 a, 67.74.
forbud i h. t. byplanlovens § 9, 65.36; 67.30.
kollegiebyggeri i strid med –, 66.97.
pligt til at udfærdige –, 62.52.
tinglysning, 69.57.
udstyrkningsplan i h. t. byplanvedtægt, 67.25.
se tillige *Dispositionsplaner*.

Bypiannævnet, formandsposten i –, 64.116.**Byreguleringsloven,**

betydningen af »sammenlægges« i –'s § 8,
stk. 1, 65.66.
byggeri i yderzone, 66.74, jfr. 67.17 og 68.14.
tilsidesættelse af –'s §§ 8 og 9, 65.52.

Byudviklingsudvalg,

fritagelse for medlemshverv i –, 58.197.
ikke pligt til at drøfte en sag med parterne,
69.95

Bøder,

afsoning af adm. fastsatte skattebøder, 61.94.
afsoning af bøde, 60.60; 62.35.
ransagning med henblik på anholdelse af bøde-
restant, 68.51.

Bødeforvandlingsstraf, se *Afsoning*.**Børn,**

afhøring af –, 56.131; 61.128, jfr. 66.15;
64.76.
anbringelse af – på Sundholm, 60.131.

Børsnotering af aktier, 55.73.**Båndlæggelse,**

af ulykkesforsikringserstatning til efterladte,
58.150.
tilbagekaldelse af konfirmation på båndlæg-
gesbestemmelse, 58.251.

Censur,

af forvarede brevveksling, 61.171, jfr. 62.17.
af observands brevveksling, 59.31.
af skoleblade, 58.165.

Chokbehandling, se *Samtykke*.**Civile værnepligtige,**

begyndelsestidspunktet for eftertjeneste, 58.61.
nægtelse af friheder for –, 57.72.
ordensreglement for –, 57.69.
skabseftersyn hos –, 57.186.
udgifterne ved –'s ophold i arresthus, 58.60.

Civilforsvarskorps,

aktindsigt vedr. værnepligtiges tjenesteforsee-
ser, 67.81, jfr. 69.14.
disciplinarmiddel for forsinkelse, 68.17.
overførsel fra – til civilt statsarbejde, 64.87.

Dagpenge, se *Sygekasseforhold* og *Ulykkesforsikring*.**Danmarks Nationalbank,**

adgangsformening til –, 58.255; 59.202.
Finansministeriets foliokonto i –, 55.64.
godtgørelse af beskadigede eller bortkomne
pengesedler, 57.146.

Danmarks Radio,

autoradiolicens, 61.122, jfr. 62.14 og 65.18.
honorering af og frist for antagelse af hørespil,
57.142.
oplysninger fra licenskontoret, 59.28.
radiomedarbejderes bibeskæftigelse, 59.140.
udbetaling af forfatterhonorarer, 66.33, jfr.
67.16.
udsendelse af underholdningsfilm i fjernsyn,
58.218.
valgudsendelse ved folkeafstemning, 63.15.

Danske statsbaner,

erstatning for ulemper ved muldoplæg, 65.93.
erstatningsansvar for bortkommet kuffert,
65.77.
generaldirektørens udtalelser om pressen,
61.74.
håndhævelse af rygeforbud i statsbanernes
omnibusser, 55.55.
kontrakt om kiosksalg m.v. på –'s færges, 65.69.
mødetidskontrol ved Halsskov-Knudshoved-
ruten, 58.214.
lønoplysninger til skattevæsenet, 61.94.
overtagelse af rutebiler, 57.74.
personligt tillæg til kontorassistenter af 2. grad,
60.145.
takstnedsættelser, 58.198.
udelukkelse af styrmand fra at fungere som
skibsfører, 58.248.

Delegation,
ulovhjemlet – af beføjelser, 56.162.
ved indsættelse af underudvalg, 55.117.

Demonstrationer, opløsning af –, 69.42.

Den kgl. Ballet, 58.199.

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole,
henstilling vedr. –'s organisation, 55.173.
regler om erhvervelse af doktorgraden ved –,
55.143.
tavshedspligt m. h. t. forhandlinger i under-
visningsråd og afdelinger, 55.173.
Wamberg-sagen m. v., 55.105, jfr. 56.18.

Den særlige Klagerets kompetence overfor dommer-
fuldmægtige, 56.155.

Det særlige Bygningssyn, departementschef i Un-
dervisningsministeriet medlem af –, 59.130.

Diger,
opførelse af –, 56.37.
skade på –, 57.215.

Direktøren for Ulykkesforsikringen, formandskab i
Ulykkesforsikrings-Rådet, 56.196, jfr. 58.31.

Disciplinærsager, se *Tjenestemandssager.*

Disciplinærstraf,
civilforsvarspligtige, 68.17.
varetægtsfangers udelukkelse fra kirkegang,
65.147, jfr. 66.17.

Diskrimination, se *Forskelsbehandling.*

Dispensation,
byggetilladelse forudsatte –, 65.98; 67.67.
for at kunne indstille sig for 4. gang til prøven
som kørelærer, 62.74.
fra aldersbetingelsen i førerbevisbekendtgørel-
sens § 28, 61.85.
fra bekg. om udførsel af avlsvæg, 64.16.
fra bygningsreglementets højdebestemmelser,
66.23.
fra byplanvedtægt, 66.48.
fra næringsloven og lukkeloven, 69.52.
fra sandflugtslovens fredningsbestemmelser,
69.29.
i h. t. bemandingslovens § 40, 65.100.
i h. t. byreguleringslovens § 17, stk. 3, 65.52.

Dispositionsplaner,
anvendelse af –, 62.52.
fravigelse fra –, 56.142.
se tillige *Byplaner.*

Disputatser, 55.143; 58.133; 66.25.

Dommerfuldmægtige,
afhentning af udlagte effekter, 57.135.
Den særlige Klagerets kompetence overfor –,
* 56.155.
lodtrækning, 57.121.
ombudsmandens kompetence overfor –, 56.10;
57.15; 58.9.

Domstolsprøvelse, se *Ankevejledning, Beslaglæggelse,*
Besøgstilladelse, Frihedsberøvelse, Førerbeviser og
Sindssyge.

Droit moral, se *Forfatter- og kunstnerret.*

Drosker,
etablering af holdeplads for –, 58.242, jfr.
59.21.
forbud mod hyresøgning fra holdeplads,
58.208.
meddelelse af droskebevilling, 57.169, jfr.
58.36.

Dyrplageri, politiets besigtigelse i anledning af
anmeldelse om –, 56.169; 66.30.

Efterretningstjeneste,
politiets, 55.93.
forsvarets, 69.59.

Eftertjeneste, begyndelsestidspunktet for civile
værnepligtiges –, 58.60.

Egen drift,
afskedigelse af tjenestemand, 56.40.
amtsråds sagsbehandling, 63.36.
ankereglerne i landvindings- og grundforbed-
ringsloven, 59.203, jfr. 65.16.
arbejdsdirektørens formandskab i Arbejdsnæv-
nets to afdelinger, 57.90, jfr. 69.13.
arveafgiftsloven, 57.199, jfr. 63.13.
behandlingstid i Invalideforsikringsretten,
64.78.
beregning af afsoningstid, 56.122.
besættelse af stillinger uden opslag, 57.198.
byggetilladelse uden fornøden dispensation,
65.98; 67.67.
fangers adgang til at købe forskellige love,
61.174.
fejl i eksamensopgaver, 63.29, 30, jfr. 65.19.
feriebonsystemet, 55.51.
formanden for Byplannævnet, 64.116.
formanden for Elektricitetsrådet, 63.29; 69.86.
formanden for Ulykkesforsikrings-Rådet,
56.196.
formuleringen af § 4, stk. 3, i bekg. nr. 58/1958,
59.22, jfr. 60.31.
formuleringen af Ligningsdirektoratets skri-
velser til skatterådene 65.145.

- forretningsordenen for Ankenævnet vedr. Vareforsyningssager, 55.102.
- forretningsordenen for Invalideforsikringsretten, 55.93, jfr. 60.25.
- forsølsbehandling af værnepligtige, 68.44.
- fristen i vurderingslovens § 41, 64.115.
- iagttagelse af rpl. § 807, stk. 3, ved afhøring af sigtede, 59.167.
- igangsættningstilladelse til skolebyggeri, 68.63.
- indberetningspligt for statsrepræsentanterne i SAS, 61.156.
- indhentelse af erklæring før udstedelse af navnebevilling, 68.46.
- indlæggelse på kommunalt sindssygehospital, 67.78.
- instruks for kloakmestre i strid med ny lov, 65.121.
- instruks vedr. hjælp fra Invalideforsikringsfonden, 55.93, jfr. 60.25.
- løn tilbageholdelse til dækning af sygekasse-
restance, 68.43.
- løn tilbageholdelse til skat, 63.92; 64.64, 108,
117; 67.87.
- modregning i løn for ægtefællens skatte-
restance, 66.63.
- oprettelse af kommunikationsknudepunkt,
69.59.
- optagelsen af testosteron propionat i den dan-
ske farmakopé, 59.69.
- politiets behandling af anmeldelse, 64.68.
- politiets udtalelser til pressen, 60.65.
- P. O. Pedersen kollegiet i Gladsaxe, 66.97.
- rpl. § 807, stk. 3, overholdelse af –, 64.72.
- samkvemsret i henh. til myndighedslovens § 27,
62.62.
- skattevæsens behandling af sag om under-
holdsbidrag, 65.130.
- skattevæsens tilsigelsesblanket, 64.61.
- skriftlig besvarelse af ansøgninger, 63.39.
- sogneråds behandling af udstykningssag,
65.114.
- sogneråds tilsidesættelse af byreguleringsloven,
65.52.
- sogneråds udflugt betalt af firma, 65.159.
- Statens Åndssvageforsorgs køb af ejendom,
61.180, jfr. 62.19.
- tilskadekommen værnepligtig, 56.184.
- tinglysning af byplan, 69.57.
- tjenestemand, trussel om afsked, 63.89.
- underretning om verserende straffesag, 61.148.
- underskrifters læselighed, 57.186; 59.201.
- vagtarrestanternes læsning, 63.95, jfr. 64.14.
- varetægtsfangers deltagelse i kirkegang, 65.147,
jfr. 66.17.
- varighed af politiafhøring, 63.56.
- vederlagsfri retshjælp i h. t. rpl. § 135, 59.183,
jfr. 60.33.
- vilkårsforhandling, vejledning om enkepen-
sionsreglerne, 64.79.
- Ejendomsskatter*, ejendomsskyldpromillen ved
kommunesammenlægning, 66.22.
se også *Amtstuer*.
- Eksamensopgaver*, fejl i –, 63.29, 30, jfr. 65.19.
- Ekspeditionsfejl*, se *Sagsbehandling*.
- Ekspeditionsform*,
i De særlige Patentkommissioner, 60.189.
i Invalideforsikringsretten, 60.126; 61.33.
i Kongeriget Danmarks Hypotekbank m. h. t.
notering af transporter, 60.121.
i Københavns Overpræsidium m. h. t. klager
over bidragsfastsættelse, 56.197.
i Landsskatteretten m. h. t. vurderingssager,
61.27.
i Matrikeldirektoratet, 58.154, jfr. 62.14.
i Naturfredningsrådet, 63.31, jfr. 64.14.
i Overfredningsnævnet, 61.77.
i Statens Ligningsdirektorat,
m. h. t. skatteefterbetalingssager, 58.219.
m. h. t. vurderingssager, 61.27.
vedr. sager, der af arbejdsløshedskasserne fore-
lægges Arbejdsdirektoratet og Arbejdsnæv-
net, 56.122.
vedr. sager om dispensation fra arbejderbe-
skyttelseslovens § 31, stk. 1, 61.117.
vedr. ægteskabs- og bidragsager, 59.122; 69.90.
se også *Sagsbehandling*.
- Ekspeditionstid*, se *Behandlingstid*.
- Eksport*, se *Autorisationsordning*.
- Ekspropriation*,
af areal til militære formål, 57.234.
af ejendom ved vejudvidelse, 55.87.
af jord til målepunkt, 55.24.
erstatning for privat vej, 66.72.
erstatning for ulempe ved muldoplæg, 65.93.
kopi af ekspropriationsplan, 69.25.
planer om – til hinder for sommerhusbyggeri,
66.31.
rente af erstatningsbeløb, 69.16.
skat af erstatningsbeløb, 68.56.
specifikation af erstatning, 57.134; 65.24; 69.33.
udbetaling af erstatning til advokat, 69.94.
- Elektricitetsrådet*,
formandsposten i –, 58.178; 63.29; 68.26; 69.86.
offentliggørelse af –'s forretningsorden, 58.178,
jfr. 59.20.

- pålæg i h. t. stærkstrømsreglementets § 119 c, 68.26.
pålæg til installatør 62.87.
- Elektroinstallatør*, se *Autorisation*.
- Enkepension*, i tilfælde af skilsmisse, 56.186.
- Erklæring*,
fra børne- og ungdomsværn, 68.88.
fra overlæger om en ansøgers kvalifikationer, 65.150.
om legatansøgers brud med hjemmet, 68.34.
undladelse af at indhente -, 56.48, 77.
- Erklæringers meddelelse* (lov af 2.2. 1866),
erklæringer til Direktoratet for Fængselsvæsenet, 62.68.
erklæringer til ombudsmanden, 56.132.
fremsendelsespåtegninger, 55.23.
invalidepensionssager, 61.135, jfr. 62.15.
referater, 55.23.
- Erstatning*,
for ulempe ved muldoplæg, 65.93.
i h. t. byplanlovens § 15 a, 67.74.
i h. t. naturfredningslovens § 22, 61.77.
i h. t. ulykkesforsikringsloven for tab af forsørger, 56.149; 58.150.
postvæsenets ansvar for indbetalingskort, 69.103.
renter af - for tilskadekomst, 56.157.
statsbanernes ansvar for bortkommet kuffert, 65.77.
vedr. kontrakt om kiosksalg m. v. på statsbanernes færger, 65.69.
se tillige *Ekspropriation*.
- Euforiserende stoffer*, ordination af -, 67.65.
- Fanger*, se *Fængselsforhold*.
- Fangetidsgodtgørelse*, 63.71, jfr. 64.14; 65.155.
- Farmakopékommisionen*, optagelsen af testosteronpropionat i den danske farmakopé, 59.69.
- Ferie*,
godtgørelse for bortfaldet -, 66.78, jfr. 67.18.
kommunalt ferieregulativ, 69.55.
- Feriebonsystemet*, 55.51.
- Feriegodtgørelse* til enke efter kommunal tjenestemand, 69.55.
- Feriepenge*,
af løn for formiddagsbeskæftigelse, 68.61.
for arbejdstid i Grønland, 56.182.
- Film*, forevisning af forbudt - i foreninger, 67.44.
- Findelen*, se *Politi*.
- Fingeraftryk*,
politiets fjernelse af - efter tiltalefrafald og frifindelse, 57.157.
politiets optagelse af - af sigtede, 57.157.
- Fiskeauktionsmester*, bopælskrav for -, 67.50, jfr. 68.14.
- Fjernsynet*, se *Danmarks Radio*.
- Flyverelever*, manglende underretning til - om evt. afbrydelse af uddannelse, 56.69.
- Flyvercertifikat*, betingelse for udstedelse af -, 69.45.
- FN-tjeneste*, tvungen - i udlandet, 66.64, jfr. 68.14.
- Fogedforretning*, berømmelse og underretning om foretagelse af -, 57.135.
- Folkeafstemning*, se *Danmarks Radio*.
- Folkepension*,
amtets forpligtelser i henh. til invalide- og folkepensionslovens § 25, stk. 2, 62.89.
beregning af lomme penge til folkepensionist på alderdomshjem, 62.76, jfr. 63.14.
bopælsbetingelser, 63.98, jfr. 68.13.
fradrag ved beregning af -, 64.128, jfr. 65.21.
indtægtsbestemt - til tjenestemænd, der som følge af strafbar handling afskediges uden pension, 58.188, jfr. 59.20 og 60.31.
konkret skøn over begyndelsestidspunkt for pensionens udbetaling, 65.22.
offentlighed vedr. afgørelser i henh. til invalide- og folkepensionslovens § 25, stk. 2, 62.89.
tilbageholdelse i - til dækning af skatterestance, 64.108.
under ophold i udlandet, 66.58.
ventetillæg, 63.94.
- Folkeskolen*,
afskedigelse af skoleinspektør med ventepenge, 60.95, jfr. 61.20.
læreres undervisning i religion og kristendoms-kundskab, 59.177.
- Folketingets ombudsmand*,
loven om -, 56.9; 57.9; 58.9; 59.9; 60.7.
instruks for -, 55.9; 61.7.
klage til - har ikke opsættende virkning, 55.87.
-s kompetence overfor:
amtsskolekonsulent, 60.95.
bygningskonsulent for præstegårde, 57.221.
Danmarks Nationalbank, 57.146.
dommerfuldmægtige, 56.10; 57.15; 58.9.
Finansudvalget, 62.14.
folketingsudvalg, 61.75; 67.45.

- fredningsnævn, 61.89.
 kommunalbestyrelse, 66.97.
 kommuner, 56.9; 57.9; 58.10; 60.7.
 Landbrugets Afsætningsudvalg, 65.55.
 præst i egenskab af menighedsrådsmedlem, 57.221.
 Samfundet og Hjemmet for Vanføre, 68.20.
 statsanerkendte skolehjem, 57.164.
 statsrepræsentanterne i SAS, 61.156.
 udvalg nedsat af ministerium, 60.75.
 vurderingskommissioner i h. t. byreguleringslovens § 14, stk. 2, 67.74.
- Folketingsvalg*, anmeldelse af partier, 67.45.
- Forbud*,
 i h. t. boligtilsynslovens § 12, 67.96.
 i h. t. byplanlovens § 9, 65.36; 67.30.
 i h. t. landsbyggelovent § 5, stk. 2, 65.135.
 undladelse af at kræve rygeforbud i bus overholdt, 55.55.
 se også *Påbud*.
- Fordeling af offentlige midler*, 62.77; 65.55; 66.33, jfr. 67.16.
- Fordelingsloven*, fangetidsgodtgørelse i h. t. lov 242/1960, 63.71, jfr. 64.14; 65.155.
- Foreninger*, forevisning af forbudt film i –, 67.44.
- Forfatter- og kunstnerret*, Droit moral udvalgets sagskundskab, 59.59.
- Forfatterhonorarer*, udbetaling af – fra Danmarks Radio, 66.33., jfr. 67.16.
- Forfremmelsesbedømmelser*, se *Militærforhold*.
- Forholdsattester*, se *Militærforhold*.
- Forkøbsret*,
 til kutter tilsidesat, 66.56.
 se også *Statens Jordlovsudvalg*.
- Fornavn*,
 indførelse af – i ministerialbogen, 58.234.
 navnet Eg som –, 65.126.
- Forretningsordener*,
 Ankenævnet vedr. Vareforsyningsssager, 55.102 jfr. 56.18.
 Arbejdsmålsnævnet, 56.92, jfr. 57.24.
 Elektricitetsrådet, 58.178, jfr. 59.20.
 Invalideforsikringsretten, 55.93, jfr. 60.25.
 Udvalg under Handelsministeriet, 62.84.
 Ulykkesforsikrings-Rådet, 56.196.
- Forsikringsrådet*,
 anke af en afgørelse truffet af –, 61.125.
 anvendelsen af udtrædelsesgodtgørelser, 66.45.
- Forskelsbehandling*,
 aflønning i Grønland, 61.101.
 af strafsonere, 55.29.
 af værnepligtige, 68.44.
 disciplinære reaktioner overfor plejepersonale, 59.56.
 forbud mod udstykning, 65.135.
 forevisning af forbudt film i foreninger, 67.44.
 handelen med lægemidler, 67.58.
 læreres undervisning i religion og kristendoms-kundskab, 59.177.
 over for dybfrostbranchen, 65.55.
 postvæsenets krav om ekstrabetaling for omde-ling af visse blade, 59.162.
 ved administration af sukkerordningen, 68.90.
 ved ansættelse af værdien af fribolig, 59.46.
 ved dispensation fra standbyggelinie, 61.98.
 ved fastsættelse af invaliditetsgrad, 55.89.
 ved radioens valgudsendelser, 63.15.
 ved statstilskud til krigsramte kirker, 55.81.
 ved udbetaling af udtrædelsesgodtgørelse, 61.125.
 ved ydelse af supplementsunderstøttelse, 68.23.
 vedr. indregistrering af biler til servicekørsel, 68.41.
- Forsorg*,
 administration af ydelse i h. t. forsorgsloven, 58.58.
 begrundelsespligt i forsorgslovens § 50, stk. 3, 57.63, jfr. 58.33.
 hjælp til værnepligtige, 57.65; 66.19; 68.38; 69.49, 83.
 politiets bistand i h. t. forsorgslovens § 44, stk. 1, 59.156.
 udnævnelse af »tillidsmand«, 58.58; jfr. 59.10.
- Forsvarer*,
 indkaldelse af – til retsmøde, 61.123.
 polititjenestemandes udtalelser om valg af forsvarer, 69.72.
 underretning til forvaringsanstalt om beskik-kelse af –, 61.171, jfr. 62.17.
- Forsvarets Bygningstjeneste*, behandling af sag om indkøb af skumslukningsaggregater, 56.52.
- Fortøvsbidrag*, pålægelse af –, 65.133.
- Forvaring*,
 anbringelsen af sikkerhedsforvarede, 67.94.
 antallet af lægestillinger ved forvaringsanstal-ten i Horsens, 57.177.
- Forsegling*, se *Beslaglæggelse*.

- forvarede brevveksling med beskikket forsvarede, 61.171, jfr. 62.17.
- forvarede sygekasseforhold, 58.80.
- indberetningspligt ved hensættelse i isolationscelle, 58.80.
- kropsvisitering af forvarede, 67.85.
- speciallægeundersøgelse af forvaret, 66.21.
- underretning om prøveløsladelse, 57.170; 69.44.
- underretning om tilsynsværgebeskikkelse, 56.190.
- ventetid ved indsættelse i –, 56.93.
- se også *Fængselsforhold*.
- Forældremyndighed*, 56.209, jfr. 57.26; 62.62.
- Fotokopiers anvendelse*, 56.200; 62.83.
- Fotos*,
 politiets fjernelse af – efter tiltalefrafald og frifindelse, 57.157.
 politiets optagelse af – af sigtede, 57.157.
- Fredning*, se *Naturfredning*, *Strandbyggelinier* og *Sandflugt*.
- Fredningsnævn*, se *Folketingets ombudsmand*, *Naturfredning* og *Strandbyggelinier*.
- Fri proces*,
 ansøgning om – mod amt forelægges for Justitsministeriet, 55.55.
 henstilling om –, 55.22; 56.161, 209; 57.256; 58.230, 237; 59.17, 116; 61.166.
 retshjælp i h. t. rpl. § 135, 59.183, jfr. 60.33.
 urigtig begrundelse for henlæggelse af ansøgning om –, 55.86.
- Fribolig*, forskelsbehandling ved ansættelse af værdien af –, 59.46.
- Frihedsberøvelse*, 5-dages fristen i rpl. § 469, stk. 2, 58.235; 65.34.
- Frimærker*, trykvarianter eller makulatur, 59.37.
- Frister*,
 1-års fristen i § 16, stk. 2, i lov om børns retsstilling, 67.69.
 for 2. behandling af kommunes budget, 58.82.
 for antagelse af hørespil, 57.144.
 for anvendelse af retsmidlerne i inddrivelsesloven af 7. maj 1937, 58.146.
 for indstilling om prøveløsladelse, 69.24, 44.
 for skønmæssig forhøjelse af skatteansættelser, 57.240; 58.179.
 for udlevering af administrativt inddragne førerbeviser, 57.102, jfr. 58.33.
 5-dages fristen i rpl. § 469, stk. 2, 58.235; 65.34.
 5-års fristen i ulykkesforsikringslovens § 34, stk. 4, og § 37, 56.179.
- 14-dages fristen i husdyrvoldgiftslovens § 8, stk. 1, pkt. 1, 55.21.
- overskridelse af fristen i statshusmandslovens § 8, stk. 5, 55.76.
- overskridelse af fristen i statsskattelovens § 30, stk. 5, 57.131; 58.241; 60.117.
- overskridelse af fristen i vurderingslovens § 41, 64.115.
- 10-dages fristen i tinglysningslovens § 16, stk. 4, 67.54.
- ved opslag af tjenestemandssstillinger, 69.79.
- Fuldmagt*, udbetaling af ekspropriationserstatning til advokat, 69.94.
- Funktionær*,
 aflønning af – i Grønland, 61.101.
 behandling af klage over –, 60.83.
- Fængselsforhold*,
 administration af prøveløsladts formue, 58.229.
 afsenderadresse på breve, 55.102.
 anskaffelse af eget radioapparat, 59.176.
 anvendelse af håndjern overfor arrestanter, 57.195.
 anvendelse af sikringscelle, 68.48.
 badeforhold, 59.183.
 begunstiggelse ved afsoning af straf i h. t. straffelovstillægget af 1945, 55.29.
 begrundelse af afgørelser, 69.82.
 begæring om fremstilling, 59.184.
 besvarelse af henvendelse fra nu løsladt fange, 65.124.
 besøg af privat antaget advokat, 57.30.
 besøg hos fanges familie, 63.33.
 besøgstilladelse m. h. t. varetægtsfanger, 56.114; 61.150.
 breve til varetægtsfanger, 65.33.
 brevpapir og kuvert må ikke forsynes med mærke, 58.39.
 disciplinærsag mod fængselsfunktionær, 68.48.
 ekstraforplejning på sygeafd., 56.139.
 fangers adgang til at bære ringe, 65.79.
 fangers adgang til at holde fugle, 66.41.
 fangers adgang til at købe forskellige love, 61.174.
 fangers adgang til at købe tandpasta med fluor, 67.41.
 fangers aktindsigt, 62.68.
 fangers deltagelse i gudstjeneste, 57.176.
 fanges beskæftigelse med recidivstatistik, 56.91.
 frankering af varctægtsfanges breve, 63.19.
 fremstilling for ortopædisk specialist, 59.160.
 fængselsfunktionærs leverancer til fængslets butik, 58.76.

- fængselsfunktionærs videregivelse af oplysninger om varetægtsfanger, 68.40.
 grupperådsgivers tavshedspligt 66.43, jfr. 67.16.
 hjemsendelse af manuskript, 60.199, jfr. 61.21.
 hvileid i et statsfængsel, 60.183.
 hæftefanges adgang til at skrive til dagblade, 59.44.
 indkaldelse til særfængsel, 62.45.
 indstilling om prøveløsladelse, 69.24.
 indstilling til svendepreve, 57.233.
 kaffeindkøb, 57.73.
 kollektive henvendelser, 63.70; 69.82.
 køb af pulverkaffe, 60.42.
 lomme penge til mentalobservander, 67.41.
 lægetilkaldelse i arresthus, 62.31.
 magtanvendelse over for indsat, 65.32.
 meddelelse om tilbageholdelse af brev, 60.40.
 partsoffentlighed i klagesager, 69.82.
 tryksag indlagt i fangers breve af fængslet, 55.102; 58.39.
 udlevering af fotografier til fanger, 67.101.
 udlevering af reglement, 57.200; 58.225.
 valgretsudøvelse, 62.23, jfr. 69.13.
 varetægtsfangers kirkegang, 65.147, jfr. 66.17.
 se også *Forvaring*.
- Færdelssager*,
 behandlingstid, 56.175; 61.24.
 forelæggelse for sigtede af anmeldelse for færdselsforseelse, 57.172.
 motorkørsel på stranden, 66.70.
 oplæsning af forklaring og forevisning af rids, 61.152, jfr. 62.15 og 63.14.
- Færger*,
 mødetidskontrol ved –, 58.214.
 undersøgelse ved sammenstød af 2 automobiler på en –, 59.75.
- Føjetilladelse*, behandling af ansøgning om –, 56.218; 58.63.
- Førerbevis*,
 dispensation fra aldersbetingelsen i førerbevis-bekendtgørelsens § 28, 61.85.
 erhvervsmæssig personbefordring, 57.209.
 inddragelse af fradømt –, 58.226.
 nægtelse af – med ret til erhvervsmæssig personbefordring indbringes for retten på begæring af anklagemyndigheden, 59.22, jfr. 60.31.
 procesmåden ved prøvelse af ædrueligheds-spørgsmål, 57.102, jfr. 58.33.
 rutinctimer ved fornyelse af –, 59.24.
 udlevering af administrativt inddraget –, 56.192.
- vilkår ved udlevering af – inddraget på grund af manglende ædruelighed, 57.102, jfr. 58.33.
- Gas- og vandmestre*, se *Autorisation*.
- Gaver*, undervisningsassistents modtagelse af cigaretter fra studerende, 55.150.
- Gebyr*,
 begunstigelse i h. t. boligstøttelovgivningen, 57.35.
 for navnebevilling, 57.210.
 takster for behandling på Rigshospitalet, 68.28.
 ved bistand fra udenrigstjenesten, 62.21.
- Genindsættelse*, forkyndelse af resolution om – efter prøvetidens udløb, 59.25.
- Giro*, se *Postvæsenet*.
- Gl. Bakkehus-sagen*, 59.56.
- Goodwill*,
 beskatning af – ved salg af ejendom med virksomhed, 58.73.
 betaling for – ved overtagelse af bilruter, 57.74.
 ved overdragelse af biografteaterbevillinger, 58.161.
- Graufred*,
 flytning af lig, 60.184, jfr. 65.16 og 67.15.
 flytning af urne, 66.76.
- Grundforbedringsloven*, manglende ankemulighed, 59.203, jfr. 65.16.
- Grundloven*,
 censurforbud i § 77, 58.165.
 forsamlingsfrihed i § 79, 69.42.
 lighedsgrundsætningen i § 70, 59.177.
 post-, telegraf- og telefonhemmelighed i § 72, 69.59.
 religionsfrihed i § 67, 61.84.
- Grundstigningsskyld*, fritagelse for – i h. t. lov 265/1950, 57.180.
- Grundværdiansættelse*, revision af – ved 10. alm. vurdering, 58.173.
- Grønland*,
 aflønning af funktionær i –, 61.101.
 afregning efter hjemkomst, 62.70.
 feriepenge for arbejdstid i –, 56.182.
 formulering af ansættelsskrivelse, 63.20.
 skattepligt under ophold på –, 68.46.
 udgifter ved hjemrejse fra –, 59.155; 61.132.
- Habilitet*,
 arbejdsdirektøren, 57.90, jfr. 69.13.
 Boligministeriets – i byplansager i forbindelse med statsbyggeri, 62.52.

- departementschef i Undervisningsministeriet medlem af Det særlige Bygningssyn, 59.130.
 direktøren for ulykkesforsikringen, 56.196.
 direktøren for Københavns Vandforsyning, 60.102.
 formanden for Byplannævnet, 64.116.
 formanden for Elektricitetsrådet, 58.178; 63.29; 68.26; 69.86.
 formanden for Landsnævnet for omnibus- og fragtmandskørsel, 64.93.
 politifuldmægtigs -, 63.61.
 ved andragende om fri proces mod amt, 55.55.
 ved bedømmelse af videnskabeligt arbejde, 55.119, 144, 159, 161; 58.116.
 vedr. det i h. t. loven om forbrugsbegrænsende foranstaltninger nedsatte nævn, 56.82.
- Habilitetsregler,*
 for skyldrådsmedlemmer, 57.63, jfr. 58.33.
 for universitetslærere, 58.144.
 for lægerne i Direktoratet for Ulykkesforsikringen, 59.49.
- Halsskov-Knudshoved-ruten,* se *Danske Statsbaner.*
- Handelsskoletilsynet,* 57.109.
- Hastesager,* se *Sagsbehandling.*
- Havneareal,* strandbyggelinie, 61.77, 98.
- Henlæggelse af sager,* se *Sagsbehandling.*
- Hittegods,* se *Politi.*
- Hjemmeværnet,* klager over afslag på optagelse i -, 59.66, jfr. 60.31.
- Hjemsendelse,* se *Militærforhold.*
- Hjemsendelsespenge,* se *Militærforhold.*
- Holdeplads,* se *Drosker.*
- Honorarlønnede stillinger,* besættelsen af opslæde -, 57.123; 60.115.
- Hospitaler,* takster for behandling på Rigshospitalet, 68.28.
- Hovedrevisorater,* se *Revisionsdepartementer.*
- Hundeloven,*
 aflivningsret i anledning af tidligere ejers manglende betaling af hundeafgift, 57.93.
 pålæg i h. t. -'s § 13, stk. 2, 58.176.
- Hunderegistre,* oplysninger fra -, 59.27.
- Husdyrvoldgift,* anketilladelse i medfør af husdyrvoldgiftslovens § 9, 55.21.
- Husundersøgelse* udenfor strafferetsplejen, 57.186.
- Hædersgave,* overførelse af - til enke, 67.84.
- Hørespil,* se *Danmarks Radio.*
- Høring,*
 andragende til skatteråd om lempelse i ligningen, 59.63.
 mangelfuld -, 63.38.
 oversendelse i stedet for -, 56.124.
 undladelse af -, 55.121; 56.51; 57.131, 138; 58.56, 161, 241; 64.93.
 unødvendig -, 58.211.
 ved dispensation fra arbejderbeskyttelseslovens § 31, stk. 1, 61.117.
 ved dispensation fra overfredningsnævnskendelse, 61.51.
- Håndjern,* anvendelse af - overfor arrestanter, 57.195.
- Igangsætningstilladelser,*
 praksis ved udstedelse af -, 67.30.
 til skolebyggeri, 68.63.
- Ikke-juridisk personale,* ekspedition i statslånssag, 56.213.
- Indberetningspligt,*
 forvaringsanstaltens - om hensættelse i isolationscelle, 58.80.
 statsrepræsentanterne i SAS, 61.156.
- Inkompetence,* se *Kompetence.*
- Indkøbstilladelse,* behandling af ansøgning om -, 55.50.
- Indlemmelse,* se *Kommuner.*
- Instansfølge,* se *Kompetence.*
- Intertemporale spørgsmål,*
 beregning af bevillingstilsagnskursen ved dollarpræmiering, 55.50.
 forhøjelse af fradrag for naturalydelser til tjenestemænd, 60.44.
 kontrollovens § 8 C, 59.168.
 kontrollovens § 8 D, 59.170.
 pålæggelse af omsætningsafgift, 63.65.
 tilbagevirkende kraft for bestillingstillæg, 62.100.
- Invalide- og folkepension,* se henholdsvis *Folkepension* eller *Invalidepension.*
- Invalideforsikringsretten,* bisidder ved møde for -, 65.125.
- Invalidepension,*
 aktindsigt i invalidepensionssager, 61.135, jfr. 62.15.
 anke i stedet for ny begæring 61.154; 62.85.

- indtægtsberegning ved ydelse af –, 55.26;
64.128, jfr. 65.21.
- konkret skøn over begyndelsestidspunkt for pensionens udbetaling, 65.22.
- rejsehjælp, 55.26.
- under ophold i udlandet, 66.58.
- Invaliditetserstatning,*
tidspunktet for fastsættelsen af –, 57.106.
udbetaling af – til tilskadekommen militær værnepligtig, 59.116, jfr. 60.32.
- Islam Danmark, se Anerkendte trossamfund.*
- Jernbaneerstatningskommissionen,* renter af tilskadekomsterstatning, 56.157.
- Journalisering, se Sagsbehandling.*
- Kartofleleksportører, se Autorisationsordning.*
- Kgl. Teater, se Den kgl. Ballet.*
- Kirkegang,* varetægtsfangers deltagelse i –, 65.147, jfr. 66.17.
- Kirkelige afgifter, se Skat.*
- Kirker,* stilling i forhold til krigsforsikringen, 55.81.
- Kloakmestre,* instruks for – i strid med ny lov, 65.121.
- Kommuner,*
afgift af spilleautomater, 68.104.
aktindsigt vedr. indstilling fra teknisk udvalg, 68.97.
byggetilladelse forudsatte dispensation, 65.98; 67.67.
deltagelse i udflugt betalt af privat firma, 65.159.
ejendomsskyldpromillen ved kommunesammenlægning, 66.22.
foreneligheden af kommunale tjenester og hverv, 66.68, jfr. 67.17.
fravigelse fra dispositionsplan, 56.142.
igangsættelsestilladelse til administrationsbyggeri, 69.100.
indlemmelse af –, 62.63.
løn tilbageholdelse til dækning af sygekasse-
restance, 68.43.
modregning i løn for ægtefællens skatte-
restance, 66.63.
ombudsmandstilsyn med –, 56.9; 57.9; 58.10; 59.9; 60.7.
pligt til at udfærdige byplaner, 62.52.
tinglysning af byplan, 69.57.
underskrifters læselighed, 62.35.
- Kompetence,*
administrativ ankeinstans' – i forhold til 1.
instans, 58.48.
- byggetilladelse, 64.123, jfr. 66.16.
- Den særlige Klagerets – overfor dommerfuldmægtige, 56.155.
- dispensation fra arbejderbeskyttelseslovens § 31 stk. 1, 61.117.
- dispensation til overskridelse af udnyttelsesgrad, 67.67.
- forsikringsselskabers – m. h. t. nedsættelse af dagpenge, 60.150.
- forstanders – til at opsig en funktionær, 57.164, jfr. 59.17.
- fredningsnævns adgang til at dispensere fra overfredningsnævnskendelse, 61.51.
- fritagelse for at aflægge den almindelige filosofiske prøve, 61.47.
- Handelsministeriets – overfor Forsikringsrådet, 61.125.
- Handelsministeriets – overfor Monopoltilsynet, 61.104.
- Indenrigsministeriets – overfor sundhedskommission, 66.92.
- kontorchefs –, 60.55.
- nævnnsformands –, 62.95.
- Overfredningsnævns adgang til at tilbagekalde en dispensation, 61.51.
- Overfredningsnævns adgang til at dispensere fra egen kendelse, 61.51.
- programsekretærs –, 57.142.
- Toldvæsenets Prøvesamling og Fakturakontrols – i tarifieringsspørgsmål, 62.27.
- vedr. klager i forbindelse med folketingsvalg, 67.45.
- se også *Folketingets ombudsmand.*
- Koncession* til fremstilling af sukker, 61.87.
- Kondemnering* af ejendomme, 55.103; 68.100.
- Konfirmation, se Båndlæggelse.*
- Konfiskation,*
tilbageholdelse af aktiver efter konfiskationssags afslutning, 55.27.
udlevering af konfiskerede varer, 61.176, jfr. 62.18.
- Konkurrencebegrænsning* i h. t. monopolloven, 61.104.
- Konsulent for særundervisningen,* indstilling og udnævnelse af en –, 59.149, jfr. 61.19.
- Kontrakt,* fortolkning af – om kiosksalg m. v. på statsbanernes færger, 65.69.
- Kontrolloven, se Skat.*
- Kreditbanken,* Banktilsynets virksomhed m. h. t. –, 58.85.

Krigsskade, nægtelse af tilskud til dækning af – på kirke, 55.81.

Kristendomskundskab, se *Folkeskolen*.

Kvarter, spm. om tjenestemandens bolig kunne betragtes som –, 55.33.

Kvægavlsassistenter, 56.25.

Kørelærerprøve, eksamination af kørelæreraspirant, 62.74.

Laboratorier, se *Autorisation*.

Landbohøjskolen, se *Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole*.

Lander-sagen, 58.199.

Landsskatteretten,

berostillelse af sager, 60.47, 111; 64.62; 65.143.
formulering af kendelse, 66.87.

klager over skønmæssige ansættelser, 57.57.
jfr. 59.17 og 63.13; 57.240; 64.62.

manglende iagttagelse af:

forretningsordenens § 4, stk. 2, 57.131.

forretningsordenens § 7, stk. 6, 56.77, jfr. 57.24.

forretningsordenens § 13, stk. 1, 64.62.

lov 108/1938, § 8, stk. 2, 55.69.

manglende stillingtagen til klagepunkt, 68.24.
organisation m. v., 55.69; 57.57, jfr. 59.17 og 63.13; 61.27.

personligt møde for – 57.57, jfr. 59.17.

sagsbehandlings varighed, 55.69; 56.173;
57.57, jfr. 59.17 og 63.13; 57.188; 58.73,
216, 241; 59.47; 60.47, 111, 187; 61.27;
63.100; 64.62; 65.143; 66.79; 68.56.

udtalelse i kendelsespræmisser, 58.73.

Landvindingsloven,

foreløbig tinglysning af landvindingsbidrag,
58.43, jfr. 65.16.

manglende ankemulighed, 59.203, jfr. 65.16.

Lejeforhøjelse, se *Boligstøttelovgivning*.

Licens, se *Danmarks Radio*.

Licitation vedr. statshospital, 66.39.

se tillige *Tilbud*.

Lig, flytning af –, 60.184, jfr. 65.16 og 67.15;
66.76; 67.39.

Lighedsgrundsætning,

grundlovens § 70, 59.177.

ved administration af eksportordning, 64.16.
ved dispensationer, 64.103.

ved fastsættelse af lodstakster, 64.95, jfr. 66.15.

ved fordeling af offentlige midler, 62.77; 65.55.
ved radioens valgudsendelser, 63.15.

Lodstakster, forhøjelse af –, 64.95, jfr. 66.15.

Lommepege, se *Folkepension* og *Mentalobservation*.

Lotteri,

beskatning af udenlandske lotterigevinster
61.44.

bortloddere spil på usolgte numre, 57.121.

Love og administrative bestemmelser, henstillinger om
ændring m. v. af:

arbejderboliger på landet, lovbebg. 125/1955
§ 28, stk. 2 (hjemmel til delegation), 56.162.

apotekervæsenets pensionsforhold bebg. 35/
1959, 62.47, jfr. 64.13.

arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring
m. v., lovbebg. 43/1952 § 35, stk. 2 (arbejds-
direktørens stilling), 57.90, jfr. 69.13.

arveafgiftsloven, 57.199, jfr. 63.13.

bopælskravet i § 1 i lov 451/1939 om salg af
fersk fisk m. v. ved offentlig auktion, 67.50,
jfr. 68.14.

byplanlovens § 8, stk. 2, 2. pkt. (forlængelse af
byplanforslags bindende virkning), 67.30.

fangers adgang til at bære ringe, 65.79.

FN-tjeneste i udlandet (folkatingsbeslutning af
30/4 1964), 66.64, jfr. 68.14.

folkeforsikringslovens § 20, stk. 5 (begravelses-
hjælp), 56.72.

foreneligheden af kommunale tjenester og
hverv (cirk. 10/1956), 66.68, jfr. 67.17.

førerbeviser, bebg. 58/1958:

§ 4, stk. 3 (indbringelsen for retten), 59.22,
jfr. 60.31.

§ 28 (aldersbetingelsen), 61.85.

habilitetsregler for skyldrådsmedlemmer, bebg.
49/1923, 57.63, jfr. 58.33.

indregistrering af varemotorkøretøjer på sorte
nummerplader, bebg. 243/1954, 56.195.

industrifrugt (lov 168/1962 og bebg. 246/1964),
66.85.

invalid- og folkepensionsloven:

§ 1 (bopæl), 63.98, jfr. 68.13.

§ 5 (indtægtsberegning), 64.128.

§ 18, stk. 3, jfr. § 5, stk. 7 (lommepege til
folkepensionister på alderdomshjem),
62.76, jfr. 63.14.

købstadkommunallovens § 21, stk. 1 (frist
for 2. behandling af budget), 58.82.

landsskatteretslovens § 8, stk. 2 (voteringen),
55.69.

landvindings- og grundforbedringsloven

- (manglende ankemulighed), 59.203, jfr. 65.16.
- lukkelovens § 4 c (kiosker ved færgelejer), 65.138.
- motorkøretøjer bekg. 192/1932 (skriftlige mangelsattester), 56.147; 57.109.
- partsoffentlighedslovens § 11 (udtrykket »inden for strafferetsplejen«), 67.81, jfr. 69.14.
- pensionskasselovens § 9, stk. 3 (anvendelse af udtrædelsesgodtgørelser), 67.33.
- psykopatfængsel, anordning nr. 289/1935 § 40, 58.225.
- regler om erhvervelse af doktorgraden ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, 55.143.
- skolevæsenets styrelse og tilsyn lov nr. 200/1949 (indstilling og udnævnelse af konsulenter for særundervisningen), 59.149, jfr. 61.19.
- statshusmandsloven, lovebekg. 11/1956, § 48, stk. 2 (hjemmel til delegation), 56.162.
- sygeforsikringslovens § 52 (betingelserne for lønarbejderdagpenge), 62.36, jfr. 63.14.
- tilsigelser til afhøring hos politiet, 66.82.
- tilsyn med udførsel af kød m. m., lov 245/1908, § 1, stk. 3 (bemyndigelsens omfang), 56.206, jfr. 57.26.
- tinglysningslovens § 16, stk. 4 (10-dages fristen), 67.54.
- tenestefrihed for at afgive vidneforklaring, 67.77.
- ulykkesforsikringsloven:
- § 11, stk. 1 (direktørens stilling), 56.196, jfr. 58.31.
- § 25, stk. 2 (nedsættelse af dagpenge), 60.150
- underretning om verserende straffesag, cirkulære af 15. november 1932, 61.148.
- valg af beboerrepræsentanter i de sociale boligforetagender, lov 356/1958 om boligbyggeri, § 104, stk. 3, 59.113, jfr. 60.32.
- værnepligtige, cirk. 89/1954 om hjælp til -, 57.65.
- Lovhjemmel,*
- administrative bestemmelser vedr. fritagelse for at erlægge kirkelige afgifter, 57.256.
- afgift for polititilsyn, 56.70.
- afgivning af hunde (hundelovens § 8), 57.93.
- aktindsigt i invalidepensionssager, 61.135, jfr. 62.15.
- anerkendelse af trossamfund kræver ikke -, 61.84.
- Apotekerfondens krav i henh. til ulykkesforsikringslovens § 42, stk. 2, 62.47, jfr. 64.13.
- autorisationsordning vedr. eksport af kartofler, 58.230; 59.133, jfr. 60.33 og 61.19.
- autorisationsordning vedr. eksport af ost, 56.33.
- bankgaranti som betingelse for autorisation til udførsel af avlsvæg, 59.137.
- bekg. 375/1950, afsnit E, pkt. 2 a (afgiftspligtig grundstigning), 57.180.
- bekg. 270/1956 om udførsel af flæskevarer, 56.206, jfr. 57.26.
- bortfald af tidsubegrænset bidragspligt, 68.59, jfr. 69.14.
- droit moral (forfatterlovens § 9, stk. 4), 59.59.
- fangers aktindsigt (lov af 2. februar 1866), 62.68.
- finansministerens beføjelse til at overtrække ministeriets foliokonto, 55.64.
- FN-tjeneste i udlandet (folketingsbeslutning af 30/4 1964), 66.64, jfr. 68.14.
- forbud mod salg af industrifrugt (lov 168/1962 og bekg. 246/1964), 66.85.
- forsikringsselskabernes kompetence til at nedsætte dagpenge, 60.150.
- fradrag ved beregning af invalide- og folkepension, 64.128, jfr. 65.21.
- generel forhøjelse af ejendomsvurdering, 57.128.
- Indenrigsministeriets ordensreglement af 18. juli 1949 for civile værnepligtige, 57.71.
- indlemmelse af kommuner (landkommunallovens § 39, stk. 2), 62.63.
- instruks for kloakmestre i strid med ny lov, 65.121.
- kioskerne ved Storebæltsoverfarterne (lukkelovens § 4 c), 65.138.
- lodstaksters fastsættelse, 64.95, jfr. 66.15.
- lovhjemmel på finans- og tillægsbevillingslove, 55.57.
- Monopoltilsynets undersøgelse af optikbranchens forhold, 61.104.
- motorafgifternes anvendelse, 55.57.
- nedslag i skatteansættelsen for renteindtægter m. m. (§ 5 i lov 374/1962), 65.80.
- omlægning af betalingsterminer for statsskat (§ 12, stk. 5, i lov 458/1939), 59.67.
- Opkrævning af skoleafgifter, 56.201, jfr. 57.26 og 59.16.
- oprykning fra fuldmægtig til ekspeditionssekretær (lønningslovens § 84), 61.166, jfr. 64.13.
- overførelse til en udligningskasse af krav om begravelseshjælp, 56.72.
- politibekg. af 15. maj 1954 om midlertidige forbud, 59.52.

- postvæsenets fastsættelse af særlige vilkår for at overtage omdelingen af blade (postlovens § 1 h og § 15 VIII d), 59.162.
- pålæg fra Elektricitetsrådet til installatør, 62.87.
- pålæggelse af fortovsbidrag, 65.133.
- renter af ekstra skattebeløb (bekg. 126/1962), 66.54.
- samkvemsret i henh. til myndighedslovens § 27, 56.209, jfr. 57.26; 62.62.
- skattevalg (§ 27, stk. 6, i lov 110/1910), 55.80.
- toldbehandling af rejsegods (bekg. 364/1968), 68.77, jfr. 69.14.
- toldfritagelse (toldtariffens kap. 84, bestemmelse 5), 62.93.
- udbetaling af invaliditetserstatning til tilskadedkomne militære værnepligtige (§ 24, stk. 2, i lovekg. 486/1948), 59.116, jfr. 60.32.
- valg af beboerrepræsentanter i de sociale boligforetagender (§ 104, stk. 3, i lov 356/1958), 59.113, jfr. 60.32.
- Lukkelov,*
- behandlingen af ansøgninger i h. t. § 4 f, 60.86.
- dispensation fra lukketidsbestemmelserne, 55.19, 69.52.
- kioskerne ved Storebæltsoverfarterne (§ 4 c), 65.138.
- Løgekonsultation* i Kompedallejren, 57.72.
- Løger,*
- apotekerrabat til -, 60.178.
- beslaglæggelse af journaler, 60.173.
- erklæring om en ansøgers kvalifikationer, 65.150.
- forhaling af lægeerklæring, 57.184.
- modstridende lægeerklæringer, 68.37.
- ordination af euforiserende stoffer, 67.65.
- straffesag mod -, 60.154.
- Sundhedsstyrelsens vejledning, 59.69.
- takster for behandling på Rigshospitalet, 68.28.
- Læringe,* tilskud til rejseudgifter, 68.71.
- Løfte om tjenestemandsstilling,* 63.44, jfr. 64.14.
- Løn,*
- aflønning af funktionær i Grønland, 61.101.
- aflønning af lorantekniker, 63.75.
- beregning af - for forskudt arbejdstid, 56.128.
- lønoplysninger fra statsbanerne til skattevæsenet, 61.94.
- opgivelse af funktionærs - til skattevæsenet, 55.26.
- personligt tillæg til kontorassistenter af 2. grad, 60.145; 62.92; 64.85.
- tilbagebetaling af -, 63.20.
- tilbagevirkende kraft for bestillingstillæg, 62.100.
- Lønarbejderdagpenge,* se *Sygekasseforhold.*
- Løntilbageholdelse,*
- bidrag, 57.203; 58.146.
- blanketter, 69.28.
- skat, 59.104; 63.92; 64.64, 108, 117; 65.44; 67.87; 68.75.
- sygekasserestance, 68.43.
- Løn,*
- hos trediemand, 59.87.
- hos underordnede, 57.126.
- Magtanvendelse,* overfor indsat i sikringscelle, 65.32.
- Mangelsattester,* se *Motorsagkyndige.*
- Manglende besvarelse,*
- af ansøgning, 55.111; 56.133; 57.137; 58.38, 63, 246; 59.41, 132; 61.23, 33.
- af erindringsskrivelse, 56.173; 57.175, 219, 228, 233; 58.63, 159, 216, 221; 59.25, 167; 61.115; 63.36, 62, 63; 65.97; 66.51; 67.102.
- af skrivelse, 56.119; 57.161, 212, jfr. 61.18; 58.154, 177; 59.49, 56; 60.81; 61.24; 62.89; 63.77; 65.39, 124; 67.42, 95; 68.84; 69.42.
- Manglende erindring,* se *Sagsbehandling.*
- Manglende underretning,*
- af anmelder, 55.99; 56.212, jfr. 61.18; 62.22.
- af klager, 55.63; 56.124; 57.94, 131, 179.
- om afgørelse, 57.138, 147; 58.189.
- om berostillelse, 60.111; 62.38; 63.100; 67.38.
- om nedsættelse af kommission, 55.120.
- om oversendelse af sag, 55.91.
- om sagsbehandlingen, 55.75; 56.177, 211; 57.119, 193, 205, 219; 58.179; 59.34; 60.105; 62.97; 63.36.
- om tilsynsværge, 56.190.
- om tjenstlig indberetning, 57.229.
- om tvangsindlæggelse, 57.190.
- Matrikeldirektoratet,*
- afslag på udstykningsandragende, 63.85, jfr. 65.19.
- ekspedition af sammenlægningsag, 64.89.
- ekspeditionsformen i -, 58.154, jfr. 62.14.
- Meddelelse til pressen,*
- berigtigelse af urigtig -, 55.54.
- fået beklagelig form, 57.96.
- kommentar vedr. verserende straffesag, 57.73; 59.35; 60.65; 64.119.
- krænkelser af tavshedspligt, 61.174, jfr. 62.18.

om afgørelse, før denne var adressaten i hænde, 55.121; 61.174.
 oplysning til redaktør om ældre indbrud, 59.193.
 uklar -, 55.85.

Medicin,

apoteksforbeholdt -, 67.58.
 livsvigtig -, 60.154.
 Sundhedsstyrelsens vejledning, 59.69.

Menighedsråds sagsomkostninger ved injuriersøgsmål, 66.28.

Menighedsrådsloven, afstemningsreglen i -'s § 42, stk. 1, 65.116, jfr. 66.16.

Mentalobservation,

anbringelsessted og ventetid, 67.79.
 censur af observands brevveksling, 59.31.
 lommepege til mentalobservander, 67.41.

Merværdiafgift, se *Omsætningsafgift*.

Milfeldt-sagen, 64.129; 65.150.

Militærforhold,

afbrydelse af værnepligtiges uddannelse i flyvevåbnet, 56.69.
 aktindsigt vedr. værnepligtiges tjenesteforbehold, 67.81, jfr. 69.14.
 ankevejledning i h. t. militær retsplejelovs § 62, 56.159.
 behandling af tilskadekommen værnepligtig, 56.184.
 beregning af værnepligtstid, 67.35.
 berigtigelse af urigtige meddelelser til pressen, 55.54.
 bygningstjenestens indkøb af skumslukningsaggregater, 56.52.
 bytning af lagner, håndklæder og skjorter, 66.66.
 »cafeteriaordning«, 65.158, jfr. 66.18.
 disciplinarmiddel for forsinkelser, 68.17.
 eftersyn af værnepligtiges private ejendele, 67.53.
 ekspropriation til militære formål, 57.234.
 forfremmelsesbedømmelser, 61.137.
 forholdsattesters formulering:
 Flyverkommandoen: 55.97, jfr. 60.26.
 Søværnet: 57.201, jfr. 60.26.
 forskelsbehandling af værnepligtige, 68.44.
 hjemsendelse:
 af math i flyvevåbnet, 55.97.
 af officers elever, 55.54.
 fra militærtjeneste, 61.174.
 hjemsendelsespenge:
 manglende forbehold ved udbetaling af -, 56.159.

tilbagesendelse af -, 58.182.
 hjælp til værnepligtige; 57.65; 66.19; 68.38; 69.49, 83.
 indkvarteringsforholdene på nogle kaserner, 66.67; 67.52, 53.
 istandsættelse af arrest, 65.158.
 kantineforhold, 67.52, 53.
 kostforplejning, 68.75.
 kystofficerers uddannelse, 61.137.
 leje af kvarterer, 68.75.
 munderingsoptællinger på stillepladsen, 65.154, jfr. 66.17.
 oprettelse af kommunikationsknudepunkt, 69.59.
 psykiatrisk undersøgelse af værnepligtige varetægtsarrestanter, 58.172.
 skjorter, 68.75.
 skriftligt svar på ansøgning, 62.38.
 talsmandsordning for værnepligtige befalingsmænd, 65.158, jfr. 66.18.
 tilbud til afskediget kontraktansat officer om civil beskæftigelse, 55.18.
 tvungen FN-tjeneste i udlandet, 66.64, jfr. 68.14.
 tyveri af motorcykel, 61.40.
 udbetaling af invaliditetserstatning til tilskadekommen værnepligtig, 59.116, jfr. 60.32.
 vagtarrestanters læsning, 63.95, jfr. 64.14.
 værning for militær straffesag, 66.52.

Mindreberedethed, se *Boligstøttelovgivning*.

Ministerialbog, indførelse af fornavn i -, 58.234.

Misvisende erklæring,

fra Landbrugsministeriet, 64.89.
 fra politiet, 55.27.
 fra Retslægerådet, 61.36.
 fra skyldråd, 57.191.
 fra statsbanerne, 57.89.

Modstridende afgørelser, 55.31, 91.

Monopolloven,

omfatter ikke danske virksomheders eksportforhold, 56.33.
 undersøgelse i h. t. -'s §§ 11 og 12, 61.104.

Monopoltilsynet,

Handelsministeriets kompetence overfor -, 61.104.
 indkaldelser til møde i -, 57.154.
 undersøgelse af optikbranchens forhold, 61.104.

Motorafgifter, hjemmelen for regeringens dispositioner over -, 55.57.

Motorkørsel på stranden, 66.70.

Motorregistre, oplysninger fra –, 59.27.

Motorsagkyndige,
indregistrering trods mangler, 55.91.
syn af hyrevogn, 57.141.
udstedelse af mangelsattest, 56.147, jfr. 57.24;
57.109.

Myndighedsmisbrug, anklagemyndighedens stilling
til begæring om straffesag i h. t. rpl. § 726,
stk. 3, 2. pkt., 57.148.

Naturfredning,
afvejelse af hensyn ved –, 61.77.
ankeberettiget i h. t. naturfredningslovens § 19,
61.51.
dispensation fra strandbyggelinie, 55.31; 61.98.
fredningsnævns adgang til at dispensere fra
overfredningsnævnskendelse, 61.51.
Overfredningsnævnets adgang til at dispensere
fra egen kendelse, 61.51.
Naturfredningsrådets ekspeditionsform, 63.31,
jfr. 64.14.

Navnebevillinger,
adgangen til at antage hustrus pigenavn,
66.26.
gebyr for –, 57.210.
indhentelse af erklæring før udstedelse af –,
68.46.
underretning om –, 59.41.

Navngivning, navnet Eg som fornavn, 65.126.

Notat, se *Sagsbehandling*.

Notits til sideordnede myndigheder af indstilling
om bevilling, 56.68.

Næringslov, dispensation i henhold til § 15, stk. 1,
69.52.

Næringsregistre, oplysninger fra –, 59.27.

Nævn,
lovligheden af, at del af et – træffer afgørelse,
63.31, jfr. 64.14.
medlems adgang til nævns dagsordener og hans
udelukkelse fra moderne, 62.95.

Offentlige midler, se *Lighedsgroundsætning*.

Offentliggørelse af:
cirkulærskrivelse om behandling af ejerskifte-
sager, 58.157.

forretningsordenen for:

Ankenævnet vedr. Vareforsyningssager,
55.102, jfr. 56.18.
Arbejdsnævnet, 56.92, jfr. 57.24.
Elektricitetsrådet, 58.178, jfr. 59.20.

Invalideforsikringsretten, 55.93, jfr. 60.25.
Ulykkesforsikrings-Rådet, 56.196.

forslag til bygningsvedtægt, 65.36, jfr. 67.16.
instruks om ydelse af de i folkeforsikringslovens
§ 60, stk. 1 a, nævnte hjælpemidler, 55.93,
jfr. 60.25.

Monopoltilsynets undersøgelse af optikbran-
chens forhold, 61.104.
politivedtægten for København, 59.146, jfr.
64.13 og 67.15.
regulativ ang. Boligtilsynsrådets og Sundheds-
styrelsens virksomhed, 55.75.

Offentlighed vedr. afgørelser i henh. til invalide-
og folkepensionsloven, 62.89.
se tillige *Aktindsigt*.

Omsætningsafgift,
betalingstidspunktet for –, 64.102.
fritagelse for – af brugt motorkøretøj, 66.61.
godtgørelse af – vedr. vandtårn, 65.144.
merværdiafgift af benzin til servicekørsel, 68.41
på varer, der ikke var tolkebehandlet inden
lovens ikrafttræden, 63.65.
tilbagebetaling af –, 63.23.

Omtaksation, beskikkelse af landinspektør til
ledelse af –, 57.212, jfr. 61.18.

Omtarifering, se *Told*.

Oplysningspligt, se *Skat*.

Optrykning fra fuldmægtig til ekspeditionssekretær,
61.166, jfr. 64.13.

Opslag,
af tjenstemandsstillinger, 56.21; 57.123, 198,
jfr. 61.18.
af honorarlønnede stillinger, 60.115.

Opsettende virkning,
vedr. husdyrvoldgiftslovens § 9, 55.21.
vedr. klage til ombudsmanden, 55.87.

Optagelse i statsskoles realafdeling, 65.111.

Optikbranchen, Monopoltilsynets undersøgelse af
–'s forhold, 61.104.

Optræden,
polititjenstemands –, 56.167; 57.157.
omnibuschaufførs –, 55.55.

Opføringsforanstaltning, se *Beskæftigelsesforanstalt-
ning*.

Ordblindhed, diagnosticering af –, 65.81.

Organisationer,
–'s repræsentation i udvalg, 65.120.
–'s repræsentation ved forhandlinger med
regeringen, 65.99.

Overtræk på Finansministeriets foliokonto i Danmarks Nationalbank, 55.64.

Pantefoged, se *Skat*.

Partier, anmeldelse af – til folketingsvalg, 67.45.

Partsoffentlighed, se *Aktindsigt*.

Pas,

- oplysninger til private om, hvorvidt en person har fået udstedt –, 59.169.
- pligt til fremvisning af –, 56.167.

Patentkommissioner, sagsbehandlingen i de særlige –, 60.189.

Pengesedler, se *Danmarks Nationalbank*.

Pensionskasser,

- anvendelsen af udtrædelsesgodtgørelser, 66.45; 67.33.
- dispensation m. h. t. bestyrelsens sammensætning, 56.86.
- overførelse af privat pensionsforsikring som betingelse for optagelse i –, 56.134.
- udbetaling af udtrædelsesgodtgørelse, 56.86. 61.125.

Politi,

- administrativ inddragelse af førerbevis (mangelende ærdelighed), 57.102.
- affattelsen af tilsigelser til afsoning, 67.37.
- afgift ved bortlodninger, 58.227.
- afhøring af:
 - børn, 56.131; 61.128, jfr. 66.15; 64.76.
 - nabo, 64.72.
 - patienter, 60.167.
- afregning ved udpantning, 62.20.
- afsenderadresse på tilsigelser, 61.124.
- afsoning af adm. fastsatte skattebøder, 61.94.
- anholdelse af:
 - beruset restaurationsgæst, 65.71.
 - bøderestanter, 60.60; 62.35; 68.51;
 - skatterestanter, 59.185.
- anmeldelser mod førere af motorkøretøjer for færdselsforseelser, 57.172.
- anmelders:
 - anonymitet, 64.68.
 - fortid, 61.39.
- beføjelser ved afspærring af privat vej, 58.76, jfr. 60.31.
- behandling af:
 - andragende, 60.116.
 - besøgstilladelser, 61.150.
 - dyrplagerianmeldelse, 56.169; 66.30.
 - eftersøgningssag, 57.196.
 - færdselssager, 56.175; 58.213; 61.24, 152, jfr. 62.15 og 63.14.

indstilling om ankeafkald, 57.162.

prøveudskrivningssag, 61.42.

straffesag mod læger, 60.154.

straffesag mod kommuneassistent, 69.18.

beretning om ransagning, 64.66.

bevaringstagelse i henhold til toldlovens § 192, 62.103, jfr. 65.18.

diskretion ved afhøring af nabo, 64.72.

domfældts indsættelse til afsoning, 59.147.

efterretningstjeneste, 55.93.

etablering af holdepladser for drosker, 58.242, jfr. 59.21.

fejl ved anholdelse, 57.95.

findeløn, 56.195, 204; 64.114.

fjernelse af udpantede effekter, 62.20.

forelæggelse af voldssag for statsadvokaten. 57.214.

henvendelse på en bidragspligtigs bopæl, 57.206.

hittegods, 64.114.

iagttagelse af rpl. § 807 stk. 3, ved afhøring af sigtede, 57.157; 58.222, 229; 59.167; 64.72.

inddrivelse af bøder, 59.157; 60.60.

indkaldelse af forsvarer til retsmøde, 61.123.

indsættelse til afsoning af bøder, 60.60; 62.35.

lukkede tilsigelser, 66.82.

løsladelse af beruset person, 65.71.

meddelelse:

af pålæg i h. t. hundelovens § 13, stk. 2, 58.176.

til pressen om verserende straffesag, 57.73; 59.35; 60.65; 64.119.

medvirken ved:

tildeling af droskebevillinger, 57.169, jfr. 58.36.

tvangsindlæggelse af sindssyg, 57.190.

modtagelse af betaling fra anholdt restaurationsgæst, 65.71.

omsorg for anholdts cykel, 62.85.

opkrævning af hundeafgift, 57.93.

oplysninger:

i h. t. lov om offentlig forsorg § 44, stk. 1, 59.156.

til private om, hvorvidt en person har fået udstedt pas, 59.159.

til udenforstående om et ældre indbrud, 59.193.

opløsning af demonstration, 69.42.

optagelse af fotos, fingeraftryk m. v. af sigtede 57.157.

overladelse af tilsigelser til andre myndigheder, 59.185.

placering af færdselstavler på stranden, 66.70.

renter af beløb, der var taget i bevaring, 55.27.

- rutinetimer ved fornyelse af førerbevis, 59.24.
 rækkefølgen af efterforskningsskridt, 60.166.
 tilbagelevering af i bevaring tagne effekter, 58.115; 62.30, 32.
 tilsigelse af vidner i domsmandssag, 61.178.
 tilsigelse til afsoning ved anbefalet brev, 66.46.
 tilskadekomst i tjenesten, 60.200.
 tilsyn med prøveløsladts overholdelse af et vilkår for løsladelsen, 59.195.
 udbetaling af vidnegodtgørelse, 60.42.
 udlevering af feriemærkebog, 64.119.
 udtalelser om valg af forsvarer, 69.72.
 underretning:
 af anmeldere og sigtede, 55.99, jfr. 56.17; 56.126; 212; 61.30, jfr. 63.13; 61.39; 62.32; 63.22.
 om verserende straffesag, 61.148.
 undersøgelse af en pølsevogn, 60.39.
 varighed af afhøring, 63.56.
 vicepolitiinspektørs vidneforklaringer, 69.72.
- Politibekendtgørelser,*
 hjemmelen for udstedelse af midlertidige –, 59.52.
 uvedkommende hensyn ved udstedelse af –, 63.24.
- Politiilovene,* politiets adgang til at udstede midlertidige bekg.er, 59.52.
- Politirapport,*
 affattelse af –, 55.93; 56.153, jfr. 57.25; 56.187, 199, 204; 57.145, 196; 58.222, 229; 59.167; 60.169, 172.
 bemærkning i – om rpl. § 807, stk. 3, 64.72.
 oplæsning og vedståelse af –, 67.72.
 optagelse af – forud for påbud i h. t. politi-vedtægten, 57.188.
 rekonstruktion af bortkommet –, 59.33.
 tidspunktet for optagelse af –, 56.111, 200.
- Politisager,* værneting ved –, 57.29.
- Politiilsyn,* hjemmelen for opkrævning af betaling for –, 56.70.
- Polititjenestemænd,*
 sager mod – for myndighedsmisbrug, 57.148.
 tiltale mod –, 58.213, jfr. 59.21.
- Politiundersøgelse,*
 berettigelsen af – foranlediget af:
 forvaringsanstalt, 57.197.
 revisionsdepartement, 57.96.
 berettigelsen af – mod læger, 60.158.
- Politivedtægt,*
 offentliggørelse af –, 59.146, jfr. 64.13 og 67.15.
 påbud i h. t. –, 57.188.
- P. O. Pedersen kollegiet,* opførelsen af –, 66.97.
- Portotaksten* for distriktsblade, 65.141.
- Postvæsenet,*
 betaling af omsætningsafgift ved giro, 64.102.
 dækning af ekstraudgifter ved omdeling af et blad, 59.162.
 erstatning for forsinkelse, 64.111.
 forhøjelse af portotaksten for distriktsblade, 65.141.
 kvittering for ikke indbetalt beløb, 69.103.
 posttjenestemænds rådighed over frimærkebeholdninger, 59.37.
- Praksis,* ændring af administrativ –, 67.28.
- Pressen,*
 dementi af udtalelser i –, 58.85.
 pressemøder, 64.119.
 udtalelse om –, 61.74.
 se tillige *Meddelelse til pressen.*
- Privat arbejde* for overordnet i tjenestetiden, 55.33.
- Privat fællesvej,* afspærring af –, 58.76, jfr. 60.31.
- Præstegårde,* ejendomsretten til –, 57.221.
- Prøveløsladelse,*
 administration af formue ved –, 58.229.
 frist for indstilling om –, 69.24, 44.
 tidspunktet for afgørelse om – af sikkerhedsforvarede, 57.170; 69.44.
 vejledning m. h. t. reglerne om –, 57.211.
 vilkår for –, 59.195.
- Psykiatrisk undersøgelse* af værnepligtige varetægtsarrestanter, 58.172.
- Påbud,*
 i h. t. stærkstrømsreglementets § 119 c, 68.26.
 om ikke at rette henvendelse til Danmarks Nationalbank, 58.225; 59.202.
 optagelse af rapport forud for meddelelse af – i h. t. politivedtægt, 57.188.
 se også *Forbud.*
- Påvisningsret,* skyldneres – ved udpantning for amtstueskatter, 57.150, jfr. 58.35.
- Pålæg,* se *Lovhjemmel.*
- Radiolicens,* se *Danmarks Radio.*
- Ransagning,*
 beretning om –, 57.246; 64.66.
 efter eftersøgt, 68.51.
 eftersyn af garderobeskab er –, 60.125.
 formkrav til samtykke til –, 62.32.

- henstilling om indskærpelse af formforskrifterne vedr. -, 57.243, jfr. 58.37.
- tilkaldelse af vidner ved -, 57.245, 249, 252, 255; 58.66, 222; 60.165; 62.32; 64.66.
- tilkendegivelse af øjemedet med -, 57.246, 250, 253.
- Realskole*, optagelse i -, 65.111.
- Redningsskibet »Vestkysten«*, tilsyn med fyr m. m. i Thyborøn Kanal, 58.195.
- Referat*, se *Sagsbehandling*.
- Rekurs*, se *Anke*.
- Religion*, se *Folkeskolen*.
- Religionsfrihed* indebærer ikke ret til anerkendelse som trossamfund, 61.84.
- Renter*,
af beløb, der var taget i bevaring af politiet, 55.27.
af ekspropriationserstatning, 69.16.
af ekstra skattebeløb (1 pct. mdl.), 66.54.
af erstatning i h. t. ulykkesforsikringsloven, 58.45.
af tilskadekomsterstatning, 56.157.
ikke- ved tilbagetaling af arveafgift, 68.21.
Rijet i sag 167/13
- Retsbogsudskrifter*, fremsendelse af - til et vidne, forinden dette afhøres i retten, 56.104.
- Retshjælp*, se *Fri proces*.
- Retslægerådet*,
akter bortkommet under cirkulation, 59.62.
misvisende erklæring, 61.36.
- Retsplejelovens* § 726, stk. 3, 2. pkt., se *Myndighedsmisbrug*.
- Retsplejelovens* § 807, stk. 3, se *Afhøring*.
- Revisionsdepartementer*,
2. revisionsdepartements behandling af en sag, 57.96.
revisionen af Danmarks Radios regnskaber, 66.33, jfr. 67.16.
- Rutebiler*, se *Goodwill*.
- Rygeforbud*, se *Danske Statsbaner*.
- Røgobservationer*, ved klage over røgulemper, 57.62.
- Sagsbehandling*,
advokatbistand til møde i et ministerium, 62.39.
afskedigelse af funktionær, 57.164, jfr. 59.17.
akter bortkommet, 59.62; 61.27.
- andragende:
om fritagelse for at aflægge den alm. filosofiske prøve, 61.47.
om omlægning af betalingsterminer, 59.67.
til skatteråd vedr. ligningen, 59.63.
anke i stedet for ny begæring om invalidepension, 61.154; 62.85.
anmodning om drøftelse af en sag, 61.75; 69.95.
begrundelsespligt, 60.189; 63.77; 67.25.
berostillelse af sager, 57.179; 58.219; 59.26; 60.47, 111; 61.27; 62.97; 63.100; 64.62; 65.143; 66.31; 67.38; 68.54.
besigtigelse i byggesag, 68.87.
fejlekspeditioner i bidragssag, 69.90.
fejlekspeditioner i skilsmisssag, 67.19.
fotokopiers anvendelse, 56.200; 62.83.
genoptagelse af berostillet sag, 68.97.
hastesagers mærkning, 57.196.
henlæggelse:
af uekspederet sag, 57.213; 58.38; 61.42; 63.34; 67.42.
uden underretning, 56.124; 57.94.
intern kompetencefordeling, 61.101.
kommunale myndigheders adgang til at udtale sig, 60.55; 66.48.
kontrol med sagernes rettidige ekspedition, 57.175; 58.189; 60.94; 61.27.
mangelfuld vejledning i ægteskabssag, 67.22.
mangelfuldt oplyst før afgørelsen, 57.62; 58.73; 61.22; 68.37; 69.18, 100.
manglende erindring, 55.96; 61.42; 63.27.
manglende iagttagelse af regelen i lov om offentlig forsorg § 50, stk. 3, 57.65, jfr. 58.33.
manglende journalisering, 59.198, jfr. 60.34; 61.27; 64.92.
manglende notat i journalen om, hvorvidt en skrivelse er besvaret, 59.159.
manglende notat om forhandlinger eller samtale, 57.119; 58.216; 59.47; 60.47, 187; 61.132; 63.39; 68.96.
misvisende erklæring, 61.36.
referat af rejseinspektørs undersøgelse, 59.74.
referat bør indeholde bemærkning om, hvorfra oplysningerne stammer, 57.231.
rekonstruktion af bortkommet sag, 59.29, 33; 61.42.
resolution om genindsættelse forlagt, 59.25.
skattevæsens behandling af sag om underholdsbidrag, 65.130.
skriftligt svar, 62.38; 63.39; 64.110; 68.96.
specifikation af ekspropriationserstatning, 65.24; 69.33.
tavshedspligt, 61.174, jfr. 62.18.

tilbageholdelse af oplysninger overfor anden myndighed, 57.88.

tilsagn om udsættelse med afsoning ikke påført sagen, 59.147.

trykfejl i eksamensopgaver, 63.29, 30, jfr. 65.19.

udateret notat og påtegning, 57.191.

udbetaling af løn, 61.132.

udlån af akter, 62.83.

underretning om afgørelse, 61.77.

underretning om oversendelse til anden myndighed, 55.91, 107.

urigtig citering i afgørelse, 64.108.

se også *Behandlingstid, Høring, Manglende besvarelse og Manglende underretning.*

Samkvemsret,

forældremyndigheden er hos trediemand, 56.209, jfr. 57.26.

forældremyndigheden udøves af trediemand, 62.62.

vejledning under vilkårsforhandlinger, 57.118; 67.22.

Samtykke,

formkrav til – til ransagning, 62.32.

til chokbehandling og lobotomering af sindssyge, 57.39, jfr. 58.32.

Sandflugt, dispensation fra fredningsbestemmelser,

69.29.

SAS, indberetningspligt for statsrepræsentanterne i –,

61.156.

Separations- og skilsmisssager,

affattelse af vilkårene i skilsmissebevillinger, 55.56, jfr. 57.23.

behandling af –, 59.122; 60.35,36; 67.19.

enkepensionsreglerne, 56.186; 64.79.

erklæring fra børne- og ungdomsværn vedr. forældremyndighed, 68.88.

fastsatte eller aftalte vilkår, 55.56, jfr. 57.23; 69.58.

fremskaffelse af medskyldserklæring fra trediemanden, 67.19.

fuldstændigt protokollat, 57.118.

manglende erklæring fra fremmed statsborger om anerkendelse af dansk bevilling, 56.125.

skilsmissebevilling uden mægling og vilkårsforhandling, 56.114; 59.132, jfr. 64.13.

underholdsbidrag til børn, 57.174.

vejledning m. h. t. aftaler om samkvemsret, 57.118; 67.22.

se også *Underholdsbidrag.*

Sigtede,

afhøring i fødselssager, 61.152, jfr. 62.15 og 63.14.

forelæggelse for – af anmeldelse om færdselsforseelse, 57.172.

indkaldelse til retsmøde, 60.159,173.

udenretlige afhøringer af –, 57.157; 58.222, 229.

underretning om verserende straffesag, 61.148.

underretning om endelig opgivelse af forfølgning, 61.30, jfr. 63.13; 62.32.

Sikkerhedsforanstaltninger, ændringer i eller ophævelse af – truffet i medfør af § 38, stk. 2, i straffeloven af 1866, 55.17; 56.16; 57.23.

Sikkerhedsforvaring, se Forvaring.

Sindssyge,

domstolsprøvelse af tvangsindlæggelse af –, 56.192, jfr. 58.30; 58.235; 65.35.

ekspeditionstiden for beskikkelse af tilsynsværge for tvangsindlagte –, 57.190; 58.40.

forespørgsel vedr. tilsynsværge ved tvangsindlæggelse af –, 58.191.

indlæggelse på Sct. Hans Hospital, 67.78.

samtykke til chokbehandling og lobotomering af –, 57.39, jfr. 58.32.

tilsynsværger for –, tvangsindlagt før 1938, 57.127, jfr. 58.34.

tvangsindlæggelse af –, beregningen af 5-dages fristen i retsplejelovens § 469, stk. 2, 65.34. vold mod –, 55.79.

Skat,

administrative bestemmelser vedrørende fritagelse for kirkelige afgifter, 57.256.

af ekspropriationserstatning, 68.56.

afsoning af adm. fastsatte skattebøder, 61.94.

befordringsfradrag for invalider, 66.87.

beregning af skattebøder i h. t. kontrolloven, 60.119.

fjernelse af bilag i skattesag, 69.18.

fristen i statsskattelovens § 30, stk. 5, 57.131; 58.241; 60.117.

henlæggelse til investeringsfond, 67.28.

inddrivelse af amtskatter, 66.83.

inddrivelse af – i forbindelse med udbetaling af erstatning i h. t. ulykkesforsikringsloven, 57.137.

kørselsregnskaber, 66.79, jfr. 67.18.

Landsskatterettens ændring af en skatteansættelse, 57.240.

lejeværdi og fradrag for driftsudgifter for ejendom, der delvis anvendes til erhverv, 68.24.

løn tilbageholdelse til dækning af skat, 59.104; 63.92; 64.64, 108, 117; 65.44; 67.87; 68.75.

modregning for ægtefællens skatterestance, 66.63.

- modregning i børnetilskud til inddrivelse af –, 65.44.
- modregning i løn til inddrivelse af –, 64.117; 65.44.
- nedslag for renteindtægter m. m., 65.80.
- omlægning af betalingsterminer for statsskat, 59.67.
- oplysningspligt i h. t. kontrollovens § 8, 59.168, 170; 61.94.
- renter af ekstra skattebeløb, 66.54.
- skattepligt under ophold på Grønland, 68.46.
- skattevalg, 55.80.
- skatteydere adgang til at rette formelle fejl, 67.28.
- skødets fordeling af købesummen ikke bindende for skattevæsenet, 58.73.
- skønsmæssig forhøjelse af skatteansættelse, 57.240; 58.179.
- tilbagebetaling af –, 56.151; 57.213, 256.
- tilsigelser til skatterestanter, 59.185; 64.61.
- udenlandsk lotterigevindt, 61.44.
- udpantningsgebyrer, 65.44.
- underholdsbidrag, 65.130.
- undladelse af tiltale i h. t. kontrollovens § 13, 61.72.
- urigtig opgivelse af funktionærs løn, 55.26.
- ændring af skatteberegning, 69.102.
- Skatteråd,*
- afgørelse i strid med Landsskatterettens kendelse, 60.64.
- andragende om lempelse i ligningen, 59.63.
- ekspedition af sager, 57.131, 178, 183; 58.241; 59.198, jfr. 60.34; 60.78; 62.37; 63.77.
- manglende begrundelse, 63.77.
- partsoffentlighed, 68.22.
- skatteydere krav på at afgive forklaring for det samlede –, 60.117.
- underretning til skatteyderes repræsentanter, 58.191.
- Skattevalg, se Skat.*
- Skibsfører,* styrmand udelukket fra at fungere som – ved statsbanernes færger, 58.248.
- Skoleafgift,* hjemmelen for – for udenbys elever i højere kommunale skoler, 56.201, jfr. 57.26 og 59.16.
- Skoleblade, se Censur.*
- Skolebyggeri,* igangsættelse tilladelse til –, 68.63.
- Skoleforbund,* inddragelse af hidtidige stillinger, 60.95, jfr. 61.20.
- Skolelægestilling,* fremgangsmåden ved besættelsen af –, 57.123.
- Skove,* klage over ulovlig hugst, 69.91.
- Skumslukningsaggregater,* indkøb af –, 56.52.
- Skyldråd,*
- besigtigelse af ejendomme, 57.191.
- generel forhøjelse af ejendomsværdien, 57.128.
- medlemmernes habilitet, 57.63, jfr. 58.33.
- Skøn,*
- ikke-udøvelse af pligtmæssigt –, 58.68, 150.
- konkret – i:
- sager om underholdshjælp, 69.83.
- invalid- og folkepensionssager, 65.22.
- sagkyndigt –, 59.59.
- teknisk –, 55.87.
- ulovligt –, 69.52.
- urimeligt –, 60.60; 61.54; 62.35; 63.43; 64.103, 111, 129.
- Sociale boligforetagender,* valg af beboerrepræsentanter i –, 59.113, jfr. 60.32.
- Sommerhusbebyggelse,*
- forbud mod udstykning til –, 65.135.
- i strid med ekspropriationsplaner, 66.31.
- Sparebeviser,* indløsning af beskadigede –, 62.22.
- Spilleautomater,* afgift af –, 68.104.
- Stagiares-overenskomst,* administration af –, 57.138.
- Statens erstatningsansvar,*
- Rpl. § 1018 c og § 1018 g, stk. 2, 55.93.
- ved digebrud, 57.215.
- ved fejlagtig anholdelse, 57.95.
- ved færdselsbegrænsning som følge af militært øvelsesområde, 57.230.
- ved havneanlæg, 56.37.
- ved undladelse af at tilbageholde underholdsbidrag, 57.203.
- ved undladelse af at udstede attest i h. t. husdyrvoldgiftslovens § 9, 55.21.
- Statens Jordlovsudvalg,*
- ekspedition af sammenlægningssag, 64.89.
- fordeling af tillægsjord, 55.76; 57.231, jfr. 60.26.
- forkøbsret til landejendomme, 55.76; 57.31, jfr. 59.16.
- manglende underretning om berostillelse af sag, 62.97.
- udarbejdelse af referat, 59.190.
- udarbejdelse af refusionsopgørelser, 58.46, jfr. 59.18; 59.190.
- udlægning af skatter m. v., 59.190, jfr. 60.34.
- Statens Ligningsdirektorat,* formuleringen af skrivelser til skatterådene om ændring i ansættelser, 65.145.

- Statens Skibstilsyns* dispensationspraksis, 65.100.
- Statens Andssvageforsorgs* køb af en ejendom, 61.180, jfr. 62.19.
- Statsbanerne*, se *Danske Statsbaner*.
- Statslån til boligbyggeri*,
gebyrbegunstigelse ved -, 57.35.
medregning af arkitekthonorar i anskaffelses-
summen ved beregning af -, 56.213.
omfanget af kommunegaranti for -, 56.79.
- Statsradiofonien*, se *Danmarks Radio*.
- Statsskole*, optagelse i -'s realafdeling, 65.111.
- Stemmegaffel-sagen*, 65.81.
- Stempelfrihed* ved salg af statslånshuse, 57.35.
- Stempelpapirhandel*, bestyrelse af - under forhand-
lerens fraværelse, 58.255.
- Straffesager*,
afhøring i tyverisag, 64.76.
formulering af ankemeddelelser, 62.34.
ikke tilstrækkeligt oplyst, 69.18.
magtanvendelse over for indsat i sikringscelle,
65.32.
mod læger, 60.154.
tilsigelse af vidner i domsmandssag, 61.178.
udtalelser om skyldspørgsmålet, 57.73; 59.35.
udtalelser om valg af forsvarer, 69.72.
underretning om verserende straffesag, 61.148,
jfr. 65.18.
vicepolitiinspektørs vidneforklaringer, 69.72.
se også *Meddelelser til pressen*.
- Strandbyggelinier*,
dispensation i h. t. naturfredningslovens § 25,
stk. 1, 61.77,98.
ved havnearealer, 61.77,98.
- Sukker*, se *Koncession*.
- Sukkerordningen*, 68.90.
- Sundhedscertifikater* ved eksport af spisekartofler,
55.63.
- Sundhedskommissioner*, Indenrigsministeriets
kompetence over for -, 66.92.
- Sundhedsstyrelsen*,
administrationen af apotekerlovens § 34, 67.58.
iværksættelse af politiundersøgelse mod læger,
60.158.
ordination af euforiserende stoffer, 67.65.
vejledningspligt overfor en læges patient, 59.69.
- Sundhedsvedtægter*,
affattelse af - for landkommuner, 55.103.
- forholdet mellem - og vandforsyningsloven,
66.92.
- Sundholm*, anbringelse af børn på -, 60.131.
- Supplementsunderstøttelse* til fhv. kordegn, 68.23.
- »*Sveriges pengene*«, se *Fordeling af offentlige midler*
- Sygekasseforhold*,
begravelseshjælp, 56.72.
betingelser for lønarbejderdagpenge, 62.36,
jfr. 63.14.
forvarets overførelse til ydende medlemskab,
58.80.
løntilbageholdelse til dækning af sygekasse-
restance, 68.43.
takster for behandling på Rigshospitalet, 68.28.
- Særfængsel*, se *Fængselsforhold*.
- Søfartsbog*, tilbagelevering af en i bevaring taget
-, 58.115.
- Sønæringsbevis*, praksis m. h. t. dispensation til
søofficerer af reserven fra reglerne om -,
56.188, jfr. 57.25.
- Søvernet*, personligt tillæg til kontorassistent af
2. grad, 62.92; 64.85.
- Takstnedsættelser*, se *Danske Statsbaner*.
- Tavshedspligt*, 55.125, 173; 61.174, jfr. 62.18;
66.43, jfr. 67.16; 69.59.
- Telefonisk politiafhøring*, 56.199.
- Tilbagebetaling* af told, se *Told*.
- Tilbageholdelse*,
af hjemsendelsespenge, 58.182.
politiets - af værdipapirer til dækning af skat,
55.27.
- Tilbagelevering*,
af i bevaring tagne effekter, 58.115; 62.30, 32.
af konfiskerede varer, 61.176, jfr. 62.18.
af materiale, der frivilligt er afleveret til poli-
tiet, 56.150.
- Tilbagevirkende kraft*, portoforhøjelse med -,
65.141.
- Tilbud*, Statens Trykningskontors indhentelse af
-, 68.67.
- Tilhold*, se *Forbud og Påbud*.
- Tillidsmand* for evnesvag, ikke-umyndiggjort
person, 58.58, jfr. 59.19.
- Tillægsjord*, se *Statens Jordlovsudvalg*.

Tilsigelse,

af vidner i domsmandssag, 61.178.
 affattelsen af – til afsoning, 67.37.
 i værnepligtssager, 61.124.
 skriftlig – til afhøring i bidragssager, 57.206.
 til afsoning ved anbefalet brev, 66.46.
 til politiafhøring, 66.82.
 til skatterstanter, 59.185.
 se tillige *Vidner*,

Tilskudsdeklaration, aflysning af –, 58.192.

»*Tilstødende grunde*«, fortolkning af udtrykket –, 65.133.

Tilsyn med overholdelse af prøveløsladelsesvilkår, 59.195.

Tilsynet med Handelsskoleundervisningen, 57.109.

Tilsynsværger,

ekspeditionstiden for beskikkelse af – for tvangsindlagte sindssyge, 57.190; 58.40.
 forespørgsel til personer, der tvangsindlægges, om ønske m. h. t. –, 58.191.
 for internerede i h. t. straffeloven af 1866, § 38, stk. 2, 55.17; 56.16; 57.23, 127.
 for tvangsindlagte sinssyge før 1938, 57.127, jfr. 58.34.
 se tillige *Forvaring*.

Tiltale,

mod læger, 60.174.
 undladelse af – mod polititjenestemand, 58.213, jfr. 59.21.

Tiltalefrafald, 60.179.

Tinglysning,

af byplanvedtægt, 69.57.
 ekspeditionsfristen i tinglysningslovens § 16, stk. 4, 67.54.
 foreløbig – af landvindingsbidrag, 58.43, jfr. 65.16.

Tjenestebolig,

indflytning i og indretning af –, 55.40.
 leje ikke fastsat for –, 55.39.
 manglende finanslovshjemmel til oprettelse af –, 55.35.

Tjenesteforørelser, se *Tjenestemandssager*.

Tjenestefritagelse,

advarsel inden –, 56.132.
 af cheffingeniør, 56.40.

Tjenestemandsafskedigelse,

afskedigelse af diplomat efter straffesag, 59.76.
 afskedigelse af læge efter tjenstlig undersøgelse, 58.128.

afskedigelse af officer efter straffesag, 59.125.
 afskedigelse med pension af cheffingeniør, 56.40.
 afskedigelse med ventepenge af skoleinspektør, 60.95, jfr. 61.20.

Tjenestemandskommissionen af 1965, repræsentation i –, 66.60.

Tjenestemandssager,

afgørelse uden tjenstligt forhør, 59.76.
 afskrift af afgørelse vedrørende disciplinærsag, 58.186.
 brug af offentlige midler til egen fordel, 55.35.
 brug af underordnet personale i egen interesse, 55.40, 41.
 forelæggelse af indberetning om – for vedkommende tjenestemand, 57.229; 59.125.
 indberetning om officers optræden under en straffesag, 59.125.
 indgivelse af afskedsansøgning i forbindelse med disciplinærsag, 58.183.
 indsendelse af notits efter tjenstligt forhør, 56.177.
 klages overgang til behandling som disciplinærsag, 65.150.
 mod fængselsfunktionær, 68.48.
 plejepersonale givet lussinger, 59.56.
 påtale uden disciplinærundersøgelse, 63.73.
 slægtninges forklaring til brug for en disciplinærsag, 58.128.
 udlevering af notat vedrørende tjensteforørelser, 62.51.
 underretning om afgørelsen, 63.63.
 undervisningsassistents modtagelse af cigaretter af studerende, 55.150.
 urigtig fremstilling i rapport, 55.93.
 vold mod sindssygepatient, 55.79.

Tjenestemandsstillinger,

behandling af for sent indkomne ansøgninger, 69.79.
 besættelse af – uden opslag, 57.198, jfr. 61.18.
 bortlovning af –, 63.44, jfr. 64.14.
 frist ved opslag af –, 69.79.
 inddragelse af stillinger ved indgåelse af skoleforbund, 60.95, jfr. 61.20.
 indstilling og udnævnelse af konsulenter for særundervisningen, 59.149, jfr. 61.19.
 oprykning fra fuldmægtig til ekspeditionssekretær, 61.166, jfr. 64.13.
 prøvetid ved ansættelse i højere stillinger, 56.40.
 udnævnelse af overtoldinspektør, 65.47.
 urimeligt ikke at ansætte overlæge, 64.129.
 ændringer i tjensteforretningers omfang og beskaffenhed, 58.195.

Tjenestemænd,

advokatvirksomheds forenelighed med ansættelse i det offentlige tjeneste, 68.50.
 feriepenge for formiddagsstilling, 68.61.
 folkepension til -, der som følge af strafbar handling afskediges uden pension, 58.188, jfr. 59.20 og 60.31.
 forhøjelse af fradrag for naturalydelse til - 60.44.
 funktionsvederlag til byggeadministrationschef 67.107.
 genindtrædelse efter at have været udenfor nummer, 58.183.
 godtgørelse for bortfaldet ferie, 66.78, jfr. 67.18.
 indtægtsgivende bibeskæftigelse udenfor stats-tjenesten, 59.140; 60.181; 67.38.
 ligeløn for -, 56.140.
 officerslevers ansættelse som tjenestemænd, 55.54.
 posttjenestemænds rådighed over frimærkebeholdninger, 59.37.
 tidspunkt for ansættelse, 56.128.
 tilbagevirkende kraft for bestillingstillæg, 62.100.
 tjenestefrihed for at afgive vidneforklaring, 67.77.
 trusel om afsked, 63.89.
 underretning om verserende straffesag, 61.148.
 ytringsfrihed, 61.56,74.

Told,

anmodning om drøftelse af toldsag, 61.75.
 antidumpingtold, 62.39.
 kompetence i tarifierings spørgsmål, 62.27.
 tilbagebetaling af - ved:
 fejl tarifiering, 62.27,28.
 fejl værdiansættelse, 60.114.
 udførsel af importerede kunstgenstande, 64.108.
 undladelse af at forevise bevilling, 61.54; 63.43.
 undladelse af EFTA toldbehandling, 63.43.
 ændring af praksis, 62.72.
 toldfrihed for rejsende, 68.77, jfr. 69.14.
 toldfritagelse i henh. til toldtariffens kap. 84, bestemmelse 5, 62.93; 64.81.

Toldvæsenet,

accept af varebetegnelse, 69.64.
 bevaringstagelse i henhold til toldlovens § 192, 62.103, jfr. 65.18; 66.27.
 formulering af afslag, 63.23.
 krav om afskedigelse af tre tobaksælgere på private øresundsboåde, 60.87.
 modtagelse af bøder, 64.70.

Torsdags-modtagelse, 69.32.

Trossamfund, se *Anerkendte trossamfund*.

Tvangsindlæggelse, domstolsprøvelse ved - af sindssyge, 56.192; 58.30, 235; 65.35.
 se tillige *Sindssyge*.

Tøjhusmuseet, 55.33.

Udenrigstjenesten,
 gebyr ved bistand fra -, 62.21.
 se tillige *Blechingberg-sagen*.

Udgiftsoverskridelse ved præstegårdsreparation, 57.221.

Udlån af akter, se *Sagsbehandling*.

Udpantning,
 afregning og fjernelse af effekter ved -, 62.20.
 opkrævning af gebyrer for -, 65.44.
 skyldneres påvisningsret ved - for amts-tueskatter, 57.150, jfr. 58.35.

Udstykning, 57.31, 231, jfr. 60.26; 63.85, jfr. 65.19; 65.52, 66, 114, 135; 66.44; 67.102.

Udtalelsers form, 55.92; 57.102, 118; 59.35; 61.74, 104; 65.114.

Udtrædelsesgodtgørelse i h. t. folkeforsikringsloven, 56.72.
 se tillige *Pensionskasser*.

Udvalg,
 repræsentation i -, 65.120; 66.60.
 sammensætning af arbejds -, 65.81.

Ufyldestgørende besvarelse, 55.89, 92; 57.138, 234; 59.22, 24, 37, 140; 64.129.

Ugyldighedsvirkning, ved kompetencemangel, 61.51.

Ukorrekt handle måde,
 polititjenestemand's betaling af bøde for en anden, 55.23.
 ved rekvirering og flytning af videnskabeligt apparat m. v., 55.152, 156, 159.

Ulykkesforsikring,
 anmeldelsesfristen ved erhvervssygdomme, 63.79.

Apotekerfondens krav i medf. af ulykkesforsikringslovens § 42, stk. 2, 62.47, jfr. 64.13.
 arbejdsgiveres anmeldelsespligt, 66.86.
 båndlæggelse af enke-erstatninger, 58.150.
 efterladte-erstatning til militærflyvers forældre, 56.149.
 forrentning af kapitaliserede invaliditetserstatninger, 58.45.

- forsikringsselskabers kompetence til at ned-sætte dagpenge, 60.150.
genoptagelse af sag, 56.179; 67.88.
lægeerklæring forinden afgørelse af dagpenge-spørgsmål, 56.48.
modstridende lægeerklæringer, 68.37.
tidspunktet for afgørelsen af invaliditetsspørgs-mål, 57.106.
underretning om ankemulighed ved præmie-forhøjelse, 61.172, jfr. 62.18.
underretning til tilskadekomne om ankereg-lerne, 56.49, jfr. 57.23; 58.40, jfr. 59.18.
årsagsforbindelse mellem et ulykkestilfælde og en senere lidelse, 60.200; 67.88.
se tillige *Føjetilladelse*.
- Ulykkesforsikrings-Rådet*, formandsposten i -, 56.196, jfr. 58.31.
- Underholdningsfilm*, se *Danmarks Radio*.
- Underholdsbidrag*,
afhøring i bidragssager, 57.206.
aftaler om - til børn, 57.174; 67.69.
blanketter til løntilbageholdelsespålæg, 69.28.
bortfald af tidsubegrænset underholdsbidrag, 68.59, jfr. 69.14.
for sen ophævelse af bidragspligt, 56.216.
fristbestemmelsen i § 21, i lov nr. 133 af 7. maj 1937 ved inddrivelse af -, 58.146.
fristbestemmelsen i § 16, stk. 2, i loven om børns retsstilling, 67.69.
fritagelse for en af flere bidragspligtige for at svare -, 56.161, jfr. 57.25 og 58.30.
indsigelser mod bidragsdokuments gyldighed, 60.91; 67.69.
militærhjælp til betaling af -, 69.49.
nedsættelse af - til hustru, 69.58.
ratihabition af ældre bidragsdokument, 60.91.
sagsbehandling ved fastsættelse af -, 58.158, 211, 246; 59. 122; 60.36; 69.90.
sagsbehandling ved inddrivelse af -, 56.156, 197; 57.147, 219; 58.146, 156; 60.192; 63.60.
statsmyndigheds tilbageholdelse af -, 57.203.
underholdsbidrag til fraskilt kvinde, der sam-lever med en mand, 58.145, jfr. 59.19; 62.91.
underretning til bidragsberettiget vedr. løn-tilbageholdelsesdekret, 63.60.
- Underhåndsbrevpapir*, ministres benyttelse af -, 60.94, jfr. 61.19.
- Underretning*,
om beskikkelse af forsvarer i prøveudskriv-ningssag, 61.191, jfr. 62.17.
- om gebyr ved bistand fra udenrigstjenesten, 62.21.
om navnebevilling, 59.41.
om verserende straffesag, 61.148.
overordnede myndigheders afgørelser medde-les direkte den, hvem afgørelsen vedrører, 56.122.
til anmeldere og sigtede om opgivelse af for-følgning af straffesager, 55.99, jfr. 56.17; 56.126, 212; 61.30, jfr. 63.13; 61.39; 63.32; 63.22.
til bidragsberettiget vedr. løntilbageholdelses-dekret, 63.60.
til klagere om afslutning af en iværksat under-søgelse, 55.63.
til skatteyderes repræsentanter om skatteråds-afgørelser, 58.191.
til varetægtsfanger om nægtet udlevering af breve, 65.33.
ved dispensation fra strandbyggelinie, 61.98.
se tillige *Manglende underretning*.
- Underskrift* på sundhedscertifikater vedr. spise-kartofler, 55.63.
- Underskrifters læselighed*, 57.186; 59.201; 62.35.
- Underudvalg*, se *Delegation*.
- Undervisning*, se *Folkeskolen*.
- Undladelse* af at indhente erklæring, se *Høring*.
- Ungdommens Uddannelsesfond*, erklæring om brud med hjemmet, 68.34.
- Urigtig begrundelse*, se *Begrundelse*.
- Urigtig meddelelse*, 55.86.
- Urneflytning*, Kirkeministeriets praksis, 66.76.
- Uvedkommende hensyn*,
ved administration af lukkeloven, 55.19.
ved afgørelse af fredningssag, 61.77.
ved autorisation af laboratorier, 58.237, jfr. 61.18.
ved bedømmelsen af videnskabelige afhand-linger m. v., 55.107, 111, 117, 119, 129, 144, 161.
ved behandling af sag om dispensation fra næringsloven og lukkeloven, 69.52.
ved behandling af sandflugtssag, 69.29.
ved behandlingen af udstykningsandragende, 65.66.
ved fastsættelse af takst for begravelse af uden-sognsboende, 58.68.
ved indstilling af fange til svendeprøve, 57.233.
ved meddelelse af biografbevilling, 58.161.

- ved meddelelse af droskebevilling, 57.169, jfr. 58.36.
- ved tildeling af arbejder for kommuner, 65.159.
- ved udnævnelse af overtoldinspektør, 65.47.
- ved udnævnelse af sysselman, 63.44.
- ved udstedelse af politibekendtgørelse, 63.24.
- ved undersøgelse af en politianmeldelse, 56.169
- Vagn Jensen-sagen*, 67.107.
- Valgagitation*,
i radio og fjernsyn, 63.15.
ministres benyttelse af brevpapir til –, 60.94.
- Valgretsudøvelse*, se *Fængselsforhold*.
- Wamberg-sagen m. v.*, 55.105, jfr. 56.18.
- Vandforsyningsloven*, forholdet mellem sundhedsvedtægter og –, 66.92.
- Vandtårne*, godtgørelse af omsætningsafgift vedr. –, 65.144.
- Varetægtsfanger*, se *Fængselsforhold*.
- Varsel* ved indkaldelse til forhandling i h. t. monopollovens § 11, 57.154.
- Veje*,
aktindsigt i vejsag, 68.97.
erstatning ved ekspropriation af private–, 66.72.
forståelsen af udtrykket »tilstødende« i vejbestyrelseslovens § 17, stk. 7, 65.133.
politiet kan ikke afslå andragende om afspærring af privat fællesvej, 58.76, jfr. 60.31.
vejadgang ved udstykning, 63.85, jfr. 65.19; 66.44.
- Vejfond*,
besvarelsen af andragender om tilskud fra –'en 59.41.
»Vejmillionerne«, 55.57.
- Vejledning*,
om enkepensionsreglerne ved vilkårsforhandling, 64.79.
om indgivelse af ansøgning om tilskud til lærlinges rejseudgifter, 68.71.
til husejere om adgangen til fritagelse for at svare grundstigningsskyld, 57.180.
til motorførere, hvis førerbevis er inddraget administrativt på grund af manglende ædruelighed, 57.102.
til motorførere, som er blevet nægtet førerbevis med ret til erhvervsmæssig personbefordring, 57.209.
til tilskadekomne om ankereglerne i ulykkesforsikringsloven, 58.40, jfr. 59.18.
se også *Ankevejledning*.
- Ventepenge*, se *Tjenestemandsafskedigelse*.
- Ventetid*, se *Forvaring*.
- Vidner*,
formulering af vidneindkaldelser i straffesager, 55.78, jfr. 56.16.
tilkaldelse af – ved ransagning, 57.243, 249, 252, 255; 58.66, 222; 60.165; 62.32; 64.66.
tilsigelse af – i domsmandssager, 61.178.
tjenestefrihed for at afgive vidneforklaring, 67.77.
udbetaling af vidnegodtgørelse ved møde hos politiet, 60.42.
vicepolitiinspektørs vidneforklaringer, 69.72.
- Vildfarelse*, faktisk – hos forvaltningsorgan, 58.197
- Vitaminpræparater*, handelen med –, 67.58.
- Volfair-metoden*, 65.81.
- Vurdering af fast ejendom*,
generel forhøjelse af et vurderingsråds ansættelser, 57.128, jfr. jfr. 58.35.
overskridelse af fristen i vurderingslovens § 41, 64.115.
årsomvurderinger, 59.127.
- Vurderingsnævnet for motorkøretøjer*, 59.135.
- Værnepligtige*, se *Militærforhold*.
- Værnepligtsnævnet*,
forretningsorden for –, 61.174, jfr. 62.18.
medlemmernes tavshedspligt, 61.174, jfr. 62.18.
- Værneting*,
for militær straffesag, 66.52.
ved tiltale i politisag, 57.29.
- Værtshusgæld*, anholdelse for –, 65.71.
- Våbenlov*, eksport af eksplosiver, 69.64.
- Yderzone*, opførelse af gartneri i –, 66.74, jfr. 67.17 og 68.14.
- Ytringsfrihed*,
folkeskolelæreres – m. h. t. religiøs særopfattelse, 59.177.
udtalelser til pressen vedr. videnskabelige spørgsmål, 55.113, 123, 125, 144.
tjenestemænds udtalelser til pressen om verserende sager, 57.102.
tjenestemænds –, 61.56, 74.
- Ægtepagt*, godkendelse (samt tinglysning) af – efter ægtefælles død, 56.127.
- Ægteskabssager*, se *Separations- og skilsmisssager* samt *Underholdsbidrag*.